

PÁPA VÁROS ELSŐ VILÁGHÁBORÚS EMLÉKKÖNYVE

Szerkesztette:
Huszár János
Apáczai-díjas történelemtanár

Pápa, 1998.

A PÁPAI JÓKAI KÖR KIADVÁNYA 6.

**Szaktanácsadó:
Dr. Hermann István**

**A címlapot tervezte:
Lóky György**

**A fényképeket és reprodukciókat készítette:
Babos János**

Megjelent Pápa Város Önkormányzatának támogatásával
a város első világháborús hősi halottai emlékére,
a nagy világégés befejezésének 80. évfordulója alkalmából.

ISBN 963 8495 04 9
ISSN 1217-0658

Kiadja a Pápai Jókai Kör
Felelős kiadó: Huszár János főtitkár
Készült a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár
Kötészeti és Sokszorosító Műhelyében
Felelős vezető: Dr. Hermann István igazgató
Szövegszerkesztés: Bálintné Balassa Krisztina

TARTALOM

Előszó

Bevezető

**Egy pápai tüzér
első világháborús naplója**

1914-ben történt

1915-ben történt

1916-ban történt

1917-ben történt

1918-ban történt

**Az első világháború pápai és Pápán elhunyt magyar hősi
halottai az anyakönyvek feljegyzéseinek tükrében**

**A pápai ref. ótemplomban elhelyezett emléktáblán a Pápai
Református Gyülekezet hősi halottai 1914-1918**

A pápai Evangélikus Egyház halottai az 1914-1918. évi világháborúban

A pápai Református Kollégium első világháborús hősi halottai

A pápai Bencés Gimnázium első világháborús hősi halottai

Pápai férfiak az első világháború sodrában

Képek az első világháborúból és annak pápai emlékeiből

***Egy pápai tüzér
első világháborús naplója
1914-1918***

**Horváth Pál kereskedősegéd, tartalékos tüzér naplóját
sajtó alá rendezte és a bevezetőt írta:
Huszár János**

A napló hét folytatásban megjelent
a Hadtörténelmi Közlemények című tudományos folyóiratban
1994 és 1998 között.

Horváth Pál időskori arcképe

ELŐSZÓ

Az első világháború hősi halottainak századunk húszas és harmincas éveiben szinte minden városban és faluban emlékművet állítottak.

Pápán a hetes huszárok tragikus végű első csatájának szép, domborműves emlékjele van, s a hadifogságban elhunyt katonáknak is. Emléktáblát állítottak a református és evangélikus egyház hősi halottainak, néhány iskolában az elesett egykori diákoknak, de nincs köztéri emlékműve annak a több száz derék pápai polgárnak, akik ebből a városból indultak el, hogy az orosz, szerb, román vagy olasz fronton elvérezenek abban a szent hitben, hogy hazájukért adták életüket.

Most, az első világháború befejezésének 80. évfordulóján, midőn áll már a második nagy háború áldozatainak köztéri szobra, ennek a kötetnek a megjelentetésével szeretnénk megadni a tiszteletet az első nagy világégés hőseinek.

Könyvünkben elsőként bemutatjuk egy pápai kereskedősegédből lett tüzér, Horváth Pál naplóját, aki valamennyi fronton harcolt, s hitelesen feljegyezte, mennyi szenvedésben, betegségben, éhezésben, hadi fáradalmakban volt része azoknak, akik megjárták a háború poklát. Amit ő leír, azt a többi bevonultatott pápai férfi is átélte valamilyen formában, azok, akiknek sikerült hazatérniük, s azok is, akik messzi harcmezőkön találtak örök nyugalommat. Ezért is értékes számunkra ez a háborús dokumentumnak tekinthető írásmű.

A szerző Galíciában megismerte előbb a mozgóháború, majd a lövészárokharc szörnyűségeit, jelen volt Gorlicénél az áttörés alkalmával, harcolt Belgrád bevételénél. Ott volt Romániában, ahol magyar, német, bolgár és török alakulatok együtt küzdöttek az orosz-román haderő ellen. Az olasz front minden gyötrelméből kivette részét, s végül 1918 novemberében egy veszített háború után fájdalommal a szívében érkezett haza kalandos úton Pápára.

A könyv a napló után tartalmazza azoknak a katonáknak a névsorát és adatait, akik a Megyei Levéltárban található pápai anyakönyvek bizonyossága szerint meghaltak, vagy holtnak nyilvánítottak.

Ez a jegyzék igen tanulságos. Bizonyítja, hogy a halál nem válogat. Bolti szolga, gyümölcsáros, napszámos itt együtt szerepel gróf Esterházy Pállal, a gazdag arisztokráciával és más tekintélyes emberekkel. Döbbenetes, milyen sokan vannak azok a katonák, akikkel nem az ellenség golyója végzett, hanem valamiféle betegség, melyet a háború hozott magával. Természetesen ők is hősi halottnak tekinthetők. Rendkívül nagy az eltűntek száma. Őket holtnak kellett nyilvánítani. Miután ez sok esetben nem történt meg, Pápa hősi halottainak száma jóval több annál, mint amennyit az anyakönyvek kimutatnak. Az itt létesített hadikórházakban elhunytak mindannyian szerepelnek a város anyakönyveiben. Ők többségében csak végső nyugvóhelyük, az alsóvárosi temető katonai parcellája révén váltak pápaiakká.

A kötet szerzői szerkesztettek egy olyan kislexikont is, melyben volt pápai katonák rövid háborús életrajza található. Ezeket nyomtatásban megjelent hadtörténeti munkákból válogatta ki egyik szerző. Ebben az összeállításban alig félszázan szerepelnek, de ennyi is elegendő annak bizonyítására, mennyi megpróbáltatásban volt része az első világháború idején Pápáról bevonultatott tartalékos katonáknak, azok családjainak és Pápa lakosságának.

A szerkesztők a záró fejezet képeiben kívánják a háborús események hangulatát felidézni, egy-egy mozzanatot felvillantani a frontokon történekről, s valamit bemutatni abból a kevésből, ami az első világháborúra emlékezteti a városban Pápa lakóit.

Kérem, fogadják szeretettel ezt a nagy gonddal készült könyvet, tanulmányozzák, őrizték meg, s adják tovább gyermekeiknek, unokáiknak, hogy városunk lakói a jövőben se feledkezzenek meg a nyolcvan évvel ezelőtt lezárult háború áldozatairól.

Áldott legyen a hősök és áldozatok emléke!

Dr. Kovács Zoltán
polgármester

Bevezető

Horváth Gyula nyugdíjas pápai gépészkovács nyolc különféle nagyságú megviselt füzetet őrzött évtizedeken keresztül nagybátyjától, Horváth Páltól. Az első világháború története található ezekben úgy, ahogyan azt a tartalékos tüzér megélte és rögzítette.

Horváth Pál Pápán született 1886-ban egy Somlóvásárhelyről származó nyolcgyermekes család legidősebb fiaként. Iskolái elvégzése után kereskedőnek tanult. Előbb inasként, majd segédként több üzletben dolgozott. Ügyes volt, szorgalmas és leleményes ezért mindenütt megbecsülésnek örvendett. Arra törekedett, hogy mielőbb önállóvá válhasson. 28 éves korában, 1914-ben vágya teljesülni látszott. Közvetlenül saját üzlete megnyitása előtt kitört a háború, s őt is azonnal behívták katonának.

A bevonulás előtti napokban naplót kezdett írni, s a háború több mint négy esztendejében folyamatosan lejegyezte mindazt, ami vele és körülötte történt, s azt is, amiről értesült, amit hallott. Érdekes módon, a Pápán töltött szabadságidők alatt nem került feljegyzés a füzetekbe. Mint jól kiképzett tisztas a nehéz tarackosütegénél sokáig volt a lőszerutánpótlás szervezője, így állandóan a tüzelőállásban levő ágyúk és a hátrább elhelyezett löszeres kocsik között lovagolt, tehát bőven nyílt lehetősége tájékozódásra.

A háború után hazakerülve nem tudott a kereskedői pályán elhelyezkedni, üzletnyitásról szó sem lehetett, a kezdőtőkét az infláció és a hadikölcsönkötvények elnyelték. Kőfaragó testvére magához vette, munkát adott neki. Ez nem tartott sokáig, a kis üzem tönkre ment. Később Horváth Pál Bakonygyepesre került egy vendéglőbe udvarosnak. Onnan Várpalotára költözött át, ahol utolsó munkahelye a Városgazdálkodási Vállalatnál volt. Itt megbecsülték, felelős munkakörbe helyezték.

Magányosan élt, parányi szobájában mindvégig katonás rendet tartott. Életmódját puritánnak mondhatjuk.

Gyorsan távozott az élők sorából. 1971-ben egy vasárnapi ebédről hazafelé tartva a várpalotai kórház kapujában összeesett és meghalt.

Mielőtt Pápát elhagyta volna, felesleges holmiját egy ládába helyezte, s megőrzésre öccsére bízta. Mikor halála után rendelkezésének megfelelően a ládát felnyitották, kitüntetései, katonasapkája, háborút járt varrókészlete és egyéb holmija mellett megtalálták nyolc füzetben háborús naplóját, melyről addig senkinek nem beszélt. Ez öccse fiának, Horváth Gyula gépészkovácsnak kedves olvasmánya lett. Évtizedeken keresztül hűséggel őrizte, újra és újra belelapozott, tanulmányozgatta. Bármennyire is megszerette a naplót, 1993-ban mégis megvált tőle, átadta a városi honismereti kör vezetőjének, a Jókai Kör főtítkárnak megőrzésre és hasznosításra, aki megfelelően feldolgozva a Hadtörténelmi Közlemények című tudományos folyóiratban hét folytatásban megjelentette.

A napló értékes kordokumentum.

Horváth Pál kitűnő megfigyelő volt, számos olyan dolgot is lejegyzett, mely nem szerepel első világháborús emlékiratokban. Stílusa erőteljes, nem bőbeszédű, a naplóban csak lényeges kérdésekről ír. Az is erénye, hogy a hadüzenettől az összeomlás utáni hazaérkezéséig végigköveti az eseményeket, s ezekkel kapcsolatban megírja őszintén a véleményét is. Az ilyen háborús napló a legnagyobb ritkaságok közé tartozik.

Az elmúlt évtizedekben az Osztrák-Magyar Monarchia haderejét a katonai szakírók is, az akkori elvárásoknak megfelelően rendszeresen becsmérelték. Ez a napló azt bizonyítja, hogy sem szervezettségben, sem fegyelem, sem harci morál tekintetében nem volt szégyenkezni valója az első világháború idején a magyar honvédségnek és a közös hadseregnek. Méltó ellenfélnek bizonyultak a nagy számbeli fölényben levő ellenséggel szemben.

Döbbenetes a háborús pusztítások leírása. Ezekből az is megállapítható, hogy a magyar csapatok jóval emberségesebben, jóval kultúráltabban viselkedtek a hadműveleti területeken, mint ellenfeleik.

Az a nehéztarack-üteg, melynél Horváth Pál szolgált, a közös hadsereghez tartozott szervezetileg, ennek megfelelően ott a katonák közt a szóhasználatban gyakoriak voltak a német kifejezések. Ezek előfordulnak a naplóban is.

Az üteg „battériaként” szerepel, a vonulás, menetelés „marsolásként” az elvonulás „abmarsként”, az osztály „divízióként”. Gyakran emlegeti a „staffelt”, ami tulajdonképpen az üteghez tartozó löszeres kocsiszlopot jelenti. Ez harc idején biztonsági okokból több kilométeres távolságban állt az üegtől. Innen szállították a szükségletnek megfelelően a muníciót, a löszert az ágyúkhöz. Sokáig ennek az irányítása volt Horváth Pál feladata.

A katonáknak járó élelmet „menázi”, az utánpótlást szállító kocsiszlopot „trén” néven említi. Az egészségügyi katonákat „szanitéceknak” nevezi a napló írója, az árkászokat „pioníroknak”. Az ideiglenes tábor, táborhelyet következetesen „lágér” néven szerepelteti.

Horváth Pál napról napra jegyezte le a történeteket. Ezt bizonyítja az is, hogy gyakran jelen időben irt, tehát frissen készítette feljegyezéseit. Erre módja is volt, hiszen nehéztüzérségnél szolgált, mely többnyire a front mögött 5-10 kilométer távolságban állomásozott, ahol a tüzerek kulturáltabb körülmények között éltek, mint a gyalogosok, akik az első vonalban, a lövészárkokban tanyáztak. A naplóíró katona ládájának, melyben az írószerszámokat és a füzeteket tartotta, mindig akadt helye a löszeres kocsiknak, sőt a saját párnájának is. Az is kedvező, hogy többnyire fedél alatt laktak, ahol mód volt az írásra.

Naplójában a katonák életével és a hadi eseményekkel kapcsolatban a leglényegesebb dolgokat jegyezte fel, így nyolcvan év távlatából is felidézhetővé tette a háborús hétköznapokat. Az írásmű értéke még, hogy nemcsak az éhezést, a megpróbáltatásokat mutatta meg, de a kellemes élményeket, vidám napokat is megörökítette.

Kutató történészek számára azért is komoly érték ez a napló, mert rendszeresen számot ad az időjárás változásairól, a csapatok mozgásáról, a technika állásáról. Megtudhatjuk például, hogy már 1915-ben milyen komoly szerepe volt a repülőgépeknek a felderítésben, s azt is, hogy kialakult a léghárítás, már ágyúkkal is lötték az ellenséges gépeket.

A napló szemléletes példákon keresztül megmutatja a légénység és tisztikar között feszülő ellentéteket. Azt is bizonyítja, hogy a frontbarátkozás már 1915 húsvétján megkezdődött, s nem korlátozódott a légénységre, a tisztok is részt vettek benne.

A napló a Kassára történő bevonulással és az utazással kezdődik. A következőkben szemléletes képet kapunk a frontra való felkészüléssel kapcsolatos lázas munkáról, a búcsúztatásról, és a 6. nehéz tarackosztály útjáról Galíciába.

Itt rögtön az első vonalba kerültek, s kezdődött számukra a mozgóháború. Féléven keresztül hol győztesen előre nyomultak, hol visszavonultak. Nemcsak a harc volt szörnyű, de a hadi fáradalmak és az éhezés is. Különösen kemény harcok folytak Krakkónál, ahol sikerült az orosz támadást elhárítani. A halálosan fárasztó meneteléseket néha többnapos pihenő szakította meg, ilyenkor civilekhez beszállásolva néha bőséges ellátásban volt részük.

1915 első felében kezdett a front megszilárdulni. Tavasszal megindult a német csapatok felvonulása az arcvonalra. A májusi bejegyzésekben hiteles képet ad a napló a gorlicei áttörésről, mely nem kis mértékben a rendkívül nagyszabású tüzérségi koncentrációnak és a felvonultatott német csapategységeknek volt köszönhető.

1915 második fele az Osztrák-Magyar Monarchia hadserege számára a győzelmek időszaka volt, folyt a gorlicei áttörés után az orosz csapatok üldözése, időnkénti ellenállásának megtörése. A sikerek bizakodással, lelkesedéssel töltötték el a magyar katonákat. Ez tükröződik a napló lapjain is.

Szeptember végén a kassai tüzérek Galíciából Magyarországon keresztül rövid idő alatt Belgrád alá szállították, ahol részt vettek a szerb főváros ostromában, majd a visszavonulók üldözésében. Mindez azonban csak epizód hősünk életében, mert novemberben már újra az orosz fronton voltak a tüzérdivízió katonái. Itt küzdöttek a korán beköszöntő téellel, havazással s az ellenséggel, mely megerősödve, a frontot megszilárdítva áttörést akart kierőszakolni.

A legkeményebb, legvéresebb ütközetekre az év utolsó napjaiban került sor, mikor új és új tömegeket hajtottak neki a cár tábornokai a magyar drótkadályoknak.

A napról-napra nagy következetességgel készült beszámolók meggyőznek bennünket arról, hogy a naplóíró Horváth Pál érző ember volt, a pusztítást, pusztulást elítélte, nemcsak a saját, de az ellenséges sebesültek, a polgári lakosok szenvedései is újra megrázták.

A naplóból kiderül, hogy a magyar csapatok igen bátor helytállást tanúsítottak a harcokban, a cseh és lengyel ezredek harcértéke jóval kisebb volt. Egy román ezred szerepléséről és a szerbek kemény ellenállásáról elismeréssel ír a krónikás.

Az olvasót meglepi az a szervezettség, mellyel a sokszor elmarasztalt osztrák-magyar hadvezetőség a csapatok összevonását, átcsoportosítását végezte, s gondoskodott egyebek mellett arról, hogy a front mögötti területen is megtörténjen a katonák és hadifoglyok segítségével a betakarítás.

A naplóban sok mindenről van szó: a katonák mindennapi életéről, a tisztek és legénység közötti viszonyról, a fedezékek készítéséről, berendezéséről, lovakról, temetésekről, a gyakori védőoltásokról stb.

Az 1916-os év első két hónapjában azokról a kemény védelmi harcokról számol be a napló, melyet a közös hadsereg és a honvédezredek vívtak a támadó orosz csapatokkal szemben. A szövegből kiderül, hogy a krónikaíró igen büszke a magyar egységek katonai sikereire, kitűnő harci szellemére, ugyanakkor őszinte részvétellel figyeli az orosz katonák sorsát, akiket a kozákok fegyvere és korbácsa kényszerít a gyakran reménytelen helyzetben is rohamra.

Horváth Pál az 1916-os év nagyobb részét pótalakulatnál töltötte, mint kiképző. Innen indították rövid kiképzés után a katonákat az elesettek pótlására a harcoló alakulatokhoz. A feljegyzésekből kiderül, milyen nagy gondot fordított a katonai vezetés arra, hogy a hátsó országban állomásozó egységek részt vegyenek a mezőgazdasági munkákban. Jól érzékelhető a szövegből a fegyelem lazulása is.

Az őszi hónapokban Horváth Pál visszakért a frontra. Az itt készített feljegyzésekben remek képet adott az állóháborúról, a katonák „földalatti” életéről, a szakadatlanul folyó erődítési munkálatokról, az egyre romló ellátásról, az ellenséges repülőgépekről, melyek ekkor már nemcsak felderítettek, de bombáztak is.

1917 első hónapjaiban a krónikás leírta milyen küzdelmet vívtak a tömérdek hóval, annak eltakarításával. E mellett tartalékállásokat és bombabiztos fedezékeket építettek. Folyt a front mögött a gyakorlatozás is. Ekkor kezd általánossá válni a kézigránát a támadásnál és véde-

kezésnél. Ennek eldobását rendszeresen gyakorolták, s folyt a gyakorlatozás a fényszórókkal is.

Az elhúzódó tél megszűntével a meginduló olvadás iszonyú helyzetet teremtett, elöntötte a lövészárkokat, fedezékeket, így embertelen gyötrelmeket okozott a katonáknak.

A repülők és a tüzérségi megfigyelő léggömbök alkalmazása 1917-ben a napló tanulsága szerint mind az oroszoknál, mind az osztrák-magyar csapatoknál általánossá vált. A léghárítás, mely ekkor a tüzérség feladata volt, még nem eléggé hatékony, nem eredményes.

Szó esik a naplóban az 1917 húsvétján bekövetkező frontbarátkozásról, s arról, hogy a Monarchia csapataitól is történtek szökések az oroszokhoz.

A következőben a naplóíró tüzér, aki ekkor már továbbszolgáló szakaszvezető, hazakerült Magyarországra, ahol Losoncon az újonnan szervezett tüzérezredhez osztották be. Ez azt is jelenti, hogy 1917 tavaszán az osztrák-magyar hadvezetőségnek még voltak tartalékai, s futotta erejéből új alakulatok szervezésére is.

A Losoncon létrehozott új tüzérezred a legyőzött Románián keresztül vonaton került a besszarábiai frontra. A katonák látták Erdélyben a román betörés által okozott károkat, megismertek néhány szép havasalföldi várost és Bukarestet, melyet erődrendszer vett körül. Itt a németek voltak az urak, ők szállították el az értékeket és nyersanyagokat, a benzint, a petróleumot, melyek szükségesek a háború folytatásához.

A legkülönbözőbb történelmi tanulmányok hangsúlyozzák, hogy csak a háború első hónapjaiban indultak felvirágozva, ünnepélyesen búcsúztatva a katonavonatok a frontra, később ez elmaradt. A napló bizonyossága szerint 1917 tavaszán, Losoncon ünnepélyes, zenés búcsúztatásban részesültek az elvonuló új tüzérezred katonái.

A naplóból kitűnik, hogy a katonák legjobban attól rettegnek, hogy az olasz frontra vezénylik őket, hiszen számukra ez volt a legfélelmetesebb, legveszélyesebb hely.

A pápai tüzér 1917. júliustól az év végéig ütegével Románia keleti részében, Focsani térségében volt az orosz fronton. Itt a központi hatalmak arcvonalán németek és magyarok alkották a főerőket, egyes frontszakaszokat bolgár és török csapatok tartottak.

Az oroszok mellett a Román Királyság leverése után megmaradt román csapatok és francia tüzéregységek harcoltak.

Júliusban és augusztusban itt különösen véres harcok folytak. Oroszországban a februári forradalom után hatalomra jutott kormány katonai sikerekkel akarta megerősíteni uralmát, ezért az egész fronton támadásra indította csapatait. Áttörési kísérletei kemény harcok után kudarcot vallottak, miután újabb német és magyar tartalékok vonultak fel, a tüzérséget megerősítették, s egyre több repülő vett részt az elhárító harcokban bombázással, géppuskázással. Az oroszok harci morálja ekkor már nem volt megfelelő, gyalogságuk egyre gyakrabban tagadta meg a támadási parancsot. Így később a küzdelem elsősorban tüzérségi párbajokra korlátozódott.

Ezen a fronton az egészségtelen éghajlat, a fertőzött víz miatt a gyakori védőoltások ellenére sok volt a megbetegedés, terjedt a malária. Az emberek szervezetének ellenálló képességét az egyre romló élelmezés is kedvezőtlenül befolyásolta. Csökkent a harcedzett katonák száma az egységek állományában, s egyre több lett a 18 éves újonc.

A központi hatalmak oldalán harcolók között jó volt az együttműködés. Különösen a bolgárokkal alakult ki bajtársi kapcsolat, miután sokáig az ő egységeiket támogatták a pápai tüzér ütegének ágyúi. A németek néhány esetben erőszakosan fellépve előnyöket követeltek maguknak.

Az ágyúállások, fedezékek építése állandó munkát jelentett a fronton. Az ősz beálltával, miután a harcok is csillapultak, megfeszített munka folyt a gránátbiztos, fűthető téli szállások építéséért, melyeknek földépjét ekkor már betonnal erősítették meg.

1917 végén a tél közeledtével a harcok megszűntek. Az Oroszországban hatalomra jutott bolsevikok ideiglenes fegyverszünetet kötöttek, s erre kényszerültek a románok is.

Békésebb élet következett, a szembenálló felek katonái egymással barátkoztak a frontvonalak között. Megkezdődött a csapatok visszavonása is. A pápai tüzér ütege egyelőre maradt a kitűnően megépített meleg fedezékben. Itt érte őt és társait a negyedik háborús karácsony és Szilveszter napja is.

Miután a megkötött fegyverszünet ideiglenes, a magyar csapatok, így a naplóíró tüzér ütege is maradt Romániában 1918 első hónapjaiban. Horváth Pál szabadságot kapott. Többnapos kalandos utazással jutott el Pápára, visszafelé az út szintén igen hosszadalmas és fárasztó volt. Márciusban, áprilisban gyakorlatozással telt az idő. Közben arról értesültek, hogy Palesztinába viszik a tüzérosztályt. Ez elmaradt, bár a katonák a háromszoros zsold miatt szívesen vállalták volna az utat.

A tábori posta jól működött, a katonák gyakran értesültek az otthon történetekről. Horváth Pál is többször kapott híreket hazulról.

Májusban útnak indultak Dél-Magyarországon keresztül az olasz harctérre. Itt valóban sokkal veszélyesebb volt a helyzet, mint más frontszakaszon. 1918 nyarán félelmetessé vált az olaszok tüzésége, s nyomasztóvá a légifölény.

Június közepén hatalmas pergőtűzben működött közre a tarackosztály, ezzel készítette elő az osztrák-magyar csapatok támadását. Ez a kezdeti siker után összeomlott, az áradó Piave szinte lehetetlenné tette a központi hatalmak katonái számára a visszavonulást.

Az élelmezés katasztrófálissá vált, a katonák legyengültek, a naplóíró is sokáig beteg volt, de az ágyuk mellett vészelte át a nehéz napokat.

Egy erdős hegyre vezényelték az üteget, ahol a sziklás talajon csak többhetes munkával voltak képesek kialakítani az ütegállást. Hatalmas erőfeszítésbe került az ágyuk felvontatása is.

A légi tevékenység egész nap tartott. Itt már légikötelékek szerepeltek, mélyrepülésben támadtak és hatékonyan bombáztak. Egyre gyakrabban került sor légiharcra is.

Az ütegnek véres veszteségei voltak.

Horváth Pál fogai megromlottak, ezért a közeli városba vezényelték, ahol egyes fogait kihúzták, másokat betömtek. Mindez hosszú ideig tartott, addig élvezte a békés életet, megerősödött a jobb táplálkozástól.

Mikor visszakerült az üteghez, gyakran támadtak az olaszok. Közben jöttek a hírek a bolgár fegyverszünetről, a központi hatalmak fegyverszüneti kísérletéről, a frontvonal áttöréséről.

Végül bekövetkezett az összeomlás.

Október 28-án parancsot kaptak az ágyuk megsemmisítésére és a visszavonulásra. Majd három hétig tartott az út hazafelé. Előbb gyalog sodródtak a felbomló csapatok áradatában, ahol a Monarchia különböző nemzetiségű alakulatai gyakran ellenségként álltak szemben egymással, majd vonattal utaztak tovább. Folyt a küzdelem az élelemért, a hideg is gyötörte a katonákat.

Halálos fáradtan, az átélt eseményektől lelke mélyéig megrendülve ért haza a naplóíró november közepén Pápára. Mint a többi frontharcos, ő sem tudta élete végéig feldolgozni azt a traumát, mely a háború elvesztésével majd a trianoni békediktátummal érte.

HORVÁTH PÁL HÁBORÚS NAPLÓI

1914-ben történt

ε Július hó.

29-én. Még az izgatottság el sem múlhatott a részleges mozgósítás óta, újból egy világraszóló esemény érte a nemzetet. A mai napon az általános mozgósítás elrendeltetett, mi városunkban (Pápán) ... este 6 órakor nyilvánosságra került.

Így az évek óta folyton lappangó elkerülhetetlen párbajra a nemzetek kihívása megtörtént. A kilátás ezek után csak az lehet, hogy a világ eseményeiben még elő nem fordult mérkőzésre van kilátás. Itt az egyik félnek a porondon kell maradnia. De melyiknek? ... Kérdés. Lelkesedés, lehangeltség, sírás-öröm, vidám és bús arcok, ilyesmit lehet látni az embereken.

Ezek után nekem is el kellett készülnöm arra, mit a haza követel. Pedig reám nézve ez igen kellemetlen időben jött (üzletalapítás).

30-án. Még az üzlettel összefüggő dolgokat jártam. Ezen nap már a ... berukkolókkal a város igen élénk lett. Az állomáson a forgalom rendkívüli. Este fáklyásmenetet rendeznek és tüntetve örvendenek. Vajon minek?

31-én. Ugyanaz a város képe. Senki nem dolgozik, mindenféle munka megszűnt, mert jobbra a bevonulás a munkáskezeket vette el a munkától, ki pedig nem rukkolt be, annak az események vették el a munkakedvét. Én ugyancsak elkészültem, hogy a hajnali vonattal indulhassak.

ε Augusztus hó.

1-én. Tehát én is elbúcsúztam hazulról. Vajon láthatom-e még viszont az otthonmaradtaimat? Végre késéssel beérkezett a zsúfolt vonat, melyen én is utaztam. Négy órakor a vonatban ültem, mely kirobogott az állomásról. Vonatunk, amerre ment, az állomásokon megható jelenetek játszódtak le, mivel a fiú a szülőtől, feleség a férjtől, testvér a testvértől búcsúzott. De emellett a lelkesedés is erősen nyilvánult meg.

Nagyobb állomásokon, mint Győr, Komárom stb. vonatok állnak felszerelt katonasággal, kiket már biztos cél felé visznek. Így érkeztem a délelőtti folyamán Budapestre. Itt a tolongás és forgalom leírhatatlan. Innét már csak katonavonatok közlekednek.

Végre délelőtti 11 órakor előáll a Kassa felé induló vonat... Az állomások képe erre is olyan, mint az előbb említettek, hol vonatunk megállt, a népek lelkesedésre buzdítottak. Így ért vonatunk este tíz órakor Kassára.

Két ízben voltam Kassán, elég jó vagyok benne tájékozva, de most alighogy reá ismertem. Hogy itt mily kép tárul az ember elé, az hallatlan, a városban menni alig lehet. A járdák, kapualjak, középületek, vendéglők telve vannak berukkolt egyénnel. Mikor leszálltam a vonatról, mindjárt találkoztam ismerősökkel, kikkel több vendéglőben jártunk, hogy valami vacsorát kaphassunk, de persze ez már nem sikerült, mindenütt kifogyott az élelmiszer. Így bementünk a kaszárnyába... itt már otthoniasan éreztük magunkat, miután volt elég ismerős. Az éjet jobbra ébren töltöttük.

2-án. Reggel jelentkeztem, be lettem osztva az első üteghez, hol a gyakorlataimat töltöttem. Délre már katonaruhában néztem a világot. Még napokig jöttek a berukkolók folyton, s ugyancsak szállították a lovakat is...naponként a felszerelések kiosztása, szóval az üteg teljes felkészítése körül fáradoztunk, mely úgy tizedike táján jobbára rendbe is jött nagy fáradtsággal.

Ezek után naponként kivonulások voltak, hogy a sok új ló beletörődjék az új szerepbe, és a legénység is gyakorolja magát. Ezen idő igen hosszú volt nekünk, persze azt senki sem tudta, hogy mikor indulunk a harctérre, pedig már azt szerettük volna, hogy minél előbb ott lehessünk, szóval azért lelkesedtünk.

Ez alatt az idő alatt a város helyőrsége naponként indult a harctérre, a város közönsége lelkes tüntetéssel, mindennemű ajándékok s virágok kiosztása mellett engedte őket útjukra. Már elmentek a gyalogsági ezredek, a könnyebb tüzérség, lovasság, csak még mi voltunk. Ez alatt az idő alatt egy éjjel repülőgépek jelentek meg a környéken, melyek fényszóróval világították meg a várost. Lett persze erre nagy zűrzavar, a nép megrémült, hogy bombázni fognak, de ez nem következett be. Persze a kaszárnyákból alaposan lődöztek rájuk. De most már ütött a mi óránk is!

17-én. Reggel hat órakor ütegünk menetkészen állott. Divíziónk a nagy gyakorlótérre vonult, hol előbb tábori misét hallgattunk, utána pedig Rádl divíziókommandant előtt, ki az eskü szövegét olvasta, letettük az esküt. Ezután a tábori lelkész magas szárnyalatú és buzdító beszéde következett, mely soknak könnyet csalt a szeméből. Isten áldását kérve fegyvereinkre azzal fejezte be beszédét, hogy nem vitéz ellenséggel lesz dolgunk, hanem oly szármalmas csapattal, kit nem a hazájáért való lelkesedés, hanem a kancsuka és a mindenféle válogatott fenyítékek félelme visz a harcba...

18-án. Királyunk születésnapján reggel korán keltünk, igaz, nem is igen pihentünk az izgatottságtól. Szép idő van. Ütegünk az udvaron állt, kerekei virággal díszítve, csövei szinte befonva.

Nyolc órakor, az ima elfűvése ilyen díszesen kiindult ütegünk a kaszárnyától a vasúti állomásra. Az első ágyún egy hatalmas nemzeti zászló lengett, a legénység, úgyszintén a lovak, mind kivirágozva voltak.

Így mentünk keresztül Kassa városán a nép tüntetése között. De sírás is volt elég a Julcsák és Marcsák részéről, kiket ily hirtelen itthagynak a katonafiúk. Megemlítésre méltó azon eset, mikor a kaszárnyából kiléptünk, és az utca sarkához értünk, egy öreg anyóka szentelt vízzel hintett bennünket, és azt jósolta, győzni fogunk, de sok vérbe fog kerülni. Megérkezve az állomásra azonnal hozzáfogtunk a bevagonírozáshoz, mely rövid idő alatt meg is történt. Délben 12 órakor pedig 60 vagonból álló vonatunk 2 hatalmas mozdonytól vontatva prűszkölve kiindult a kassai pályaudvarról Mezőlaborc felé.

Ezután míg vonatunk magyar földön ment, lelkes tüntetésben volt részünk a civil nép részéről. Az állomásokon, hol megálltunk, gyümölcsöt, süteményt, cigarettát, virágot osztogattak... vonatunk éjjel érkezett Mezőlaborc határállomásra. Ezek után átléptük az osztrák (galíciai) határt... Mezőlaborcon kétfelé vették vonatunk, miután itt már igen hegyes vidék van, így folytattuk tovább utunk Przemýsl felé, hova huszonnégy órai utazás után megérkeztünk. Idáig már újból egyesült vonatunk.

19-én. Délben egy órakor érkeztünk Przemýslbe. Ez igen nagy állomás... A kirakodással hamar végeztünk... Rögtön megkezdte battériánk a marsolást, és a 12 kilométerre fekvő Medyka (mely a vár egyik erődje is) faluba értünk, hol be lettünk szállásolva éjjelre... Itt mindenütt katonai munkálatok folynak, vagyis a vár megerősítése, drótkadályok, földsáncok,

az ütegek beépítése stb.: ezer és ezer ember dolgozik ezeken. Medyka falu már tele van más csapatokkal is ...Abban, hogy pár napot Medykán töltünk, alaposan csalódtunk. Már az éj folyamán parancsot kapott battériánk a további marsolásra.

20-án. István király napján battériánk már reggel öt órakor... elindult. Ezen a napon töltöttük be fegyvereinket. Így marsoltunk 20-ától egész 25-éig, mikor este megérkeztünk Belzec határvároskába, mely vasúti végállomás az orosz-lengyel határon. Jó meleg idők voltak, sok port is nyeltünk ezen úton, de megtanultuk a nélkülözést is, miután trénünk nem tudott ellátni bennünket a szükséges élelmiszerekkel... A vízivást is tiltották erősen. Az éjjelt itt Belzecen szabad táborban, sátorlapok alatt tölthettük...

26-án. Reggel öt órakor battériánk készen áll az indulásra, szép, tiszta nap mutatkozik. Már tudtuk, hogy az ellenséges határ nem messze lehet.

Belzecig az úton már látható volt a betörő ellenség pusztítása és rablása. A határhoz közel fekvő falvak ki voltak rabolva, több községet felperzselték. Az országút telefonoszlopai mind ki voltak vágva, a drótok szétszaggatva. Belzec határában már voltak harcok, ezt bizonyítják a rögtönzött fedezékek, továbbá az elesettek sírjai.

Fél hatkor érkeztünk az ellenséges földön vagyunk! Mintha még ezen oszlopok is tudnák, hogy ellenségként állnak szemben, úgy meredeznek egymásra... Így vagy hat kilométert marsolva értünk egy fűrésztelepig, mely előtt dombláncolat húzódik... hirtelen a 3-as honvéd tüzérek parancsot kapnak a tűzvonalba felvonulni, mely a dombláncolat innenső felén van...

Divisióink szinte odaért a fűrésztelephez, hol éppen Molnár vezérőrnagy, honvéd dandárparancsnok állt, és alezredesünk jelentése után, hogy a 6. Nehéz tarackosztály megérkezett a harctérre, Molnár tábornok „Isten hozott!” szavakkal üdvözölt bennünket, és mindjárt parancsot adott az első üteg felvonultatására a tűzvonalba...

Ekkor volt délelőtt kilenc óra, de... részünkről a helyzet kritikussá vált. A fölöttünk túlsúlyban levő ellenséges tüzérség csak úgy öntötte a tüzet állásainkra... De azért dicsőségére legyen mondván, úgy a gyalogság, mint tüzérségünk megállta a helyét.

A harc mind jobban dühöng, erősen szállítják sebesülteiket, a honvéd tüzérség már a legnagyobb veszélyben forog,... ezen ütközet részünkről elveszett a nagy túlerővel szemben.

Elrendelték a visszavonulást, de sürgősen! A tábornok hadsegédje nyargal hozzánk, hogy azonnal szüntessük be a tüzet, és vonuljunk vissza. De battériánk hathatósan lőtte az ellenséget és a visszavonulással késett. Erre már a tábornok maga jött, hogy azonnal vissza, mert késő lesz. Ez igaz is volt, mert már a municiót, mely az ágyú mellett volt, nem tudtuk elhozni, ott kellett hagyni az ellenségnek.

Tehát délelőtt tíz órakor veszteségünkkel eldőlt a csata sorsa, csak egy szerencse volt még részünkről, hogy az ellenséges tüzérség az utat nem vette tűz alá, mert akkor [a] rengeteg csapat, mely ezidő alatt ott állt, a mindenféle sok fogat nem menekülhetett volna.

27-én. Csapataink újabb állásokba helyezkedtek el, battériánk, illetve divisióink még tegnap este új állásba vonult, s beásta magát, melyen késő éjjelig dolgozott. Reggel öt órakor már megkezdődött a harc, mely igen erősen tartott késő délutánig... Az ellenség rohanva hagyta el állásait. Ma divisióink, különösen battériánk szép teljesítményt csinált, egy orosz üteget teljesen széjjel lőtt... az ágyú mellett levő legénységnek a lafetta a bal lábait mind leszelte, amint lövedékünk eltalálta. Még ezen az estén csapataink és mi is előre nyomultunk pár kilométert, hol egy völgyben tábort ütöttünk...

28-án. Az ellenség újból felvette a harcot, mely borzasztó erővel indult meg, és ma reánk nézve újból szerencsétlenül végződött. Ez az ütközet Kumarowó körül folyt, az ellenség itt igen nagy erőket vitt a harcba, és csapatainkat majd teljesen megsemmisítette. Már ezen az éjjel a miskolci 17. Tüzérezredet, mely lágerben volt, teljesen megsemmisítette rajtaütésével.

Divisióink szinte visszavonult Tomasow alá, hova a többi csapatok is gyülekeztek. A harcot már csak azon egységek folytatják, melyek a visszavonulást fedezik. Délután úgy öt óra tájban a város környékén összegyűlt és a vereségtől megrendült csapataink között nagy riadalom támadt. A város környékén elterülő erdőből visszavonuló hátvédeinket ellenségnek nézték, és egy ostoba kiáltás: „Jön az ellenség!” - oly pánikot idézett elő, hogy a további rendet alig lehetett fenntartani. A trén - muníciós - szanitéckocsik rohanva egymást törték, zúzták és borogatták fel.

29-én. Reggel újból előrenyomultunk, csapataink megint megkezdték a támadást, miután még a harc eldöntetlen maradt. Divisióinkat sürgősen hívták segítségül a délelőtti folyamán. A nehéz ágyúkkal és muníciós kocsikkal ügetésben kellett előre vonulni a meleg napon. Egy erdőn keresztülmenve tengelyig süllyedtek ágyúink a homokba. Az erdő szélén ezen a napon battériánk szintén jó szolgálatot tett.

30-án. Erősen kiújult az ütközet, dél felé az ellenség kezdi visszanyomni csapatainkat, a 34. Kassai ezred nagy veszteséggel szenved, egy századából 30-40 ember kerül vissza, de újból a tűzbe zavarják őket. Mégis sikerül az ellenséget feltartóztatni az előrenyomulásban. Mint tapasztaljuk, az ellenségnek szokásává vált, hogy a falvakat, majorokat, szóval minden épületet, ahol keresztülvonult, felgyújtja. Este bármerre néz az ember, csak tüzet lát, egész falvak egymás után gyúlnak ki és nappali fényt árasztanak.

31-én. Battériánk más állást foglal el egy úton, hol a gyalogságnak is volt fedezéke. A harc ma is elkeseredetten folyt, az ellenséges tüzérség állásunkat belőtte olyannyira, hogy a helyzet kritikussá változott. Én épp két kocsi muníciót állítottam az ágyúkhöz, de kevés mentette, hogy az ellenséges gránátok el nem söpörtek bennünket kocsistól, lovastól. A battéria előtt álló major nagy pajtáiba csaptak most a lövedékek, melyek azokat felgyújtották... Battériánk ismét más állásba volt kénytelen menni. Még a nap folyamán az ellenség vissza lett szorítva és visszavonult.

ε Szeptember hó.

1-én. Divisióink előre vonul, mert az ellenség ezen a részen teljesen visszavonta csapatait úgy, hogy ma nem is érintkezünk vele.

2-án. Újból egész nap marsoltunk, de az ellenséget sehol nem leljük, mi nagyon gondolkodóba ejt bennünket. Vajon miért van ez?

3-án. Ismét mars. Persze kifelé Lengyelországból most már. De ezen napot, ki erre elhaladt, nem hiszem, hogy életében el fogja felejteni. Ugyanis végigvezettek bennünket a halál mezsgyéjén.

Elhaladtunk azon major mellett, melyben a 17. Tüzérezred a 28-i végzetes éjszakán táborozott, mikor az ellenség váratlanul megrohanta. Ennek a majornak a környéke nagy terjedelemben mocsár, vagyis ki a szűk útról lelép, az a mocsárba vész. Ezen ezred minden ágyúja, lovai, a legénység kevés kivételével mind a mocsárba süllyedtek. A ló alatt a lovasa, együtt szenvedtek ki...

Ezt a szomorú helyet elhagyva beértünk egy erdők közti homokpusztaságba, itt még borzasztóbb látvány tárult elénk. Itt dült a harc a legkegyetlenebbül, itt kaszálták le közös ezredeinket... Le nem írható bűz fogadott bennünket... oly nagy melegségben, mint nappal itt van, öt-hat nap óta folyton temetik a halottakat, még párszáz most is temetetlenül hever a forró homokban... Ilyen képek közt megyünk tovább. Mindenütt a sírokat ássák, egy-egy sír 3-4 lakót fogad be, a tábori lelkész lassan megy egyiktől a másikhoz, csendben elbúcsúztatja őket, leföldelik. Ennyi a földi élet!

4-én. Ugyancsak menetelve átléptük Galícia határát. Ezen éjjel borzasztó volt ránk nézve, a nagy hideg esőtől teljesen bőrig áztunk.

5-én. Tovább marsolva hideg szélben és esőben visszaértünk egy kedves helyünkre, hol már táboroztunk, mielőtt az ellenséges földre értünk. Persze, most már nem meneteltünk olyan biztonságban, mint az előbbi táborozásnál.

6-án. Reggel öt órakor divíziónk menetkészen áll, mikor el is indul. Rawaruskától pár kilométerre tűzvonalba megy. Már kora reggel igen heves harc fejlődik ki, orosz részről nagy erő van felvonulva... A harc mind jobban erősödött a nap folyamán, csapataink fő célja az, hogy az ellenséget meggátolják a további előretörésben. Ezen napi harc csak az éj folyamán gyengül kissé.

Éjjel igen erős hideg van.

Ezen nap hiába vártuk délben a megváltó konyhát, nem jött. Kenyerünk ugyancsak nem volt, így éhezünk egész nap, mikor késő este kaptunk egy kevés teavizet egy darabka cvibakkal. A nap folyamán nagy melegek vannak, az éjjel azonban nagyon hűvös.

7-én. Reggel négy órakor újból nagy erővel megkezdődött a gyalogsági harc, mit később a tüzérség vett át, és ez így tart késő estig eldöntetlenül. A mi ütegünk is bent volt alaposan az ellenséges tűzben, kivált a 2. Bateria staffelje, mely az országútról jobbra-balra állt. Jobbról-balról csapkodtak hozzánk a gránátok, egyszer csak egyik a 2. Bateria muníciós kocsijába csap és két lovat megöl. Emberéletben szerencsére kár nem esett. Egy szilánk az én lovamon felkötött csajkámát vágta be.

Az éj folyamán batteriánk állást változtatott, beásta magát, de ezt a helyet ott kellett hagynunk, miután erre parancsot kaptunk. Ezen éjszakán történt velünk azon humoros eset, hogy egy ágyúfogat hat lóval elszökött, mi egyelőre meg sem lett. Így csak három ágyúnk maradt, miután ezen ágyút lovak nélkül nem tudtuk szállítani.

8-án. Reggel Rawaruskán át vagy 15 kilométert marsolva újabb tüzelőállásba mentünk, hol már szinte dühöngött a harc. Itt újból beástuk batteriánkat, mi nagyon sok időt vett igénybe, és a legénységet is megerőltette. Ezen erős harcokban jobbra éjjelre kerülnek az ilyen munkák.

9-én. Reggel öt órakor hatalmas erővel megkezdődött a tüzérségi harc, mely mindjobban fokozódott, s tartott délután négy óráig. Ekkor batteriánk kivonatott a tűzből.

Ekkor az ellenség kezdett erős tüzelést, mely ezideig hallgatott. A falvak, melyek a harc vonalába estek, a becsapódó lövedékektől kigyulladtak, a lakosság rémülve menekült, a sírás, jajgatás, mit véghez visznek, az emberben a vért megfagyasztja.

10-én. Kora reggel heves gyalogsági és tüzérségi harcra ébredtünk. Batteriánk állást változtatott, majd járhatatlan úton kellett menetelnünk és igen sokat veszítettünk a vontatással.

A harc most is rettenetes erővel folyik egész nap. Vitéz honvéd ezredeink egyik rohamot a másik után csinálják a túlnyomó ellenségre, kitől sok foglyot is ejtenek. Ez csak kitűnő és fölényben levő tüzérségének köszönheti, hogy állását tarthatja. Ezen harc kisebb mértékben éjjel is folyik.

11-én. ...reggel fél öt órakor tüzérségünk megkezdte az ellenséges állások lövését. Az ellenség a tüzelést nem viszonzja. Állítólag a muníciója fogytán van és cselből szanitéc-kocsikon szállít muníciót. Ez elhihető, a mi részünkről belátják az állását.

Annál jobban támad a gyalogsága ma, úgy látszik, erősítést kapott. Tüzérségünk több falut tűz alatt tart és felgyújt, melyben az ellenség tanyázik.

Így megy ez egész nap.

Este nyolc órakor azonban harc kezdődött, mely felülmúl minden eddigit. Most az ellenség bebizonyította, hogy van löszere. Oly tüzerharc keletkezett, hogy a föld rengett belé. Az ellenség át akarja törni vonalainkat, de visszaveretik. Ekkor megtörtént azon sajnálatos esemény, hogy tüzérségünk saját gyalogságunkat lőtte. A harc mindjobban erősödött, az ellenség mind több-több tartalékot hozott rohamra. A napokig tartó rettenetes harc eldőlt - az ellenség áttörte vonalainkat, részünkre nem maradt más hátra, mint a visszavonulás.

Divisióink éjjel 11 órakor elhagyta állását, és Nyinerow felé vonult vissza. A reggel az országúton talált bennünket.

12-én. Kora reggel, miután a lovakat az országúton megetették, a mars megkezdődött újból és tartott késő éjig. Utunk sürgős volt, mert az ellenség erősen a sarkunkban volt. De már utóvédünket nem kerülte el a végzet, ezt az ellenség utolérte, és teljesen szétverte.

13-án. Kora reggeltől egész napon át és egész éjjel meneteltünk, egy óra vagy fél óra szünet volt, mg a lovak a zabot elfogyasztották és mi is valamit ettünk.

14-én. Tovább folyik a visszavonulás, az utak, melyek ki vannak jelölve számunkra a szökésre, azok borzasztók. Lovaink a kimerüléstől már kezdenek kidőlni, a legénység is rendkívüli mód szenved.

15-én. Tovább Przemysl felé marsolunk, és sötét este oly úton járunk, hogy az ember megborzasztja tőle. A sok fogat egymásra zsúfolva töri-zúzza egymást. A könnyű tréncokcsik az árokban hevernek, tartalmukat az éhes gyalogság hurcolja szét, láрма és káromkodás... Itt egy nehéz muníciós kocsink egy szegény gyalogoson keresztülgázolt, ki is szenvedett azonnal.

16-án. Miután az egész éjet úton töltöttük, a délelőtt folyamán Kosenicza majorhoz értünk. A kastély udvarára az ágyúink lettek beállítva és itt volt egy kis pihenőnk. A kastély hercegi, természetesen a gazdája nincs itt, de annál több gyümölcsöt hagyott vissza, melyhez mi olcsón hozzájuthattunk.

17-én. Letelt a pihenő, és újból megkezdettük a vándorlást, nehogy az ellenség vendégszeretetét kelljen élveznünk.

18-án. Folytatjuk a tegnapit Jawornik irányába s tovább Wazsovón át.

19-én. Ismét a tegnapi program, úgy látszik, az egynapos pihenőt kipótoltatták velünk, pedig már újból fogy az erő.

20-án. Éjjel és nappal folyton marsolunk a hideg esőben, teljesen át vagyunk ázva s kimerülve, mit még jobban fokoz az éhség. A trénünk nehezen tud élelmet szerezni, miután minden csapat úton van, az élelmező oszlop is. A rossz utakon ágyúink, kocsijaink a sárban elülnek, a lovak kifáradva nehezen bírják a vontatást. Ilyenkor a legénységnek kell előre segíteni, kik szinte már nem látszanak a sártól. Ugyancsak így vannak más csapatok fogatai is. Az utakon 2-3 sorban menetelnek a kocsik, sőt az utak mellett a földeken is. A sok trén, tűzéség, muníciós oszlopok, szanitéc fogatok, pionírfogatok és még tudja az Isten, mi nem. A fogatsorok több kilométer hosszúságot tesznek ki, és ha egy elakad vagy eltörik, akkor az egész hosszú sor kénytelen addig állni, míg az utat szabaddá nem teszik.

21-én. Újból tovább menetelünk, semmi pihenés.

22-én. Megint csak a tegnapi van részünk. Az eső folyton esik, az éj úgy mint a nappal az úton talál bennünket. Ma végre délután lágerbe mentünk.

23-án. Újból nincs pardon, csak előre. Az eső folyton eszik éjjel-nappal. Az éjjelek nagyon hidegek, kiszáritani sem tudjuk a ruhánkat. Az is nagyon rossz, hogy nem tudjuk, hova megyünk. Ezen nap délutánján mégis megállapodtunk, lágerbe mentünk. Persze ilyenkor, ha faluban van is a láger, nehezen jut az ember fedél alá, mert mindenféle csapattal túl van zsúfolva.

24-én. Délben újból tovább menetelünk, addig tartott a pihenő, de a menetelés késő estig.

25-én. Reggel hat órakor megint tovább mentünk. Utunk Jaroslau városon keresztül vezetett. Innét tovább Stepwenigbe értünk, hol aznap maradtunk is.

26-án. Reggel útrakelve a délután folyamán Olpinyba értünk, hol le is lágerezünk. Ez egy nagyobb község, hosszú, az út mellett húzódik kétfelől. Ezen vidékig terjed ki Przemysl külső védelme, itt kisebb dombláncolatok húzódnak.

27-én. Itt battériánk a kijelölt tűzállásba beásta magát. Ennek már örültünk, hogy kissé megállapodtunk.

28-án. A fentebb említett állást otthagytuk, de ezen falunál másutt jelöltek ki másikat számunkra.

29-én. A másik állásban dolgoztunk. Közben folyton esik az eső. A civil nép jobbára elmenekült. Az ittmaradtak közül találtunk pár családot, kik magyarul beszéltek, és igen szívesek voltak hozzánk.

30-án. Itt vagyunk Olpinyban, lovainkat is fedél alá tettük. A sok fáradság után ők legalább jól élnek, miután a csűrök tele vannak takarmánnyal és gabonával. Mi is házakba vagyunk szállva, mi vagyunk az urak most. Megy a sütés-főzés, szorulnak a civilek által itthagyt sertések és szárnyasok.

ε Október hó.

1-én. Az eső esik, mintha több el sem akarna állni. De az a fő, hogy szárazon vagyunk.

2-án. Az idő csak nem javul. Mindjobban beleéljük magunkat a semmittevésbe. Itt még lövésre sem került sor, nem bánnám, ha sokáig így lehetne.

3-án. Parancsot kaptunk tovább marsolásra. Igaz az a közmondás: Sok jónak rossz vége is lehet. Mi is így jártunk. Az eső persze esik, hideg van. Így értünk Tarnowba. Ez szép város, sok gyárral. Egyik külrészen lágerbe mentünk, hol lovaink és mi is be tudtunk szállásolni. Mi nagyon rosszul vagyunk informálva a helyzetről, tisztjeink azonban azt hangoztatják, hogy nem fog sokáig tartani ezen állapot.

4-én. Reggel hat órákor újból abmars volt. Zsülicza felé meneteltünk, itt vasútvonal is húzódik. Erre már az orosz csapatok bent voltak, de csapataink tömeges felvonulását észrevéve visszavonultak.

5-én. Ismét marsolva töltjük a napot, csak késő este fejezzük be.

6-án. Dembicza felé menetelünk nagy esőben Dilnó városán keresztül. Késő délután egy szeszgyárba lettünk beszállásolva, mit az ellenség teljesen kifosztott. A nagymennyiségű szesz egy részét kieresztették. A városban az üzleteket kifosztották, kocsit, lovat, gabonaneműt mind összeszedve vonultak el, jobban mondva meneteltek csapataink előtt.

7-én. Reggel újból megkezdjük a menetelést. Egész nap menetelünk, végre este Dobrowa községbe érünk, hol beszállásoltuk magunkat. Ezen községben igen szíves nép van, kik jól megvendégeltek bennünket, mi viszont jólesett nekünk ezen nehéz időben. De nem úgy az ellenség egyik vad fegyvernemét (kozákok), kik már a napokban ugyancsak jártak itt. Egyik este egy erősebb kozák járőr bevonult a községbe garázdálkodni. Azonban már érezték a mi csapataink közeledtét, és óvintézkedést tettek olyanformán, hogy egy 14 éves fiút küldtek ki a falunk kívül, ha jönnek huszárok arrafelé, értesítse őket. Itt felemlítem, hogy a kozáknak a huszár az ördöge, ettől gyáván továbbáll, ha tud. Eközben a kozákok gyorsan pakoltak a faluban, kocsit, lovat összeszedve megpakolva minden értékes holmival. Az úton közeledett egy huszárpatrolunk szerencsére egy tiszt vezetésével. Ezen lengyel fiú felfogta a helyzetet, kiszaladt a huszárok elé, és ott elárulta a kozákokat. Huszárainknak persze több sem kell, villámgyorsan körülfogják a falut, honnét egy sem menekül. Egy fél óra múlva minden kozák vagy egy fán, vagy telefonoszlopon lógott. Huszáraink így fizetnek jobbára a kozáknak.

8-án. Reggelre a sok esőből és sárból fagy lett, minek már örültünk... 6 órákor tovább mentünk. Most a változatosság kedvéért havazni kezdett és hideg szél fújt. Egész nap az úton bukdácsolunk, a menázsit is az úton fogyasztottuk el. Ezen a vidéken ma igen heves harcok vannak, mely[ek] egész nap tart[anak]. Este érkeztünk Pzsezsov városba, melynek utcái tömve vannak mindenféle csapatokkal, főleg tűzérséggel, hogy a híd, melyet az ellenség elpusztított, elkészüljön, és átkelhessenek a hídon. Tehát mi is ezen várásra voltunk kárhoztatva. Most megint hideg eső kezdett esni, ez már borzasztó! Így álltunk éjjel 12 óráig, mikor tovább mehettünk.

Az üzletek itt is kifosztva, berendezésük összetörve, szétszórva. Az egyik orosz hadtest-parancsnokság itt székelt. Ennek parancsnoka a városra 1 millió korona hadisarcot vetett ki... Azon délre, mikor a hadisarc kivetésének ideje lejárt, s azt az orosz vezérnek be kellett volna

szolgáltatni, a mi csapataink erős és gyors támadásától az ellenségnek futva kellett menekülnie.

Tehát ezen éjjel tovább marsoltunk reggelig.

9-én. Reggel érkezünk egy sörgyárhoz tartozó majorba, hol pihenőt tartottunk. A tegnapi nagy harcok elcsendesedtek, az ellenség gyorsan húzódik vissza. Sok foglyot szállítanak, kik csapataink kezén maradtak.

Délután két órakor ismét tovább kellett mennünk. Ma erősen hideg van... Egész éjjel meneteltünk.

10-én. Reggelre érkezünk Lanczut városba, itt lovaink egy laktanyába kerültek, mi pedig házakba szállásoltuk el magunkat. Én egy városi hivatalnok vendége voltam. A nehéz, fáradalmas utak után ez megint jólesett. A lakosság szívesen fogad bennünket, és ennivalót is ad. Az ellenség is igénybe vette pár napig a vendégszeretetet, és hozzá még csúnyán is elbánt ezen városkával. Itt sem található oly üzlet, mely ki nem lett volna rabolva. Úgyszintén oly lakások, melyeknek tulajdonosai elmenekültek, ezek teljesen tönkre vannak téve. Az értékesebb tárgyakat elvitték, a bútorokat összezüzták. Szóval mindenütt a pusztulás és rombolás képe tárul az emberek elé. Azonkívül gazemberségük ezer és ezer példáját lehetne elmondani, mit a nőkkel mindenütt elkövettek...

11-én. Itt maradtunk Lanczuton, jól érezzük magunkat ezen kis pihenés alatt. Már szinte sok foglyot hoznak, egész zászlóaljokat kísérnek. Ezenkívül több ágyút is hoznak, melyeket az ellenségtől vettek el. A foglyokat, amint a városon átkísérik, a nép képes volna megrohanni, szidja, átkozza őket.

12-én. Reggel 6 órakor abmars. Két napig kissé kipihentük magunkat és most újult erővel megyünk tovább. Utunk Dolynik felé vezet. Az eső természetesen ma sem marad el.

13-án. Reggel újból indulunk Misut irányába. Ma megint heves harcok vannak. Utunk nagyon közel visz az ellenség vonalához. Divízióink jelenleg nem avatkozik a harcba, miután tartalékban van. Ma Stazvina faluban vagyunk elszállásolva. Ez nagyon közel esik a tűzvonalhoz, az ellenség lövegei erősen veszélyeztetik.

14-én. Ma reggel battériánk a falutól 3 kilométerre tűzvonalba ment. Ezen állásunk nagyon közel esett az ellenséghez. Battériánk azonnal megkezdte a tüzelést, de alig adott le pár lövést, az ellenséges tüzéség, mely túlsúlyban volt, gránátok záporával felelt.

Ilyen helyzetben még nem volt ütegünk. A muníció tartalékunk is a battéria után jött, mely egy patak partjánál állt fel, tehát ez is tűzbe került.

Előttünk egy trén táborozott nyugodtan, de látva a veszélyes helyzetet, visszafelé kezdett vágatni kocsijával. Ezek az ellenségnek kitűnő célul szolgáltak, tehát most ezután kezdette a lövések záporát. A mi staffelunknak is tarthatatlan lett a helyzete, ez is visszavonult a falu védelmébe... Ezen napon Isten kegyelmébe ajánlottuk lelkünket, mert nem hittük, hogy élve kerülünk innen ki. Miután én is a staffelnél vagyok beosztva, gyalog tettem meg az utat. Körülöttem csapkodtak a gránátok és a srapeltek. Majd két óra hosszat kellett az árokban feküdnöm, míg az ellenség a tüzelést félbehagyta. Az orosz tüzéség a muníciót nem kímélte. Ha tőlünk embert látott valahol, ösztüzet bocsátott rá.

Érdekes volt az is, hogy a falu lakói, kik jobbára itthagyták házaikat, gazdasági gépeiket kirakták a földekre, nehogy tűz alkalmával elégjenek. Ilyen gépek voltak kirakva a falu szélén is, körülötte a faluban maradt pár gyermek játszadozott. Az ellenség ezt a mi tüzéségünknek nézte, és alaposan tűz alá fogta. Staffelünk a templom mellett állt fel, lovaink a faluba lettek beszállásolva. Pár cimborámmal én is egy lakatlan házba kerültem. Itt az olykor hazalátogató gazdaasszonnyal több nézeteltérésünk volt. Napközben a faluból kimenni nem lehetett, miután az ellenséges tüzéség rögtön figyelmeztette az embert.

15-én. Kora reggel teljes erővel kezdődik a harc az egész vonalon. Még az éjjel csapataink rögtönzött hídon megkezdtek az átkelést, hol az ellenségnek erős állásai vannak. Eközben erős gyalogsági tűz támad. Délután két óra 30-kor heves támadás kezdődik részünkről. Az ágyúzástól reng a föld, a gyalogsági fegyverek zaja egybeolvad. Ez tart egész éjjel. Battriánk nagyon veszélyes helyzetben van az ellenséges tűz által.

16-án. Újból az egész vonalon folytatódik a tüzéségi harc, mely igen heves. A délutáni órákban kissé szünetel. Délután 3 órakor megkezdődött a gyalogsági harc, mely tart késő estig... Battriánk már hallgatásra van kárthatva, mert ha egy lövést leád, kaphat érte vagy harmincat a kedvező állásban levő ellenséges tüzéségtől. Ma egy kocsinkat, mely lövedéket szállított ágyúinkhoz, gránátlövés érte, a kocsit szétrombolta és felgyújtotta, de szerencsére sem a kocsin ülő embernek, sem a lovaknak baja nem történt.

17-én. Gyengébb harc van, ez is jobbára a jobb szárnyon, délutánig. Délután erősebb harc fejlődik ki, és sikerül tüzéségünknek az oroszok fő fészket, Rudnikot felgyújtani. Ugyancsak sikerült a jobb és balszárnyunknak előretörni. A harc egész éjjel tartott szünet nélkül.

Most szép napos idők járnak, de éjjel hideg van.

A faluban este nem szabad még lámpát sem gyújtani, a katonai parancsnokság betiltotta.

Itt is több eset előfordult, hogy egyesek az ellenség részére kémkedtek. Hosszabb idő óta sikerült itt egy kis sült libához jutnom, melyet hárman süttettünk meg egy el nem menekült asszonnyal. Ez a változatosság kedvéért igen jólesett.

18-án. Kora reggeltől tovább folyik a harc, egész napon át. Rudnikot hevesen lövi tüzéségünk, mely ma még jobban ég. Éjjel irtózatos tüzelés folyik, a mi gyalogságunk megkísérli az átkelést a folyón. Az ellenség is ebben sántikál. Szerencsére az átkelő oroszok egy részét a víz nyelte el, másik részét csapataink elfogták. Az ellenséges fényszórók éjjel folyton működésben vannak.

19-én. Délelőtt igen heves harc folyik. Az éj folyamán sok orosz a folyóba fúlt a megkísérelt átvivésnél.

20-án. Kora reggel tőlünk balra erős gyalogsági harc kezdődött, míg előttünk a délelőtt folyamán gépfegyvertűz van. Délután az egész vonalon heves tüzéségi harc kezdődik. A muníciót este vagy hajnalban, sötétben tudjuk szállítani az ágyúhoz, úgyszintén a légénység élelmezése is ekkor kezdődik.

Az ellenség itt megint nagy erőket koncentrált, vitéz honvédeink hősiezen küzdenek, kivált a 10. Ezred, mely ki is lett tüntetve. Éjjel a harc kisebb mértékben folyik.

21-én. Délelőtt az egész vonalon csend van, délután a tüzéségi harc erősödik fel. Ma hűvösebb, esős idő lett. Este battriánk új állásba ment a tarnagródi erdőben. Staffelünk is az erdőbe lett beállítva. Mi is ott ütöttünk tanyát, miután itt házak nincsenek.

22-én. Reggel tüzéségünk megkezdte a tüzelést, mely tartott délelőtt 10 óráig. Az ellenség ma gyengén válaszolt. Itt kilátásunk van maradásra, tehát mindjárt nekiállottam egy földbevéjt lakást építeni, miután éjjel hidegek vannak, meg az ellenséges lövedékek ellen némi menedékül is szolgál.

23-án. Délelőtt heves ágyúzás keletkezik, az ellenség gyengébben lő. Délután újból hevesen kezdődik a tüzelés. Az erdő csak úgy csattog a lövésektől, mely a hangot még jobban visszaadja. Az ellenséges lövedékektől törnek, zúzódnak a fák. Bár az erdő takarja állásainkat, az ellenséges lövedékek mégis közel járnak hozzánk. Este heves gyalogsági tüzelés kezdődik, mely tart késő éjig. Itt is igen próbára vannak téve csapataink, a harc már tíz napja tart szakadatlanul. Az ellenség nagy erővel van kitűnő állásban, mely előtt a legjobb erősség a San folyó.

24-én. Reggel ismét megkezdődik a harc, mely kevés megszakítással tart estig.

25-én. Battriánk parancsot kapott, hogy az ellenség hídját a San folyón semmisítse meg. A híd nagyon elrejtett helyen van, megfigyelni sem lehet. (Japán system, a víz színe alatt van.) Délután négy órakor hevesebb ágyúharc kezdődik, mely kevés ideig tart.

26-án. Reggel újból gyengébb ágyúzás kezdődik, mely napközben megszűnik. Ma két ágyúnk más állást foglalt el, hogy a célhoz jobban hozzáférhessen. Este az ellenséges nehéz tüzéség alapos tüzelés alá vette azon erdőséget, hol battriánk állott. A becsapódó gránátok és srappellek csúnya munkát végeztek az erdő fái között. A harc egész éjjel tartott.

27-én. Gyengébb harc van, olykor hallatszik egy-egy ágyúlövés. Az éj csendes.

28-án. Reggel gyalogsági harc, 12 órakor mindkét részről a tüzéség szólal meg. Az orosz tüzéség ma is erősen lövi az erdőt állásaink körül. A délután folyamán ez is megszűnik. Este újból megkezdik a gyalogság, és ez reggelig tart.

29-én. Csend állott be. Délután battriánk pár lövést adott le, ezután újból csend lett, az éj is így telt el.

30-án. Ugyancsak csendes a vonal, mit olykor egy-egy lövés zavar meg. Éjjel azonban ágyúzás volt.

31-én. Napok óta hideg, szeles idő van. Délután battriánk pár lövést tett, mikor parancsot kapott továbbmenésre. El is indult Simigi felé. Utunk egy vasúti töltésen vezetett keresztül, hol sokat vesződtünk, míg fogatainkat átsegítettük. Megjegyzem, itt igen kellett ügyelnünk, miután az ellenséges állások közel estek.

Tíz napig éltünk erdei remeteéletet, de ez alatt az idő alatt alaposan kivettük részünket a viszontagságokból, a nélkülözésekből. Élelmezésünk a legrosszabb volt. Reggel és este keserű feketét kaptunk. Az ebédünk vízben megfőzött hús, a levesben sem só, sem rizs, sem gersli nem volt, de annál több homok, mi a szakácsok jóvoltából került bele. Kenyeret minden második nap 4-5 ember kapott egyet. Dohányfélét ugyancsak keveset kaptunk. Ami a legrosszabb volt, nem is segíthettünk magunkon, mint másutt, burgonyával, mert tüzet rakni nem volt szabad.

Tehát ez alatt az idő alatt megelégedtünk a fenyveserdő jó illatával, s örültünk, hogy tovább állhattunk innét.

ε November hó.

1-én. Reggel hat órakor tovább marsoltunk Rudnik felé, merre igen heves harcok folynak, pokoli ágyútűz van. Ma nem is mentünk ágyúinkkal állásba. Nappal hideg volt, a meleg napok megszűntek. Éjjel 11 órakor battériánk azon irányba, melyből oda mentünk, visszafelé marsol.

2-án. Reggel 23 kilométeres mars után érkeztünk Niksó faluhoz, hol battériánknak állásba kellett volna menni. Itt egész nap erős, elkeseredett harcok folynak. A két ellenséges fél állása itt a legközelebb áll egymáshoz. Az ellenség túlsúlyban lépett fel, és ránk nézve a helyzet mind veszélyesebbé kezdett válni. Battériánk nem is foglalt tüzelőállást, az egész napot egy fenyveserdőben töltötte, várva az alkonyatot, hogy elmehessen. Nappal már nem lehetett tovább menni, miután az ellenség az egész terepet belátta. Ezen nap pokoli volt ránk nézve. A gyalogsági fegyverek veszélyességét itt ismertük meg. A golyók özöne csapkodta körülöttünk a fákat és kocsijainkat. Nagyon örültünk este, hogy épen elvihettük az irhánkat.

Innét este visszameneteltünk Rudnik felé, és egy községnél egy órai pihenőt tartottunk. Utána reggelig meneteltünk. Ezen éjjel is igen hideg volt, a meleg ruhát szívesen eltértem volna magamon.

3-án. Reggel kisebb pihenés után újból megkezdettük a marsolást. (Rückzug.) Ez tartott este hat óráig. Kegyetlen, rossz út volt számunkra kijelölve, melyen lovaink is teljesen kimerültek. Végre egy kastélynál lágerbe mentünk.

4-én. Itt maradtunk, kissé kipihentük az elmúlt napok fáradságait.

5-én. Reggel újból elindultunk Werhoniáról Kolbuszova városon keresztül. Ezen nap szinte mindig úton voltunk. További utunk Siedlonka falun vezetett keresztül. Rossz utakon, melyen lovaink sokat szenvedtek, érkeztünk este Mielec városba, hol tábort ütöttünk. Az intelligencia jobbára távol van itt, így az éjjelre nekem is jutott egy háromszobás lakás, hol ágyban aludtunk.

6-án. Mielecben maradtunk, reggel lovainkat is beszállásoltuk. Az oroszok is csúnya munkát végeztek, az úri lakásokat, hivatalokat, színházat, zsidó templomot átváltoztatták istállóvá. (Persze, így a mi lovaink is ide kerültek.) Az értékesebb holmikat itt is elvitték, a bútorokat tönkretették. A bombázástól is sokat szenvedett a város, több épülete és a katolikus templom is teljesen össze van löve. Pénzünkért azonban itt kaphattunk élelmiszert, húst, kenyeret stb. Ezen nap én is egy társammal még kényelmesebb lakást szereztem, hol az éjet akartuk tölteni. Ez egy gyümölcskereskedő házában volt. A padláson találtunk pár kocsi gyümölcsöt, almát, körtét. Ebből egy rizskásás zsákot én is megpakoltam. De a sors az éjjeli pihenést megirigyelte. Este váratlanul parancsot kaptunk a továbbmarsolásra. A 8 kilométerre fekvő Nadowicére mentünk, hol megszálltunk. Ezen úton a hidak már mind fel vannak robbantva vagy felégetve.

7-én. Délután újból tovább meneteltünk Radornyik városon keresztül. Utunk ismét rosszabb, a kocsinkból több ló kidőlt. Az ellenség nyomul utánunk, ezért oly sürgős az út. Késő este elértünk Radgoszenybe, hol maradtunk is. Erre már hallhatók ágyúlövések, melyek hátvédeinktől és az előretörő ellenségtől származnak.

8-án. A délelőtt folytán folytattunk utunk Dabrowa városon keresztül. Itt vasúti vonal is vezet... Késő éjjel érkezünk Wes-Koszlowice faluba, hol megszálltunk. Ezen nap keresztül jöttünk a Dunajec folyó hatalmas hídján, mely hosszabb, mint a komáromi Duna-híd.

9-én. Pihenője van battériánknak, tehát itt maradtunk Koszlowicén.

10-én. Hajnalban négy órakor abmars volt battériánknak. Utunk vissza Raduch falu felé vezetett, és tovább Bielcze és Wukowicze városokon át meneteltünk... Ez utóbbi városka után már mindenütt lövészárkok húzódnak, melyet drótakadályok erősítenek meg. A terep errefelé nagyon alkalmas harcászatra.

Keresztül marsoltunk Szczepanowán, hol ebédeltünk is. Innét kevés pihenő után Brezeskó és Igarhow városokon át marsoltunk... s folytatva utunk Bochnia városba értünk, de miután ezen város telve volt katonasággal, tehát innét a 4 kilométerre fekvő Ksanicza faluba marsoltunk, hol el lettünk szállásolva.

Ezen nap 60-65 kilométer utat tettünk meg. Fenti városokból a lakosság, különösen az izraeliták elmenekültek, a hatóság egész vonatokat bocsátott rendelkezésükre. Ezen szájalomra méltó alakok meg vannak teljesen zavarodva és rémülve. Én pár társammal épp a bírónál kaptam szállást, hol elég szívesen fogadtak bennünket, megvendégeltek és jól pihentünk.

11-én. Itt maradtunk Ksaniczán, pihenőnapunk van, mi nagyon szükséges.

12-én. Reggel hat órakor abmars, battériánk keresztül menetel Bochnia városon, s tovább az innét húsz kilométerre fekvő Duff kisvárosba értünk, hol étkezés volt. Innét is menekül a lakosság, mely jobbára zsidókból áll. Tovább menetelve egy kisebb városba, Wielicskába értünk, hol be lettünk szállásolva. Innét Krakkó 8 kilométerre van. A katonaság mindenünnen erősen nyomul Krakkó felé, hol nagy harcokra van kilátás.

13-án. Ugyancsak itt maradtunk Wielicskán a további parancsra várva.

14-én. Reggel hét órakor battériánk tovább marsolt... Krakkó felé. Mikor Wielicskából kiértünk, mindenütt csak erődítéseket láthattunk, kitűnően elkészített tüzérségi és gyalogsági földsáncokat, melyek a dombos-völgyes terepen csak egészen közlelől vehetők észre. Ezek előtt erős drótsövények húzódnak. Krakkó 3 ilyen csoport drótsövényvel van körülvéve, melybe villanyáram van vezetve. Erős betonból készült muníciós raktárak is láthatók földhányással védve.

Délelőtt 9 órakor érkezünk a városba, mely zsúfolásig tömve van mindenféle katonasággal. Krakkó mély völgyben fekszik erős gránitfállal körülvéve, csak kapun lehet bejutni, melyet erős őrség tart megszállva... Magas hegyek veszik körül, melyeken szintén erődítmények láthatók. Dacára a közeli veszélyeknek, igen forgalmas, a villanyos vasútja üzemben van, világítása pazar és sok fényes üzlettel rendelkezik...

Keresztülmarsolva a városon egy hozzá 5 kilométerre fekvő faluba mentünk, hol be lettünk szállásolva. Erre is mindenütt erődítések között haladtunk.

15-én. Pihenőnapunk volt, azonban a délután folyamán, miután a faluba más csapatok jöttek, parancsot kaptunk abmarsra. Bejöttünk a városba, hol a Rudolf lovassági laktanyába lettünk elhelyezve. Itt hónapok után a kántinban olcsó és jó sörhöz jutottunk, melyből én is alaposan beszédtem. A városban szabadon járhattunk.

16-án. Reggel öt órakor abmars, Batowicz falun keresztül (északnak) marsolva délután négy órakor érkezünk az ellenséges határhoz. Már ezen a vidéken erős harcok folytak. (Krakkótól 20 kilométerre) csapataink megütköztek az ellenséggel, kinek szándéka volt a várost elfoglalni.

Átlépve a határt Luloricza faluba értünk, hol az éjjelre be lettünk szállásolva. Ezen ellenséges falu népe a pincékbe, istállókba, padlásokra bújt el csapataink elől. Én is egy ily házhoz pár kollégámmal bementem, hol egy élteőbb asszony rettenetes félelmek közt fogadott bennünket. Alig tudtuk megnyugtatni, hogy tőlünk nem kell félnie. A konyhában egy öreg, beteges ember kuporgott. Látva, hogy a háznak nemcsak ezek a lakói, kérdéseinkre azt felelték, hogy a többiek elmenekültek. Körülnézve az istállóban találtunk egy idetartozó legényt elbújva. Alig lehetett életre kelteni a halálos félelemtől. No, így valahogy megbarátkozva a polyákokkal, kik jó fekhelyeket készítettek, lefeküdtünk.

Hajnalba a konyhán nagy sürgés-forgás volt tapasztalható. Reggel felkelve bezzeg megszaporodott a ház népe az előbújt menyecskével, gyermekkel, leánnyal. Észrevették, hogy mégsem vagyunk emberevők. Rögtön asztalhoz kellett ülni, a reggeli fel volt tálalva, mely a következőkből állott: krumpli savanyú tejjel, krumpli édes tejjel, krumpli vajjal, krumpli szűzen. Ezekből hatalmasan bepakoltunk a gyomrunkba, melyért hálás köszönetet is mondtunk a már semmit sem félő népnek. Október 31-én kezdtük meg a második visszavonulást a San folyó partjától Krakkóig, mely két hétig tartott. Csak hogy a két általános visszavonulás között nagy különbség volt. Az elsőt az ellenség kényszerítette ránk, mely alatt tetemes veszteségeink voltak - míg ez hadvezetőségünk által ügyesen elkészített taktikai visszavonulás volt, hogy az ellenséget erős állásból kicsalva csapataink új, kedvezőbb állásban vehessék fel a harcot. Tehát ezen visszavonulás reánk nézve teljesen rendben folyt le. Igaz, csapataink az út fáradalmaival itt is erősen meg kellett küzdeniük. Az ellenségnek ezen visszavonulás egészen meglepően jött, például a tarnográdi állásból honvédeink visszavonulását csak másnap vette észre az orosz, és kezdett utánunk vonulni, azaz csak akart - mert honvédeink az erdő belsejében erősen beásták magukat és a bátran, nagy csoportokban előre vonuló ellenséget oly tűz alá vették, melytől felbomolva nagy veszteségek közt meg kellett hátrálnia.

17-én. Reggel még semmi parancsunk sincs abmarsra, tehát tovább barátkoztunk polyákjainkkal. Ezen nap erősebb harcok folytak itt, de már távolabb mint tegnap, az ellenséget is csapataink visszaszorították. A délelőtti folyamán battériánk parancsot kapott más irányba való vonulásra, így háznépünk vendégszeretétét megköszönve elhagytuk a falut.

Krakkó felé marsolva egy újabb úton újból ellenséges területre vonultunk. Az itteni ellenséges határközség majdnem teljesen fel van perzselve és le van rombolva. Ugyancsak idáig a saját területünkön is a falvak, majorok és földdel vannak egyenlővé téve, melyek anyagából erődítések készültek. Ezek bevétele sok ember életébe kerülne.

A határtól vagy öt kilométert bemenve Mihalowicz faluba értünk, hol battériánk az éjjelre lágerbe ment. Itt a falu előtt, melyet közvetlen dombláncolat határol, már a harcok színhelye van. Itt harcol a VI. hadtest.

18-án. Reggel battériánk a falu szélén tűzvonalba megy, stafellünk itt marad bent a faluban. Csapataink mind jobban vonulnak fel, ma igen erős harc kezdődött mindkét részről, mely éjjelre sem szűnt meg. Hideg idő lett, hozzá elkezdett havazni, persze mi szabad lágerben vagyunk. Itt az ellenségnek nehéz ágyúja nemigen van.

19-én. Reggel újból heves harc kezdődik az egész vonalon, vártüzéreink nehéz ágyúkkal az erődítések körzetéből lövik az ellenséges állásokat. Délelőtt 9 órakor részünkről általános támadás kezdődik, a harc elérte tetőpontját. Az ellenséges lövedékek közel jönnek hozzánk, de az orosz tüzérség belőni nem tudja magát, hadállásunk itt jó, a magaslatokat gyalogságunk uralja. Ellenséges részről sok a veszteség, de csapatainknál is jelentékeny.

Ma erősen havazik, és mi tábortüzek mellett töltjük a napot. A faluban maradt lakosság igen ellenségesen viselkedik velünk szemben. Képes katonáinkat is megtámadni. Így előfordult, hogy egy huszárt, ki lovának takarmányt vitt, az asszonyok megtámadták és elkezdték ütlelni. No, de a huszárt sem kellett féltetni!

20-án. Reggel újból folytatódik a harc nagy erővel, csapatainknak egy részen sikerült előre nyomulni. Az ellenség igen erősen tartja állásait. Ezen harcok éjjel-nappal tartanak egyfolytában.

21-én. Ma az ellenség nehéz ágyúja veszélyes helyzetbe hozta staffelünket, egészen körülfogta lövésekkel.

Nagyon jó szolgálatot tesznek hátunk mögül vártüzéreink 12-24-30 ½ centiméteres ágyúi, melyek a muszkának sok kellemetlenséget okoznak. Ma az ellenségnek erős veszteségei vannak.

Csapataink ma foglyul ejtettek egy generálist a törzzsel, sok gyalogost, trént, azonkívül több ágyút és gépfegyvert zsákmányoltak. A jobb szárnyon az ellenség erősen vissza lett nyomva.

Ezen a héten battriánkból is több sebesülés történt gyalogsági golyók által, mik igen röpködtek itt. Éjjel a harc szünetelt.

22-én. A harc ma is kezdetét veszi, mely hevesebb méreteket ölt. Délután 24-es ágyúink előre jöttek, épp előttünk, az út másik oldalán lettek beállítva, és még ma pár lövést leadtak. A gyalogsági harc ma is igen heves.

23-án. Reggel hét órakor részünkről erős tüzérségi támadás kezdődött az egész vonalon, vártüzérségünk hathatósan támogatta csapatainkat, s az ellenségnek tetemes veszteséget okozott. A mi csapatainknak is sok a veszteségük, a sebesülteket folyton szállítják a kocsik és az autók.

A 39-ik honvéd hadosztály harcol itt, és a 10-11. honvéd ezredeink halálmegvetéssel küzdenek a túlerős ellenséggel szemben, kiket rohammal állásaik feladására kényszerítenek, több gépfegyvert zsákmányolnak, sok foglyot ejtenek.

Itt megemlítem, mi különbség van a magyar ezredek, illetve honvédségünk és egy osztrák ezred, különösen a „híres” cseh ezredek között. (Mondhatom, ezek hadseregünknek nem nagy dicsőségére válnak.)

24-én. Hajnalban már erős gyalogsági harc kezdődött, később tüzérségünk is nagy erővel avatkozott bele. Ágyúink az ellenséges tüzérséget állása elhagyására és hallgatásra kényszerítették. Lövegeink egy majort, mely az ellenséges részen volt, felgyújtottak. A harc egész nap szakadatlanul dühöng. Ma is sok a sebesültünk, de az ellenségnek még több lehet. Este a tüzérségi harc még erősebb. Csapataink ma is sok foglyot ejtenek, s kísérik őket Krakkó felé. Az út tele van teherautókkal, melyek sebesültszállításra vannak berendezve. Azonkívül a kocsik is folyton szállítják a nap áldozatait. Ma igen hideg idő van, melyet a szabadban töltünk, mint valami cigánykaraván.

25-én. Újból a szokásos harc kezdődik, azonban az ellenség kezd visszavonulni. Ezen napokban honvédeinknek nagy veszteségük van, de azért rendületlenül állják a helyüket. Az éj csendben telik el.

26-án. Itt előttünk csend van, messzebből azonban hallható ágyúzás. Ma havazik, s hideg van. Este hevesebb harc fejlődik, mely késő éjig tart.

27-én. Battériánk otthagya állását, kivonult - vissza - az ellenséges területről. E nap battériánk saját területünkön, Zgorka faluban lett elszállásolva.

28-án. Tovább saját területen menetelve (Krakkó felé) Bronowicza-Welkó faluba lettünk beszállásolva, s jutottunk fedél alá, mely már nagyon kíváncsú volt.

Majd két hetet töltöttünk Michalowiczán, hol rendkívül erős harcokban volt részünk, azonkívül a téli időjárás is alaposan beállt, és ezt úgy nekünk, mint lovainknak szabadban kellett tölteni, mi bizony nagyon kellemetlen volt. Szerencsére a jó élelmezés kárpótolt bennünket.

29-én. Reggel battériánk menetkészen van s elindul. Még ezen este ismét ellenséges területre lépünk (más irányban), Csnowicza községbe, mely a határtól pár kilométerre fekszik. Beszállásoltuk magunkat, melyet már alig vártam. Ugyanis nekem a sok jó megártott, alaposan át voltam hűlve, még életemben ily rosszul nem éreztem magam. Így egy csúriben virradtam meg a szalma között.

30-án. Reggel battériánk ugyanezen falu szélén állásba ment, staffelünk a faluban maradt. Én egész napra még kegyetlenebb állapotba jutottam, már a lábamon sem igen tudtam járni, úgy elgyengültem és elfogytam egy nap és egy éj alatt, hogy bajtársaim alig ismertek reám. Nem volt más hátra, mint az orvoshoz mennem. Így a gyengélkedő szobába kerültem, mely a saját battériánk kebelében egy civilektől is lakott házban volt.

ε December hó.

1-én. Nem hogy javulnék, hanem még gyengébb leszek, fekhelyemről már csak nehezen vagyok képes felkelni. Ez a nép nem nagy barátságot mutat velünk szemben, még vizet sem szívesen ad, igaz a falu sem nagyon bővelkedik benne.

2-án. Állapotom nem javul, beszélni csak nehezen tudok, a fejem zúg, meg kell bolondulnom.

3-án. Nem javulok, enni már négy nap óta semmit sem ettem, ha valakit enni látok, meg tudnám gyilkolni.

4-én. Kissé jobban lettem, ma már egy kis levest tudtam enni.

5-én. Kezdek javulni, de nagyon gyenge vagyok. Ezen nap délután négy órakor battériánk elhagyta állását, s a falut, s visszamentünk saját területre. Szerencsém volt, hogy battériánk ennyi ideig volt egy helyben, s kissé magamhoz jöhettem, máskülönben nem tudom mi lett volna velem. Ezen mai költözködés igen nehezemre esett, és alig vártam, hogy valahol megállapodjunk. Battériánk az otthagyt községben nem lőtt, most csak tartalék készítésben van. A határon átérve battériánk a vámház környékén foglal állást, mi és lovaink pedig egy majorba vagyunk beszállásolva. Itt újból a rögtönzött gyengélkedőbe kerültem.

6-án. Fekszem, de már kezdek javulni, étvágyam is kezd megjönni.

7-én. Bent vagyok a gyengélkedőben mindig, ez is nagyon jól jött, hogy battériánk napokig itt van, helyrejövők legalább. Ezen éjjel kevesebb gyalogsági harc volt hallható.

8-án. Nem hallatszik harci zaj. Én most már egészségesnek érzem magam, csak nagyon megviselt ez a betegség. Battériánk parancsot kapott tovább marsolásra délben. Az úton meg is éjjeledtünk, így Krakón is éjjel vonultunk keresztül.

Rövid idő leforgása alatt többször vonultunk keresztül Krakó városán. Népe minden alkalommal szeretettel fogadott bennünket. A házak emeleteiről, az üzletek ajtaiból, az utcán járók soraiból szivarral és cigarettával árasztottak el bennünket. Azonkívül süteményekkel kedveskedtek. Ezen éjjel is volt benne részünk. Egy nyugalmazott csendőrszázados leányával virginia szivarral kínált bennünket:

- Fiam, védjék meg a szép várost az ellenségtől! Krakó népe hálás lesz ezért...

9-én. Hajnalban, tehát az egész éjet úton töltve, fáradtan érkeztünk Wielicska városkába, melynek a szélén sötétben felállva a szabadban lefeküdtünk. Már a kora reggel órákban igen heves ágyútüzelésre ébredtünk, melyet tüzérségünk rendezett az ellenségre. A délelőtti folyamán a harc egyre tart, a gyalogsági és gépfegyverek szinte erősen működnek. Az ellenséges tüzérség, hogy mi okból, de nagyon lanyhán felel. A harc a délután folyamán sem enged heveségéből.

Ezen városban az ellenség már bent volt és a rablóhadjárat nyomait ugyancsak itt hagyta. Minden üzlet kirabolva és megsemmisítve van, s az egész város feldúlva. Innét is nagy erővel akart nyomulni Krakó ellen, de a drótakadályok és nehéz mozsaraink csúfosan visszakergették őket. Igaz, nehéz lövegeink is sok kárt tettek a városban. Különösen a ferencrendiek kolostorát érte több lövés, hol az ellenség tanyázott.

Ma elég jó idő volt, battériánk a mai napot itt töltötte. Este beszállásoltuk magunkat házakhoz, én is egy jobb módú bányásznál szálltam meg többedmagammal, hol elég szívesen fogadtak. A város nagyon gazdag, sóbányával rendelkezik, mely igen szép tükörsót szolgáltat.

10-én. Reggel nyolc órakor. Battériánk elmarsolt Wielicskából az ellenséget követve, mely az itteni vendégszeretetet megelégtelve húzódik vissza. Ma igen meleg, tavaszias idő váltotta fel a zord napokat.

Az országúton haladva utunk gyönyörű, panorámás vidéken vezet keresztül, dombok, hegyek, gyönyörű zöld fenyveserdőkkel. A vetések úgy zöldellnek, akár csak májusban. Mögötte még magasabb hegyek nyúlnak, ezeket hó borítja.

Ilyen tájakon megyünk tovább Racibozskó, Jankowla, Dzine, Rudnik, Winiary falvakon és Duff városkán át. Még vagy öt kilométert marsoltunk, s a szabadban egy lágerbe mentünk.

Ez nem tartott tovább ½ óránál, sürgős parancsot kaptunk a visszavonulásra. Ugyancsak az előttünk előre marsolt rengeteg fogat is jött vissza, mely a sötétben a sok mozgó lámpával nagyszerű képet nyújtott.

Duff várost a Raba folyó, mely nagyobb víz, majd körül folyja. Az ellenség a rajta levő hidakat felrobbantotta, átkelésünk a rögtönzött hídon nagyon lassan megy. Így battériáknak is óraszám kell várni, míg reá kerül a sor. Ez nyáron megjárja, de ily hideg, szeles éjszakán, mint ez is, az ördögnek való. Nagynehezen megtörtént, s battériánk a város szélén egy pocsolyában lelágerozott. Épp jól esett.

Azonban itt sem lehetett nyugodni! Az a hír terjedt el, hogy a vízen átszorított ellenség előre tör, csapatainkat veszélyezteti.

No, erre azután kiütött a pánik!

A városban felhalmozott katonai cikkek közprédává lettek. Ez mozifelvételnek is sok volna! Ezren és ezren rohanták katonáink meg ezen raktárakat egymáson keresztülgázolva. Ürült a raktár, a szalonna, a kenyér, a konzerva, szalámi, kávé, cukor stb.-től, de a legtöbb része tönkre volt téve.

Később azután kisült, hogy a muszka mégsem jön, de már késő, a tízezreket érő élelmiszerek odavannak. Ilyen küzdelmek mellett majdnem megvirradtunk. A mai nappal ugyancsak nagyobb harcok zajlottak le, sok sebesültet szállítanak, úgyszintén oroszokat is.

11-én. Reggel battériánk ezen lágert itthagytá, és a város közepe táján, az iskola mellett csináltunk lágert. Az iskolát most rendezik be sebesültek számára, mert az ellenség nagy rendetlenségben hagyta. A harc reggel megkezdődött, mely egész napon rettenetes erővel tartott. Az ellenség minden erőlködése, hogy előretörjön, csapataink szívós magatartásán megtört. A harc az éj folyamán sem szűnt meg, sőt 12 óra tájban oly erővel dühöngött, hogy battériánk további marsolásra kapott parancsot. Ez mégsem következett be, a harc engedett heveességéből. Már napok óta nem aludtunk, mert vagy úton, vagy készenlétben kellett lennünk.

12-én. Reggel öt órakor battériánk a városon kívül egy kilométerre tűzvonalba ment. Hidegebb, ködös idő van. A harc ma gyengébb mértékben folyt. Az est beálltával az összes tüzérségünk állásait elhagyva bevonult a városba. Az éj folyamán a harc szünetelt.

13-án. Reggel hat órakor tüzérségünk kivonult, elfoglalta tegnapi állásait. Az időjárás mára megváltozott, szép, tiszta, gyenge idő mutatkozik, mely a harcra kedvező.

Nagy erővel indult meg a tüzérségi harc, az ellenséges lövegek a harc közelébe eső falvakat felgyújtják. Az est beálltával a harc is elcsendesedett, mely éjjel sem újult ki. Tüzérségünk ma is bevonult állásaiból. Ez azért történt, mert cseh gyalogság van itt, ezekben pedig nem lehet megbízni.

14-én. Reggel újból elfoglaljuk állásunkat. A délelőtt folyamán kisebb tüzérségi harc van, délután azonban élénkebb tüzelés fejlődött ki. Az est folyamán battériánk bevonult.

15-én. Reggel a rendes állásunk elfoglalása után gyengébb harcok fejlődnek ki, az eső esik. Délután négy órakor battériánk parancsot kapott az előrenyomulásra Bochnia felé. Az ellenség látja, hogy állása tarthatatlan, miután nagyobb csapaterősítéseket kapunk.

Az ellenség a hidakat elpusztította, így a Rabán híd hiányában kellett átkelnünk. Éjjeli szállásra az árokpártot vettük igénybe. Szerencse, hogy enyhébb idő volt.

Egy duffi iparos, ki nagyon jól van informálva úgy csapataink, mint az ellenség helyzetéről, elmondotta, mily vakon bíztak az oroszok Krakkó bevételében. Nagyon erős csapattestek vonultak itt fel a vár ellen, köztük erős kozák csapatok is. Ezek egy reggelen elmarsolva mondták a civil népnek, hogy ők már mennek Krakkóba.

Tehát azt gondolták, hogy Krakkóba csak be fognak lovagolni. De pár nap múlva már más véleményen voltak, mikor gyorsan előretörő csapataink elől csúfosan kellett visszaroanniuk. Az úton 4-5 sorban rohantak fogatjaik egymást törve-zúzva, és Krakkót meg sem közelítették.

16-án. Reggel hét órakor, a szállást megköszönve az árokpartnak, tovább marsoltuk Bochnia város alá, hol sokat vesztegeltünk ismét. Csapataink nyomultak előre, az ellenség pedig erősen vonult vissza. Sok elfogott oroszot hoznak. Az ellenség ezen visszavonulásánál is, mit hamarjában el tud pakolni, viszi magával.

Este érkezünk Brzaskó városba, hol lágerbe mentünk, lovainkat beszállásolva mi is lakásokba mentünk, bőven vannak üresen, miután az előkelőbb házak tulajdonosai mind elmenekültek, és az oroszok az ily házakat itt is szomorú állapotba hozták.

Mióta a harctéren vagyok, ma volt először ily kényelmes, jó nyugovásom. Matracon hálтам, ...és tegnap árokparton, máskor sásban, vagy pocsolyában virradtam meg. Ilyen a változatlanság!

17-én. Reggel battériánk tovább marsolt Stolwina városon keresztül, Szczepaniwa felé. A vasútállomáson az ellenség sok hadiszert hagyott vissza, mit már nem volt ideje elszállítani.

Az itteni vidéken nagyon heves harcok nyomai láthatók, különösen Sztjepaniwa felé. E helység szép temploma majd teljesen szét van löve, a házak falai a fegyvergolyóktól rostává vannak löve, az itt elhúzódozó lövészárkok és drótkadályok nagy viaskodásról tanúskodnak.

Ma hideg, havas eső esik, egész nap úton vagyunk, s így este Tuchnow városkához érünk, melynek szélén letáboroztunk. Itt egy emeletes házban tértem nyugovóra, melynek belsejét az ellenség teljesen tönkretette, egy zongorát azonban épen hagytak, minek hangjai mellett tértünk nyugovóra.

18-án. Hajnalban három órakor abmars, tehát az éjszakai nyugodalmunk nem tarthatott soká.

Az éj sötét, havazni kezd, a városból kiérve egy keskeny gátra tértünk, miután a rendes úton levő hidakat az ellenség elpusztította. Természetes, itt a nagy sötétségben nem tudtunk előre haladni, mert félni kellett, hogy fogataink felborulnak.

Így a reggelt itt vártuk be.

Tovább marsolva rossz utakon a délután folyamán érkezünk Radlow város alá, hol battériánk nyomban állást foglalt. Itt az ellenség megállt, felvette újból a harcot.

Már a mai nap folyamán igen heves küzdelem dúl, nagyobb számú tüzérségünk erősen lövi az ellenséget, a harc éjjel sem szünetel.

19-én. A harc kiújult, az ellenséges tüzérség erősen lövi azon részt, hol battériánk áll. Több ház kigyulladt. Az éj csendben telt el.

20-án. Hajnalban erősebb gyalogsági harc kezdődött, melybe később tüzérségünk is beavatkozott, így tartott az egész napon át belemenve az éjszakába is.

21-én. Hajnalban és reggel a harc szakadatlanul tart, a délelőtti folyamán igen kevés tüzérségi tűz is vegyül hozzá, ez így tart délután is. Ma battériánk Wola-Radlowksa község szélén levő majornál foglalt állást, staffelünk pedig az egypár házból álló tanyánál lett elhelyezve. A mai harc az éjjelre is kiterjed ismét. A tüzérségi lövegek nagy pusztítást visznek véghez a falvakban, melyek mindenfelé égnak.

22-én. Reggel az ellenséges tüzérség erősen lőtte a falu egyik részét, több házat felgyújtott. Mára gyenge, szép idő lett, mely a nagy erővel folyó harcnak kedvezett. Este battériánk, itt hagyva ezen állást, a faluba jött, hol a házak nyújtottak fedezéket, staffelünk pedig a tőle egy kilométerre a szabadban ütött tanyát, melyhez az éjjeli hideg eső kedvezett.

23-án. A kora reggeli órákban újból megkezdődött a gyalogsági harc, mely 5-7 órakor rettenetes erővel folyt. Később a tüzérség is megkezdte, és ez tartott egész nap. Ma az ellenséges tüzérség nemigen lőtt, az éj csendben telt el.

24-én. Reggel csend van, később tüzérségi harc kezdődött, mely tartott egész nap, délután erősödött.

Így értük el az estét, karácsony szent estéjét, künn a szabadban tanyázva tábortüzek mellett. Szép, csendes este van, túl hideg nincs, így a tűz körül szalmán heverészve beszélgetünk, dalolgatunk.

Került egy kis itóka is, melytől a társaság kissé jobb kedélyt kapott. Ma osztották ki közöttünk a karácsonyi ajándékot, szeretetadományokat.

Ma este kaptam hazulról három lapot, mi jobban esett, mint bármi, csak a jelzett két csomag nem érkezett meg.

Míg mi így ünnepelünk, a fegyverek kisebb mértékben ropognak, melybe egy-egy ágyúdörrenés vegyül.

Így töltöttük el a karácsony estét és éjjel két órakor nyugovóra tértünk.

25-én. Reggel csend van, délelőtt tíz órakor azonban tüzérségi harc keletkezett, mely tartott estig. Ez pótolta karácsony napján nekünk a harangzúgást. Az este kisebb gyalogsági harccal záródott le, ezután csend lett.

Számítva arra, hogy az ellenség felhasználja az alkalmat, vagyis ünneplésünket, és támadást kísérel meg, ezért csapatainknál még erősebb biztonsági intézkedéseket tettek, hogy meglepetés ne érhesse bennünket. A számításban nem is csalódtunk, de az orosz igen. Éjjel egy órakor a muszka medve kibújt odújából, támadást kezdett, de a vadászok töltött fegyverrel, készulten fogadták. Oly gyalogsági harc kezdődött, milyen még az elmúlt négy hónap alatt sem fordult elő, a fegyverek ropogása egybeolvadt. Ezen pokoli lármát még rettenetesebbé tette az ágyúk dörgése. Tartott ez vagy háromnegyed óráig. Az ellenség támadása véresen visszaveretett, alaposan reá fizetett ezen támadásra. Ezután a harc elcsendesedett. Azonban az eső kezdett esni.

26-án. Reggel ½ 8 órakor élénkebb harc kezdődik, az eső utáni reggelre gyenge idő lett. Éjjelre a harc hevesebben tombolt és szerencsésen eltöltöttük a karácsonyi ünnepeket is. Az ellenség erősen megvetette a lábát itt, s tartja magát.

27-én. Reggelre hűvös, esős idő lett, a vonalon csend van egész nap. Éjjelre, az ellenség részéről erősebb támadást várva, a biztonság kedvéért staffelünknek hátra kellett vonulni és 14 kilométerre egy erdőszélen töltöttük az éjet. Az eső esett egész éjjel, így hatalmas tüzek mellett virradtunk meg.

28-án. Kora reggel vissza kellett vonulnunk a battériához. Az éjjeli esőt igen erős havazás váltotta fel, átázva érkeztünk vissza helyünkre és a tüzek mellett hozzáfogtunk átázott ruhánk szárításához. A havazással együtt hideg idő lett.

Ugyancsak a mai nap battéiránk parancsot kapott Brzeskóba való marsolásra, hova a késő délutáni órákban el is indult. A fentebbi állomáson kellett volna vagonírozunk, hogy Szerbiába menjünk. Ezen útnak épp felét tettük meg, mikor újabb parancssal visszarendelték battériánkat elhagyott állásába. Így egész éjjel meneteltünk, 32 kilométer utat tettünk meg.

29-én. Reggel erősen átfázva érkeztünk vissza és az előbbi életmódot újból felvettük. Oly örömmel foglaltuk el táborunkat, mintha csak itt születünk volna, ezen percben tán még a hazai békés otthonnal sem cseréltünk volna.

A mai nap kisebb harcok folynak. Ma megint eső és havaseső szeszélyeinek vagyunk kitéve. Sokszor elgondolkodom, hogy egy ember miként bírja ezt ki, és még miket kell átélnünk!

Az éj folyamán tőlünk balra volt hallható kisebb harc.

30-án. Reggel kisebb gyalogsági tűz kezdődik, melybe olykor egy-egy ágyúlövés vegyül. Itt az ellenség napok óta nem fejt ki nagyobb tevékenységet, ellenben a bal szárnyon nagyobb erőket koncentrálnak, és szerencsét akar próbálni. A délután folyamán élénkebb tüzelés kezdődött, mely az est beálltával megszűnt, és az éj is csendben múlt el.

31-én. Gyengébb ágyútűz, az ellenség viszonozza.

Ma erősen havazik, erős téli nap van. Az év utolsó napját szintén a szabadban töltjük egyhangúságban.

Az éj folyamán gyengébb ágyútűz zavarta a csendet.

Így küzdöttük le az ó-évet.

Vajon mit hoz a jövő?

6^{án} Tegnap kisebb mértékben szűrésünket dolgoztuk. Délután egy elcsúszásos lövés történt, de hamarosan elhalgattak a jól belőtt szűrésünket. Az éj csendes.

7^{én} Szen nagy forróság van. A délelőtti csendben felkelt el, délután az elcsúszásos szűrés kezdődött, amit mi is viszonyítottunk. Ez 1 óra hosszáig tartott. Most már kezdünk az ágyúinkból kifogni, már hárommal kellett Lilsentbe kioldani javítás végett. Az élelmezésünket csak nem akar javítani, főleg kenyérben érezhető a hiány, 4-5 ember kap egyet. Nő de ezeket pótolja némileg a civilettákkal vittak hagyott gyarmasok, és sertések, nő meg már az újburgonyát /kartoffli/ is használható. Kamas sütes főzés olyan mi pártját pihent. Cseresznye is van már. Hogy megemlítsen felü is van elég, ezért is a földből nyoltnak nyoltnak. És nemcsak az oroszok hanem ezek ellen is idősebb hadjáratosok kell foglalkozni.

8^{án} Reggel oly csend van, mintha nemis volna háború. Kezdet szűrésünket gyengébben kezd szűrésni, mi tart eddig

1915-ben történt

ε Január hó.

1-én. ... szabad táborban köszöntjük az új évet, bízva azon reményben, hogy jobbat hoz számunkra. Az új év reggele szép hideg idővel köszöntött be, szalmából csinált kunyhónk előtt hatalmas tűz ég, melynél melegsünk. Napi foglalkozásom unalomból favágás. Az egész vonalon részünkről tüzérségi harc van ma, mely tart egész nap. Ma megint hozzájutottunk itókához, s este harmonika hangja mellett vigadtunk késő éjig.

2-án. Semmi különös esemény nem fordult elő, csend van, csak messzebből hallatszik harci zaj. Itt az éj is csendben telt el.

3-án. Ugyancsak csend honol a vonalon. Végre 12 napi szabadban élés után... bejöttünk a faluba, hol házaknál szállásoltuk be magunkat. Üres hely van bőven, miután a lakosok nagyobb része eltávozott.

4-én. Újból megenyhült az idő, és az eső esik. Az éjjel élénkebb harc fejlődött ki, melyben battériánk is részt vett.

5-én. Reggelre havazik, mely elolvad, s újból nyakig érő sárban van részünk. Most kisebb méretű harcok vannak. Az éjjel nyugodtan telt el. Most már, hogy kissé megállapodtunk, jobban élelmeznek bennünket, rendszeren kapunk szalonnát, kenyeret, sajtot, gyakrabban jutunk rumhoz és borhoz... Jó, hogy a faluba bejöttünk, csaptunk egy oly hatalmas murit, murit, majd a ház összedőlt... Itt csapatunk most egyesült a német csapatokkal, kikkel kezdünk jó barátságban lenni. Igen barátságos, víg gyerekek ezek.

6-án. Délelőtt nincs harc, délután azonban tüzérségünk működni kezdett, mely az est beálltával megszűnt. Az ellenség is hadd ülj meg karácsonya estéjét. Ma is folyton havaseső esik, gyenge idő van...

7-én. Hajnalban erős gyalogsági harc fejlődik, könnyebb tüzérségünk előbbre húzódik, és karácsonyuk reggelén erősen üdvözli az ellenséget. Napközben a harc megszűnt... az éj nyugodt. Az ellenség fényszórói egész éjjel munkában vannak.

8-án. A nap kisebb tüzérségi harccal kezdődik, az ellenséges tüzérség hallgat. Úgy látszik, az ellenség ezen állását szándékozik megtartani hosszabb időre... mi sem bánjuk nagyon ezenféle időben. Jól élünk, enni-inni bőven van, a meleg szobában kibírjuk. Szóval másként van, mint Tarnográdon és a visszavonulás alatt.

9-én. Szép, napos gyenge idő lett, egész tavaszias. Tüzérségünk gyengébben dolgozik, este 8-10 óra közt lőttünk. Jobbra hevesebb ágyúzás hallható, hol nehéz ágyúk működnek, mind több-több tűz keletkezik... A fényszórók és raketták egész nappali fényt árasztanak a környéken.

10-én. Hajnalban eső kezd esni, melyet reggel havazás vált fel. A jobbszárnyról most is heves ágyúzás hallható. Délelőtt battériánk is leadja szokásos lövéseit, utána nyugalom állott be. A hó egész nap esik. Éjjel járőrharcok vannak.

11-én. Délelőtt havazik, délután azonban kitisztul. Battériánk ma is pár lövést ad le. Délután az egész vonalon kisebb harc kezdődik. Este azonban a jobbszárnyon újból erősebb tüzéségi harc kezdődik.

12-én. Reggel szép idő mutatkozik, a mai nappal megkezdődött a légénységi testgyakorlat, és a lovakkal sok lovaglás. Délelőtt folyamán az egész vonalon tüzéségi harc keletkezik. Az ellenséges tüzéség is löni kezd. Az állásainkat szeretné felfedezni, mi még ezideig nem sikerült neki. A jobbszárnyon este ismét hevesebb tüzéségi harc van, mely később megszűnik.

13-án. Ismét szép idő, délelőtt Tarnow irányából hevesebb ágyúzás hallható. Délután az orosz nehéztüzéség megint löni kezd. Este igen heves tüzéségi harc keletkezik. Nagyon sötét est van, a fényszórók és raketták folyton üzemben vannak, az ágyútűz és a lövedékek villanása nagyszerű látványt nyújt. Ehhez a tűzijátékhoz a fegyverek pattogása és az ágyúk dörgése szolgáltatja a zenét. De már úgy hozzászokik az ember, hogy nélküle nem is érzi jól magát. A napokat úgyszólván semmittevéssel töltjük, eszünk, iszunk - mert van bőven -, s alszunk. Tea és rumos kávé, hozzá bor, így csak megélünk. Gyakorta csinálunk alapos murikat is. A mai nap folyamán két helyen is csináltunk álbattériát, hogy az ellenséget félrevezessük.

14-én. Az ellenséges nehéztüzéség megint veszélyezteti falunkat, lövései könnyű tüzéségünkhöz is közel járnak. Meg kell hagyni, az ellenségnek igen ügyes tüzésége van. Az est csendes, de mi páran annál hangosabban vigadunk. Hozzá ma megkaptam pár csomagot hazulról... A németek még a faluban levő lakosságot is kilakoltatták a csapatok biztonsága kedvéért. Saját fogataikon szállították őket hátra a tűzvonal közeléből...

15-én. Az eső esik, reggel csend van, a délelőtt folyamán azonban az egész vonalon harc fejlődik ki, az ellenséges tüzéség erősen keresi állásainkat. A harc az éj folyamán sem szűnt meg.

16-án. Reggelre a harc megszűnt, később azonban távolabbról heves ágyútűz volt hallható. Az est folyamán Radlowban tűz ütött ki. Az ágyútűz tartott egész nap, este az orosz fényszórók erősen működtek. Az éj folyamán erősebb gyalogsági harc keletkezik, de nem tart soká. Úgy értesültünk, hogy felállították a német 42 centiméteres mozsarakat a vonalon, ennek majd örülnek az oroszok.

Ma a szállásunkról, hol szűkebb társaságunk tanyázott, ki lettünk lakoltatva, így más szállást kellett keresnünk... egy másik házba költöztünk, hol még vagy négy menekült asszony volt 12 gyermekkel. No, itt volt aztán piszok, az ember majd rosszul lett látására... egy kisebb szobához jutottunk, melyet kitisztítva beköltöztünk. Én, Finta, Jeney, Margittay, Liles képeztük a csoportot.

17-én. Reggel igen kellemetlen, szeles eső van. Később kitisztul. A balszárnyon ágyúzás hallható. Máskülönben csak az egyformaság. Battériánk már napok óta nem lő. Bent fekszem piszkos kis szobánkban, az állapotokat vitatva telik az idő. Délután egyszercsak jön a posta, hozzák a csomagokat. Az én két csomagom is megérkezett. Így mindjárt elkezdtünk lakmározni, s megtartottuk a vasárnap délutánt. Este és éjjel erősebb gyalogsági harc van.

18-án. Reggelre kissé fagyott, szép idő lett. A repülőgépek jönnek, végzik felderítő munkájukat. Az orosz tüzéség kezd hozzánk löni. Este többfelé tüzek vannak, az ellenség csinálja. Éjjel kisebb harc.

Radlowból és az egész környékből kezdik már a civil népet kilakoltatni. Rájöttek, hogy a telefondrótokat rongálják meg. Ilyen pár gazemberért lakol azután az egész, mert mindnek menni kell... Az élelmiszerből teljesen ki vannak fosztva, úgyszólván ruhából is. Itt az ellenség még augusztus 4-én, 5-én a gyermekek ruháit is összeszedte. És most még nyomorúságos lakásukat is itt kell hagyniuk. Igazán elszorul a legkeményebb szív is, mikor egy ilyen karavánt lát. Asszonyok, öt-hat apró gyermekkel, magukkal tehetetlen, beteg aggok, ilyenekből áll ezen csapat.

19-én. Gyengébb harcok a környéken, este tüzharc keletkezett az egész vonalon, mely majd egész éjjel tartott.

20-án. Délután battériák az ellenséges gyalogsági állásokat lövi. Hideg idő. A tüzérségi harc mindkét részről éjjel is tart. Éjjel az ellenséges fényszórók signáljeleket adnak le.

21-én. Kora reggel hevesebb gyalogsági és tüzérségi harc keletkezett. Később a gyalogsági harc megszűnt, de a tüzérségi hevesebb lett és tartott késő estig. Délután folyamán battériánk a tegnapi célt lövi. Éjjel gépfegyverharc keletkezett, de nem soká tartott.

22-én. Hajnalban erős gyalogsági és tüzérségi harc fejlődött ki, mely tartott három óra hosszáig. Az ellenség vissza akarja szerezni a tegnap általunk elfoglalt állásait, melyből Tarnownál kiverték. Ezért erősebb támadást kezdett, de a német csapatok és honvédek megtörték ezt.

23-án. A délelőtt minden különösebb esemény nélkül telt el, délután azonban nehéztüzérségünk erősebben kezdett működni. Különösen a „Berta”. Még a délelőtt folyamán battériánk parancsot kapott az abmarsra. A német csapatok egyre jönnek, a tüzérség is, azok foglalják el állásainkat is, nagyobb erő jön ide... Szép hideg idő van. Délután öt órakor végre elindult battériánk. Szczepanován át és éjjel 11 órakor érkezünk Brzeskóba, hol sok fáradtság után beszállásoltuk magunkat. Én a barátaimmal egy érdemes kovácsmester házában lettem szállást, ki egy kicsit magyarul is beszélt. Szívesen fogadott bennünket. (Szép lányai vannak.) Itt ... órakor nyugovóra tértünk, s jól aludtunk.

24-én. Egész nap havazik, délelőtt bent jártunk a városban. Itt az oroszok garázdálkodása után most kezdik a kereskedelmet helyreállítani. Nincs az a forgalmas országos vásár, mely ily képet nyújtana, mint ezen város. Persze a vevőközönséget csak a rengeteg katona alkotja, mi itt van. Az üzletek, a házak, az utcák tömve vannak katonasággal. Délben 12 órakor battériánk tovább marsolt, még ágyúinknak állásba kellett menniök. Így este Rufka falunál egy erdőszélen staffelünk lágerbe jött, ágyúink pedig a faluban foglaltak állást. A hó tovább esett, így töltöttük az éjet az Isten szabad ege alatt tábortüzek mellett.

26-án. Erősen havazik, a vonalon csend van, csak néha hallatszik egy-egy ágyúlövés. Ma még az éjszakai zúllás hatása alatt állunk, folytatjuk ma is a murit. Rum van bőven, így a teát úgyszólván a rum kedvéért isszuk. Oly jól érezzük magunkat hölgyeink között, mintha mindig így lett volna. - Viszont ők is.

27-én. Az egész vonalon csend honol, a hó folyton esik, pedig már elég tekintélyes mennyiség van belőle. Este kisebb gyalogsági harc kezdődött. Ma is elég erősen harcoltunk a szoknyák körül.

28-án. Ismét nincs harci zaj, de mi a lakásunkban annál jobban zajongunk. Már harmadik napja éjjel-nappal megy az ivás, melyből a ház népe is kiveszi a részét. Mondhatom, hogy a háború kezdete óta ily nagyszerűen még nem éreztük magunkat. A hölgyeink egészen megbolondulnak, már mind a négyünknek van menyasszonya.

29-én. Ugyancsak nincs különösebb változás a harctéren, mi csak folytatjuk az evést és ivást, ebédünket és vacsoránkat, melyet külön készítünk, együtt fogyasztjuk el családivan a civilekkel. Este dal és tánc hajnalig.

30-án. Reggel havazik, semmi sem mutatja, hogy háborúban volnánk, a vonalon egy lövés sem hallatszik. Ma délre téisztát csináltattunk, miben még a háború óta nem volt részünk. Délben azonban igen kellemetlen meglepetés ért bennünket, ugyanis battériánk parancsot kapott továbbmenetelésre. Ezen meglepetés igen rosszul esett, de jobban csak a civileknek. Battériánk este 8 órakor indult útjára, így a sok sírás minket is elérékenyített, és a csókok özöne után elváltunk tőlük. Este havazni kezdett, és igen hideg idő lett. Egész éjjel marsolt battériánk, és hajnalban 4 órakor erősen átfázva érkezünk Zaklycin városkába. Ezen utat éjjel kellett megtennünk, miután az ellenséges állások közvetlen közelében haladtunk a legnagyobb csendben. Fehér hóköpenyeink és hósapkáink nagyszerű látványt nyújtottak... De elég veszélyes volt ezen utunk. A síkos úton ágyúink és kocsijaink az árokba faraltak. Sokat veszítettünk ilyenkor.

31-én. Reggel 6 órára Zaklycinben nagynehezen beszállásoltuk lovainkat, ami a katonasággal túlsúlyolt helyen nehezen ment. Ezután mi is kerestünk helyet, hol kissé megpihenhetünk, azután elkezdtünk teázni. A hó csak úgy szakadt. Itt bort is találtunk, igaz 1,8 korona volt literje. Alaposan beszedtünk belőle. Délután 2 órakor battériánk ismét tovább menetelt. Ezen utat is éjjel kellett megtenni... Az ellenségtől alig 300 lépésre vezetett utunk. Így késő hajnalban érkezünk Zborowicze faluba, hol reggelig tartott beszállásolásunk. Ezen éjjel igazán kegyetlen hideg volt...

ε Február hó.

1-én. A hidegtől és úttól kimerülve kissé pihenőre tértünk. Itt hegyes a vidék, hol az ellenségnek erős állásai vannak. Battériánk rögtön állásba ment, az ellenséges állások közelébe. Gyalogságunk a magaslatokon ásta be magát, honnét bakáink szebb időben, mint az ürgék bújnak elő. A vidéket nagyobb hó borítja, ezért jobbára csak tüzérségi harcok folynak.

2-án. Reggel a közeli erdőbe fát vágni mentünk, hogy állásainkat erősebben kiépíthessük. Ezen nap battériánk nagyobb erővel tüzelt, és egy orosz üteget teljesen összelőtt.

3-án. Reggel kegyetlen hideg idő van. Battériánk ma is erősen tüzelt. Itt újból egyesültünk hadtestünkkel. Bátornak érezzük magunkat, miután honvédek vannak előttünk. Mögöttünk a Biala vize folyik, melynek partjain a vasút vezet, és vonatunk idáig közlekedik. Este és éjjel folyton menetelnek csapataink a front erősítésére.

4-én. Reggel battériánk és a többi tüzérségünk is heves harcot kezdett, mely tartott egész délelőtt. Közben a gyalogsági fegyverek is működtek. Ma szép idő van. Tüzérségi tüzünk egy szakaszon az ellenséges gyalogságot kikergette állásából, de ezt később visszafoglalták. A front közelében a vasútállomáson hazulról szállított öreg tartalékosokat képeznek ki. Ma este

kaptam hazulról értesítést a Kálmán felől, mely igen elszomorított. Az éj csendben telt el, csak a világító pisztolyok és fényszórók fénye világította be a terepet.

5-én. Reggel havazik, harc nem hallható, később azonban battériánk kisebb mértékben tüzelést folytat.

6-án. Tiszta, hideg idő van, távolabbról ágyúzás hallható. Csapataink kiürítik a falvakat, csapatostul kísérik a polgári lakosokat Bobova felé...

7-én. Ugyancsak csendesebb nap van, a szokásos lövéseket ma is leadta ütegünk.

8-án. Az időjárás megváltozott, gyengébb idő lett, a hó olvad, ma sincs különös esemény, éjjel ugyancsak csend van. Csapataink felvonulása folyik.

9-én. Battériánk az ellenséget nyugtalanítja. Távolabbról is heves ágyúzás hallható.

10-én. Egész nap tüzérségi harc folyik. Battériánk igen jó állása van a hegyláncolat lábánál minden ellenséges lövéstől védve.

11-én. Már hajnalban a jobbszárnyon hevesebb harc kezdődött. Éjjelre, számítva az ellenség támadására, csapataink készenlétbe helyezkedtek, de a támadás nem következett be.

12-én. Hajnalban, hogy az oroszokat lépre csaljuk, gyalogságunk egy erős járőrt küldött ki, mely az ellenséges állások közelébe férközve erősen kezdett tüzelni. Ezt tüzérségünk is támogatta. De az ellenség nem jött csapdába, csak gyengén viszonzta a tüzet. Hogy az ellenség nem reagált ezen támadásunkra, annak a terep nehézsége az oka, mely hegy-völgyből áll, s ezt az olvadó hó magas rétegben borítja. Ezen éjjel nagy fogást csinált három emberből (honvéd) álló járőrünk, kik szolgálatukat végezve közeljutottak egy házhoz, mely az ellenséges állásoknál található. Honvédeink benézve az ablakon ott látják az ellenséges járőrt hét emberét a civilekkel vigadni. Persze honvédeinknek ez kellett csak! Az ablakot bevágva fegyvert szegeztek az ellenségre, kik megadták magukat. Állásainkat mind jobban erősítik, a drótkadályok előtti terep el van aknásítva. Itt huszáraink is rajvonásban vannak.

13-án. Hajnalban ismét erősebb harc kezdődik, melyben tüzérségünk is részt vesz. A tüzérségi tűz a nap folyamán erősödött, gránátjaink nagy veszteséget okoztak az ellenségnek, kik közül több átjön megadni magát. Az ellenséges tüzérség könnyű ágyúi kisebb mértékben lőnek ugyan, de eredmény nélkül. A falu lakossága, kiknél be vagyunk szállásolva, elég barátságosan viselkedik.

14-én. Szép tavaszi idő lett. Kisebb tüzérségi harc folyik. Éjjel csend van.

15-én. Gyengébb tüzérségi harc van. Ma hidat kellett csinálnunk, miután az előbbi ezen kis patakról az áradás elvitte.

16-án. Csendesebb nap van ismét, olykor hallatszik csak ágyúlövés. Az idő szép, tavaszias. Délután folyamán ütegünk erősebb tüzelést folytat egy ellenséges üteg ellen, mely megfigyelő állásunkat fogta tűz alá. Battériánk tüzésében ez el is hallgatott. Tüzérségünk általában sakkban tudja tartani az ellenséges ütegeket. Ezen éjjel járőreink ismét bravúros tettet hajtottak végre. Egy házat megközelítettek, hol sok orosz feküdt, s a tetőt reájuk gyújtották. Éjjel megint ellenséges támadást vártunk, de nem következett be.

17-én. Reggel az egész vonalon ágyúzás kezdődött. Nehéz ágyúink megszólaltak, köztük a „Berta” is. Az est beálltával csend lett.

18-án. Hajnalban, úgy 3 órakor Rutka és Grabno körül az ellenség megkísérelte állásaink áttörését, de sikertelenül. Nehéz tüzérségünk borzasztó munkát végzett az ellenség közt. Ezen szakasz tőlünk 35-40 kilométerre fekszik, de itt is rengett a talaj az ágyútűztől. A harc egész éjjel folyik. Ma csapataink háromezer orosz elfogtak. A repülőgépek a szép időt felhasználva folyton szelik a levegőt. A harc éjjelre sem szűnik meg, sőt erős gyalogsági harc keletkezik...

19-én. Hajnalban még mindig erősen dül a harc, tart reggelig. A délelőtt folyamán tüzérségi harc kezdődik, mely mind jobban fokozódik. Délután folyamán gyalogságunk is megkezdte a harcot. Késő este újból erős gyalogsági harcok keletkeznek, csapataink az ellenséget több helyen kivetik állásából.

20-án. Gyenge ágyúzás, néhol gyalogsági tüzelés is hallható. Este ugyancsak gyengébb gyalogsági harc volt, mely kevés ideig tartott.

Ezen falu, Zborowicza nagyon szétszórta fekszik. Egyik részét már az ellenség jobbra elpusztította, a grófi kastélyt is a majossal együtt. Csapataink is több házat romboltak szét, mely az harcászat hátrányára lehetett. Ugyancsak a még megmaradt épületek is el vannak készítve egy esetleges orosz áttörésre... A házak be vannak kátránnyal és egyéb gyúlékony anyaggal vonva, hogy minél előbb tüzet foghassanak.

A lakosság, mely itt van, nyomorban él, miután az ellenség mindenből kifosztotta őket, Élelmük csak burgonyából áll. A biztonsági intézkedés igen erős, a falu népének úgyszólván még a lakását sem szabad elhagynia...

21-én. Jobbra csend honol, melyet egy-egy ágyúlövés zavar meg. Vasárnap van. Mióta harctéren vagyok, másodszor kerültem templomba, melyben a falu papja szolgált misét. Persze csak csendes mise, miután a kántor is harcban van. De katonáink között találkozik olyan, ki ért az orgona kezeléséhez, így mise közben megszólal az orgona magyar énekekkel. Így a mise fele magyar, fele polyák volt. Máskülönben itt is elég jól élünk, sok dolgunk nincs, unatkozunk. A néppel már elég jól összeszoktunk, mely némi szórakozást is nyújt. Este kaptunk egy örömdetes telefonjelentést, hogy a németek a Mazuri tavaknál az ellenség felett teljes győzelmet arattak 65 ezer orosz fogoly jutott a kezükre és rengeteg hadiszer.

22-én. Borult idő van, a délelőtt csendes, délben lő battériánk. Este kisebb járőrharcok vannak. Az éj folyamán 850 oroszot ejtettek foglyul csapataink.

23-án. Délelőtt az ellenséges tüzérség löni kezd, de tüzérségünk hamarosan elhallgattatja. Ma ismét jó jelentést kaptunk a Mazuri-csatáról, hogy az orosz foglyok száma 120 ezer ember, többszáz ágyú és hadiszer. Az éj a szokásos járőrharcokkal telik el.

24-én. Reggel havazik, jókora hó esik, de egyúttal olvad is, s mind nagyobb sár lesz. Délben battériánk löni kezd, melyet folytat délután is. Az est beálltával nyugalom következett.

25-én. Borult, hűvösebb idő van, battériánk néhány lövése után csend van. Messzebről is hallatászik néha lövés. Hogy ne unatkozzon a legénység, hadnagy Hollander úr visitációkkal szórakoztatja. Ezen mafla alak, amilyen lehetetlen volt kezdetben, most éppoly akadémikus. De hát ez is a háborúhoz tartozik. Délután és este ismét ágyúzás és fegyverek ropogása volt hallható, az éjjel azonban csendes.

26-án. Reggel ismét hó esik, csend van, olykor a gépfegyver kattogása hallható. Éjjelenként igen sok orosz fogoly jelentkezik megadásra, bemondásuk szerint tisztjeik rosszul bánnak velük. Este távolabbról gyalogsági harc hallható.

27-én. Reggel hűvösebb idő. Dél előtt élénkebb tüzérségi harc fejlődik. Az ellenséges nehéz tüzérség erősen veszélyezteti gyalogsági állásainkat, és bakáink, mint a csirkék, futkosnak. De a mi tüzérségünk is alaposan reá dolgozott az ellenséges állásokra. Éjjelre a harcok megszűntek. Már harmadszor oltottak bennünket, és oly alaposan, hogy a fájdalomtól alig tudunk mozogni.

28-án. Reggelre alapos fagy lett. A tegnapi ellenséges tüzérségi támadásnak szerencsére különösebb következménye nem volt. Messzebből a vonalon ágyúzás hallható. Kora reggel már repülőgépek járnak a szép időt kihasználva. Este ütegünk több lövést adott le, mely a jelentés szerint az ellenségnek nagyobb veszteséget okozott.

ε Március hó.

1-én. Szép idő, a tegnapi hideggel ellentétben az idő meggyengült. Már kora reggel az egész vonalon tüzérségi harc hallható. Később battriánk is löni kezdett, mire az ellenséges nehéz tüzérség válaszolt. Erősen keresi állásunkat, de belöni nem tudja. Annál jobban mi, mert pár lövés után el tudjuk hallgattatni. Délutáni lövéseink is nagy pontossággal csapnak egy házba, hol az ellenség konyhája volt, és épp ebéd kiosztás. No itt azután volt menekülés... Közben gyengébb gyalogsági harc volt hallható.

2-án. Megint csak a szokásos gyengébb harc hallható, éjjel csend van.

3-án. Az idő megváltozott, téliesre fordult, hóihar keletkezett. Ma battriánknál szerencsétlenség történt, mi halállal végződött. Ugyanis egy formeister vigyázatlanságból agyonlőtt egy kanoniert. Ez volt battriánknál az első halott. Temetésén délután battriánk egész legénysége megjelent. Katolikus szertartás szerint kísértük örök nyugalomra. A mai helyzet változatlan. Éjjel is csend van.

4-én. Kellemetlen, rossz idő van, dél előtt folyamán battriánk lövést tesz. Az ellenség pár nap óta hallgat. A nap folyamán gépfegyvertűz hallható. Az éj és nap folyamán csapataink egyre vonulnak a Kárpátok irányába. Az éjjeli csendet olykor ágyúlövés zavarja meg.

5-én. A jó tavaszi időjárást a tél váltotta fel, a hó esik. A helyzet nem változik, itt csend van, messzebből azonban hallható ágyúzás. Az oroszok most egész új trükkhöz folyamodnak, kémeiket női ruhába bújtatva kémlelik állásainkat. Az éjjel is négy ily alakot kerítettek kézre járőrnek. Különb az ellenség most erejét ismét a Kárpátok irányába viszi.

6-án. Havazik egész nap, itt csend van, csak tőlünk balra hallható ágyúzás... Az éj folyamán mi terveztünk támadást az ellenség ellen, de ebben az időjárás meggátolt bennünket. Így az éj csendben telt el.

7-én. Reggel tőlünk jobbra és balra hevesebb tüzérségi harc hallható. Battriánk már napok óta nem lö. Délután folyamán az orosz tüzérség pár lövést ad le. Részünkről a napokban Gorlice szakaszon általános támadás lett tervbe mit csak a rossz idő gátolt meg. Ma szebb idő

van, este 6 órakor divízióink heves tüzelést kezdett az ellenséges állásokra, melyet hatásosan lőtt. Éjjel 12 órakor Gorlicénél gyalogságunk erős támadást kezdett, mely mint valami vihar ragadta tovább az egész arcvonalat.

8-án. Hajnalban dúl a harc oly mértékben, amilyen mostanában nem volt. A fegyverek ropogása dobpergésszerűvé változott, melybe a kontrát a gépfegyverek kattogása és az ágyúk dörgése adják, és ezt a kézi bombák robbanása egészíti ki. Így folyik a harc egész éjjel. Reggel 6 órakor összes tüzéségünk a legerősebb tüzet nyitja meg az ellenséges állásokra, melyet ő is viszonz. A felkelő nap fénysugaraival beborítja ezen hóval fedett hegyes harcteret, melynek körzetében robbannak szét az orosz spanellek, mintha a napot is le akarnák verni, mely tanúja ezen ádáz harcnak.

A gyalogsági harc a reggel folyamán kissé szűnik, de a tüzéségé erősödik. Közben hoznak pár orosz foglyot, kik azon kérdésre, hogy miért adták meg magukat, azt felelték, előbbre való az életük, és sugárzó arcukról látszik, hogy őszintén beszélnek. Csapatainknak sikerült az ellenséget több helyütt az állásából kivenni, miután tüzéségünk rettentő pusztítást vitt véghez soraiban. Meg kell hagyni, az ellenség is szívósan védte magát, de tüzünk legyőzte. Veszteségünk nekünk is tetemes, igen sok sebesültet hoznak, kiknek látása kissé elzékenyít bennünket. Azonban az ellenségnek súlyos a vesztesége halottakban.

Battériánk a délután folyamán több mint 200 lövést adott le. Délután 5 órakor battériánk ismét heves ágyúzást kezdett. Repülőgépünk az ellenséges állások fölött szeli a levegőt, és az ő tüzéségük erősen lövi. Éjjel kissé szünetel a harc.

9-én. Reggel 5 órakor gyalogságunk a hozzánk 800 méterre fekvő állásaiból ismét megkezdte a tüzelést az ellenségre. Később tüzéségünk is akcióba lépett. Ez tartott délután 1 óráig. Azonban tőlünk jobbra tüzéségünk erősen működött. Az ellenség, úgy látszik megelégedett a tegnapi vereséggel, ma hallgat. Este 6 órakor battériánk élénkebb tüzelést folytat, mely tart egy óra hosszáig. A jobbszárnyon hevesebb harc folyik. Este 10 órakor egész tüzéségünk újból erős tüzet bocsátott az ellenségre, melyet a gyalogság is átvett. Az ellenség ugyancsak erősen tüzel, közben a falvak házai, melyeket a lövegek érnek, felgyúlnak. Ez már persze a háború szeszélyéhez tartozik. A harc tart éjjel 12 óráig, kisebb gyalogsági harc azonban reggelig.

10-én. Már kora reggel hallható tőlünk jobbra hevesebb ágyúzás, mely tartott egész délelőtt. 9 órakor battériánk tüzelni kezdett, délután a harc elcsendesedett. A hó erősen kezdett esni... A délután folyamán újból heves tüzéségi harc keletkezett a jobbszárnyon. Az éj folyamán az ellenség szuronytámadást kísérelt meg, de visszaveretett. A 9. Honvéd gyalogezred az ellenség felett nagyobb győzelmet aratott, sok foglyot ejtett és négy nehézágyút zsákmányolt.

11-én. Reggel havazik, már ½ méteres hó esett, s a délelőtt folyamán sem szűnt meg a havazás. A vonal csendes, délben ütegünk pár lövés után ismét nem zavarta a csendet estélig. Ekkor ütegünk ismét lőni kezdett az oroszoktól megszállt falura. Az unalmas napokat lakásainkban töltjük, melyekben úgy vagyunk, mintha sajátunkban volnánk. Az időt dalolással, játsszal és politizálással töltjük. Azonkívül alaposan tudunk védekezni a férgek ellen, mi elég van. Így töltjük a telet, mi reánk nézve jobb, mint más csapatokra, kik a szabadban töltik az időt.

...A legénység kap fött ételt is, mióta itt tartózkodunk. No, de a tiszt urak meg fürödni akarnak, melyhez meleg víz szükséges... Tehát így a legénységi konyhának kell a melegvizet szállítani. Persze, ha a konyha melegvizet készít fürdéshez, akkor nem tud a legénységnek főzni! - Hát így is jó, nem kell mindig enni a katonának - kivált háborúban.

12-én. Hidegebb idő lett Battériánk napközben többször ad le lövéseket, más irányból ugyancsak hallhatók lövések, s ezek zavarják a harctéri csendet. A 8-án és 9-én történt harcok után elég nyugalmas lenne a helyzet, az akkor harcokban nekünk is jelentékeny veszteségeink voltak, a megállapítás szerint 180 halottunk. Persze ezen szerencsétlenek most is temetetlenül hevernek, csak az időjárás könyörült meg rajtuk annyiból, hogy befedte őket hóval. De az ellenségnek is tetemes veszteségei voltak, mit jobbra csak jól belőtt tüzérségünk okozott neki, miután a nehéz terep és a kedvezőtlen időjárás folytán a gyalogság tétlenségre volt kárhoztatva. Látni lehetett, amint tüzérségünk lövegjei végigseperték az ellenséges állásokat, honnét a fából készült erősítések és emberi testrészek szálltak felfelé, minek látása borzalmat ébreszt az emberben.

13-án. Reggelre gyengébb idő, a hó újból olvadásnak indult. A délelőtti folyamán havaseső kezd esni. Ütegünk pár lövése után most is csend van az egész vonalon.

14-én. Az eső esik, a harctéri helyzet nem változik, néha hallható egy-egy ágyúlövés.

15-én. Az egész nap lövés nélkül telik el. Késő este kisebb harc fejlődik ki, a 18-ik tüzérezred első ütege egész éjjel ad le lövéseket.

16-án. Ugyancsak a szokásos csend van. Tegnap este Gorlice irányában a 16-os honvédeink támadást kezdték és az ellenséget több helyütt kivetették állásaiból, s több foglyot is ejtettek. Este a fentebb említett tüzérség ismét hevesebb tüzelést kezdett az ellenséges állásokra. A tüzek itt is napirenden vannak, épp úgy, mint Rawaruska és Tarnow körül. Úgy látszik, az ellenségnek ezen tűzijátékban nagy kedve telik. Mi pedig behúzódnak lakásunkba, hol esténként jó pörköltet és gulyást csinálunk, melyhez persze kerül egy kis itóka is. Így azután vacsora után késő éjig vigadunk, dalolgatunk.

17-én. Kora hajnalban az ellenség, felhasználva a rossz időt, támadni kezdett némi sikerrel. Az Ostruzza falu irányában levő majort elfoglalta, és azt felgyújtotta. Ezen részt a 16. Honvéd ezred tartotta megszállva. Ugyancsak az éj folyamán az ellenségnek sikerült egy fél század gyalogságunkat elfoglalni, míg a század másik fele hamarosan észrevéve ellentámadással úgy csapatunkat, mint az ellenségből is egy csapatot visszafoglalt.

A délután folyamán tábori tüzérségünk löni kezdte az ellenséges állásokat. Az idő igen kellemetlen, ma is havazik egész nap, mely azonnal el is olvad. Gyalogságunk borzasztóan szenved fedezékeiben, melyek a sok hótól és esőtől majd félig vízben állnak. Szánalom nézni gyalogságunkat. Úgy néznek ki, mintha sárban lennének forgatva. Most láthatni, hogy a különböző járványos betegségek csirái hol vannak. Egészségügyi szervezetünknek sok gondot és fáradságot okoz, hogy ezeket leküzdje. Az ellenség ugyancsak ily helyzetben van, hol a mindenféle betegség igen erősen pusztít... Nagyon elősegíti ezen betegségek leküzdését csapataink között a mostani rendes, kifogástalan ételmezés is, mi az ellenségnél nem valami kitűnő. Az éj folyamán még egy más ponton az ellenség egy megszállott árokrészt elhagyott, mit be is temetett. Ezen éj csendben telt el.

18-án. Reggelre a napok óta tartó sár kissé megfagyott, de újból havazni kezdett. Mára részünkről támadás volt tervbe véve, mely a vonal nagyobb részén reggel 9 óra 15 perckor meg is kezdődött.

Ezen harcot tüzérségi támadás vezette be, mely mindig erősebb lett, és az ellenséget állásai feladására és megfutamodásra kényszerítette. Így gyalogságunknak sikerült az ellenség által erősen megszállva tartott Ostruzza falut elfoglalni. Ezen harc tartott délután 2 óráig, mely idő alatt csak battériánk kétszáz lövésnél többet adott le. Ekkor azonban bekövetkezett a

legnagyobb kellemetlenség részünkről, tüzéségünk munitiója elfogyott. Az ellenség ezt észrevéve ellentámadást intézett megszálló csapataink ellen, s a tüzéségünk megkapta a munitió-pótlást, és újból lőni kezdte az ellenséget, mely tartott késő estig.

Tartva attól, hogy az ellenség az éj folyamán ellentámadást intéz, minden előkészületet megtettünk. De ez nem következett be. Ezen harc nagyon heves volt, és dacára, hogy mi támadtunk, veszteségünk elég csekély volt. Még az éj folyamán nagyobb erősítéseket kaptunk.

19-én. Reggel ismét havazik. A délelőtt csendesnek mondható, olykor puskadörrenés hallható. Délután az ellenséges tüzéség kezdett lőni, mire tüzéségünk is gyengén válaszolt. Éjjel 11 órakor az ellenség több épületet felgyújtott, melynek világnál erősebb támadást intézett ellenünk, de sikertelenül. Erre persze a mi tüzéségünk is akcióba lépett, és ezen multság tartott hajnali 2 óráig.

20-án. Délelőtt csend van, mintha nem is állnának szemközt az ellenségek. Máskülönbén nagyon szeles, hideg idő van, ugyancsak az éj is csendben telt el.

21-én. Igen szép napos idő, de hideg van. Már kora reggel a repülőgépek kezdtek járni. Egy gépünk folyton az orosz állások felett keringett, azt kémlelni, erre az ellenséges tüzéség lőni kezdett. Máskülönbén ma csak gyengébb tüzéségi harc van szórványosan. Battriák ugyancsak pár lövést tesz.

A hó újból elolvadt. És ha az ember felmegy az előttünk húzódó magaslatokra, szomorú látványban van része. A sok halott, mindkét részről, mely már hónapok óta temetetlenül hever, megrendíti az embert. Idáig a hórég adott nekik takarót. De most az elolvadt, s varjak serege lepi el őket. És egyik fél sem tudja eltemetni, miután a tűzvonal között fekszenek.

22-én. Ugyancsak szép idő van. Olykor-olykor ágyúzás hallható, mely csak annyit jelent a két ellenséges fél között, hogy élünk.

Ezen nap végre csapataink parancsnoka parlamentert küldött az ellenséghez, hogy kölcsönösen a halottakat eltemessék. Kétórás fegyverszünetet ajánlott, mit az ellenség is elfogadott. Így megkezdették mindkét részről a temetést. De ezen rövid idő alatt nem tudták az összes halottat elhantolni, és félbe is kellett szakítani, miután a két óra elteltével, vagyis egy perccel később a foglalatostkodókat srappellek figyelmeztették a bevonulásra. Ilyen tehát a barátság a háborúban.

23-án. Napközben nem fordul elő semmi különös esemény, a nap elég csendesnek mondható. Csapataink folyton, napok óta jönnek megerősítésre, tehát valami változás készül. Este kisebb harc keletkezik, mely tart $\frac{1}{2}$ 11 óráig, utána csend.

24-én. A délelőtt csendben telik el. A sok kellemetlen idő után egész jól érezzük magunkat. Ma nem is hallhatók lövések, az éj is csendes.

25-én. Szép napos idő, úgy 9 órakor délelőtt tüzéségünk gyengébben tüzel.

Ezen nap váratlanul ott kellett hagynunk állásunkat, miután új ágyúink megérkeztek a bobovai állomásra, hol átvettük őket, a régieket pedig, mik nyolc hónapig hű társaink voltak, átadtuk a pihenésnek. Hogy ezen ágyúkkal kissé begyakoroljuk magunkat, a Bobovához pár kilométerre eső Jankova faluba mentünk, hol el is lettünk szállásolva.

26-án. Kellemetlen idő van, eső és hó is esik. Az ágyúkkal kísérleteztünk.

27-én. Új beosztás a battriában. Én megmaradtam a régi helyemen.

28-án. Készen áll az új battéria teljesen újjáalakítva, amennyire csak lehet, be is tanítva. Ma igen hideg idő van, erősen havazik, beállott a harmadik tél.

29-én. Reggel 8 óra, abmars, havazik erősen. Új ágyúinkkal visszamentünk kedvelt helyünkre, Zborowicébe. A lakosság örömmel fogadott bennünket. Délután folyamán ágyúink állásba mentek. Éjjel kisebb harc volt hallható. Egész éjjel havazik.

30-án. Szinte a hó esik, az egész tájat fehér lepel borítja. Délben 12 órakor új ágyúink fel lettek szentelve, pár lövést adtak le, de komolyabb harcra sor nem került.

31-én. Délben ágyúink újból lőni kezdenek, mely tart késő délutánig. Az idő ma sem javul, egész télies. Gyalogságunk részére folyton jönnek az erősítések. Éjjelre ellenséges támadást vártunk, de nem következett be.

ε Április hó.

1-én. Ma is havazik egész nap, nem hiába bolondok napjának tartják április elsejét. Az idő is olyan. Mi is megtartottuk ezen napot, alaposan kiléptünk a kerékvágásból. Éjjel kisebb harcok vannak.

2-án. Az idő nagyot változott, és lett sár elég. Nagypéntek van, húsvét előtt állunk, de bizony nincs semmi kecsegtető remény, hogy békében ünnepelhetnénk. Igaz, bele vagyunk már szokva a változatlanba. Az éj folyamán az ellenség két ízben kísérelt támadást, este 10 órakor és hajnali 4 órakor, mely erősnek volt mondható. Ebbe már tüzérségünk is beleszólt.

3-án. Reggel a harc a tüzérség részéről folyton tart 8 óráig. A front más részéről is hallható ágyúzás. Ma szép napos idő van, repülünk folyton járnak, melyekre az ellenség tüzérség hevesen tüzel. Délután folyamán az ellenséges nehéztüzérség a templom környékét tűz alá veszi, és erősen veszélyezteti azt. Mi a falu népe között nagy pánikot idéz elő. Tüzérségünk ugyancsak ellentüzet kezd az ellenséges tüzérség elhallgattatására. Így tart estig, mikor a harc elül, olykor egy-egy lövés hallható. De el vagyunk készülve, hogy az éj folyamán támadásban lesz részünk, mert az ellenség ezt nagyobb ünnepünk alkalmával meg szokta kísérelni azon tudatban, hogy az ünnepléssel el vagyunk foglalva. Így értük meg a feltámadás ünnepét, melynél - ellenkezőleg, mint békében, az ellenséges ágyúk adják a díszlövéseket. Hogy mit hoz a reggel - ki tudja?

4-én. Szép, meleg napra virradtunk. Húsvét napja van. Az éj csendben telt el, az ellenség nyugodtan maradt, néki is húsvétja van. Egy lövés sem hallható a délelőtti folyamán, mintha a háború nem is létezne. Azonban előfordult oly hallatlan eset a két ellenséges fél között, amire példa még nem volt, és nem is ismertünk volna ilyesmit elhinni. Ugyanis a mi katonáink és az ellenségé is a két front között, mint ... legjobb barátok találkoztak össze és diskuráltak. Egymást cigarettával és rummal vendégelték, és a furcsa barátságot borral és pezsgővel erősítették meg.

Kornhéber hadosztályparancsnokunk jó kedvvel nézte ezen mulatságot, azonban nem állhatta meg, hogy pár ágyúlövést ne tetessen, mi persze rögtön félbeszakította a társalgást.

De utóbb újból folytatták, hol elhagyták, Előfordult, hogy egy orosz őrnagy szürke lován a két frontvonal között egy honvédhadnagyunk által lefényképeztette magát, és a képeért, mint mondotta, három nap múlva eljön stb. Így töltöttük a húsvét első napját estig, mikor ezen multság megszűnt. Este 8 órakor kisebb előőrsi harc hallható. Az éj csendben telt el.

5-én. Ma is szép idő van, majdnem csend honol, olykor hallatszik távolabbról egy-egy ágyúlövés. Elgondolkodtam azon, hogy a római pápa annyi fáradozás után nem bírta a feleket fegyverszünetre bírni... Mikor ezt írom, délután $\frac{1}{2}$ 4 óra, és már részünkről a tüzéség löni kezd, este $\frac{1}{4}$ 9 órakor battériánk is löni kezdi az ellenség előretolt állását, egyidejűleg gyengébb gyalogsági tűz is keletkezik, mely egy óra hosszáig tart. Az éj többi része nyugodtan telik el. Ezzel véget értek a húsvéti napok is.

6-án. Délelőtt $\frac{1}{2}$ 11 óráig csend van a vonalon. Ekkor battériánk gyengébben lő, távolabbról is hallhatók lövések. Az idő nagyobb részét játszással és húsvéti locsolással töltjük, mihez igen jó szolgálatot tesz az itt folyó kis patak, melyen a polyák lányokat egyszerűen megforgatjuk.

Délután folyamán azonban sürgős parancs jött, mely battériánk egyik zugját máshová rendeli. Persze ez nagyon lehangolt bennünket, mert az ismerősöknek el kell válniuk.

7-én. Reggel 4 órakor battériánk fele (2 ágyú) marschbereit, hova én is be vagyok osztva. Utunk Bowán át Jankowa-Gribow felé vezet, mely utóbbi előtt Stroza vasúti állomásnál eltérve Dolna falu felé megyünk, hol el is szállásoltuk magunkat. Ágyúink pedig az egy kilométerre fekvő Salova faluba lettek állásba hozva. Előttünk az ellenség által megszállott Gorlice hegy fekszik. Így Zborowiczától, illetve a másik zugtól 20 kilométerre vagyunk.

8-án. Kora reggel ágyúink állását csináljuk. Délelőtt 11 órakor egyik ágyúnk tüzelni kezd Gorlice város templomára, melynek tornyában az ellenség gépfegyverei vannak elhelyezve. Ez részben sikerül is, egy lövés a tetőzetet találta. A kárpáti vonal felől ugyancsak erős ágyúzás hallható. Az ellenség itt is erős csapatokkal rendelkezik. Az időjárás itt már hűvös, miután a Kárpátokhoz közel vagyunk.

Máskülönbén jó helyünk van, a civil nép barátságos, tiszta lakásaik vannak, minek örül is az ember.

9-én. Az idő borult és hűvösre fordult. Ma is a kárpáti frontról igen erős ágyúzás hallható. Ágyúink ma igen erősen tüzelnek több orosz ütegre. Csapataink folyton erősítéseket kapnak. Élelmezésünk itt nagyon kitűnő, ilyent még a háború folyamán nem is tapasztaltunk. Éjjel csend van.

10-én. Reggel csend van, szép napos idő mutatkozik. Délelőtt 9 órakor ágyúink tüzelésbe kezdenek, mire az ellenséges nehéztüzéség rögtön válaszol, mégpedig oly pontosan, hogy lövedékei egészen ágyúinkat környékezi. Szerencsére komolyabb baj nem történt, hanem állást kellett változtatni, mi hegyen és szántóföldön keresztül hajnalig tartott. Itt battériáknak kényes helyzete lesz, miután az ellenség belátja állásunkat. No meg Woda hadnagy a parancsnok! Ezen állást nem tarthatjuk soká, épp úgy, mint az előbbi.

11-én. Reggel 4 órakor hozzá kellett fogni az ágyúk megerősítéséhez, hogy tűzképesek legyenek. A délelőtt folyamán pár lövést le is adtunk. Éjjelre ellenséges támadást vártunk, de nem következett be. Olykor gyalogsági ösztűz volt hallható.

12-én. Reggelre erős havazás következett be. Ma nem hallhatók lövések. Ma az előbbi állásunkba, hova az ellenség belát, 2 markier ágyút állítottam fel az ellenség megtévesztésére. A hó estig esik. Itt már mindenütt katonáink végezik a mezei munkát.

13-án. Reggel az ágyúharc mindkét oldalról megkezdődik, mely tart késő délutánig. Az ellenség erősen lőtt előbbi állásunkban a figuraágyúkat.

Este az eső esik, mit bizony már meguntunk. Éjjelre az itt folyó patak annyira megáradt, hogy nem bírtam a lakásomra menni.

14-én. Nincs harc, az idő nem kedvez neki, miután egész nap és éjjel esik az eső.

15-én. A változatosság kedvéért havaseső esik, mely délig tart. Délután kitisztul. Napközben gyenge ágyúzás, este 7 órakor azonban az ellenség is hevesebben kezd löni, mit mi is viszonzunk. Éjjelre csend lett, csak újból esik.

16-án. Reggel szebb idő mutatkozik, az esés elállt, miből elég is volt. Tüzérségünk lő, jobbra csak tüzérségi harcok vannak. Ütegünk másik részétől, mely Zborowiczén van, értesültünk, hogy ott érdekes eset történt. A nagy esőzés folytán, mely a havat is magával vitte, oly víz lett, hogy az ellenséget árkaiból kiöntötte. Vagy 800-an kijöttek a fedezék elé, mire gépfegyvereink megkezdették a munkát. Vagy 400 maradt elterülve. A többi egy előretolt állásunkba menekült, hol nem akarták magukat megadni. Reggeltől estig tartották magukat. Az est beálltával pionírjaink a vizet ezen állásba vezették, mire mint ürgék kiöntve megadták magukat.

Este itt kisebb gyalogsági támadás volt, melybe a gépfegyverek és tüzérségünk is beleszólt. Ugyancsak az ellenség is lőtt bennünket nehéztüzérséggel. Az éj többi része nyugodtan tellett el.

17-én. A szokásos ágyútűz már kora reggel kisebb mértékben megkezdődik, ütegünk ugyancsak lő. Az idáig bejövő vonat csapaterősítést hoz, egy zászlóalj 10-es honvédet, mit az éppen fent levő ellenséges repülő jól megfigyelhet.

A mai nap, mint ordonánc, a 20-as tüzérezredhez osztattam be. Délután elég csendes a vonal, az éj is csendes telik el.

18-án. Hűvös idő, délelőtt az eső esik. Itt a front elég csendes, messzebről hallatszik ágyúzás. Az éj is nyugodtan telik, csak hűvös van.

19-én. Reggel szép idő mutatkozik. Már kora reggel megkezdődik a tüzérségi tevékenység. Minden erőfeszítésünk most oda irányul, hogy egy ellenséges nehézüteget, mi reánk nézve igen kellemetlen (jól van informálva állásainkról), megsemmisítsünk. Ennek végrehajtására mi, a 4/20-as honvéd és a 1/3-as vártüzérek egy ütege erős ágyútűzet nyitott meg délelőtt ½ 10 órakor ezen ellenséges ütegre.

A válasz hamar megjött az ellenség részéről. Minden ütegünket tűz alá fogta. Ezen párbaj ½ 12 óráig tartott, mikor a harc csillapodott, csak a könnyűtüzérségünk dolgozott kisebb mértékben. Ma az egész vonalon erősebb tüzérségi harc volt, ezen majort is, ma hol vagyok, erősen környékezte az ellenséges gránát, olyannyira, hogy ki kellett üríteni.

Este ½ 8 óra. Kisebb méretű gyalogsági harc kezdődik, miben a tüzérség is közreműködik. Éjjel 2 órakor a harc hevessége teljessé fokozódik. Erősödik tüzérségi tevékenységünk is. Ezen éjjel paranccsal két ízben is az üteghöz kellett lovagolnom.

20-án. Az egész éjjel dúló harc reggel 6 órakor kezd alábbhagyni. De tüzérségünk kisebb mértékben tovább dolgozik. Később az ágyútűz mindkét oldalról felújul, és tart egész nap. A szép időt felhasználva ellenséges repülő jön fölénk, és Gribowban bombákat dob, hol több lovat megöl. De ezen gépet is elérte a végzet, ágyú- és gépfegyvertalálat folytán megsemmisült. Ütegünk állása mind veszélyesebbé kezd válni. Délután egy ellenséges nehézüte (a szokott) oly alaposan belövi ütegünket, mire még ez ideig példa nem volt. Két lövedék egyik ágyúnk elé csap le, minek ereje a 28 métermázsa súlyú ágyút felfordította, és lövedékkocsit is megrongálta. Szerencsére emberéletben kárt nem szenvedtünk.

Ostruzza majort, honnét tegnap kiköltözni kellett, ma erősen lövik. Este járőrharcok vannak, az éj elég nyugodt.

21-én. A mai nappal bevonultam csapatomhoz. Ütegünknek újból állást kellett változtatni (már harmadszor), mert Salowa községnél állásunk tarthatatlan. Szép, meleg idő van, egész nap ágyúharc hallható, mi csak este szünik meg. Az éj folyamán nem történik különös változás. Csapataink lovai kiadatnak munkára a civileknek. (Gazdasági munka.)

22-én. A mai nap csendesebben telik el. Dél előtt 9 órakor ütegünk a luzsnai templomot lövi, minek tornyát az ellenség megfigyelésre használja, és egyúttal géppuskafészek is. Az eredményt három lövéssel elérjük, a torony megszűnik.

Csapaterősítések folyton jönnek, főleg németek a struzai állomásra. Ez jelent valamit minden bizonnyal.

23-án. Már kora reggel megkezdődik a tüzerharc, nem is szünetel egész nap.

Átkozott hely ez!

Harmadik állásunkat is belötte az ellenséges tüzérség, gránátjai egészen az ütegben csapódnak le. Ugyancsak más üteget is elkergetett az állásból. Ami pedig a legszebb, ütegünk munitiókészlete kifogyott, hallgatnunk kell.

Éjjel 11 órakor az ellenség erősen kezd támadni, ez tart másfél óra hosszat.

24-én. Az előttünk fekvő frontrészlet ma csendes, csak messzebről hallható harci zaj. Többfelé égnek a falvak és helyiségek, mit a becsapódó lövedékek okoznak. Már nincs szükség házra, a tél elmúlt, így gondolja az ellenség és mi is. Megkezdődik a nagyobb fokú pusztítás mindenfelől. A német csapatok egyre özönlenek. Este kisebb harcok.

25-én. Reggel ágyútűz kezdődik, mi nem tart soká. Munitiónk még most sincs, minek hiányában hallgatnunk kell. Szép idő van, messzebről hallatszik ágyúzás. Élelmezésünk, mióta itt vagyunk, mondhatni, kitűnő, sőt pazarnak mondható. Enni-inni van bőven, csak kenyérben van kis hiány, de ezt szó nélkül nélkülözhetjük.

Ma vasárnap van, az időt játsszással töltjük a falu asszonyaival és lányaival, kik már egészen megbarátkoztak velünk.

26-án. A szép időt már kora délelőtt felhasználva egy ellenséges (francia) gép jön, mit ágyú- és gépfegyvertűz fogad részünkről. Egy német repülő észrevéve üldözni kezdi.

Még a délelőtt folyamán erős tüzerharc keletkezik mindkét oldalról. Az ellenséges tüzérség Salowát, hol fogataink és trénjeink vannak beszállásolva, erős tűz alá fogja. Egy színbe, hol több mint száz ló van, két gránát csap be. Több lovat tönkretesz. Erre aztán volt futás és fejtelenség. Az ágyúzás estefelé csökkent.

A német sógorok felvonulása megkezdődött az állásokba. Egész éjjel gyalogság és tüzérség vonul fel, és pedig úgy, mintha mulatságra mennének, dallal, fütty és muzsikaszóval. Egyáltalán igen víg fiúk. A barátkozás erősen folyik köztük és a mi csapataink között. Az autók is száguldoznak magas rangú német tisztekkel. Itt nagyobb dolgok fognak történni rövidesen!

27-én. Csendesebb nap, az ellenséges ütegek hallgatnak, annál nagyobb a repülőtevékenység. Délután és este folyton a német tüzérség vonul fel, úgy látszik, itt a fő szerepet tüzérségünk fogja átvenni, és olyvalami fog történni, mire még háborúban példa nem volt. Egy német tábornok szavait idézem: „Az ellenség erősen kiépített állásainak 24 óra alatta kezünkben kell lennie gyalogsági támadás nélkül.” Pedig ez csakugyan nehéz dió! Éjjel erősebb járőrharcok vannak.

28-án. Az idő hűvösebbre fordul, erős repülőtevékenység van mindkét oldalról. Orosz, francia, német, magyar gépek szelik a levegőt, mit mindkét oldalról az elhárító ütegek erősen ostromolnak. Ugyancsak már délelőtt erős tüzérségi harc keletkezik.

Csapataink elhelyezése folyik erősen, hogy a németek is helyet kapjanak, szóval összetömörülnek.

A tegnapi nappal már negyedszer oltottak be bennünket tífusz ellen oly alaposan, hogy majd a frász kerülget, olyan beteg vagyok. A 10. honvédezred, mely már hónapok óta itt harcol, a salowai templom mellett egy szép emléket állított fel a következő felírással: „Mit elfeledtek a századok, nem mossák el az évek! Itt harcoltak az hazáért a 10-es honvédek.”

Az éj nyugodtan telik, messzebből hallható ágyúzás.

29-én. Szép, napos idő, a repülők már 5 órakor megkezdik a munkát. Ütegünk a délelőtt folyamán erősen lő. Ma jön állásba a németek 21 centiméteres ágyúja is. Szép példány! Rengeteg tüzérség jön! Éjjel erősebb harc van.

30-án. A csapatok felvonulása egyre tart éjjel-nappal. Reggel már ½ 8 órakor megkezdődik a tüzérségi harc, főleg belövő lövések, mi tart késő délutánig. A lövedékpótlások folyton jönnek. Ma két ágyúnk sokat lőtt ugyancsak. 400 lövedéket kell elhelyeznünk a két ágyúhoz. Ezen rengeteg csapatfelvonulás Rawaruska és a San parti visszavonulásra emlékeztet. Ma állították be két darab 30 centiméteres ágyúnkat is mögöttünk.

Szomorú nagyon, de hírül kaptuk, hogy első szállásunk két ágyúját, [melyek] Zborowiczéről Giczkovicára lett[ek] helyezve, ellenséges találat érte, emberben és lóban veszteséget szenved[ek].

A németek bombavetőiket is beállították már, hogy a tüzükkel a búzbombákat is megszagtathassák. Éjjel ugyancsak van csetepaté!

A legnagyobb készülődések közt fejeződött be április hó.

ε Május hó.

1-én. Igen szép nappal kezdődik a május.

Reggel 6 órakor összes tüzérségünk előkészítő tüzelést kezd. Csak most látható, mily rengeteg tüzérség le lett részünkről összpontosítva. Az ellenséges tüzérség ugyancsak válaszol. Körülöttünk mindenütt német tüzérség, most már együtt harcolunk. Mióta fél ütegünk ezen állásba jött, folyton a legnagyobb veszély kerülgetett bennünket az ellenséges tüzérség

részéről. Parancsnokunk, a hírhedt Woda F. hadnagy, noha erre parancsot kapott, mégsem változtatott állást. És ez a mai nappal megbosszulta magát. Déli 12 órakor egy ellenséges nehézgránát épp a fedezékbe csapott, hova embereink menekültek. Ekkor, mint Geschützführer lettem beosztva az ágyúhoz, mi elég kellemetlenül hatott reám.

Még ezen délután a polnai kápolna mellett 3 halottunkat a legnagyobb végtisztességgel eltemettük.

Összes tüzérségünk kisebb mértékben egész éjjel dolgozik.

2-án. Gyönyörű szép, emlékezetes nap a mai, ma kell az offenzívának kezdődni, de hogy végződik majd? Reggel 6 órakor az egész éji gyengébb tüzelés után tüzérségünk a Tarnow-Gorlice-i 40 kilométeres vonalon, hol 2000 ágyúnk áll, erősebb tüzelésbe fog. Így tart ez 8 óráig reggel.

De mi ez?

Az ellenséges tüzérség, melytől már úgy rettegünk, a mai napra, mintha nem léteznék, hallgat. Az ellenség legerősebb fészke Gorlice és a Püski hegy, utóbbin egész várszerű erődítmény van, hova a tüzet legjobban koncentráljuk. (Ütegünk is, miért dicséretet is kapunk a tábornoktól.)

8 órakor az összes tüzérségünk parancsot kap - löni, amint csak lehet! Ekkor kezdődik az általános támadás. Ha a pokolnak minden fúriája koncertet kezdett volna, ezen harci zaj mellett, mi itt van, semmivé törpül. Ilyenre példa még háborúban nem volt. A mindenféle kaliberű ágyúk robajához mögöttünk az oroszok rémei, a 30 ½-esek böngöztek. Az ellenség részéről nem hallani egy ágyúlövést sem. Ez örömünkre szolgál, nyugodtan dolgozunk.

Délelőtt ½ 10 órakor már értesítést kapunk, az ellenség szalad. Ekkor már könnyűtüzérségünk készen várta a parancsot az utána nyomulásra. Lövéseink ekkor már a menekülő ellenségnek szóltak csak.

Délelőtt 10 órakor a német gyalogság már Staszkowkát elfoglalta, ugyancsak Gorlice és a Püski hegy is kezünkre jutott, mely sokat bosszantott bennünket, de megbosszultuk legalább tegnap elesett bajtársainkat. Délután már az orosz sereg irtózatosan megvert maradványai menekültek mindent hátrahagyva. A két ágyú több mint 400 lövést adott le ma. Alaposan kellett dolgozni.

És hála, a nagy nap sikerült fényesen. Eszembe jut a német vezér szava, nem 24, de pár óra alatt elérte célját. Csapataink most már erővel nyomulnak az ellenség után, ezen a napon 15 kilométer haladást tettek előre. Késő délután a tüzelést már be is szüntettük, miután lövéseink már nem érhették az ellenséget. És ezen erős nap után pihentünk kissé, mert elég volt egész nap a 40 kilogramm súlyú lövedéket emelgetni embereinknek.

3-án. Csapataink az ellenséget üldözve további menekülésre kényszerítik, megállni nem hagyják. A foglyok egyre szaporodnak. A falvak égnek, mit leginkább a menekülő ellenség pusztít el. Míg még a mai nap is pihenőben maradtunk, hogy újult erővel foghassunk az üldözéshez.

4-én. Reggel 6 órakor végre mi is megkaptuk az előrenyomulási parancsot. Fél ütegünk Luzsány falun keresztül nyomul előre. Itt is az ellenségnek rendkívül erős állásai voltak. De most látjuk, mit végeztek ágyúink. Borzalmas látvány, mindenféle orosz hullák hevernek. Tovább menetelünk. Zaguzsana falun át mindenütt volt orosz állásokon keresztül vezet utunk, de mindenütt csak a pusztulás képe. Az ellenség minden felszerelési tárgyát az állásokban hagyta.

Ép házat találni nem lehet sehol, leégve vagy lerombolva minden. A civil nép mindenétől megfosztva, még csak ez a rémséges. Az orosz foglyok mind nagyobb csapatai özönlenek vissza, köztük a sok sebesült. Ma is erősen megy az üldözés részünkről. Biecz városka előtt állásba megyünk, de már késő, mert lövéseink nem érnék el az ellenséget. Így a városon keresztül menetelve új állást keresünk, de már itt is két lövés leadása után a tüzet beszüntettük, az ellenség továbbállott.

Itt a városban az ellenségnek nagy raktárai voltak, nagyon sok élelmiszer, zab, széna került a kezünkre. Az ellenség itt már egész otthoniasan érezte magát, a civil népet is ellátta bőségesen élelmiszerekkel. Igen sok lisztet hagyott hátra. Míg csapatai sárhoz hasonló kenyeret ettek, addig a civileket kaláccsal tartotta, miből most nekünk is bőven jut. Itt már mindenütt orosz berendezkedés volt, orosz papok működtek, hogy a népet áttérítsék. A városhoz közel fekvő petróleumforrást és finomítót az ellenség fölgyújtotta, hatalmas láng- és füstoszlopok emelkednek a levegőbe. Itt is tart az ellenség üldözése, és erősebb harc hallatszik.

5-én. Délelőtt Bieczet elhagytuk s egy öt kilométerre levő majornál lágerbe mentünk. Erős harc folyik ma is, ágyúink erősen dolgoznak, a gyalogság is folyton harcban áll, az ellenség hátrál folyton a legnagyobb veszteségek között. Hiábavaló azon szándéka, hogy csapatainkat némileg visszatartsa, s hogy a közel fekvő Jaslo városban levő raktárait megmentse, és az itt levő folyón csapatai visszavonulását fedezze. Ezenkívül itt már a terep is sík, és csak nagyobb katasztrófára számíthat. A heves harc éjjel sem szünetel.

Az ellenség Daysicki majornál két tűz közé került, és véres vereséget szenvedett. Csapataink és a németek trombita- és dobszó mellett dobták ki az állásból és üzték tovább. Úgy látszik, az orosz seregek ezek a vereségek döntőek lesznek.

6-án. Hajnalban $\frac{1}{2}$ 4 órakor tovább menetelünk Jaslo irányába. Ezen várost csapataink még a délelőtt folyamán elfoglalják, és az ellenséget tovább üzik. Miután az ellenség a városnál levő Wisloka folyó hídját és a vasúti hidat is felrobbantotta, átkelésünk nehezebben megy. Különösen a nehéztüzérségé, mert az elég tekintélyes folyót úgy kell átgázolni. Az ellenség itt is sok élelmiszert hagyott vissza.

Ütegünk Jaslo előtt 4 kilométerre állásba ment és tüzel. Délután erősebb gyalogsági harc fejlődik, az ellenséges tüzérség maradványa a város fölé kezd srappnelezni.

De hiába!

Itt sem tarthatja magát. Az éjjel folyton marsolunk, irány: Tarnow. A harc éjjel is tart.

7-én. Állásba megyünk rövid időre, de az ellenség innét is hamar tovább áll, mi pedig utána! Ez csak az igazi háború!

8-án. Reggel battériánk és divisióink egyesült, és tovább menetelünk Szebien-Abecuki-Sjednice városkán keresztül. Az elmúlt éjjel az ellenség jól visszavonult, de csapataink folyton a nyomában vannak. Noha minden híd megsemmisült... de ez nemigen gátol bennünket az utánnymulásban. Az épen maradt faluk népei díszkapuval és zászlódísszel fogadják csapatainkat. (Több mint bizonyos, az ellenséget is így fogadták.)

Bajabzegi faluban ütegünk állásba ment, itt délután heves harc keletkezik, tekintélyes számban levő tüzérségünk erős tevékenységet fejt ki, úgyszintén a gyalogságnak és a gépfegyvereken is alapos munkája akad. Ezen harc késő délutánig tart, de teljesen éjjel sem szünetel. Mint hírül jött, itt egy cseh csapat megint remekelt, az ellenséget előbbre eresztette. Szerencsére komolyabb következmény nem lett.

9-én. Reggel borult, esős idő, s tüzérségünk, melynek már 6 órakor akcióba kellett volna lépni, csak később kezdhetette meg a működést. Később az idő kitisztultával összes tüzérségünk heves tüzeléssel az ellenséget kimozdítja állásából, csapataink követik. Sok élelmiszer marad itt is a civilek birtokában, különösen fehér kenyér, mit árusítanak.

Előrenyomulásunk alatt már több ízben nagyon feltűnő szép és nagy sírokat hagy vissza az ellenség. Csapataink reájöttek, hogy ezek alatt az ellenség által el nem szállítható fegyverek és munitió rejlik. Természetesen ezek mind felbontásra kerülnek.

Nagy örömet keltett csapataink között azon hír, hogy a duklai szorostól Tarnowig 180 000, Varsó körül pedig 190 000 sebesületlen fogoly, azonkívül sok ágyú, rengeteg fegyver és gépfegyver jutott kezünkre. A mai nappal itt is számos fogoly jutott kézre. Az éjet itt az állásban töltöttük.

10-én. Reggel $\frac{1}{2}$ 6 órakor ismét továbbmenetelünk, az idő esős, kegyetlen, szeles, hideg. Utunk Krosno város mellett vezet el, és tovább Goresin át.

Ezen városka a pusztulás Szodomája teljesen, a tűzvonalba esett, itt a legerősebb állásai voltak az ellenségnek. Minél előbbre hatolunk, a látvány annál szomorúbb és ijesztőbb. Az orosz elesettek hullái hevernek mindenütt. Erre még jobban megújulnak a fegyvererdők, mit a magát megadó ellenség a földbe tüzdelt. De a civil nép is sajnálatra méltó helyzetbe került.

Tovább menetelünk Kombarnia felé, itt hegyes és erdős vidékre jutunk. Itt az ellenség még megmaradott ágyúit is visszahagyta. Nem tud megállni sehol. Ma vagy 25 kilométert meneteltünk Domabodzíkig, itt egy majorban megszálltunk.

11-én. Hűvös, de szép napos idő. Reggel 5 óra. Tovább menetelünk, és Domabodztól öt kilométerre ütegünk állásba megy. Itt előttünk elég csend van, csak messzebből hallható ágyúzás. A fogolyszállítmányok folyton jönnek. Innét tovább menetelve Borsozsován át hat kilométerre egy erdőben foglalt ütegünk késő délután állást, honnét az öt kilométerre levő ellenségre tüzet nyitottunk meg. Az éjet is ezen állásban töltöttük.

12-én. Reggel 5 órakor ütegünk megkezdte a tüzet. 8 órakor parancsot kaptunk az előrenyomulásra, és Jawornikon keresztül tovább meneteltünk. Az ellenség gyors tempóban menekül, elég követni. A mai nap egy óra megszakítással 30 kilométer utat tettünk meg Abanasharz faluig, hol csapataink utolérték az ellenséget.

Könnyű tüzérségünk és divízióink második ütege azonnal tüzelni kezdett, az ellenséges tüzérség is azonnal válaszolt. A harc másfél óráig tarthat, mire besötétedik, újból kezdi a hátrálást az ellenség.

Napközben a hőség nagy, port eleget nyelünk, csak az orosz ne lássuk Galíciában. Ezen utakat már mind megjártuk a mi visszavonulásunk alatt. Az ellenség berendezkedése itt már teljes volt, számított mindezek megtartására. Az éjet itt Manastazzon töltöttük.

13-án. Borult idő, reggel 7 órakor továbbindulunk innét Kanczuga város alá, hol a további parancsig ütegünk állásba megy. A hegyes vidék itt már megszűnt, csak dombokból áll. Délután $\frac{1}{2}$ 4 órakor Kanczugán keresztül tovább menetelünk letérve a rendes útról. Dülő-utakon és szántóföldeken keresztül Cetიცza faluba értünk, hol táborba mentünk. Ma is erősen vonul vissza az ellenség, egy lövést sem lehet hallani, de a nyomait (a tüzeket) mindenütt látni. Az éjet szinte itt töltöttük.

14-én. Reggel 8 órakor abmars. Rozniatow falun keresztül Zsazsitev majorhoz értünk, hol további parancsot vártunk. Szép kastély és templom van itt. Fél óra után tovább mentünk Kisillowkán keresztül, hol a civil nép nagy örömmel fogadja csapatainkat. Itt megint tűzvonalba megyünk, a gyalogság is sietve vonul fel. Mi két kilométerrel előre vonulunk állásba, hova maga a generál vezet bennünket... Itt erős ágyútűzet nyitunk meg, mi tart késő estig. Az ellenség is viszonozza.

Itt már a front egyre szűkül, az erők mind jobban tömörülnek össze, ez az ellenséget lassú mozgásra kényszeríti, úgyszintén a Sanon való átkelés is. Éjjelre a faluban mentünk táborba.

15-én. Szeles eső, utána kiderül. Battériánk előre megy állásba, ekkor már a többi ütegek munkához fogtak, és ezen erősebb tüzérségi harc tart késő délután is, mihez gyalogsági harc is csatlakozik.

Ma az ellenséges ágyúk hallgatnak. A harc este még jobban fokozódik, az ellenség két nehéz-ágyúval tüzel, de eredmény nélkül. Este 10 órakor a tüzérségi tűz szünetel, csak a gyalogsági fegyverek dolgoznak egész éjjel.

Przemýsl felől ugyancsak erős harc hallatszik, úgy látszik, csapataink azt is erősen szorongatják. Az ellenség szeretne megállni, de alig fog neki sikerülni. Állítólag ma hat ágyúnk, mit igen előrevittek állásba, az ellenség kezére jutott.

16-án. Jaroslaw várost az ellenség nagyon megerősítette, többszörös állások, háromszoros dróttakadály, mégsem adta meg az ellenségnek azon lehetőséget, hogy két napnál tovább tarthassa magát, és hogy igen súlyos vereséget ne kapjon. Még reggel gyengébb fegyverroponás, utána megkezdődik csapataink előrenyomulása.

Ma Jaroslaw előtt pihenőbe mentünk, hogy munióval magunkat ellássuk, mert az utóbbi harcok felemésztették.

Ezen harcot jobbra a németek döntötték el, akik furfangos támadással az ellenség mögé küzdötték magukat (ezt nagyszerűen értik!) és a harc, illetve Jaroslaw birtoklása eldőlt. Az ellenség, ki tudott, fegyvereit, felszerelését elszórva menekült sok halott hátrahagyásával.

A város külrésze, hol az ellenség erősen fészkelte magát, gránátjaink által részben leégett, részben romokban hever. Az ellenséget tovább üldözzük, az ő utóvédjük és a mi előcsapataink érintkezésben vannak. Ez éjjel sem szünetel.

Amerre csak megy az ember, mindenütt az ellenség által elszórt kézi bombákkal találkozunk úgy a szabadban, mint a házakban. Ez nagyon veszélyes, mert csak egy érintés, és már robbanik. Épp ma egy emberünk ilyen által súlyosan megsebesült.

17-én. A várostól keleti irányban ütegünk tűzvonalba megy. Ma megint erősebb tüzérségi harc van, mi tart egész nap. A német repülők erős tevékenységet fejtenek ki, és jelzik az ellenség állását.

A frontunknak ma magas vendége van, Vilmos német császár köztünk jár, minden után érdeklődik, a várost is megtekinti. A harc éjjel sem szünetel. Élelmezésünk az előrenyomulás folytán kissé fogyatékos.

18-án. Reggel csend van, 6 órakor szórványosan hallható ágyúzás. Repülőink már korán megkezdik a felderítés munkáját, mit az ellenség nem szívesen lát, mert erősen lövöldöz rájuk.

Délelőtt 11 órakor tovább menetelünk, és egy rögtönzött hídon átkelünk a San folyó jobb partjára. Innét keleti irányba még két kilométert menetelve Wastabecsi faluban állásba mentünk, de nem lőttünk.

A falu a pusztulás képét mutatja. Közvetlen a folyó partján fekszik, és itt is erősen elsáncolta magát az ellenség. Sok veszteséggel feladta, halottaiból egész temető alakult. Természetesen itt nekünk is jelentékeny veszteségünk volt. Sok fegyver és lőszer maradt kezünkön.

Tehát az ellenség innét is meghátrált, és csapataink kétfelől a vízen üldözik a már sík, homokos terepen. Délután mi is tovább meneteltünk a két kilométerre fekvő Zimbura faluba, hol újból állást foglaltunk. Az ellenség erősen lövi ezen falut, hol tüzéségünk áll, és erős harc kezdődik, mi tart éjjel is.

19-én. Az ellenség itt megvetni készül a lábát. Hajnali három órakor erős támadásba fog, mi részünkről visszaveretett. De ezután sem szünetel, sőt erősödik a küzdelem, mert oly örült fegyver- és gépfegyverkoncert kezdődik, mi az összes eddigit felülmúlja. A fegyverek ropogása egész dobpergésszerűvé fokozódik. Ez tart egy óra hosszáig.

Ezután megkezdődik a tüzéségi harc. Nagyszámú nehéztüzéségünk pokoli tüzet nyit az ellenségre, de ő is erősen válaszol, sőt veszélyeztet bennünket. Ugyancsak a gyalogsága tüzésnek is erősen ki vagyunk téve, mi kellemetlen. Úgy látszik, itt is makacsul védekezik, hogy tarthassa magát, az erősítéseket egyre jobban vonja be. Itt megint sok árulás történik a civil nép részéről, sok letartóztatásra kerül sor.

20-án. Már kora reggel megkezdődik a tüzéségi tevékenység, mi tart egész nap szakadatlanul. Az ellenség a kapott erősítés után erősen tartja magát már harmadik napja. Délben csapataink támadásba mennek, de csak nehezen jutnak előre. Délután a közvetlen előttünk álló malmot, mi megfigyelőül is szolgált, alaposan kezdette beszórni gránáttal és srappal, ütegünk ezáltal nagyon kritikus helyzetbe jutott. Noha az ellenség kevés tüzéséggel rendelkezik, ütegeinket alaposan belötte. Párszáz foglyot szállítanak be csapataink.

Itt is kitűnt a civil nép gazembersége, az árulás. Az itt levő faluban a bíró lakásáról telefonösszeköttetés volt az oroszokkal. Ezen szolgálatot a bíró fia teljesítette. Érdemeiért megkapta tőlünk a jutalmat, föbe lövetett. Éjjel kisebb gyalogsági harcok.

21-én. Borult idő, gyengébb fegyverropogás hallható, később mindkét fél tüzésége akcióba lép. Még a délelőtt folyamán divízióink visszavonul a Sanon át, és letáborozunk azon célból, hogy munitiókészletünket kiegészítsük. Úgy látszik, nagyobb akció szükséges, hogy az ellenséget hátrálásra kényszerítsük. Az éjet is itt töltöttük. Ezen éjjel az ellenség erős támadásba fogott, ötször kezdett rohamot, de véres fejjel mindannyiszor visszaveretett. Vesztesége súlyos. Csapaterősítéseink jönnek.

22-én. Ma is borult az idő, az eső kezd esni. Délelőtt folyamán ütegünk a további parancsig Titalowicza faluba menetel, mit az ellenség belátva, erős tűz alá fogott bennünket. Így is volt alapos futás. Egész nap gyengébb ágyúzás hallható. Éjjel 12 órakor erős támadással az ellenség megkísérli frontunk áttörését, de most sem sikerül neki.

23-án. Szép idővel elértük pünkösd vasárnapját, melyet ütegünk pihenéssel tölt el. A mai nap csendesnek mondható, gyengébb ágyúzás hallható egész nap. Este már műszaki csapataink vonulnak fel a holnapi támadás előkészítéséhez, a drótakadályok nyírásához stb., mert már tovább nem tűrjük itt az ellenséget, nem packáz velünk. Kisebb harc éjjel is van.

24-én. Igen szép idő mutatkozik a részünkről tervbe vett támadáshoz. Reggel 5 órakor tüzéségünk megkezdzi az előkészítést, a „Berta” is erősen küldözi a csomagokat. A harc mind hevesebbé válik, az ellenség tetemes veszteséget szenvedve délelőtt 10 órakor már meginog, megkezdzi a visszavonulást. Vitéz csapataink a németekkel a nyomában. Itt is sok fogoly, fegyver és ágyú marad a kezünkön. Ütegünk Wies falun keresztül szinte előrenyomul, s ettől 3 kilométerre újból állásba megy, de ekkor már az ellenség lőtávolon kívül van. Wiest tüzéségünk teljesen rommá lőtte.

Innét tovább menetelve Ostorz faluba, hol az ellenségnek erős fészke volt, de tüzéségünk és a németek itteni bravúros hátbatámadása ismét eldöntötte a harcot. Ezen faluban tekintélyes tüzésége volt, és a németek cselét észre nem véve, még akkor is dolgoztak, mikor már hátulról lőtték őket. Menekülésre nem is gondolhattak. 23 ágyú jutott épp állapotban a kezünkre. A falu a pusztulás képét mutatja, az orosz állások tele vannak halottakkal. Ütegünk itt állásba jön.

25-én. Már kora reggel heves harc kezdődik, jó idő van, mi sokat segít a harcok előremenetelésénél. Még 10 órakor nehézágyúval veszélyeztetni az ellenség ütegünket, és még délelőtt ez is a kezünkbe jut... Estefelé már újból jönnek a foglyok, kik sok gépfegyvert húznak magukkal. A tegnapi harcok folyamán itt 12 000 jutott kezünkre. Halottakban ma is sok a vesztesége. Divízióink ugyancsak előre vonul, és az éjet táborban töltjük.

26-án. Reggel ½ 4 órakor ütegünk tovább menetel, a San folyón újból átkelünk, s vagy hat kilométer menet után Lazsic majornál ütegünk állásba megy. De innét pár lövés leadása után újból előre megyünk déli irányba, Dunkowicze falun keresztül vezet utunk. Ezen falu is a nagyobb harcok képét mutatja, sok orosz halott fekszik temetetlenül, bármerre néz az ember. A mai nappal erősen vonul vissza az ellenség.

Délután egy erdőben ütegünk állást foglal, de lövésre nem kerül sor. Jaski faluban lágerbe megyünk. Tudtunkra jött, hogy csapataink Przemysl várát körülfogták, tehát ott is szorul a muszka. Ugyancsak tudtunkra adatott, hogy az olasszal is megkezdődött a harcunk, tehát egy ellenséggel több, pedig már ez is elég volt. Délután erősebb üldöző harcok voltak, ellenben az est elég csendes.

27-én. Hajnalban 3 órakor ébresztő van ütegünknek, és 4 órakor tovább kellett volna menetelnünk. De újabb parancs folytán még délután is itt vesztegelünk. Már kora reggel északi irányból heves ágyúzás hallható, mi egész délelőtt tart. Délután 6 órakor ütegünk előre vonul, és Dolwarch-Olwinecz falvaknál állást foglal. Éjjel gyalogsági harcok halhatók, úgy látszik, az ellenség megint megállt.

28-án. A mai nap is ezen állásban vagyunk. Egész nap heves harc tombol, csapataink megkísérelt előrenyomulása nem sikerült. Éjjel az ellenség támad, de balsikerrel. Amerre néz az ember, a falvak mindenütt lángokban állnak.

29-én. Borult, esős idő, mi ugyan a nagy szárazságban nem árt. Tüzéségünk kora reggel megkezdzi a szokott munkát. Most vár a falvakból a civil népet kilakoltatják csapataink, mert mindig több árulásnak jönnek nyomára. Tegnap is kettő került felakasztásra és egy agyonlövésre, ki épp munitiós vonatunk előtt rakott tüzet, és ezen jelre az ellenséges tüzéség rögtön lőtt.

30-án. Újból megkezdődik a szokásos harc, az orosz tüzéség ugyancsak dolgozik, de nem sok sikerrel. Innét jól látható, mint tüzéségünk Przemysl egyik keleti erődjét hatásosan lövi. Az elmúlt éjjel megint remekelt a 20. Polyák ezred, kik előttünk voltak állásban. Az orosz

támadott három ponton, ők meghátráltak, így a németek négy ágyúja ellenséges kézre került. Szerencsére a német tartalék hamarosan akcióba lépett, és a négy ágyút visszafoglalták. Délután ezen állást elhagytuk, és jobbra húzódva foglaltunk újból állást, hol nagyobb számú tüzérségünk lett összpontosítva.

31-én. Reggel 5 órakor tüzérségünk megkezdte a belövést. Az ellenség hallgat. Itt elég közel állunk az ellenséghez, alig 3 kilométerre. A délben tervbe vett támadásunk elmarad. Éjjel sem szünetel a harc.

ε Június hó.

1-én. A hó első napja igen szép idővel köszönt be, erős meleg nap, de máskülönben is meleg napunk van. Már hajnali 2 órakor megkezdődött a harc mindkét oldalról erős tüzérségi támogatással, mi mindjobban erősödött. Ütegünk állását egy ellenséges üteg erősen veszélyezteti, még délelőtt folyamán két sebesültünk is lett. Ezen harc tartott este 7 óráig oly erővel, mi megközelíti a nevezetes május 2-át. Délután folyamán az ellenséges nehéztüzérség oly tüzelés alá fogja ütegünket, hogy már a legrosszabbra voltunk elkészülve. Azon szándékunk tehát, hogy a mai harcban az ellenséget kidobjuk állásból, füstbe ment. Az oroszok itt igen összeszedték erőiket.

Éjjelre ágyúinkat előkészítettük a felrobbantáshoz is, ha az ellenség betörne. Éjjel 1 órakor újból páratlan harcot kísérelt meg az ellenség, de komolyabb eset nem történt. Ma előfordult, a 2. Ütegünknel, hogy az ekrazit gránáttól a cső szétrobbant. Szerencsére nem történt komolyabb baj ezáltal. A mai nappal az ellenség kivételképpen 18 centiméteres gránátokkal tisztelt meg bennünket.

2-án. Már reggel 4 órakor Przemysl irányából erős harc hallható, itt a délelőtt elég csendes. Az ellenség makacsul védekezik, hogy jobbszárnyát valahogy menthetné. Ezért éjjel-nappal kísérletezik ellentámadással, de eredménytelenül. Délután 6-7 óra közt az eső erősen kezd esni. Ezt a 39. hadosztály felhasználja, támadásba megy át meglepően, és sikerül neki némi sikert elérni az ellenséggel szemben. Az éj folyamán kisebb harcok.

3-án. Szép, napos idő, már kora reggel úgy az ellenséges, mint a mi repülőink járnak. Gyengébb ágyútűz hallható.

Reggel 8 órakor jött azon öröndetes hír, hogy csapataink Przemyslt hajnali 2-3 óra közt elfoglalták.

Délelőtt 11 órakor élénkebb ágyútűz mindkét oldalról. Az éjszaka csendesebben telt el.

4-én. Nagyon szép nyári nap mutatkozik, mit a repülők felhasználnak, és azok zúgásától hangos a vidék. A vonalon egész nap csak kisebb ágyúzásra szorítkozik a tevékenység. Este ½ 10 órakor a 39. hadosztály előtt hevesebb fegyvertűz, de minden változás nélkül. Az éj csendesnek mondható.

5-én. Borult idő. Mint tegnap, ma is csak gyengébb ágyúzás hallható. Miután az én ágyúmnak baja történt, javításba kellett vinni Jaroslawba. Így délben útra keltem, és a 30 kilométeres utat megtéve este ½ 8 órakor a városba érkeztem. Igaz, hogy ezen idő alatt bőrig is áztunk.

A városban már rendes forgalom van, a vonat közlekedik. Katonáinkkal és foglyokkal zsúfolt a város, minden munkát orosz foglyok végeznek. Épp ma érkezett be Przemysl alól a németek két darab 42 centiméteres ágyúja, hatalmas szörnyetegek.

6-án. A mai napot a város megtekintésével töltöm. Szép város, a vasúti állomás romokban hever. A kereskedelem is kezd újból megnyitni, csak drága minden. Az ágyút itt javítani nem tudják, továbbküldik Pilsenbe.

7-én. Délelőtt az ágyút az állomásra vitetem, hol vonatra rakják, én pedig embereimmel bevonulok az üteghez.

8-án. Itt elég csendes nap van, csak messzebből hallható ágyúzás, az éj is nyugodt. Igen melegek vannak.

9-én. Szintén minden különös nélkül telik a mai nap, olykor egy-egy ágyúlövés hallható. Mindkét oldalról repülők tevékenykednek. A csapatok egyre vonulnak fel megerősítésre. Éjjel a 39. hadosztály rajtaütést kísérel meg, így harc fejlődik.

10-én. Tőlünk balra hallható ágyúzás, itt ma is csendes a nap. Az időt legtöbbször alvással töltjük. Estefelé német repülők végzik felderítésüket, főleg a jól elrejtett tüzérséget keresik, mit jelekkel mutatnak. Éjjel sem változik a helyzet.

11-én. A forráság mind nagyobb. Itt ma sem változik a helyzet, csend van. Nekünk pedig már unalmas a hosszabb ittenlét. Jobb szeretnénk már az oroszokat teljesen kiűzni Galáciából. Állítólag holnap kezdődik újabb támadásunk. Az éjjel ő kezdett támadni, de semmi eredménnyel. Ma megint cholera ellen oltottak bennünket, mi igen kellemetlen fájdalmat okoz.

12-én. Kora reggel a balszárnyon heves ágyúharc kezdődött, mi tart egész délelőtt... Támadásunk, mi tervbe volt véve mára, elmaradt. Újabb holnap reggel kezdődik. Az ágyúzás este is tart. Éjjel 12 órakor az ellenség kezd támadni 2 óráig. Négy rohamot csinál, de mind a négyszer véres veszteséggel veretik vissza.

13-án. Vasárnap. Borult idő. Reggel 4 órakor nagy számú tüzérségünk a németekével együtt, melyben minden caliber képviselve volt, megkezdte a tüzelést, mi semmiben sem maradt alul a május 2-ainál. Ezen tűz tartott ½ 9 óráig. Közben a gyalogság is megkezdte a működést. Ennek már az ellenség sem bírta ellenállni, megkezdte a visszavonulást. Sok fogoly és gépfegyver jutott kezünkre, a foglyok közt sok a sebesült és a tiszt. A heves ágyúzástól az idő kitisztult.

Délután 3 órakor ütegünk előre vonult Hliscovicz falu alól, hol állásban voltunk. Előre menve vagy három kilométert Zatzki falu előtt újból állásba mentünk.

Az egész vidék ég, mintha semminek sem szabadna épen maradni. Az éjet az elhagyott harctér színhelyén töltöttük, hol borzalmas, undorító látványban volt részünk. Az elesettek hullái, melyek már hétszám heverhetnek temetetlenül, teljesen feloszolva, millió s millió rovarból nyüzsgőve oly dögletes bűzt terjesztenek, mit nem bírtunk kiállani. És a temetéshez kell előbb fogni. Az ellenség egész Krakowicéig vonult ma vissza. Az éj csendesen múlt el.

14-én. Ütegünk Gójniczén van állásban. A délelőtt kisebb harcokkal telik el. Délután azonban heves harc folyik Krakowicéért, hol az ellenség erősen tartja magát. De hiába, innét is tovább kell vonulnia. 3 órakor csapataink bevonultak.

A mai nappal nekem is kijutott a veszélyből, a legnagyobb golyózápor közepette kellett belovagolnom a bevezető úton, mint a zápor, röpködnek a golyók, és véletlen szerencse, hogy épen menekülhettem. Az ellenség este újból megkezdte a visszavonulást. Csapataink üldözik. Az éj harc nélkül telt el.

15-én. Ütegünk ma előrenyomul, és elhagyva Krakowicét, állásba megy. A harc ma nagymértékben lángolt fel, mi tart egész nap. Az ellenség ma is nagy vereséget szenvedett, és fel kellett adnia állásait. Különösen nagy veszteséget szenvedett, és fel kellett adnia állásait. Különösen nagy veszteséget szenvedett Sednica falunál, hol frontba mi, oldalról pedig a németek támadták őket, és mind foglyul estek. Este a harc megszűnik, csapataink üldözik az ellenséget. Divízióink a faluba vonult, hol az éj is töltöttük.

16-án. Reggel 7 órakor ütegünk szinte előre menetelt, mert az ellenség az éj folyamán erősen tovább állott. Utunk Kahanowszka-Nahasuch és Libanow falvakon vezet keresztül Niemirow felé.

1914-ben itt kaptuk a legnagyobb vereséget, most visszaadjuk az ellenségnek. Vagy 15 kilométert menetelve Ferblen faluban várunk a további parancsra. Azt lehet mondani, erre a földek nagyon szépen be vannak vetve búzával, rozssal, árpával, zabbal. Természetesen, ez már mind az orosz berendezkedést mutatja. A falvakban a felírások már cirilbetűsek, a falunevek megváltoztatva. Legalább 25 kilométert vonult vissza az ellenség, ma is csak az üldözés folyik. Az éj a fenti faluban töltjük.

17-én. Ma ütegünk egész nap menetel, de az ellenség is ugyancsak megindult. Több mint húsz kilométer utat vettünk meg ma. Noha erre már csak homoktengerben járunk, mi lovainknak nagyon fáradtságos. Este Wierzbiany falunál állásba ment ütegünk, itt már az ellenség megint időt akar nyerni, hogy visszavonulását fedezhesse, és Lemberg is a veszélyben forog. Bár ágyúval kezd löni, de hamarosan beszünteti, miután tüzérségünk éreztette hatását. Az éj itt töltjük.

18-án. Fenti falunál állást változtatott ütegünk. Sikerült az ellenségnek megállani, noha sokba kerül neki, és hisszük, nem sokáig tarthatja magát. Tüzérségünk az egész vonalon megkezdte a munkát, mi csak az est beálltával szűnik meg.

Éjjel 12 órakor ő kezd erős támadásba, ez tart 3 óráig, de támadásba kudarcot vall. Ugyan már neki mindegy bármit csinál, veresége teljes. A falvak lakossága erre már mind az ellenséggel megy, vagy mi feltehető, magával hurcolja, állítólag állásai munkálatainál használja őket. De a zsidó lakosság többnyire mind visszaszökik, kik cseppet sem óhajtják az orosz uralmat, ellenben nekünk nagy szolgálatot tesznek fontos bemondásokkal.

19-én. Szép nap mutatkozik. Már reggel 4 órakor tüzérségünk megkezdte a tüzet az egész vonalon. Az ellenség itt is erős, már előre elkészített állásban várja a támadást. Különösen kedvez neki a dombos-erdős vidék.

De hiába!

Tüzérségünk hatásos tüze már délelőtt 9 órakor megingatja, és ha lassan is, megkezdte a visszavonulást. És újból azt tapasztalhatjuk, ha ily erős állásban csak ily rövid ideig bír maradni, akkor már vége az ellenállásának.

Itt is nagyon sok fogoly, ágyú, fegyver és gépfegyver a zsákmány.

Délután csapataink a rossz utakon megkezdik az előrenyomulást. Mindenütt a vidéken tavalyi szerencsétlen visszavonulásunk (vereségünk) nyomait látjuk. Különösen a sok sír, melyek mind hatalmas fakeresztekkel vannak ellátva. Nem tudjuk, ezt az ellenség-e vagy a civil nép állította.

Csapataink zene-, trombitászó és dörgő hurra-kilátások közt vetik ki az ellenséget még makacsul tartott állásából, kik mind foglyok maradnak.

A mai nappal oly közel kerültünk a gyalogsághoz, hogy veszteség nélkül ki sem kerülhattük. Ugyanis kapitányunk könnyebben, Franke hadnagy súlyosan megsebesült gyalogsági golyótól, és lovainkat is több találat érte. Este 8 órakor kezdett a harc elcsendesedni. Az éjet Chítarjka faluban töltöttük...

20-án. Reggel erős záporosó. 8 órakor ütegünk előrevonul, és állásba megy Nohosenka falunál. Itt az egész falu környéke, még a templom is erősen kiépített állása az ellenségnek. Tüzerségünk azonnal megkezdte az ellenséges állások lövését, egyúttal a gyalogsági harc is tart.

Délután az ellenség rohamoz, de visszaveretik, noha polyák ezredeink meginognak az ellenség által harcba vetett kozákok rohamai előtt. De tüzerségünk jól irányzott srappellesője meggátolja sikereiket.

Mint látszik, az ellenséges tartalékerők fogynak, mikor már a kozákjait küldi gyalogrohamra. Az itt húzódó erdőség is erős fészket nyújt az ellenségnek, és csak jobbra tüzerségünknek kell innét is kiűzni. Bebizonyul ezen harcokban, hogy tüzerségünk mily nagy szolgálatot tesz, és ezért aránylag oly csekély a veszteségünk. Az ellenséges rohamnál többszáz fogoly marad kezünkön. A falvak, mik a vonalba esnek, mind égnek.

Az ellenséges tüzérség egész estig lő, éjjelre vártuk az oroszok újabb támadását, de nem következett be. A gyalogsági harcok tartottak egész éjjel.

21-én. Borult, esős idő, a harc tart tovább. Az ellenség erős állását, mi egész technikailag van berendezve, szívósan védelmezi. A borult idő gátolja tüzerségünk munkáját a rossz kilátás miatt.

A délután folyamán mindkét fél tüzérsége fokozottabb munkába fog, úgyszintén a gyalogsági harc is megkezdődik, mi az ellenséget kiveti állásából estefelé, és visszavonulásra kényszeríti. Az ellenséges nehéztüzérség ma megint úgy belötte üteg- és lőszerállásunkat, hogy többször helyet kellett változtatni.

22-én. Az eső esik, mi egész délelőtt tart. Csapataink erősen nyomulnak az ellenség után, mely gyorsan vonul vissza. Ma is örömdetes hírt kaptunk. Lemberg ma hajnali 3 órakor elesett, s csapataink bevonultak. Ennek bevételénél örökös dicsőségre tett szert a kassai 34. gyalogezred, mely a legnehezebb feladatokat oldotta meg. Ütegünk ugyancsak előre megy vagy száz kilométert, és Zolkiew városka előtt (innét Lemberg 25 kilométer) munitióhiány miatt letáborozik. Itt már újból sík terület van.

23-án. Lemberg felől ágyúzás hallható, csapataink jobbra előre nyomultak, mi ma is itt pihenünk. Este a balszárny felől erősebb ágyúzás hallható. Én 18-a óta gyengélkedem holmi kelevényekkel. Kellemetlen.

24-én. Reggel tőlünk balra tüzérségi és gyalogsági harc hallható, állítólag az ellenség frontunkat 8 kilométerre visszanyomta... Délután 1 órakor divízióink oldalt egy kilométerre állásba vonult. Napközben erősebb zivatar van.

25-én. Reggel ütegünk észak irányba újabb állást foglalt, de még délelőtt folyamán többször előbbre vonult állásváltoztatás céljából.

Újabban Zamosi faluban foglaltunk állást, hol még reggel az ellenség tanyázott. Ezen harcokban az ellenséges vonal újból át lett törve, és most a balszárnyát a legnagyobb veszély fenyegeti.

Fő célunk most az, hogy ezek ki ne menekülhessenek kezeink közül. A harc folyik egész nap, az ellenséget, mely megint erős állásban volt az erdőben, gyalogsági rohamunk kidobta állásából, noha ő támadott.

Ütegünk újból előre megy Lubela faluig, hol egészen a gyalogsági vonalban foglal állást, és hatásos tüzet ad az ellenségre. Az éj elég csendes.

26-án. Ma nem hallható harci zaj, az ellenség meghátrált, itt sem védte meg az erős erdei állása, hol remekül el volt sáncolva. Merre visszavonult, a hidakat felégette, az utakat megrongálta. Ezután mi is Brztán falun keresztül előrenyomulunk, és egy erdőben Szalasze falunál letáborozunk.

27-én. Reggel 5 órakor abmars Rawaruska irányába... Chonorow községnél állást foglaltunk, és megkezdettük a tüzelést azonnal.

A gyalogság is akcióba lépett. Még a délelőtt folyamán az ellenség megkezdette a hátrálást, csapataink a nyomában. Mi is előre megyünk, és Prukkendal falu előtt újból megkezdjük az ellenség lövését. Itt sem tarthatja magát.

Mi már itt az ellenséges határnál állunk, itt letáborozunk, és az éjet itt töltjük, de már éjjelenként igen hűvösek járnak.

28-án. Reggel 6 órakor tovább menetelünk Prukkendal falun keresztül, mi teljesen romokban hever. A templom is több találat folytán erősen meg van rongálva. A falu németajkú lakossága harangozni kezdett csapataink bevonulásakor.

Innét tovább marsolva Dumasow faluig, hol ütegünk újból állásba megy. Lövésre már itt sem kerül sor, hanem tovább menetelünk Woronow falun keresztül, hol ebédelünk. Csapataink zene hangjai mellett menetelnek előre. Délután ütegünk tovább megy Ostobusz faluba, hol tábort ütünk. Az ellenség itt már orosz-Lengyelország földjén hátrál. Itt már sok csapatunk, főleg tüzéség marad vissza. Lemberg irányából este hevesebb ágyúzás hallható.

Az éj csendes, csak azon a földön, hol az ellenség jár, a tüzek jelzik hollétét. A vasútvonalat, mi itt húzódik... megrongálta, az állomásokat lerombolja, mi elvihető, viszi magával.

29-én. Ma is itt pihentük délelőtt, még nincs semmi parancsunk. Erős meleg van. Délután 1 órakor tovább menetelünk, és ½ 5 órakor Korcow-Kepiatni és Uthowek falvaiknál elértük a határt, és ellenséges földre léptünk. Tehát újból elértük ezt Péter-Pál napján.

Természetesen a falvak itt is üresek a lakosságtól, és le vannak rombolva, égetve. Ellenben a vetések oly rendkívüli szépek, hogy ritkaság ilyent látni.

Tovább menetelve, a határtól nyolc kilométerre fekvő Zimno községben lágerbe mentünk, és az éjet is itt töltöttük. Messziről éjjel az oroszok örült munkái, a tüzek világítják be a vidéket.

30-án. Délelőtt a fenti községben maradunk, de délben tovább vonulunk. Az ellenség erősen visszavonult, noha az itt elterülő mocsaras vidék a védekezésre nagyon alkalmas. Az erődítési munkálatok is azt mutatták, hogy itt az ellenség készült a harcot felvenni, de csapataink

tovább üzték. Utunk Csertowicze falun keresztül Tiszowicze mezővárosig vezet, hol pihentünk, és az éjet is itt töltjük.

Ezzel június hó is lezáródott dicső harci tevékenységünkkel.

ε Július hó.

1-én. Reggel 6 órakor ütegünk tovább menetel, és a 10 kilométerre fekvő Ila-Bakiecz falunál foglalunk állást, de miután az ellenség már messze jár, nem löhetünk. Már napok óta az ellenség nem bír megállni, és egy lövés sem hallható. Itt még örültebb pusztítást vitt véghez az ellenség, mint Galíciában, mindent tönkre tesz. Ezideig vagy 35 kilométert jöttünk be, az éjet itt töltjük.

2-án. Reggel 6 órakor újból előrenyomulás, és 12 kilométer menetelés után Abiacsin falunál tűzvonalba állottunk, hol az ellenség erős védelmi berendezésénél fogva felvette a harcot. Dacára ennek, erősebb tűzérési akciónk kivette állásából, és innét is menekülnie kell. Marhákat, sertéseket mind viszi az ellenség, és rengeteg sertés van elhullva mindenütt. Erre még a harangokat is mind leszedi és elhurcolja.

3-án. Reggel előbbre megyünk, itt az ellenség erős állásban van ismét, és feltartóztatni készül bennünket. A harc egész nap dühöng, és az ellenség egyízben előre is tört, úgyhogy ágyúink veszélyben forogtak (Czukownál), és állást kellett változtatnunk. Ugyancsak löszeroszpunkat, mely pedig védett helyen volt, belötte, és a második üteg oszlopánál embert és lovat vágott agyon. Tisztjeink ugyancsak veszélyben forogtak, elfogatásnak voltak kitéve. Így egy magaslatot, melyet megszállva tartottunk, az ellenség elragadott. Este nehéz tűzériségünk, közte a ma divisió is, visszavonult Horisü-Dolszki faluba, hol az éjet töltöttük. Még az est folyamán csapatmegerősítések jönnek, főleg németek.

4-én. Reggel úgy mi, mint a többi tűzériség állásba megy újból, mi most a falun kívül (Czukow) foglalunk állást. A harc egész nap tombol, ellenben az éj nyugodt. Az itt levő erdőben, hol az ellenség nagyon makacsul védekezett, mert erős állásai voltak, borzasztó kép tárul a szem elé. A rengeteg orosz halottól, kik temetetlenül fekszenek itt, büzlik az egész vidék. Úgyszintén a sok sebesültön, kik itt vannak, az iszonyú hőségben rajznak a férgek. És nincs, ki segítséget nyújtson nekik, ha ellenség is, de az ember szíve elfacsarodik ennek látásán, arra is gondolva, hogy a mi embereink is juthatnak ilyen sorsra. - Ez már goromba szívtelenség a mi hadvezetőségünktől - és ezen pusztulást itt mind a mi tűzériségünk munkája csinálta. Mostanában élelmezésünk igen hiányos, főleg kenyérben látunk hiányt. A mai nappal ütegünknel egy cholera megbetegedés fordult elő, úgy látszik, halálos kimenetelű lesz.

5-én. Az ellenség tartja magát, részünkről ma kisebb ágyúharc volt. Erősítések érkeztek, mi hamarosan változást fog teremteni. Most már napok óta erdőben tanyázunk, mi azért jó, hogy a nappali hőség ellen védhetjük magunkat. Éjjel a helyzet nem változott.

6-án. Erős meleg van, a vonalon változás nem történik. Egész nap kisebb mértékben tűzériségünk dolgozik. Délután egy ellenséges üteg lő, de hamarosan elhallgattatja jól belőtt tűzériségünk. Az éj csendes.

7-én. Igen nagy forróság van. A délelőtti csendben telik el, délben az ellenséges tüzérség kezd löni, mit mi is viszonzunk. Ez egy óra hosszáig tart. Most már kezdünk ágyúinkból kifogni, már hármat kellett Pilsenbe küldeni javítás végett. Az élelmezésünk csak nem akar javulni, főleg kenyérben érezhető a hiány, 4-5 ember kap egyet. No, de ezeket pótolják némileg a civilek által visszahagyott szárnyasok és sertések, no meg már az új burgonya (kartofli) is használható. Van is sütés-főzés olyan, mi párját ritkítja. Cseresznye is van már. Hogy megemlítsen, tetű is van elég, ezek is a földből nőnek, úgy látszik. És nemcsak az oroszok, hanem ezek ellen is irtó hadjáratot kell folytatnunk.

8-án. Reggel oly csend van, mintha nem is volna háború. Később tüzérségünk gyengébben kezd tüzelni, mi tart estig. Az ellenség ma csendesesen viselkedik, néhány lövést ad le. Részünkről csapatok vonulnak fel, főleg németek és tüzérség. Tőlünk jobbra hallható harc.

9-én. Reggel csendesség az egész vonalon, de még délelőtti folyamán tüzérségi harc keletkezik, mi tart egész nap. Az ellenség is lö. Ma nagyon rosszul érzem magam, főfájás és erős hasmenés, egészen a cholera tünetei. De estére jobban lettem.

10-én. Mint minden reggel, erdei szállásunkon korán kelünk. Messzebből ágyúzás hallható, mi 8 órakor itt is megkezdődik élénkebben. Délben egy órára megszűnt a tűz, de ezután kiújult, és tartott estig, az ellenség megint makacskodik erős állásában. Este igen rosszul érzem magamat, a hideg ráz. Éjjel semmi különös nem történik.

11-én. Reggel az eső esik, mi 8 órakor eláll, és tüzérségünk délig dolgozik, mikor beszünteti a tüzet. Az ellenség itt csendesesen viselkedik most. Ellenben tőlünk két oldalt már napok óta erősebb harcok vannak. Az ellenséges repülőket mostanában bombáikkal sok kárt tesznek az elfoglalt városokban és hátul levő vonatoszlopainkban.

12-én. A rendes tüzérségi harc hallható, az ellenség is napi szokása szerint tüzel. Ma az utolsó ágyúnk is elromlott, elküldetett javításra, most anélkül vagyunk. Itt lágerezünk a czukowi erdőben, az időt, legnagyobb részt alvással töltjük. Este kisebb gyalogsági harc.

13-án. Szép idő, a helyzet ma sem változik. Délután német nehéztüzérség vonul fel, mit az ellenség a felszálló porból észre vesz, és elkezd az utat löni. Délután 6 órakor tüzérségünk élénkebb tüzelésbe kezd, mi tart este 8 óráig. Repülőink az ellenség felett járnak, mit erősen lö. Holnap részünkről támadás van tervbe véve.

14-én. Reggel az eső kezd esni, mi később záporra fajul, és tart egész nap. Így tervezett támadásunk elmarad. Estefelé kitisztul, és repülőink jönnek szemlét tartani. Este divízióink 2 battériája (a mienk is, a kölcsön kapott 1 ágyúval) állást változtat. Éjfélig csend van itt, csak messzebből hallható harc, 1 órakor azonban itt is a gyalogsági harc kezdődik, mi tart reggelig.

15-én. Már reggel ½ 4 órakor tüzérségünk megkezdte a tüzelést, a gyalogság is munkába kezd, és ez tart egész nap. Az idő borult, csak estefelé tisztul ki. Az ellenség is viszonzja a tüzet és tartja rendkívül erős állását, mi egymás mögött levő három fedezékből áll. Este 6-8-ig mindkét oldalról erősödik a tüzelés. Ugyancsak Javornik-Zamosce felől éjjel heves harc hallatszik, mi tart reggelig.

16-án. Reggel 3 órakor már tüzérségünk megkezdte a tüzet, mi mindjobban erősödött, úgy az ellenség részéről is. Minden elgondolható helyet tűz alá fogott, hol tüzérségünket sejtette, de rosszul számított, mert ott sehol sem volt állásunk. Zamosce felé most is dühöng a harc, és átragadott ide is. Ma reggel 6 órakor kellett volna megkezdődni az általános támadásunknak,

de elmaradott, és csak előkészítő harc folyik. Dél felé a harc mindjobban erősödik, és 1-2 óra közt elérte a tetőpontját, és 3 órakor gyalogságunk előretör az első ellenséges vonalig. Itt már az ellenség taktikával élt, ugyanis az első állásait nem tartotta megszállva, hanem ezen alkalomkor a hátul levő erdőből és tartalék árkokból hozta előre csapatait támadáshoz, úgy, hogy gyalogságunknak kétszer kellett meghátrálni. A harc eldöntetlenül tartott egész estig, de tőlünk balra folyik tovább. Itt éjjel hevesebb gyalogsági harc kezdődik. A mai nap 1 ágyúnkkal közel négyszáz lövést adtunk le. Ha az ember hátra megy, már mindenütt katonáink végzik az aratási munkálatokat, és a cséplés is megkezdődött. A gabonát pedig azonnal szállítják hátra.

17-én. A tegnapi sok lövéstől ágyúnk elromlott, így ma nem lőhetünk. A tüzérségi tűz máskülönben reggel 6 órakor megkezdődött, mi elég hevességgel tart egész nap Zamosce felé ma is erős harc folyik. Az ellenség ma hallgat. Az éj is csendben telik.

18-án. Szép napos idő mutatkozik. 6 órakor tüzérségünk megkezdi a munkát. Még délelőtt folyamán gyalogságunk támadásba megy át, az ellenséget kiveti állásából és a mögötte levő községet elfoglalja. De a nagy tartalékkal rendelkező ellenség visszafoglalja állását. Így csapataink újból rohamra mennek, köztük a 63. román ezred is, és az oroszok négyszöget képező állásai közt jelentékeny veszteséggel sok foglyot ejtenek, és az ellenséget újból kiűzik állásából. Pedig az orosz tartalékok úgy rajzanak, mintha csak a földből nőnének ki, de tüzérségünk jól irányzott tüze súlyos veszteséget okoz nekik, megadják magukat. Délután a harc kisebb mértékben folyik, az ellenséges tüzérség ma feltűnően hallgatott. Hanem egy nagyobb fogoly csapatot, mit már katonáink hátra szállítottak, alapos tűz alá vett, és megritkította soraikat. Este az eső kezd esni, mi tart egész éjjel. Az est beálltával újból megindult a gyalogsági támadás, és sok fogoly jut kezünkre. Tehát három napi kemény harc után az ellenség ki lett verve állásából és meghátrált, - de ezen három nap nekünk is tekintélyes veszteségünkbe került.

19-én. Egész délelőtt az eső esik, 10 órakor divisiónk előre nyomul. Az utak rendkívül rosszak az esőzéstől. A falvak fel vannak perzselve, sőt még az érett gabonát is mind elpusztítja az ellenség, ha ideje engedi. Az ellenség erős erősségű állásai és környékük a gránátoktól fel vannak szántva. Azonban nekünk is sok halottunk hever szét, mi a heves harcot mutatja. Vagy 15 kilométert menetelve Cotek falun keresztül divisiónk 2-dik ütege egy erdőben állást foglal, újból megkezdődik a harc, mit megint felvett az ellenség, és tart egész éjjel. Az ellenség körletében a falvak egyre gyulladnak ki.

20-án. A harc ma is folyik, az ellenség makacsul védekezik. A harcot az eső, mi egész nap és éjjel esik, nagyban hátráltatja, de nem szünteti meg.

21-én. Reggel ½ 5 órakor ütegünk állásba megy, noha az eső ma is esik, a harcot nem hátráltatja, tüzérségünk megkezdi a tüzet. Az ellenség hevesen válaszol, és a már birtokunkban levő majorokat tűz alá fogja és felgyújtja. Délben 12 órakor a 39-dik hadosztályunk támadásba megy át, és az ellenséges vonalat áttöri, az oroszok hátrálnak. Egyúttal a 12-dik hadosztály is támadásba megy át. Éjjelenként az ellenség előretörései meghiúsulnak. Most Cholmtól 22 kilométerre állunk.

22-én. A harc itt ma jobbra szünetel, tüzérségünk munitióhiány miatt hallgatásra van kényszerülve. Az ellenség is csak néha ad életjelt magáról. Hanem ma este ugyancsak nevetséges eset fordult elő az ellenséggel. Oly biztonságban érezte magát, hogy gyalogsága az árkokból nagyjából hátra ment vacsorázni... - Ezt a mi gyalogságunk észrevéve egy rajtaütést csinált, és benyomult az árkaikba, a még ott levő ellenséget elfogta vagy kiűzte. Hiába kísérelte meg

az ellenség a visszafoglalást, nem sikerült neki. Ezen este még tüzérségünk legnagyobbbrészt állást változtatott. Állásunk Boncza-nál van.

23-án. Tőlünk balra, hol a német „Garde” hadtest áll, hevesebb harc hallható. A tüzérség mindkét részről itt is dolgozik, és állásunkat teljesen belőtte, sajnos megint egy halottunk és egy sebesültünk lett. Éjjel sem szünetel a harc.

24-én. Kora reggel már ágyútűz kezdődik, mi tart egész nap, különösen tőlünk balra heves. A mai nap értesítést kaptunk, hogy ágyúink a javításból megérkeztek, tehát érte kell menni. Ezen küldetésbe Hollaender főhadnagy vezetésével én is bent voltam. Délután útra keltünk a már rég mögöttünk hagyott Zolkiew városka vasúti állomására. Ide háromnapos erős mars után 26-án érkeztünk meg, közben oly jeges esőt is élvezve, milyenben még nem volt részem. A városban a cholera járvány pusztít erősen, de a forgalom azért nagy. Mindenfelé orosz foglyok ezrei végzik a munkát. Itt tudatták, hogy nem ide, hanem Beliecz határállomásra vannak ágyúink irányítva, tehát oda kell menni. Hiába volt itt Hollaender főhadnagy örökösre és parancsa, hogy a táborhelyet senkinek sem szabad elhagyni, ezen éjjel én és egy másik tizedes hatalmas murit csaptunk, csak azért is, hogy bosszantsuk. Ezen út alatt még sok bajunk volt vele, de nem bírt velünk.

27-én. Innét tehát tovább meneteltünk, hogy elérjük Belieczet. Ezen napon is a veszekedések láncolata telt el a főhadnagy úrral, majd megpukkadt a méregtől.

28-án. Ma értünk Belieczre, hova még mindig nem érkeztek meg ágyúink. Itt a főhadnagy, azt gondolva, nem jó lesz közel a faluhoz lenni, tehát tőle távol egy erdőbe vitt bennünket. De itt is csak azt látta, úgy is hiába.

29-20-31-én. A napokat itt töltjük, az ágyúk nem jönnek. Közben jókat mulatunk, mit a főhadnagy már nem vesz tudomásul, sőt inkább elmegy olyankor, de szólni nem mer. Itt elég jól élünk.

ε Augusztus hó.

1-én. Végre a 3 ágyúból az enyém megérkezett ma. Így a délután folyamán útra is keltem vele az üteg után. De hol lehet már az üteg? Utam Zamosce városon vezet keresztül. Ó-Zamosce elég szép kis város, itt kozák laktanya is van... A németek innét orosz foglyokkal csináltatják a tábori vasutat Lublinig.

2-án. Tovább marsolva Krasznoszlaw városon keresztül Rajowiecz felé. Erre már mindenütt a harcok jele mutatkozott, különösen Krupe falu előtt egy majornál, hol az ellenségnek kisebb erődje is volt.

3-án. Tovább mentelek Ochoza felé, hol az üteg volt, de már tovább ment. Dwiowno felé tovább menetelve utolértem az üteget. Itt most is erősen folyik a harc. Még ezen nap állásba mentem ágyúmmal.

4-én. Reggel 5 órakor menetkészben áll az ellenség, vonul vissza vagy tíz kilométert. Ütegünk szinte előre megy. Az ellenség előrenyomuló tüzérségünket belátva tűz alá fogja, és alaposan szétugrasztja. Délután divízióink is állásba megy, de az ellenség észrevéve az utat lövi, mire vissza kellett vonulnunk. Később újból megkísérelték az előrejutást, de újból tűz alá vették

ütegünket. Szerencsére nem történt baj. Így Wladislawow faluig előre jutva állásba mentünk. Éjjel tart a harc.

5-én. Már kora reggel megkezdődik az ágyúzás és a gyalogsági tüzelés is. Az ellenség az éjjel nem állott odább, hanem nagyobb erővel felvette a harcot. A harc mindjobban erősödik, és pokoli ágyútűzzé fajul délután. Gyalogságunk több támadást kísérelt meg, de nem sikerült az ellenséget kiszorítani állásából. Hol némileg sikert értek is el, az ellenség visszafoglalta. Estefelé tüzéségünk tüze még fokozódott, az ellenség is erősen válaszol, de a helyzet nem változik. Este 8 órakor azonban tüzéségünk újabb támadást kezd a gyalogsággal egyetemben az ellenség ellen. Gránátjaink nagy pusztítást vittek véghez az ellenség állásai és a drótsövények között. Végre belátta az ellenség, hogy helyzete tarthatatlan, még az éj folyamán megkezdte a visszavonulást, és reggelire itt egész csend lett. Ma délelőtt jött Ivangród és Warsó eleste, mi nagy örömet szerzett.

6-án. Néma csend lett mára, csapataink vonulnak előre. Mi visszamaradtunk, még a délelőtt folyamán otthagytuk az állást, és délután visszafelé mindenütt leégett és lerombolt városokon és falvakon vezet keresztül az útunk. Kochilnónál egy erdőben lágerezünk, hogy az ellenséges repülőek elől védve legyünk.

7-én. Délután tovább menetelünk nyugati irányban, az egész hatodik hadtest úton van, tehát kiléptünk a Mackensen-seregből, mit sajnálunk. Este Nizolaj falu mellett levő majorban ütöttünk táborn. Ezt az ellenség megkímélte az itt levő szeszgyárral együtt.

8-án. Reggel 7 óra 15-kor tovább menetelünk, az eső esik, az előrejutás nehéz, mert az út tele van csapatokkal, és az utak is rosszak. Így egész nap menetelve késő este érünk Liszaloja faluba. Utunk közben már átléptük a Vieperz folyót is, úgy látszik Brest-Litovszk felé tartunk.

9-én. Hajnalban 3 órakor ébresztő, $\frac{1}{2}$ 5 órakor pedig tovább menetelünk Kroszkopácza faluig, hol ütegünk állásba megy. Ma itt kisebb ágyúharc van, az ellenség is lanyhán löv vissza. Ma is borult idő van. Délután tüzéségünk hatásosabb tüzelést kezd, és gyalogságunk támadásba fog, és az ellenséget visszaszorítja Ostrow faluig. A harc tart késő estig. Az éj csendesebben telik el. Az ellenség itt is a gabonát, mit elszállítani nem tud, megsemmisíti, a képeket felégeti.

10-én. Reggel divízióink előre megy Samosezi faluig, hol állásba megy ismét. A délelőtt csendesebben telt el, délután azonban tüzéségünk megkezdte a tüzet, mi tartott egész estig. Az ellenség ugyancsak tapogatta állásainkat, de nem sok eredménnyel. Az ellenség itt tartja magát, de balról hátrált. Itt az éj folyamán gyalogságunk előre tört, de csak üres állásokra talált, az ellenség hátrább erősítette meg magát. Újabbán így akarja tüzéségünket félrevezetni, veszteségét gátolni. Este érkezett ide 3 üteg német 21 centiméteres.

11-én. Reggel a 21-esek felállottak mellénk. Már kora reggel tüzéségünk gyengébb tüzet kezdett. A délelőtt folyamán azonban összes tüzéségünk reázendített az orosz indulóra, a német 21-esek is elkezdettek csikorogni, mi az oroszokra igen félelmesen hat. Délután a tűz még fokozódott, és tartott késő délutánig, mikor is az oroszoknál fekvő falu, majorok és gabonák kezdtek kigyulladni, mi azt jelenti, hogy az ellenség rövidesen visszavonul. Ma az ő tüzéségük nem sokat kellemetlenkedett. Este a harc elcsendesedett, de tartva az ellenség esetleges éjjeli támadásától, erre is elkészültünk. Azonban ez nem következett be, hanem csendben visszavonult, egy gyalogságunk már csak az üres állásait találta.

Éjjel 2 órakor tüzérségünk parancsot kapott lövésre, és ezen ostoba parancsból az jött ki, hogy lövedékeink a már az ellenség után nyomuló csapatainkat érte. Kürtjelzés után szüntetett tüzet tüzérségünk.

12-én. Reggel mi is előrenyomultunk Ostrow városig, hol még az éjjel ellenség volt. Ezen helység a harc központjában volt, és áldozatul is esett neki, de jobban csak az ellenség romboló és gyújtogató szenvedélyének. A templom is romban van, a lakók innét is hiányoznak, alig látni egyet. Itt le is táborozunk, úgy látszik, az éjet itt töltjük. A város romjai közül a katonazene hangjai jönnek, térzene van. Az ellenség erősen tovább állott.

13-án. Reggel 2 órakor ébresztő, várjuk a parancsot az indulásra. Vagy 4 kilométert megyünk előre egy erdőig, hol az egész napot töltjük. Innét este Steinkow faluig mentünk, az éjet is itt töltöttük. Ezen hadosztály a 12-ik, melyhez most beosztva vagyunk, a további parancsig hadsereg-tartalékban van. Az ellenségtől már 24 kilométerre vagyunk Darcsew városka mellett.

14-én. Reggel 5 órakor előrenyomulás, mi az út túlszűfolttsága és rossz állapota mellett nehezen megy. A front felől hevesebb ágyúzás hallható.

15-én. Reggel tovább menetelünk. Az ellenséget, ki úgy látszik, ezen sík terepen nem bír megállni, csapataink erősen üldözik. Most sok német csapat is vonul fel újból. Wisnicz falunál lágerbe megyünk.

16-án. Reggel 4 órakor tovább menetelünk, irányunk Brest-Litovszk, mitől már csak 30-35 kilométerre vagyunk. Délután folyamán már közelebb érünk az ellenséghez, mely ma sem képes megállni. Este ütegünk állásba megy, de lövésre nem kerül sor. Szép sík vidék ez, és nagyon termékeny.

17-én. Reggel ütegünk menetkészben áll, a délelőtt folyamán. Biecsniec faluig menetelünk, hol letáboroztunk. Innét már csak 15 kilométer Brest-Litovszk. Észak irányból ágyúzás hallható, és a várban és környékén egész éjjel a fényszórók világítanak. Az éj harcokban telik el.

18-án. Ma kettős ünnepet ülnék. Királyunk születésnapját, és ma egy éve annak, hogy országunk földjét elhagyva saját és ellenséges földön harcba állunk. Ezen idő alatt, különösen kezdetben, sok csalódásban volt részünk, mit most pótol az, hogy az ellenség már jóformán leveretett, és csak igen rövid idő kérdése, hogy egy újabb fényes haditettel, Brest-Litovszk elfoglalásával gazdagítsuk sikereinket. Ma misét hallgattunk, az ágyúk dörögnek ezalatt - de nem mint békében vaktöltéssel, hanem mind az ellenségnek szól, és közöttük végzi munkáját.

Délután az ünnepet félbe kellett szakítanunk, ütegünk 5-6 kilométert előre ment állásba, mit egy erdő közepén foglaltunk el. Csapataink, főleg a gyalogság, egyre nyomul előre, és az egész vidék a zenétől hangos. Észak-nyugati irányból hallható ágyúzás, mi éjjel is tart kisebb mértékben.

19-én. Borult idő van, itt előttünk a front csendes, csak nyugati irányból jön erősebb ágyúzás hangja, mi már a vár erődjeinek szólhat, mert nehéz ágyúk is működnek. Az ellenség innét 5 kilométerre van.

20-án. Reggel a 12-ik hadosztályunk támadásra készül, és mi, kik a 39-ik hadosztály kötelékébe tartozunk, kíségetőképpen át lettünk téve. Ezért vagy 5 kilométert előre menve újabb állást foglaltunk egy erdőben. Azonban a borult esős idő a mai támadást megghiúsította,

és tétlenségre vagyunk kárhoztatva. A délután folyamán más tüzérség könnyebb ágyúzást folytat, mire az ellenség is válaszol nehéz várvédő ágyúival. Ma kaptuk azon jó hírt, hogy a németek Now-Georgievsk várát bevették, tegnap pedig Kownót.

21-én. Az idő nem változott, az eső esik. Tüzérségünk, közte mi is tüzelést folytatunk, és több célra lövünk. Délután folyamán ütegünk a 6-ik számú erdőt lövi, de a lövések a borult idő miatt nem figyelhetők meg. Gyalogságunk egészen előre nyomult. Ütegünk még ezideig várostromban nem vett részt, most arra is sor került.

22-én. Reggel itthagytuk ezen állást, miután visszahelyeztettünk a 39-ik hadosztályhoz. Vagy 5 kilométert jobbra egy erdőbe mentünk újabb állásba. Itt megint igen veszélyes helyünk van, a gyalogsági állás 5-6000 lépésre húzódik, és ki vagyunk erősen téve a gyalogsági golyóknak. Az ellenség nehéz és könnyű lövedékei is közrefogtak bennünket. Délután folyamán a tüzelés mindkét részről erősödik. Estefelé gyalogságunk (honvédek) támadásba megy át, és egy részüknek sikerül is előrenyomulni. Este az ellenséges tüzérség ugyancsak erősen dolgozik, és schrapnelljei elől ugyancsak ugrálunk. Állásunk előtti falut, mit 500 méterre van, erősen lövi, és több házat fel is gyújt az ellenség, itt a tüzérségünket sejtí. Este a gyalogsági tűz is erősödik, mi tart egész éjjel megszakítás nélkül.

23-án. A fegyvertűz reggelre sem szűnt meg. Az ellenséges tüzérség újból kezdi a munkáját, és épp úgy, mint tegnap, veszélyeztet bennünket.

Az éj folyamán a gyalogsági golyóktól ki sem mozdulhatunk a fedezékből. A mi tüzérségünk is megkezdi a lövést.

Délután a gyalogsági tűz megszűnik, este azonban a tüzérségi tűzzel együtt újból kiújul, és tart egész éjjel, mi pedig alig bírjuk a bőrünket menteni.

Az ételmezésünk nemhogy javulna, inkább rosszabbodik. A húsadagok kisebbre lettek szabva, a kávé nem jó, dacára a jó termésnek a kenyér is kevés, és majd tisztán tengerilisztből van. Dohány és cigaretta járulékunk is mind ritkábban van. És ehhez járul az, hogy itt most kartoflihoz sem juthatunk, és még vizünk sem igen van.

24-én. Már kora reggel az ellenséges tüzérség megkezdte az állásunk lövését, és mindjárt az első lövése a hozzánk 200 méterre álló 2-ik ütegünk közé csapott, de szerencsére kárt nem okozott. És ezután folyton jönnek hozzánk a csomagok, gránát és schrapnell.

8 órakor tüzérségünk megkezdte a tüzet, és erős munkába veszi az ellenséges állásokat, ugyancsak mozsaraink is megkezdették az erődök lövését.

Délben gyalogságunk támadásba fogott, és sikerült is az ellenséget állásából kiszorítani, minek mi legjobban örültünk, hogy megszabadultunk a baka-gránátoktól. Délután 3 órakor megszűnt az erős tüzelés, csak egy-egy lövés hallható, mi estére szinte megszűnt, és a felgyújtott falvak mutatják, hogy az ellenség hátrább kénytelen vonulni gyalogságunktól követve. Így az éj csendben múlt el.

25-én. Lövéseink már az ellenséget nem érték, így kénytelenek voltunk 3 kilométert előre menni, és állást foglalni. Több tüzérségünk, közte a 21-esek is előre vonultak, és már meg is kezdték a tüzelést. Az ellenségnek itt igen jól elrendezett állásai vannak, még burgonyával is beültette, hogy felismerhető ne legyen.

Dacára ennek, mégsem bírja tartani ezen várrendszert sem. Tegnap előfordult, hogy az ellenség a mi 12/12 mintájú 15 centiméteres lövedékünket használta, közénk is lőtt vele.

A tegnapi támadás alkalmával csapataink jelentéktelen vesztesége volt, ellenben több száz fogoly jutott kézre. Repülőink folyton az ellenség fölött vannak, ellenben ellenséges repülők mostanában nem igen láthatók.

Este tüzéségünk erősebb tüzelésbe kezd menekülő ellenségre, a falvak pedig egyre gyulladnak ki, mi egész nappali fényt áraszt a vidékre. Erős robbantásokat is végez az ellenség, miből az következik, hogy csapatait a Bug folyón átvonta, és hidak, raktárak repülnek a levegőbe.

26-án. A mai nap reánk nézve nevezetes, ma egy éve annak, hogy divisióink Tomasownál a tűzkeresztségen átment, és azóta folyton harcban állva elég dicsőséget volt alkalma szerezni.

Ezen reggelre néma csend lett a környéken, még egy fegyverlövés sem hallható, csapataink, közte divisióink is nyomul előre Breszt-Litovszk felé az úton.

Itt már mindenütt orosz erődítések között megyünk, de jobbra nincsenek még elkészítve, miből látható, hogy nem voltak ily gyors előnyomulásunkra elkészülve. A várrendszerhez tartozó erődök mind modern építésűek, tiszta beton. Köralakban futja körül a várat, minek másik erősségét a Bug folyó alkotja ágával.

Mindennek dacára rohamosan kellett ezeket kiüríteni az ellenségnek, minthogy csapataink mára a Bugon kétoldalt átkeltek, és visszavonulását veszélyeztették. Divisióink Terespol városába ért és megállapodott. Ez is, mint minden helység lerombolva, összelöve van, különösen az okból is, miután itt egyik erődje van a várnak, mégpedig hatalmas építmény, mit az ellenség villanyárammal próbált megsemmisíteni, de jobbra csak az ütegek semmisültek meg. A sok muníció mind a raktárakban maradt.

A város még épen maradt házai egymás után gyulladnak ki, és nincs senki sem ki ezt megátolná, civilt nem látni egyet sem. A város szélén áll egy hatalmas emlékmű, mi a vár erősségét hirdeti, de hiába, elég jutányosan jutottunk hozzá 26-a reggelére.

Itt most várnunk kell, míg a hidakat pionérjaink elkészítsék, hogy a Bugon átkelhessünk. Csapataink egyre jönnek előre zene hangjai mellett. Ma francia repülőgép kémleli csapataink mozgulatait.

27-én. Már délelőtt kellett volna előre nyomulnunk, de a nagy csapatfelvonulás miatt csak késő délután juthattunk hozzá. Így is csak pár kilométer utat tudunk megtenni órák alatt.

Ezen nap átléptük Oroszország határát, a Bug folyót, melyen a mi és német pionirok rögtönöztek hidat. Így beértünk a vár magvába, mi megint csak modernnek nevezhető. Ezt is elég épen hagyta az ellenség, csak a raktárépületeket gyújtotta fel, ég a sok gabona, liszt stb. és folyton füstöt áraszt szét. De nagyobb része ennek is épen jutott kezünkre, illetve a németek kezére, mert ők foglalták le. Sok élelmi- és hadiszert hagyott tehát itt is hátra az ellenség, még a Bugba is rengeteg muníciót süllyesztett. Itt különben volt lőszergyára is, azonkívül malom a legmodernebbül berendezett pékséghez. Azonkívül sok saját muníciónknak is a birtokába jutottunk, mit tőlünk zsákmányolt. Itt egy kaszánya mellett lágerbe mentünk, és az éjet itt töltöttük. A várost, mi még ide távolabb fekszik, az ellenség ugyancsak elpusztította, és ma erősen visszavonult.

28-án. Reggel 6 órakor divisióink menetkészen áll, és újabb parancs szerint visszaindulunk orosz Lengyelország földjére, és ezen nap 40 kilométert menetelve mindenütt a Bug mentén Cholmnak tartunk. Az út kegyetlen rossz, dacára annak, hogy műút, de a nagy forgalom teljesen tönkretette. Csak késő este értünk célhoz, hol az éjet is töltöttük.

29-én. Reggel 6 órakor ismét tovább menetelünk a ma sem jobb úton. Erre is mindenütt a harc nyomai láthatók, az elpusztított falvak, feltúrt földek, sírok stb. mind megannyi borzalmak. Különösen sok ló fekszik itt, mi lovassági harcokra emlékeztet. Ilyen között vezet utunk Wlodawa városon keresztül, itt kaszánya és nagyobb raktárak vannak, mit az ellenség épen hagyott, bizonynyal nem volt ideje elpusztítani. Mai nap 45 kilométert menetelve letáboroztunk.

30-án. Újból tovább menetelünk és 43 kilométer utat csinálunk. Most már a harmadik nap ily erős menetelésben erősen érezteti hatását a legénységen és a lovakon, az utóbbiakon különösen azért, mert rosszul táplálkoznak, zab nincsen, és takarmány sem található ezen vidéken, mert az ellenség elpusztította.

Késő délután érkezünk Cholmba, hol a vasút mellett lágerbe megyünk. A szép város egy domboldalon fekszik, honnét gyönyörű kilátás nyílik a sík vidékre. Több szép temploma, gyárai, kaszányaai vannak a „Bug hadsereg” hadiszállása itt van. Azonkívül nagy vasúti csomópont, mi már a részünkről üzemben van.

Most csak azt szeretnénk tudni, hova megyünk vajon, mert ez még titok. Lehet, hogy itt vagonírozunk be - ez csak találgatás. Ezen város nem szenvedett az ellenségtől.

31-én. Cholmban maradunk ma, a három napi mars után pihenőnk van. De hideg, erős idő van, mi cseppet sincs kedvünkre. Ma sem tudjuk, mily célból jöttünk ide. A mai nappal befejeződött az eseményekkel dús augusztus hava.

ε Szeptember hó.

1-én. Reggel tovább menetelünk Cholmon keresztül, és csak későn térünk pihenőre.

2-án. Tovább menetelünk újból, és csak késő délután érünk Gorodlo város előtt fekvő pusztához, hol el lettünk szállásolva. Erre mindenütt lábon áll a gabona, és már tönkre is ment, nincs ki learatta volna. Pedig nagy szükség lenne még reá.

3-án. Innét is tovább menetelünk Gorodlón keresztül, ezt már az ellenség jobbra tönkre tette. Itt átléptük ismét a Bug folyót, és ismét Oroszország földjére léptünk. Utunk Wladimir-Wolonszki városig vezetett, hol éjjeli szállásra mentünk. Az ellenség ezen várost, mit még Lemberg elfoglalásakor kiürített, jobbra elpusztította. Nagy kaszányaai vannak, és vasúti végállomás. A front ide 150-160 kilométer jelenleg.

4-én. Ma pihenőnapunk van, itt maradunk a városban. Az idő erre hűvös, a napot csak olykor látjuk.

5-én. Reggel ½ 7 órakor innét is tovább megyünk. Az utak nagyon rosszak, Luck irányába tartunk. A lakosság most kezd visszatérni a falvakba, hol természetesen csak romokat talál, ami nagy megpróbáltatás lesz nekik a közel ígérkező télre. Az utak járhatatlanság miatt, és más eszközök hiányában a forgalmat csapataink iparvágányon bonyolítják le lovakkal. Vagy 26 kilométert menetelve Powlowiczi orosz községben töltöttük az éjet.

6-án. Reggel 7 órakor tovább menetelünk. Most már a tizedik napja rójuk a rossz utakat anélkül, hogy tudnánk a célt, (Hozzá az eső is esik) pedig a legénység inkább kívánja, hogy tűzvonalban legyen, mint azon szekatúrákat eltúrje, mi ezen menetelés alatt éri az ütegparancsnok Kofler kapitány és a többi ingyenélő tiszt által. Ehhez járul még a rossz élelmezés is, hol megint a legnagyobb szabálytalanság történik a mi hátrányunkra a tisztek részéről. A legénység részére kiutalt élelemből a jobbakat saját részükre foglalják le, és legtöbbször megtörténik, miután nem használják el, elromlik és eldobják, vagy így adják vissza a legénységnek.

A ruházatunk már ugyancsak olyan, hogy magunk szégyelljük más csapatok, különösen a németek előtt. Ez is csak a tisztek gondatlanságára vall, mert látni azt, hogy más csapatoknál ez nem így van. De itt csak a saját érdekük az első.

Ma vagy 25 kilométert menetelve Lokatsi városkán keresztül, s tőle pár kilométerre fekvő elszórt faluban mentünk szállásra. A levegő nagyon egészségtelen a nagy büztől, mit a sok elásatlan ló terjeszt, és a kutyák lakmároznak belőlük.

7-én. Tovább menetelünk, és ma Luckba érünk, mi már csapataink kezén van. Itt táborba mentünk. A várost az ellenség elég épen hagyta, mi igen csinosnak mondható.

A kereskedelem sem szünetel. A várrendszer jelentéktelen itt. Az állomásépület és a Styr hídja van felrobbantva csak, itt nem ért rá az ellenség garázdálkodni, csapataink oldalazó támadása váratlanul érte, sürgős visszavonulásra kényszerítette. De Luckban levő csapataik mind kézre kerültek, és sok hadiszert birtokába jutottunk.

Azon reményben, hogy a hosszú út után itt kissé pihentünk, egy kis lakmározáshoz fogtunk, mit a hosszú úton nélkülöztünk. Itt hozzájutottunk sörhöz olcsóért (orosz sörhöz), mit már magam is régen kívántam. De az ízét nem is felejttem el soha, és hogy az ágyúink kerekeit kínáltuk meg vele, tán majd azok vígabban forognak tőle. Azon reményünk, mi a pihenést illeti, ugyancsak füstbe ment. Este ütegünk sürgős parancsot kapott az itteni állomáson a bevagonérozásra, mi az éj folyamán szakadó esőben meg is történt. Tehát orosz vonaton utazunk. Miután csak 32 kilométert kell mennünk, az ágyúink és a legénység ment vonaton, lovaink pedig másnap rendes úton jöttek utánunk. Úgy látszik, sürgősen kell a tűzéség.

8-án. Reggel 6 órakor érkezett vonatunk Olike állomásra (ez is le van égetve), hol megkezdtek a kirakodást. Innét a 14-es schwere ezred lovai vontatták ágyúikat a két kilométerre fekvő állásba, hol ütegünk még a délelőtti folyamán megkezdte a tüzelést. Délután összes tűzéségünk, mi elég tekintélyes számban van képviselve, erősebb tüzet nyitott meg, egyúttal a gyalogságunk is működni kezdett. Az ellenséges tűzéség ugyancsak szórta lövedékeit, főként az állomás környékére. Éjjelre tűzéségünk parancsot kapott egynegyed óránkénti lövésre. Az én ágyúmnak jutott épp e feladat. A hónap elejétől fogva az időjárás nagyon rossz, folyton az eső esik. Nagyon kellemetlen.

9-én. A lövés tartott reggel 6 óráig, mikor be is lett szüntetve. Ütegeink parancsot kaptak a továbbmenetelre. Az ellenség megkezdte a visszavonulást. A mi menetelünkre csak délután került sor, mikor divízióink Olike városkáig ment, hol egy pusztánál szállásra mentünk, hol az éjet töltöttük. Az ellenség a falut épen hagyta, de a lakosság mindenét hátrahagyva innét is menekült. Sok sértés maradt itt, volt is köztük razzia. Azonkívül a nagy gyümölcsös is reánk maradt a rengeteg almával. Más most nem is kellett nekünk.

10-én. Reggel 7 órakor tovább megyünk innét Rawerjány faluig, hol mindjárt állásba mentünk. De az ellenség belátva menetelésünket, erősen kezdte ágyúi magvát küldözgetni, egyúttal a falut is erősen lötte. Ütegünk megkezdte a tüzelést, mi tartott egész estig a gyalogsági harccal együtt. Este az ellenséges tüzéség újból a falut lövi. Egész éjjel tart a harc.

11-én. Reggel 6 órakor ütegünk újból tűzkészletbe áll. Tőlünk balra már kora reggel óta erősebb harc hallatszik, mi mindjobban erősödik. Itt ma az ellenség gyengébben dolgozik. Délelőtt folyamán ellenséges gép jön, mi felettünk nagyon kémlelődik. A harci zaj a délután folyamán mind messzebbre húzódik, ugyancsak kapjuk az értesítést, hogy Dubno elesett. Éjjel csak kisebb harcok hallhatók.

12-én. Ütegünk reggel $\frac{1}{2}$ 5 órakor menetkészen áll. A 3-ik hadosztálynál, hol most voltunk beosztva, a 24-ik hadosztályhoz lettünk áttéve, hol sürgős tüzéségi segítségre volt szükség.

Itt az elmúlt éjjel az ellenség gyalogságunkat viaszorította, de 12-én reggelre csapataink az előbbi rendet visszaállították. Az ellenséget az itt levő folyón viaszorították, hol igen sok vesztesége volt, a folyóba veszték. De nekünk is jelentékeny veszteségünk volt.

Délután érkezünk meg 18 kilométer menetelés után az állásba. A harc tart egész nap erősen, az ellenség tüzésége erősen lövi ezen erdőrészt, hol tüzéségünk van. A tüzelés csak estefelé szűnik meg. Este 8 órakor azonban erősebb gyalogsági harc kezdődik, mi tart 1 $\frac{1}{2}$ óráig, tüzéségünk is közben dolgozik. Kisebb mértékben egész éjjel tart a harc. Itt az ellenség a vasúti sínt is felszedte.

13-án. Csend uralkodik, mit a ködnek lehet tulajdonítani. Csak később kezdődik gyengébb harc, mi tart estig. Ellenben tőlünk jobbra és balra erősebben folyik a küzdelem. Meg kell hagyni, hogy az ellenség itt vitézül állja a helyét, igaz, hogy csehekkkel van itt szemben.

14-én. Reggel kisebb mértékben kezdődik a harc, mi délután erősebben folyik. Az ellenség tüzésége is megkezdte a tüzelést, és erősebb tüzet nyitott meg az előttünk álló feldhaubitc ütegre, és közel voltánál fogva a lövedékből nekünk is jutott bőven. Szerencsénk volt az, hogy csak 8 centiméteres gránátok jöttek. Az említett üteg tisztjei és legénysége mindenét itthagya szaladt el. Megjegyzem, nem magyar üteg az, azért megy náluk oly könnyen a futás. A harc éjjel is tart kisebb mértékben.

15-én. Az ellenséges tüzéség reggel $\frac{1}{2}$ 6 órakor hatalmas ágyútüzet nyitott meg csapatainkra és állásainkra, mi egy óra hosszáig tartott. Egyúttal gyalogsága is erősen támadott. Ütegünket az ellenség úgy belötte ma, hogy állást kellett változtatnunk. Több ütegünk járt így, mi nagy hátrány ily harcoknál.

A harc délután érte el tetőpontját, az ellenség el akar érni valamit. Tüzésége még nem dolgozott ily hevesen. És estére, sajnos, azt kellett tapasztalnunk, hogy az ellenség támadása sikerrel járt, a híres cseh hadosztályt (bagázst) két kilométer szélességben áttörte, noha elegendő gyalogsággal és az ellenségét felülmúló tüzéséggel rendelkezünk.

Most csapatainknak vissza kell húzódnia. Este már mi is elkészültünk, hogy meglepetés ne érjen bennünket. Késő éjjel is erős harcok vannak.

16-án. Hajnalban $\frac{1}{4}$ 3 órakor parancsot kapunk a visszavonulásra, mi sötétben annál rosszabb, miután ágyúink hatalmas fenyesben vannak elhelyezve, honnét elég küzdelmes munkát ad a kihurcolása. Többi csapataink is vonulnak vissza, csupán a hátvéd, az ellenséget feltartóztató erő marad vissza. Délelőtt 10 óráig meneteltünk vissza a többi csapatokkal, mikor egy erdőbe lettünk beállítva a további parancsra várva. Délután 1 órakor azonban az ellenség, egy

lövessel a hozzánk közelálló állomásra, jelezte közeledtét, egyúttal hallható volt, amint hátvédeink megütköztek vele.

Ütegünk ekkor parancsot kapott az állásba menésre, hova el is indult, de már fele úton el kellett az ütegnek rejtőzni, miután az ellenség belátta az utat, és nem mehettünk tovább. Közben beesteledett, és éjjelre itt maradtunk. Éjjel is tart a harc.

17-én. Hajnalban $\frac{1}{2}$ 4 órakor tagrwache, 5 órakor abmarsch. Ekkor már erős mértékben áll a harc, az ellenséges tüzérség korán megkezdte a munkát, és nyomult előre. De hallható volt az is, hogy gyalogságunk fegyverei és gépfegyverei kellő fogadtatásban részesítették őket. Azonban csapatainknak mégis erősen kellett a visszavonulást folytatni, hogy biztonságba helyezték magukat. Az idő annyiban kedvezett, hogy erős köd ereszkedett, és az eső kezdett esni, mi a szabad látástól eltakarta csapatainkat az ellenség elől. Így menetelve délelőtt 9 órára visszaérkeztünk első állásunkhoz. Olika állomáshoz, most szintén itt a többi tüzérséggel állást foglaltunk.

Eközben a harc folyton tart. Most csak azt szeretném tudni, hogy az ellenség meddig óhajt jönni, és csapataink meddig szándékoznak ereszteni. Itt az állomáson lázasan folyik a munka, az orosz mozdonyok egyre túlkölnék, mintha csak a régi gazdájukat csalogatnák. Folyik az elszállítás Luckba.

Délután mi is vonulunk vissza a többi csapatokkal. Most már a főútra összpontosul a visszavonulás, van is itt forgalom olyan, mire csak 914-ben volt példa. Hátul pedig hátvédeink és az ellenség fegyverei hirdetik a harcot.

Este egy falunál további parancsra kell várunk. Igen hűvös, esős idő van. A még épen maradt falukat, majorokat most nem az ellenség, hanem a mi visszavonuló csapataink gyűjtják fel, hogy az ellenségnek támaszpontul ne szolgálhassanak. Ég az egész vidék! Este 9 órakor tovább menetelünk..., és hajnali 2 órakor pár kilométerrel Luck előtt táborba megyünk.

18-án. A délelőttöt itt töltjük. Az ellenség erősen nyomul előre, nem vagyunk valami irigylésre méltó helyzetben. Délután 1 órakor tovább kell menetelnünk Luckon keresztül, hol örületes a forgalom. A csapatok annyira összetorlódtak, hogy nem tudnak előre jutni. Az ellenséges ágyúzás mind előbbre (oldalt) hallatszik, hát megérjük, hogy az ellenség kezén maradunk. Az arcok, különösen a tiszteké, sárgul, nincs egy szavuk most. A civil nép, különösen a zsidóság jajveszékél, menekül. Nehezen keresztül küzdöttük magunkat a városon, és a szélén táborba szállunk.

19-én. Reggel jéghideg szél van, a sátorlapok alatt kegyetlenül megfázunk. Még a délelőtt folyamán parancsot kapunk újabb visszavonulásra, mert az ellenség nyomul előre, és úgy látszik a veszély mindjobban fenyegető. Ha fel nem tudják tartóztatni, fő visszavonulási utunkat elvágja.

Vagy 15 kilométert menetelve egy faluban lágerbe mentünk. A mai nap igen nagy jégesőt kaptunk. Még ma parancsot kaptunk, hogy visszameneteljünk Luckba, mi meg is történt. Az ellenséget mégis sikerült feltartóztatni, így a veszély megszűnt. Bosszantó nagyon, hogy a gazember cseheknek köszönhetjük mindezt. Luckban elszállásoltuk magunkat, miután az idő hideg, házakba.

20-án. Úgy látszik, pihenő napunk lesz ma itt Luckban, és utána kilátás van többnapos menetelésre. Úgy az elmúlt éjjel, mint ma, erős harcok vannak a város környékén. Könnyebbüléssel vettük tudomásul, hogy a cseh bandától megszabadultunk, és visszahelyeztettünk a 6-ik hadtesthez. Hanem ezen változás megsemmisítette a szabadságot, mi most kezdődött volna.

21-én. Reggel 7 órakor megkezdettük az újabb marsot visszafelé. Ma 22 kilométert meneteltünk. Carukow faluig, hol elszállásoltuk magunkat. A hideg idő a szabadban táborozást kényelmetlenné tette, így a házakban kerestünk menedéket, én is egy majorbeli cselédházba invitáltattam magam.

22-én. Tovább menetelünk innét is reggel 7 órakor. Egész késő estig meneteltünk 40 kilométer utat megtéve, miután erre a falvak mind tele vannak katonasággal, és nincs hely, hogy beszállásolhatnánk magunkat. A 41-ik honvédhadosztály jön kisegíteni, ma találkozunk a 20-ik ezreddel, de ... sajnos, a Jóskát nem találtam köztük. Erős hideg, fárasztó út után este lágert ütöttünk. Az aratási munkálatok erre most folynak, főleg az uradalmakban.

23-án. Miután tegnap kétnapi utat tettünk meg, ma pihenő napunk van. Az éj folyamán a front felől erős ágyúzás hallható, hírlík, az ellenség újabb áttörést kísérelt meg.

24-én. Reggel 7 órakor tovább menetelünk. Utunk az ¼ órányira fekvő Stojanow határvároskán át vezet. Romanowka falun keresztül tovább. Tehát újból Galíciában vagyunk. Az ellenség itt a vasúti síneket felszedte és elszállította. Ma 15 kilométer menetelés után Radziechow városkában ütöttünk szállást. A civil nép erre már nyugodtan végzi munkáját.

25-én. Pihenő napunk van ma is. Ezen várost az ellenség némileg megkímélte miután az itteni gróf ½ millió hadisarcot volt hajlandó fizetni az ellenségnek, kik nyomban a civil népet is hajlandók voltak kifosztani. A gabonát az uradalmakból ugyancsak elszállították.

26-án. Innét is tovább menetelünk. Ma 28 kilométer menetelés után Kamionka-Strunilowa városba értünk, ez nagyobb vasúti állomás... de természetesen, ez is le van rombolva.

A város külrészei teljesen el vannak pusztítva, nemkülönben a belváros is sokat szenvedett. A nagytemplom és a lovassági laktanya szintén a pusztulás képét mutatják.

Itt táborba mentünk, azonban nem tudjuk, hogy hova megyünk, mi lesz velünk. Hanem ezen most nem is sokat gondolkodtunk, mert előbbre való volt a régen nélkülözött kőbányai sört megkóstolni, mit itt a vasúti restiben kaptunk. De alaposan be is szeszeltünk ám!

27-én. Reggel 7 órakor ütegünk az állomásra ment, és megkezdte a berakodást. Tehát most már tudjuk, hogy itthagyjuk ezen frontot, de vajon hova megyünk? Délben vontatunk, melyet 3 mozdony vontatott, kirobogott az állomásról. Útirányunk Lemberg...

28-án. Délelőtt még mindig Galícia területén megy vonatunk, de már közeledünk a Kárpátokhoz, hol vonatunk nehezen haladhat.

A nagy vasúti hidak mind fel vannak robbantva, és most vannak építés alatt. Délben érkeztünk Uzsokra, az első magyar határállomáshoz! A falu óriási hegyektől körülvéve egy mélységben fekszik, de remek szép hely ez, és nagy harcokról tanúskodik.

Tehát 13 hónapi távollét és harc után szerencsésen megértük, hogy újból magyar földön vagyunk. Hej, de soknak nem adatik ez meg!

Erre most folyik még csak az aratás, termékenységre nyomorult vidék ez, és az itt lakó nép is. A szétszórt viskók még szájalomra méltóbbak, mint Galíciában voltak egyes vidékeken.

További utunk Ungváron keresztül vezet. Ez már jobb vidék. Ungváron igen nagy katonai temető hirdeti az itteni harcokat. Innét Debrecen, Nagyvárád, Nagyszalonta, Békéscsaba, Szeged, Nagybecskerek volt az útirányunk.

29-én. Egész nap és éjjel utazunk. Az idő jó, mennyivel más, mint orosz földön.

30-án. Szinte egész nap utazunk, végre éjjel $\frac{1}{2}$ 12 órakor érkezünk Cserepalja állomásra, hol a vasúti utunknak vége szakadt és kirakodtunk. Tehát a szerb fronthoz lesz szerencsénk! Innét még éjjel 2 órakor tovább meneteltünk.

ε Október hó.

1-én. Reggel $\frac{1}{2}$ 6 órakor érkezünk Szekerény községbe, hol beszállásoltunk. Ágyúinkat egy utca nagy fái alatt helyeztük el, hogy repülő megfigyelés ellen védve legyenek.

A vidék itt sík, kitűnő termőföld. A lakosság szerb ajkú (Torontál megye). Úgy látszik, itt megint nagyobb dolgok fognak történni, rengeteg csapat jön ide, főleg németek. Nekünk szinte sok tüzésünk.

2-án. Itt töltjük a napot, egész kiállhatatlan meleg van. A kocsmákban hüsselünk, miben ezen község bővelkedik, jól mulatunk. A község lakói elég barátságosan viselkednek, megvendégelnek bennünket. Nem is bánánk, ha sokáig így maradna. Hanem nem soká maradt így!

Este parancsot kaptunk a továbbmenésre innét. Utoljára még háziasszonyunk vendégszeretetéből csirkebecsináltból jól bevacsoráztunk, és utána továbbmentünk. Ezen éjjel 20-22 kilométert menetelve 12 órakor érkezünk Borcsa községbe, hol elhelyezkedtünk kedvünkre. Ez annál is könnyebben ment, miután a falu ki van ürítve a lakosságtól. Szép nagy, gazdag község ez, a nép mindenét itthagytá elzárva, a csendőrség ügyel a vagyonukra. Ezen község Belgráddal szemben fekszik, jobbára pedig Zimony esik. Itt nappal már járni nem lehet, mert Belgrád várából mindent látni. Sőt még éjjel is bajos, miután egész éjjel a fényszórók működnek a várban.

3-án. Itt töltjük a napot várva a további parancsra. Ez meg is jön, az éj folyamán ágyúinknak állásba kell menniük. De később ez visszavonatot, minek csak örülünk. És ennek öröme a visszahagyott sok szárnyasból (noha ez tiltva van, és csendőrök őrzik) hatalmas vacsorát csaptunk.

4-én. Délelőtt a legénység a kijelölt helyre ment, hogy az ütegállást elkészítse. Ez Belgráddal szemben a Duna-parttól 400 méterre hátra hatalmas nádasban van. Az éjet is kint töltjük, miután a munkát nem fejezhettük be. A többi tüzés is ugyanezt csinálja. Igen veszélyes hely, mert ha észrevesz bennünket az ellenség, innét igazán nem menekülhetünk.

5-én. Kora reggel a munkához fogtunk, mert a munka sürgős. Belgrádban nagy pánik tört ki koránjában, egy repülőgépünk jön a bűnös város fölé, és bombát dob le. A nagy láрма áthallatszik hozzánk. Ugyancsak a vonatok is erősen működnek odaát, úgy látszik, megy Belgrád kiürítése.

Délután Zimonytól 30 és $\frac{1}{2}$ centiméteres ágyúink lövik az erődöt. Éjjel ágyúink szerencsésen bejönnek az állásba. Az ellenség már igen idegeskedik, tudja, hogy nagy dolgok készülnek részünkről.

6-án. Reggel 7 órakor összes tüzésünk megkezdette a tüzelést Belgrád várára és környékére. A tüzelés hevesebbre fokozódik mindjobban, délután pedig a legnagyobb mértékben folyik, Különösen a 30 és $\frac{1}{2}$ -es lövi nagyon hatásosan a várat, hol tűz is keletkezik. Este

monitorjaink is a város alatt cirkálnak. Kisebb mértékben éjjel is tart a tüzelés. Amit nem reméltünk, az ellenség nem viszonozza a tüzet. Mint látszik tehát, megkezdődött Szerbia elleni akciónk, és reméljük, most elveszi méltó büntetését.

7-én. Hajnalban 2 órakor ébresztő. Az összes tüzérésünk fokozott erővel megkezdte a tüzelést, különösen mozsaraink lövik hatásosan az ellenséges pontokat. Reggel az ellenség egy ágyúja várból oldalba kezdi löni ütegünket, és elég kényes a helyzet. De később beszünteti a tüzelést. Gyalogságunk is munkában van egész nap, a harc folyik, és éjjel sem szünetel.

8-án. Már harmadik napja egyfolytában tart a harc. Az ellenség tüzérése azonban hallgat, nem tudjuk okát magyarázni ennek. Repülőink szabadon cirkálnak a város felett. Zimonynál már sikerült gyalogságunknak átmennie a vízen, mit a könnyű tüzérés is követett. Este a gyalogsági tűz megszűnt, de a tüzérése egész éjjel tartott. Pancsova felől a németek állanak, este erős ágyúzás hallható. Itt gyalogságunk vesztesége sebesültekben jelentékeny.

9-én. Reggel 8 óráig tartott az ágyútűz részünkről, utána csend lett. Végre $\frac{1}{4}$ 9 órakor jött a telefonjelentés, hogy Belgrád várán a fekete-sárga zászló leng. Tehát három napi harc után, könnyebben mint hittük, Belgrád újból a kezünkön van.

Igaz, a város utcáin rettentő harc folyt a gyalogság közt. Az ellenség a várostól keletre fekvő magaslatokra húzódott vissza, hol harcba bocsátkozott, és makacsul védte magát. Csapataink a várost uraló magas hegyet szállották meg, mit az ellenséges tüzérés erősen tűz alá vesz. A harc tart egész éjjel szakadatlanul, a mi tüzérésünk is erősen dolgozik. Az éj folyamán az ellenség erős tüzet bocsát a városra, és több helyen felgyújtja.

10-én. Tovább folyik a harc, és délelőtt éri el a tetőpontját. Az éj folyamán könnyű tüzérésünk, mely átment a vízen, nehéz tüzérésünk pedig a vízen innét erős tüzet bocsát az ellenségre. Így már délelőtt 11 órára az ellenség visszahúzódott, és délután már a harc messzebből volt hallható.

Az éj folyamán csend volt a vonalon. Most jött tudomásunkra, hogy már 6-án éjjel gyalogságunk átment a vízen, és Belgrádban rettenetes öldöklés folyt. A civil nép szintén fegyvert fogott, az emeletekről ekkor 12-13 éves gyerekek lödöztek csapatainkra. Ekkor gyalogságunk kénytelen volt visszavonulni. Ugyanekkor a németek sem jártak jobban, ők is nagy veszteséget szenvedtek.

11-én. Ma már azon tüzérésünk, mi még magyar oldalon van, nem éri el lövéseivel az ellenséget. Így délben ütegünk is elhagyja állását, és visszamegy Borcsa faluba. És ennek már ideje is, mert a Duna erősen árad, és ha a kiöntés itt ér bennünket, akkor az ágyúk itt maradnak.

És máskülönben sem bánjuk, hogy visszamentünk a faluba, legalább még a szárnyasok maradványaiból jó vacsorát készítettünk. Hiába a szigor és az erős őrzés a faluban, bizony minden tönkremegy...

12-én. Ma még semmi parancsunk nincs, hogy mi történik divisiókkal. A Dunát most tisztítják az aknáktól, mert tele van, így a közlekedés rajta rendkívül veszélyes. Ma a harc erősen hallatszik, délután azonban távolodik. Az elmúlt éjet egész kitűnően töltöttem ágyban hosszú idő után. Miután még ezideig sem jött még semmi rendelkezés felőlünk, mivel nem is törődünk, nyugovóra tértünk. De csalódtunk, mert éjjel 2 órakor parancs jött, hogy divisiónk egy itteni hajóállomásra meneteljen behajózás végett.

13-án. Már kivirradt, mikor a behajózással végeztünk. Ezen éjjel kegyetlen hideg, szeles eső volt, és itt a Dunán alaposan átfáztam. Ezután a hajó a hullámozó vízben elindult velünk a belgrádi oldalra... Hajónk közvetlen a vár mellett haladt el, és látható, mily rommá lőtte tüzérségünk az erődöket. Megérkeztünk a várnál levő hajóállomásra, és mindjárt hozzáfogtunk a kihajózáshoz.

Így délelőtt Szerbia földjére léptünk mi is.

Itt mindjárt kellemes meglepetésben részesültünk, a vár mellett egy hatalmas borospincére akadtunk. ... Be is boroztunk ám alaposan!

Ezután következett csak a mars keresztül Belgrádon. Azon része a városnak, mi a várhoz közel esik, sokat szenvedett az ostromtól. Egy ablak épen nem létezik, jobbára nagy lövedékeink légnyomásától semmisültek meg. Az egész városban az üzletek mind összerombolva és kifosztva vannak, éppúgy a lakások is. A civil népet nem igen látni, elhúzódnak, a jobb sorban levők elmenekültek. Igen sok magyar lakik itt, kik ezen ostrom alatt sokat szenvedtek az ellenségtől, el kellett rejtőzniük, máskülönben legyilkolják őket. Így is sok jutott ezen szomorú sorsra! A város máskülönben sem mondható szépnek. Keresztül menetelve a városon ütegünk mindjárt állásba ment, és megkezdettük a tüzelést.

Éjjel az ellenség hátrább vonult.

14-én. Délelőtt ütegünk vagy 6 kilométert előre megy, és állást foglal. De már innét sem löhetünk, miután az ellenség lőtávolon kívül van. Az éjet itt töltjük. Itt igen kedvező helyek vannak a tüzérség részére. Az ellenségnek halottakban nagy vesztesége van. Bakáink mondják, hogy a szerbek állásaikból: „Jöjjetek magyarok, az anyátok istenit!” kiáltásokkal fogadják őket.

15-én. Várjuk a parancsot az előremenetelre. A harc messzebből hallható. Az idő napok óta megváltozott, hideg, szeles. A parancsot még a reggel folyamán megkaptuk, divízióknak jobb irányba kellett menetelni több tüzérséggel, miután kitudódott, hogy az ellenségnek itt bekerítő szándékai vannak. Igen hideg, szeles esőben tettük meg ezen utat bőrig ázva.

Utunk újból Belgrádon vezetett keresztül elhaladva a királyi konak előtt, melynek aransárgára festett rácsai és kapui előtt bakáink állanak őrt. Tetején pedig zászlónk leng. Az utcákon pedig honvéd huszáraink teljesítenek rendőri szolgálatot.

Azonnal tüzelőállásba mentünk, de ma nem lőtt ütegünk, hanem éjig ruhánk szárításával foglalkoztunk. Az ellenség itt tartja magát, csapataink csak lépésről lépésre, nehezen jutnak előre, noha az ellenségnek nagy vesztesége van. Különösen a németek nem kegyelmeznek nekik, mind leöldösik. A harc éjjel is tart.

16-án. Hideg, eső. Reggel 6 órakor megkezdődik a tüzérségi támadás, mi nagy erővel folyik, a gyalogság is működik, de az ellenség tartja magát. Délben 12 órakor a harc kisebb mértékben folyik. Délután tőlünk jobbra hallható hevesebb harc.

Ezen magaslatokról nagyszerű kilátás nyílik Belgrádra, és át a magyar vidékre, mi most a Duna és Száva kiöntése folytán víz alatt áll.

Ma megkezdődik a szerb disznók öldöklése is, mit a civil nép visszahagyott. Estére itt is kényszerítve lett az ellenség a visszavonulásra, csapataink több magaslatot elfoglaltak, és több száz foglyot ejtettek.

17-én. Csapataink nyomulnak az ellenség után, mely jól visszahúzódott. Divízióink is tovább menetelt reggel és ez tartott estig, mikor elértük azon pontot, hol az ellenség megállt. Azonnal állásba ment ütegünk. Ma különösen sok csapatunk nyomul előre, főleg a népfelkelőkből alakított gyalogság. Itt már mindenütt hegység van, az utak nehezek, most hozzá még az esőzés is nehezé teszi a menetelést.

Megérkeztünk a szőlőtermő vidékre, hatalmas szőlőtáblákat találunk szedetlenül, tehát hozzálátunk a szüreteléshez. Még nálunk sem látható ily gyönyörű szőlő, mint itt van.

18-án. Reggel tüzéségünk megkezdette az ellenséges állások lövését, mi kisebb mértékben tart délután is. Este az itt levő tüzéségünk állást változtatott, és a pár kilométerre fekvő község alá ment. Itt a községek messze egymástól elszórva fekszenek a hegyek között, és csak künn kell tanyáznunk.

19-én. Az új állásból megkezdettük az ellenséges magaslatok lövését, hol az ellenség erősebb pozícióban van, mit nem is reméltünk. Ütegét, mivel lőtt, tüzéségünk hatásos tüze kivette állásából.

Gyalogsága egy magaslatot, melyen bosnyákjaink voltak, megkísérelt elfoglalni, de bő aratása volt itt a gépfegyvereknek. Azonban ma is megtartotta állásait, éjjel kisebb harcok, az eső esik. Lehet mondani, vitézül harcol, és védi állásait, pedig állásai, mi meglepő, nem igen erősek, sehol drótakadályt látni nem lehet. Ágyúit, mi kevés van, ökrökkel húztatja.

20-án. Az eső nem szünetel. Tüzéségünk újból megkezdte az ellenséges állások lövését, Estefelé tüzéségünk állást változtatott a faluban. Már napok óta elmondhatjuk, hogy Kánaánban vagyunk, itt van csak most az élet. Bőven van minden, szárnyas, sertés, birka, bor, szilvórium, szőlő, sajt, túró, zsír, szóval minden.

Megy is itt olyan élet, minek párja nem volt, és talán nem is lesz. A nép mind elmenekült, csak asszonyt és kisgyermeket lehet látni. Ezek fájdalommal, de minden tiltakozás nélkül nézik a pusztítást. A délután folyamán az ellenség feladta állását, hátrább vonult. Még ezen este divízióink Gruska nevű kisebb városba ment lágerbe. De itt sem a pihenésre vágytunk, hanem a társaság harácsolás után nézett, és bőven akadt harácsolni való.

Bor minden háznál bőven van, iszunk is úgy, mint a budai török. Azt lehet mondani, mióta szerb földön vagyunk, még józan egy ember sem volt. Bármerre menetelünk is, a kis hordók az ágyún megtöltve vannak, hogy addig se nélkülözzük.

Igaz, hogy már napok óta esik az eső, és csak szabadban táborozunk, de ezen életmód mellett ezt fel sem vesszük. Nem bánjuk, ha... örökre tart is ez. De ezen városkában nem soká tartott a pihenés.

Hajnali 2 órakor innét tovább meneteltünk, és esőben egész délutánig menetelve állásba mentünk. Azonban ekkorra az ellenség innét is tovább állott. Estére egy faluba mentünk szállásra. Miután már a húst nem igen kedveljük, puliszkát (szerb nemzeti eledel) főzünk zsírral, tejfellel, túróval.

Ütegünk után 35-40 darabból álló disznócsorda jön, s noha naponként pár darab leöletik, nem fogy, sőt szaporodik. Azonban lovaink annak dacára, hogy nekik is bőven van enni, mert a tengeri mind száron van még, tönkremennek ezen gyalázatos utakon és esőzésben.

A megrémült civil nép, kik elmenekültek, kezdenek visszatérni. Egész szekéroszlopok jönnek kecskéktől követve. De férfit nem látni itt sem, csak asszony és gyermek. Azonban ezek az asszonyok is elég veszélyesek, 1-2 katonának a faluban nem tanácsos velük kikezdeni. Már

sok emberünket eltettek láb alól, ezért figyelmeztetve vagyunk az óvatosságra, csak több ember járjon együtt, akkor is fegyveresen.

Máskülönben minden házra fehér rongyokat akasztanak ki a megadás jeléül. A falvakban elég piszkosban él ezen nép, a lakásaik piszkosak, a bútort nemigen ismerik, az ágyat deszkapriccsek helyettesítik.

Annál nagyobb flancot folytat a városi nép, szép lakásberendezéseket lehet látni, és ruházkodás tekintetében is követik a francia divatot. Természetesen, most rútul néznek ki a lakások, melyeknek bútorai összetörve és kirabolva vannak, mert itt a katonáinknak minden meg van engedve, és még ahol a németek mennek keresztül, ott van csak Isten verése! Bűnhődik ezen nép irgalmatlanul!

A városokban minden második épület vendéglő vagy kávéház, tehát a víg élet sem hiányzott innét. De most a vígságból nekünk jutott ki, és őnékik csak az üldözésből jut ki. Én sem mondhatnám semmi bajomat most, ha a lábammal nem gyengélkedem, lábaim kisebesültek, és nagy fájdalmat okoznak.

22-én. Reggel 4 órakor tovább menetelünk, és tűzállásba ment ütegünk. Itt az ellenség harcba bocsájtkozott ismét, és a harc tart egész nap. Ma megtartotta az állását az ellenség. Tőlünk jobbra és balra ugyancsak erős harcok hallhatók. Az éj azonban csendben telt el.

23-án. Mára részünkről általános támadás lett tervbe véve, de az ellenség ezt észrevéve az éjet felhasználva megugrott. Így reggel is csendes a vidék.

Közben hoznak foglyokat, kik igen szánalmas állapotban vannak. Piszkos rongyokba vannak öltözve. Sok asszony is akad köztük, kik szintén harcolnak, a férfiak egész 60 évig állanak harcban. Divízióink parancsot kapott a Morava völgybe való marsolásra, hova el is indultunk. Az eső ma is esik, pár kilométer utat bírtunk megtenni késő estig.

24-én. Reggel szép, napos idő mutatkozik a sok eső után. Újból megkezdettük a menetelést, mi is reggeltől késő estig tartott. Ezen 2½ - 3 kilométer utat gyalogsági segítséggel tudtuk csak nehezen megtenni, minden fogatot kötelek segítségével vontattunk tovább. Így késő este érkezünk Mladanovác városba, és az éjet itt töltöttük. A civil nép egyre özönlik vissza a falvakba.

25-én. Reggel ½ 6 órakor tovább meneteltünk a városon keresztül. A város völgyben fekszik, vasúti állomása van néki és pár gyára. Elég piszkos, igaz, nem is lehet most másképp kívánni.

Ma szép, meleg idő van, a mai napon tudtuk a gyalogsági segítségét nélkülözni. Ma messzebb-ről hallható ágyúzás. A további parancsra várva pihenőbe ment ütegünk. Csak az est folyamán kaptunk parancsot az előrenyomulásra, és még ezen este ütegünk állásba ment az 57-ik hadosztály körletébe.

26-án. Ütegünk ½ 7 órakor a többi tüzérséggel együtt tűzkészültségben áll, és gyengébb tüzelést kezd. Közben erősebb gyalogsági harc is volt. Délben a tüzelés részünkről megszűnt. Itt ezen falunál, hol állásunk van, bővelkedünk borban és egyéb dolgokban. A lábam nem akar javulni.

27-én. Az ellenség reggelre elhagyta állásait, visszavonult. A mai nap divízióink parancsot kapva elhagyta állását, és szakadó esőben 20 kilométert menetelve vissza Abladanovácra érkezett. Itt beszállásoltuk magunkat, természetesen házakhoz, miután a kint tartózkodás kényelmetlen. Én egy magyar családtól kaptam szállást, (a városbírónál) és mondhatom, a

háború óta nem részesültem ily fekhelyben. Máskülönben is ez emlékezetes vendégség marad. Az eső egész éjjel szakadt.

28-án. Reggel 7 órakor divíziónk tovább menetel vissza. Ezen nap is szakadó esőben menetünk, az utak kegyetlen rosszak. A falvak mind tömve vannak csapatokkal, így késő estig az úton vagyunk. Este 10 órakor érkeztünk kegyetlenül átázva egy községhez, hol éjjelre megszálltunk. Lovaink már siralmas állapotban vannak, ezen rossz utakon patkóikat mind elvesztik, és már nem is tudjuk pótolni, az üteg ebből is kifogyott. Így rongyokkal vannak a paták bekötözve.

29-én. Borult, ködös idő, délelőtt 9 órakor innét is tovább meneteltünk. Még a délelőtt folyamán megérkeztünk Belgrádba, hol egy nagyobb téglagyárban szállásoltuk el magunkat. Itt elég kényelmes lakás jutott nekem is, de ez el is kelt, miután a sok esőtől igen áthültem, és rosszul éreztem magam.

30-án. Pihenőnk van, az eső egész nap esik. Az egész napot szobában vagyok kénytelen tölteni, miután igen rosszul érzem magam. Itt Belgrádban szép számú sertécsordánkat, mit magunkkal hoztunk, a parancsnokság elvette. Ez nagyon bosszantó, de másrészt nem bánjuk, mert ezt is tisztjeink maguknak szerették volna tartani.

31-én. Reggel 6 órakor kellett volna ütegünknek a hajóállomásra mennie behajózás végett, de némi akadályok miatt egy órát késtünk. Ennek folytán ütegünk erős ügetésben ment keresztül a város köves utcáin, mi pokoli zörejt okozott a még reggeli csendességben pihenő városban. Ablakok, ajtók nyíltak meg, és ezen sietséget nem tudta a nép mire magyarázni. De gondoljuk, hogy visszavonulást sejtett ebből.

Hanem ezen futás reánk nem volt kedvező, mert a rosszul felpakolt, rekvirált élelmiszereink, mind Belgrád kövezetén maradtak el. A behajózás megtörtént, és Zimonyban szálltunk partra. Tehát véget ért szerbiai ténykedésünk is, mit bizony a jó életmódért sajnálunk, pedig igen nehéz, fáradságos harctér ez, mit a sok esőzés még elviselhetetlenebbé tett.

Zimonyban lettünk elszállásolva, és a mai napot itt töltjük. A város nem mondható szépnek, de azért utcái rendezettek. Pár házon látszik meg a háború nyoma, de az egész jelentéktelen. Katonasággal tömve van, és az itteni nép eleget uzsoráskodik. Máskülönben elég jól töltjük a mai napot.

ε November hó.

1-én. Reggel 8 órakor itthagyjuk Zimonyt, és a 15 kilométerre fekvő Balajnicza faluba meneteltünk, hol azonnal be is vagoníroztunk. Délután 5 órakor pedig vonatunk elindult. Ma szép, napos idő van. Útirányunk Újvidék felé vezet.

2-án. Reggel érkeztünk Szabadkára, innét tovább Kiskunhalas, Szabadszállás, Soroksár felé megyünk. Itt már erős drótakadályok vannak állítva esetleges védelmére Budapestnek. Estére érkeztünk Szolnokra, hol vacsorát kaptunk.

3-án. Ma Nagyvárad - Nagykaroly - Szatmárnémetin át Királyházának tartunk. Tehát megint csak az orosz frontra megyünk. Éjjel érkezünk Máramaros-szigetre.

4-én. Reggel értünk Kőrösmezőre, ez már közel van Galícia határához. Beérünk a hegyek közé, hol alagutakon megyünk át, itt már dupla mozdony kell. A határt ismét átléptük, ki tudja, mikor térhetünk vissza újból magyar földre.

Woronienka galíciai határállomásra értünk, erre már havazott is, a tél beállott, mitől legjobban félünk. Erre már mindenütt a régi kép tárul elénk, mi az orosz garázdálkodásra emlékeztet. Délután 2 órakor érkezünk Stanislauba, hol ebéd volt. Itt vonatunkat kétfelé osztották, és este innét tovább mentünk.

Éjjel 11 órakor értünk Monasterzyska állomásra, hol a vonatból kirakodtunk, és bevártuk ütegünk másik részét. Ennek megérkezte után még az éj folyamán tovább meneteltünk keresztül a lerombolt városon. Eközben, hideg, szeles esőt kaptunk.

5-én. Az éjjeli húsz kilométeres menetelés után délelőtt érkezünk Burkanow faluhoz, melytől két kilométerre ütegünk tűzállásba ment, és még e nap folyamán tüzelést kezdtünk. Este pedig hevesebb tűzérési harc kezdődött. Így hamarosan megkezdődött tevékenységünk újból az orosz fronton. Az is meglepésül szolgál, hogy visszakerültünk a 39-ik hadosztályhoz. De a sok élelem és bor, mi Szerbiában volt, nincs már! Pedig, de jó volna kis része is!

6-án. Hűvös, szeles idő van. Reggel mindjárt fedezékek ásásához fogtunk, miután itt hosszabb tartózkodásra van kilátás. Az ellenség itt erősen beépítette magát, és sokat nyugtalankodik, támad. Ma este 8 órakor is támadást kezd, mi részünkről erős ágyútűzzel viszonztatott.

7-én. Reggelre havazik, és egész nap esik. Így sietnünk kell a földbevált fedezékek elkészítésével, hogy már az éjet bent tölthessük.

8-án. Szép napos idő mutatkozik, repülőink jönnek, miket az ellenség löni kezd. Délelőtt mindkét részről tűzérési harc keletkezik, és az ellenség az előttünk álló 1/18 üteget belőtte, és 1 ágyúját szét is lőtte. Ütegünk egész nap lő, este újból hevesebb tűzérési tűz keletkezik. Az ellenséges kötött léggömbök belátásától nagyon kell félni állásainkat.

9-én. Reggel borult, télies idő, később azonban kitisztul, és gyengébb ágyútűz kezdődik. Ütegünk is működik. Lakásaink lakhatóbbá tételén fáradoztunk ma is, mert hamarosan szükség lesz rá.

10-én. Hideg, máskülönben csendes nap van, néha az orosz lő egyet. Nem változik semmi.

11-én. Borult idő van, így a mai nap is csendben telik el. Este az ellenség kezd löni, mi nem tart soká. Az éj csendben telik, csak az eső esik.

12-én. Reggel borult, később kitisztul, és szép napos idő lesz. A vonalon teljes csend van, tűzérésünk már napok óta nem lő. Olykor az ellenség ad le egy lövést. Újabban tűzérésünk csak felsőbb parancsra lőhet, ha valamelyik fél támadni akar. Este az ellenség tőlünk jobbra egy óra hosszáig tartó harcot kezd, de utána csend áll be, és ez tart éjjel is.

Mi most a napot tétlenül töltjük, nincs semmi dolog. Gondolkodásra, hogy ennek már mikor lesz vége, van elég idő, és közben várjuk a konyhát, mi napjában háromszor szerencsét bennünket. Reggel kávé, délben kávé, és este van csak az ebédnek szánt húsleves. Ezután pedig behúzódnak lakásunkba, és ott szőjük a további gondolatokat a meleg kályha mellett. Egy fedezékben lakom én is 13 emberemmel, és virradunk napról napra azon reményben, hogy egyszer csak jön a szabadulás órája.

Még a nappali foglalkozást kiegészíti a levélírás és a „kozák” üldözés, miután ily zsúfolt termekben rohamosan terjed. A szerbiai jólétünket étkezés tekintetében itt a kartofofli váltotta fel. Itt mindjárt mellettünk két nagy tábla van, miből télire is eltettünk. Fában ugyancsak bővelkedünk, miután erdőben vagyunk.

13-án. Hűvös idő, de szép tiszta. Már kora reggel a tőlünk jobbra eső részen erősebb ágyúzás hallható. A délelőtti folyamán itt is löni kezd az ellenséges tüzérség, a mienk azonban hallgat. Az időt repülőink felhasználgják, miket az ellenség szinte erősen lő, de eredmény nélkül. Este az ellenséges tüzérség (szokás szerint) erősebb tüzelést kezd, és egész éjjel nyugtalankodik. Hátral a front mögött is elég élénkség van. A falvak tömve vannak gyalogsággal. Az újoncokat jobbra itt képezik ki.

14-én. Már kora reggel kezdett az ellenséges tüzérség löni, ez tartott egész délelőtti. A mi tüzérségünk csak gyengébben válaszol. A mai napot is burgonyaszedéssel töltöttük. Már vagy száz zsákkal raktároztunk el.

15-én. Borult idő egész nap. A front ma csendes. Az ellenség tevékenysége mostanában kézigránátharcokra szorítkozik, most így próbálkozik a harci eszközök változtatásával. Hogy a napok ne legyenek oly unalmasak, ma nálunk is megkezdődött egy kis foglalkozás, fegyver- és testgyakorlat két óra hosszúra.

Még ezt is megértük a háborúban, hogy unatkozunk! Valamikor azt gondolta az ember, hogy háborúban folyton emberöléssel van elfoglalva, nemhogy még unatkozik. Este az eső kezd esni, az ellenség pedig leadja a szokásos esti lövéseit, azután pedig csend áll be.

16-án. Nincs semmi változás ma sem, a front csendes. A szokásos 6 órai felkelés, a konyha már itt van a kávéval. Ennek elfogyasztása után kezdődik csak az öltözködés és mosakodás, mely után 8-10-ig tart a gyakorlatozás. Ezután pedig a kartofofli-sütés és főzés kerül sorra.

17-én. Reggel havazik, ez tart egész nap. A fronton nincs semmi harci esemény. Az ellenség megfigyelőink jelentése szerint fedezékeit újabban a drótakadályokig építette ki támadásai könnyebb kivitelezése céljából... Este a havazás még erősebb lesz, és tart egész éjjel...

18-án. Reggelre körülbelül egyméteres hó esik, melyhez a szélvihar erősen kontráz. Ily pokoli időre nem emlékszem. Fedezékeinket teljesen betemette az idesodort hó, és erős munkát ad a kiásása. Ágyúinkkal szintén egész hóhegyek képződtek, és miután a vihar erősödik, nincs kilátás, hogy hamarosan szabadabbá tehessük őket. Oly erővel dühöng a vihar, hogy az ember öt percig nem képes künn lenni.

Délelőtti folyamán jelentés jön, hogy az ellenség támad (az időt felhasználva), a hóban ássa magát előre! Ütegünk parancsot kapott azonnali lövésre, az ágyúinkat pedig meg sem tudjuk közelíteni.

No, most hát mi lesz?

A helyzetünk elég kritikus...

Nehezen egy-két lövést tudtunk leadni, ezután megszűnt a tudomány. De ily ítéletidőben is csak az orosz örülségtől várható, hogy támadást kezdjen. Őnéki az ilyesmi specialitása. Ember-kíméletet nem ismer, csak némi sikert érhessen el. De itt minden siker nélkül is csúnyán reáfizetett, embereit jobbra a vihar fojtotta meg.

Ma az élelmezésünkbe is beütött a krach, a konyhánk nem tud kijönni a faluból. Az idő éjjelre sem enged szigorúságából.

19-én. Még jobban beszorultunk a hó közé mára. A vihar kissé megszűnt, és alaposan munkához kellett látnunk, hogy némiképp kiszabadítsuk magunkat. Szerencse, hogy fedezékeinket elég szilárdan építettük, mert máskülönben a nagy hőtömegetől reánk szakadhatott volna, mi cseppet sem volna kellemes.

20-án. Mára a hóvihar elállt, és most hozzá kell látnunk a munkához, a hó eltakarításához, mi napokig eltart. Mert ha olvadás lenne, mint ürgéket öntene ki bennünket.

Csapataink mindenütt a hó eltakarítására vannak kirendelve, gyalogságunk is kritikus helyzetbe jutott a behavazással, úgy kell őket kiásni. Az ellenséget pedig az idő kényszerítette, hogy a jóval hátrább fekvő téli állásaiba menjen vissza. Így könnyebb tűzérésünk is előbbre vonult állásba, és új belövéseket csinál.

21-én. Ma sem zavarja semmi sem a csendet, úgy látszik, az idő meghozta az ezzel járó békességet. Azért most nem unatkozunk, van bőven munka és játék a hóval. Most már a konyhánk is ki tud jönni Kutasowból.

22-én. A mai nappal beállott az igazi téli hideg. És a hóhányás így nem igen kedvez. Mindenki a tűz köré húzódik. Újabban nekünk is kilátás van arra, hogy állást kell változtatnunk. No, még ez hiányzik ilyen időben! Új fedezéket ásni, micsoda munka az!

Este erősebb gyalogsági harc keletkezik. Éjjel 12 órakor az ellenség támadásba kezd, mi tart $\frac{1}{2}$ 3 óráig. Könnyű tűzérésünk hatásos tüze azonban nagy veszteséggel visszaűzte őket állásukba. Ilyen kudarc után azután rendesen pár napig csendben marad. Éjjel igen hideg van, és örülünk, hogy ilyenkor nincs ütegünknek lövés.

23-án. A hideg után mára szép, napos idő lett. Az éjjeli harcot is csend váltotta fel, egy lövés sem hallható ma. Az éj is csendben telik el.

24-én. A mai nap is minden különös nélkül telik el. Semmi harci zaj sem hallható. Tehát mégis tényné vált, hogy ütegünknek új állásba kell mennie. Ebből a célból délután az előttünk fekvő Zarwanica faluba mentünk, hol egy ütegállást kijelölünk, és utat csináljunk.

25-én. Reggel 6 órakor ütegünk elhagyta ezen állását, és Zarwanicára meneteltünk az új állás elfoglalására. Ezen sok fáradtsággal elkészített állást oly könnyen kell elhagynunk! Ágyúinkat felállítottuk, mi pedig egyelőre a még megmaradt házakban kerestünk szállást. Természetes, még előbb ezeket is lakhatóvá kellett tennünk, mert ajtó, ablak már ezen házakon sem létezett, úgyszintén kályhaféle sem. Ezek már mind a gyalogsági állásokba vándoroltak. A civil lakosság nincs itt, ki van lakoltatva. Valahogy tehát lakhatóvá tesszük lakásainkat, és beköltözködünk. Elgondolom azonban, hogy fog itt kinézni tavaszra minden. Ütegállásunk a falu oldalán és a Strypa partján áll.

26-án. Hozzálátunk az ütegállás megerősítéséhez, hogy a puha talajon megállja a helyét. Az idő hideg, olykor havazik. Napok óta csend van a fronton...

27-én. A hideg mára még erősebb. Újból megkezdjük a fedezékek építését, mert a házakban csak ideiglenesen lakunk, míg a fedezékekkel elkészülünk. Tehát előbb reákerült a sor a még épen maradt házakra, mert a faanyagot ezekből hozzuk össze.

28-án. Vasárnap van, és megengedve lett a templomba menés, ki akar. Máskülönben ezen nap sem különbözik a többitől, dolgoznunk kell. Délután ütegünk tüzelni kezd egy pusztára, hol az ellenség tanyáz, és valószínű megfigyelője is van. Már tegnap ezen hely felgyújtására felhívást

intézkedtek a csapatokhoz, ki vállalkozik erre. De ez később visszavonatot. Az ellenséges tüzés is pár lövést csinál egy előretolt ütegével. Éjjel semmi változás nincs.

29-én. Reggelre igen hideg idő lett, fokozatosan hidegebb napról napra. A föld erősen fagy, és a fedezékásás nehezen megy. Az ellenség most csendesen viselkedik.

30-án. Semmi változás nem történik a fronton. De az ütegünkönél történnek olykor változások, mint ma is. Kora reggeltől estig az ágyúállásban kell tartózkodni a légénységnek ezen pokoli hideg időben, és hozzá még másféle szórakozásról is gondolkodnak a tisztek. Például ruhavizit, noha már ruházatunk rosszabb nem is lehetne, mint amilyen. Azonkívül reggelenként lovaglást rendeznek az ágyúlegénységnek, persze ez önékik mind szórakozás. Ja, háborúban ez is szükséges.

Délután ütegünk ismét tüzelni kezd a majorra (természetes fel kellene gyújtani), de eredmény nélkül. De ezt legalább vitéz ütegparancsnokunk (Kofler) vitézségéhez írhatja.

ε December hó.

1-én. A hó első napja hideg, de tiszta idővel köszöntött be. Ma sincs semmi harci zaj. Repülőgépünk az ellenséges állások felett kering. Őt sem zavarja semmi.

2-án. Reggel az eső kezd esni, mi azonnal jéggé fagy. Délután szebb idő, és mindkét oldalról a repülők végzik felderítésüket. Itt előttünk csend van, csak tőlünk balra hallható pár lövés, mi eszünkbe juttatja azt, hogy mégis háború van.

3-án. Már az idő meggyöngült, az eső kezd esni. Most még csak ez hiányzik itt, hogy a sárba fulladjunk. A mai pár lövésen kívül nem történik semmi különös a fronton. Azonban minket már vagy hetedszer oltanak be, ami cseppet sem kényelmes.

4-én. Semmi újabb változás nem történik. A hó olvadásnak indult. Bolond egy időjárás! Az éjeket mostanában nyugodtan töltjük, miután az ellenség csendesen viselkedik.

5-én. Szép, napos, enyhe idő. Vasárnap van. A mai nap is teljes csendben telt el, úgyszintén az éj is.

6-án. Az idő meggyöngült teljesen, és óriási sár van a hóolvasás nyomán. A tőlünk balra eső részen ma erősebb ágyútűz hallható, mi csak az est beálltával szűnik meg. Így az éj is nyugodtan telik el.

7-én. A mai szép időt a repülők is igénybe veszik. Egy ellenséges gép is jön felénk, és részünkről erős tűz alá fogják, kénytelen menekülni. Még mindig lakásaink építésén dolgozunk, mit anyagihiány miatt nem tudunk befejezni.

8-án. Nem változik semmi, itt csend van. Néha messzebből hallható egy-egy lövés.

9-én. A nap csak telik egyformaságban, már megint jobbra semmittevéssel töltjük a napot.

10-én. Reggel havazni kezd, később esőre változik. Ma tüzésünk pár lövést ad le, utána csend áll be. Délben katonazene hangja közeledik a gyalogsági állások felől, melyek itt egy dombsorozaton húzódnak végig. Szomorú menet jön. „Katonatemetés” zenekísérettel végig-

vonul a falun. Elöl a zene, utána a díszszakasz, a koporsó, mely után a századparancsnok lépdel, ezt újból egy szakasz zárja be. A gyászinduló meghatottságot erőszakol az emberre. Ezen szerencsétlen, kit örök pihenőre visznek, már megszabadult a földi szenvedéstől és gondtól. De otthonmaradottjai, kik még semmit sem tudnak kimúlásáról, hiába várják már, és majd hogyan érinti őket a hivatalos, rideg értesítés - hősi halált szenvedett!

11-én. Itt csendes minden, messzebből hallható ágyúzás. A hó és eső után óriási a sár. Az éjjel szinte csendes.

12-én. Ma is az eső esik. Vasárnap van, itt most minden vasárnap misét lehet hallgatni, a tábori papunk itt tartózkodik. Ugyancsak pár nap óta vígabb élet folyik ebben a civilektől mentes faluban. A 11-ik honvéd ezred zenekara itt telepedett le, és naponként jó magyar nótákkal szórakoztat bennünket. Ugyan a „Gott erhalte” sem hiányzik olykor.

Ma nehezen készített lakásunkba beköltözködtünk a civil házakból. Hatalmas kályhánk, mit egy szeszyárból elhozott kisebb kazán képvisel, óriási módon dönti a meleget. (Igaz, hogy egy méter fát képes egyszerre befogadni.) Fő bútorzatunk az ágy (priccs), melyen a matracot szalma helyettesíti, elég jó fekhelyet nyújt a mostanában nem nagyon igénybevett tagjainknak. A többi bútorzatunk, mi már luxusszámba megy, mit még a bakáink jóvoltából találtunk a házakban, barátságosabbá tesz lakásunkat. Így van szekrény, pad, ezen utóbbi a fotelt helyettesíti, továbbá szentképek, miből legtöbb található, tükör, az ablakon csipkefüggöny. Így van felszerelve lakásunk, hol a telet szándékozunk kihúzni.

13-án. Gyenge, borult idő, semmi harc. Foglalkozásunk sincs most, semmittevésre vagyunk kárhóztatva.

14-én. Havazni kezd, esik egész nap. A helyzet semmit sem változik a fronton. Az oroszok most teljesen békében vannak.

15-én. Mára a sár megfagyott, de szép tiszta idő van. Ütegünktől ma mentek el a szabadosok, én még mindig ittmaradtam. Este úgy az ellenséges, mint a mi tüzéségünk néhány egyes lövést ad le. Újabban parancsot kaptunk a legnagyobb elővigyázatra úgy éjjel, mint nappal. Az oroszok részéről újból számítanak valamire.

16-án. Napközben ma volt kisebb tüzelés, az ellenség is adott le pár lövést. Máskülönben a helyzet nem változott, az éjjeli nyugalunkat sem zavarta az ellenség.

17-én. Ma ágyúinknak újabb állás csinálásával töltjük a napot, hogy az esetleges orosz támadással szemben más irányban is védekezhessünk. Ismét este van, és bebújunk az odunkba, hol hosszú éjeket kell keresztülaludnunk. Az éj reám nézve nem a legjobb volt, meghültem, és a gyomrommal kellett bajlódnom.

18-án. Elég rosszul vagyok a gyomrommal ma is, hozzá még fogfájás is jön, mi mostanában elég gyakran gyötör. Ezen nap sem fordul elő semmi említésre méltó dolog.

Rendesen reggel 6 órakor kelünk, mikor reggeli is van (fekete), ezzel vagyunk délig, mikor jön az egyfogásos ebéd, húsleves. Semmi más nincs, a főzelékeféle teljesen megszűnt. És mondhatom, ma burgonya nem volna bőven, teljesen éhezniénk. Hova lett a múltbéli jó ellátásunk, szalonna, sajt, csokoládé stb.? Az ilyesmi teljesen megszűnt.

Így vagyunk most már a rendes dohány- és cigarettajárulékkal is, ezt is csak néha kapunk. Ebből látható már, az ország kezd kicsinyenként kimerülni. Jön az este, és ezzel a vacsora, mi szokás szerint feketekávé, jobban mondva fekete víz (ez sem a régi már), melléje a rendes napi egy porció kenyér. De az is előfordul, hogy ez sincs mindennap. Tehát megvan a feketekávé, és fogom a kenyeret, melyből beleaprítok, és megtörténik a vacsora. Igaz, egész nevetségesnek tűnik fel, a feketébe kenyér, tán civilben vicclapba való, de most háborúban vagyunk, és itt jó így is.

19-én. Ma sem vagyok jobban, gyengélkedem. Azért ma lovagolni mentem, hogy kissé megrázzon, tán jó orvosság lesz. Ma igen szép napos, tavaszi idő lett, repülők megjelenik az ellenség felett, ugyancsak az ellenséges nagy gép is. Ezt elhárító ütegeink tűz alá veszik, és hamar eltűnik a láthatárról.

Éjjel 12 órakor jön a telefonjelentés, hogy az oroszok egyes helyeken mozgolódnak, tehát készen álljunk, ha lövésre jön parancs. De ez nem következett be, így az éjet nyugodtan tölthettük.

20-án. Hajnalban havazni kezd, és esik egész nap. A délelőtti folyamán hallható volt kisebb gyalogsági tüzelés, mit pár ellenséges ágyúlövés kísért. Utána csend lett.

21-én. Ugyancsak havazik ma is. Máskülönben semmi esemény nem fordult elő. Azonban a tétlenséget alapos munkával cseréltük fel. Felsőbb parancsra erős fedezékeket kell ásunk az ütegállásnál esetleges ellenséges belövések elleni védekezésre.

22-én. Havazik, és hideg idő van. Künn foglalatostkodunk. Az ellenség napok óta megint hallgat.

23-án. Mára erős hideg, a csendet nem zavarja semmi. Ma osztották ki köztünk a karácsonyi ajándékot, mi összefoglalva elég szép értéket képviselhet ma.

24-én. Csendes nap van, semmi foglalkozás, jóformán ünnepelünk. Ez abból is kitűnik, hogy bőjtölünk... A mai étkezésünk a következő: reggel kávé, 10 órakor kávé, és ezzel vagyunk estig.

Délután karácsonyfa fölállításához fogtunk hozzá, mire a díszeket a falu elrejtett pincéiben szedtük össze. És így karácsonyfánk elég díszesnek mondható. Telve van mindenféle díszes játékszerrel: falovak, babák, állatkák és egyéb dolgok. Úgy látszik, a civil nép itt ilyesmivel kereskedést folytatott.

A gyertyát Baranyai főhadnagy úr volt szíves hozzá szolgáltatni. Délután még minden ember kapott egy fonottkalácsot, minek fehérsége az 5-ös lisztnek felel meg. És hogy a kenyértől eltérő íze legyen, cukrozva van. De azért nem hiszen, hogy bárkinek jobban ízlett volna békében a hazai sütemény, mint ez.

Jött az este, tehát a vacsora is: a rendes húsleves, utána káposzta. Természetesen az utóbbi szigorúan mentes minden zsírtól.

Most felgyúltak a karácsonyfa gyertyái, és gondolataink visszaszállnak a múltba, mikor még ilyenkor a béke és szeretet ünnepét hozzá méltóan ülhettük meg. És még ezt mégis jobban megülhetjük, mint a múlt karácsonyt, mikor az ellenség erősen megzavart bennünket ünneplésünkben, de akkor ki hitte volna, hogy még ezen karácsonyt is így kell tölteni! Vacsora után a tea zárta be a mai menüt, ezután kezdődik a kártyajáték és a diskurzió.

Künn a gyalogsági állások felől a hideg szellő bakáink énekét hozza, tehát ők is ünnepelnek. Az ellenség, mintha ezt megirigyelte volna, $\frac{1}{2}$ 12 órakor tüzérsége elkezdett löni, mi tartott körülbelül háromnegyed óráig. Utána csend lett és nyugalom.

25-én. Felvirradtunk karácsony napjára!

De ezen napot sem hagyta a kutya orosz megülni békeességben! Délelőtt templomba kellett volna menni, de ő erősebb ágyútűz kezdett. Így nekünk is készenlétbe kellett állanunk, noha lövésre részünkről nem került sor. De így a karácsonyi ének helyett az ágyúdörgést kellett hallgatni. Azért a karácsonyi ebédet nyugodtan el tudtuk tölteni, mi állott húslevesből és hozzá granatiermarsból, tehát tésztából. Itt megemlítem, mióta a fronton vagyok, másodszor van szerencsém tésztát enni, illetve csak látni, miután a szakács elosztotta magát, és a sors úgy hozta magával, hogy nekem sem jutott. No meg az ebédhez bor is volt, és ez a fő. Ezekből állott a karácsonyi ebéd.

Délután tőlünk balra ágyútűz hallható, tehát ott sem tudnak békében ünnepelni. Este az eső kezd esni, az éjet semmi sem zavarja.

26-án. A eső esik egész nap. A harcvonalon semmi változás nem történt. Azonban a mai ünnepet meg kellett zavarnunk, kútásáshoz kellett fognunk. Ezideig a Strypa vizét élveztük, de most be lett tiltva, miután több megbetegedés történt... Ezért kell kutat ásni.

27-én. Az eső ma is esik. Az éj minden változás nélkül múlt el. Azt mondhatni, az ünnepeket... nyugodtan megülhettük, az ellenség elég nyugodtan viselkedett. De ki tudja, a jövő karácsonyt hol töltjük és milyen körülmények közt, már aki megéri.

28-án. Reggel szép idő mutatkozik, de később az eső kezd esni. Ez tart egész nap, mint már napok óta rendszeren. A sárba majd elsüllyedünk, oly nagy van. A kora délelőtti órákban megjelenik egy ellenséges repülőgép állásaink felett. Ütegünk, a gépfegyverek és gyalogságunk erős tűz alá fogja, olyannyira, hogy nem bír menekülni. Nagyszerű látványt nyújt, egyes srappellek mily közel robbannak, és veszélyeztetik. Végre egy találatot kap, és az ellenséges vonal mögött lezuhan. Este parancsot kaptunk a legnagyobb elővigyázatra, támadást várnak az ellenségtől. Ezt egy orosz fogolytól tudták meg.

29-én. A várt esemény nem következett be, az elmúlt éj nyugodtan tellett el. Reggel azonban tőlünk balra, Tarnopol körül erős harc keletkezik, a gyalogsági és gépfegyverek mindjobban akcióba lépnek, úgy a tüzérség is.

A harc mindjobban húzódik felénk, és $\frac{1}{2}$ 8 órakor az itteni tüzérség is megkapta a parancsot tüzelésre, mely mindjobban erősödött.

A tőlünk balra megkezdett harc elcsendesedett még a délelőtt folyamán, de itt előttünk mindig hevesebbé fajul. Az ellenség a legnagyobb erővel támad, noha tüzérségünk hatásos tüze nagy veszteséget okoz neki. Ennek dacára délután jelentékeny sikereket ér el, rohamosan jön előre tömött négyes vonalakban, olyannyira, hogy már a legrosszabbra vagyunk elkészülve. A 8000 méter distanzból már csak 2200 méter lett. De itt mégis meg kellett állania, a nagy veszteséget nem bírja mégsem, és még a délután folyamán tüzünket nem bírta állani, kissé hátrább vonult.

Úgy látszik, szép meglepetést akart nekünk újévra a sógor szerezni, mit cseppet sem kívánunk. Délután 4 óráig tartott a heves harc, eddig ütegünk is 250 lövést adott le. Az est beálltával is ad le időközönként lövéseket, az ellenséges és a mi gyalogsági állásainkban sűrűn röpködnek a rakéták, miután nagyon sötét van. Éjjel még számítunk az ellenség támadására, ezért készen állunk. Az ellenséges tüzérség ma keveset lött, csak gyalogsági támadást forszírozott.

Ugyancsak röpködnek körülöttünk a gyalogsági golyók. Mert az orosz gyalogság nagy elevációval lő (ennek csak a mi bakáink örülnek), és mind hátra, hozzánk fáradnak golyóik. Könnyű tüzérségünk egész éjjel adott le lövéseket. Az eső ma is egész éjjel és napközben esik.

30-án. Az elmúlt éjjel az ellenség nem kísérelt meg újabb támadást úgy látszik, a tegnapi harc erősen kimerítette. Azonban reggel 6 órakor újból megkezdte a legerősebb gyalogsági támadást. Itt tehát teljesen azon szándékkal dolgozik, hogy frontunkat áttörje a 39-ik hadosztálynál, és ha itt sikerülnek neki ez, úgy ezen frontrészletünk visszavonulási útja el lenne vágva... És a legnagyobb katasztrófa elé nézhetnénk.

Az éj folyamán a tüzérségét előre hozta az ellenség, de a délelőtti folyamán sem az ő, sem a mi tüzérségünk nem fejtett ki nagyobb akciót. Az orosz főleg tüzérségi állásainkat kereste, lőtt össze-vissza. Ütegünkhöz is elég közel köpködött.

Délben mindkét részről fokozódott a harc. Ma is elkészültünk a legvégsőre, fogataink már a falun kívül várják a továbbiakat. A harc hullámszerűen egyforma hevességgel, de ezideig még az ellenség terve nem sikerült.

Ezt látva az ellenség délután 3 órakor az előttünk elhúzódnak magaslatra, hol a 11-ik honvéd gyalog állásai vannak, a legerősebb pergtüzet bocsátotta. Ezt szabad szemmel láthattuk, de ezen látványtól az ember idegei majd felmondták a szolgálatot. Itt az ellenségnek minden fajta ágyúja a legkisebbtől a legnagyobbig képviselve volt. A gránátok, mintha csak a földből nőttek volna ki azzal a tervvel, hogy azon magaslatnak el kell tűnnie. Mást nem lehetett látni, csak füst- és földoszlopokat, és ezt még rémítőbbé tette a pokoli dörgés és rengés, amit a gránátok okoztak. Az ellenség tüze még azért is veszélyes volt, miután oldalazva adta. Ezt látva szívünk elszorult szegény honvédeink sorsa felett, gondolva azt, hogy onnét élve egy sem menekülhet. Ezen tüze az ellenségnek ½ óráig tartott, persze gondolva azt, ott mindennek meg kellett semmisülnie.

De rosszul számított az orosz, azon első állásunkat, amit tűz alá vett, erre számítva gyalogságunk kiürítette, és hátrább, a második vonalat szállta meg. Így történt, hogy gyalogságunknak nem volt vesztesége.

Ezen tüzérségi előkészítés után az orosz gyalogság vette át újból a szerepet, és noha ma is megközelítette állásainkat, más nem érhetett el, mint nagy vereséget.

A jelentés szerint támadása már nagyobbára össze is omlott. Hanem ezután mi sem maradtunk adósa a ruszkinak! Összes tüzérségünk gyorstüzet bocsátott az ellenségre, főleg tüzérségére, amit jobbra el is hallgattunk.

Ezután már estig kisebb mértékben folyt a lövöldözés, és elcsendesedett teljesen, mintha mi sem történt volna. De az éjlet megint készenlétben kell töltenünk, nem tudva azt, nem kap-e kedvet az ellenség éjjeli támadásra. Ma megint elég veszélyben voltunk a gyalogsági tüzeléstől, sőt áldozatot is követelt, egy emberünk megsebesült. Gyalogsági jelentés szerint az ellenségnek halottakban igen nagy vesztesége van. Éjjel időközönként tüzérségünk lövéseket ad le. Tudva azt, hogy az ellenség mily előszeretettel viseltetik az éjjeli támadások iránt, de ezen éjjel nem kísérel meg, miből megint csak nagy vereségére lehet következtetni. De ezt mi is szívesen elengedjük, miután már eléggé ki vagyunk merülve.

31-én. Tehát az elmúlt éjjel is harc nélkül telt el. Ma reggelre erősítést kaptunk, a 38-ik hadosztályt, melynek tüzérsége is korán felvonult, így jól megszaporodtunk. Így már bátrabban nézünk a továbbiak elé.

Reggel, a csata harmadik napján az ellenséges gyalogság újból megkezdte a legerősebb támadást. Tüzérségünk élénk tüzelést folytat, az ellenséges tüzérség is lő, főleg ütegeinket keresve. Falunkat és környékét eleget veszélyezteti. Gránátjai már közel jönnek ütegünkhöz.

Délután 2 órakor az ellenséges tüzérség újból tűz alá veszi a tegnapi magaslatot, mi tartott egy óra hosszáig. Utána 3 órakor gyalogsága megkezdte a legerősebb előre nyomulást. Gyalogságunk részéről a legnagyobb fegyvertűz fogadta, de nem gátolta meg őket abban, hogy drótakadályainkig előre ne küzdjék magunkat, és már hozzáláttak akadályaink vágásához. Így a helyzet legveszélyesebb pontjáig érkeztünk. Most ütegünknek jutott azon fontos feladat, hogy az ellenséget ezen reánk nézve kritikus helyzetben megállítsa.

Nehéz feladat elé lett állítva ütegünk, de fényesen megoldotta... Az egész közeli távolságban levő ellenségre gyorstűzet bocsátottunk, és a 15 centiméteres gránát-srapnellek meghozták a kívánt eredményt, az ellenséget úgyszólván letarolták. Jóformán a harc mai napja az ellenség csúnya veszteségével megint eldőlt. Ezen harcban különösen az én ágyúm vette ki a részt alaposan.

Az ellenséges tüzérség is meglehetősen erősen dolgozott a harc alatt, különösen a falunkat lőtte erősen. Azon részt, hol ütegünk állott, nehéz tüzérsége veszélyeztette.

A mai harc délután 5 óráig tartott, utána csend lett. Az orosz a mai nappal is megelégedhetett. 18 soros drótakadályaink előtt méter magasan vannak a hullák. Ennek ellenére a mi gyalogságunk vesztesége ma is csekély.

Szilveszter estéjén vagyunk. Visszagondolok a régebbi szilveszterekre, hol nem ilyen kemény mulatságokban részesült az ember, mint amilyennel az ó-év utolsó napját befejeztük a legnagyobb öldökléstől kifáradva.

És várjuk a holnapi napot, az újévet, vajon mivel fog kecsegtetni. Az elmúlt évben magunk részéről meg lehetünk elégedve, részünkre a hadi események elég fényesen záródtak le. De jóformán a holnapi napra is megvan a programunk, tudomásunkra jutott, hogy holnap az ellenség a 381. Számú magaslatot fogja támadni, és ha igaz, úgy az új évet is harccal kezdjük meg. Nézőnk elébe és fogadjuk, ha a ruszki nem tud békével maradni. Hisszük, hogy nem sokra fog holnap sem menni, és már nem soká bírja ezen harcot. Az éj ismét nyugodtan telt el.

30° gőz isend van, mi éjél sem vál-
tozik

31° A hónap utolsó napja isendben
telik el, néha halható egy-egy lövés.
Együttal elértük az év utolsó napját
is, és aslépünk a háborús év negye-
dik folyamába. Az est isendben telik
nyugzintén az éj első felcis. Éjél 12 o-
rákor felkelek, a zolgálatot átvenni. Itt
az újér! a telefonon, mindenfelé az
újéri gratulációit. Jutna végig, itt
ott gramaphon hangjai melett zara-
kognak. Éjél 1 órákor az újérben, egy
Donikoviczán elhelyezett ütegünk lö-
ni kezd, mintegy boldog újévet kíván-
va az elenségnek. Később gépfegyver hal-
dóság is halható.

1917 Január hó.

1° Az újér első napja esővel és hóval kö-

1916-ban történt

ε Január hó.

1-én. Szerencsésen virradtunk új év első napjára, és elértük a harmadik háborús évet, ugyanacsak a mostani ellenséges támadás negyedik napját. Mert hát valóra vált ma is az ellenség támadása... tüzéségünk, főleg ütegünk oly hatásos tüzrellyel fogadta őket, hogy ezen roham is összeomlott. Tüzésége ma lanyhán dolgozott, de ütegállásunkat ma legjobban veszélyeztette... De még ezideig szerencsénk van... Délutánra vártuk az újabb és erősebb támadást, de elmaradott. Talán ennyi veszteség után észre tér az orosz, - ugyan nem igen lehet benne bízni, - hátha csak lélegzethez akar jutni... Este megszűnt a harci zaj, s az éj is teljes csendben telt el.

2-án. Reggel fegyverlövés hallható gyengébben. Az idő ködös. Az ellenség ma nem kísérelt meg támadást... Járőreink és megfigyelőink szerint az ellenség előretolt állásokat készít... Ma repülőinknek kellett volna megjelenni, hogy az ellenséges tüzéséget ezek megfigyelése alapján löhették volna, de... ködös idő miatt ez nem sikerült. Az ellenség pár lövést adott ma is a falura, máskülönben csendesen viselkedett.

Az est beálltával tőlünk jobbra erősebb ágyútűz keletkezik, de ez sem tartott soká, mely után újból csend állott be, és az éj is nyugodtan tellett el.

Ezen harcoknál is újból megnyilvánult az orosz sereg lanyha fegyelmezettsége és az, hogy már unják a hosszú, reájuk nézve eredménytelen harcot. Látható volt itt is, mint hajtják a kozákok az orosz gyalogságot rohamra, mi biztos halál reájuk. Azonban, ha meghátrálnak, ismét csak a kozák fegyverek és gépfegyverek várakoznak reájuk. Így a szegény orosz két tűz között pusztul. Azért, ha tehetik, megadják magukat. Ha a drótkadályunkig eljut, ott lefekszik, és kezét feltartva a megadás jeléül várja s sorsát...

Este a fagy után havazni kezd. Ma megkezdődött a tisztjeink kicserélése is, két hadnagy jött ma, Büki és Nagy.

3-án. Reggel 7 órakor ágyútűz kezdődött, mi mindjobban erősödött. Számításunkban, hogy az ellenség még nem fejezte be támadását, nem csalódtunk... délben tőlünk jobbra kezdte meg támadását, mit erős tüzéségi tüzrellyel vezetett be, mi tartott 2 óra hosszáig. De hiába, itt is vérbefűlt a kísérletezés.

Ezután a harc mindjobban húzódott felénk, a tüzéségi tevékenység is erősen tartotta magát, és most az orosz zászlóaljok megkezdették az előrenyomulást. Ezt hamarosan észrevéve tüzéségünk, különösen ütegünk a legerősebb tüzet bocsájtotta reájuk, és ezzel ezen rohamuk is összeomlott.

Délután 4 órakor újból szerencsét próbált az ellenség, de ezen kísérlete is már a gyalogsági tüzünkben megsemmisült. Az ellenség négy rohamot kísérelt meg minden siker nélkül, és a mai nappal példátlan veszteséget szenvedett...

A délutáni támadás után elcsendesedett a harc... A mai szép, napos időt a repülők is felhasználták, már kora délelőtt jártak az ellenséges repülőgépek, de tüzéségünk hamarosan elkergette őket... Ugyanacsak itt több kötött léggömb veszélyezteti az állásaink belátását. De ma egyik ilyen sikert hamarosan leszállítani.

Ilyen bajaink vannak mostanában az ellenséggel, erővel el akar bennünket kergetni. Ja, de nem oly könnyű ám! Ebbe mi is beleszólunk.

4-én. Az ellenség ma csendben maradt a tegnapi véres lecke után. Sem gyalogsága, sem tüzérsége nem kezdett akciót. Ellenben a mi tüzérségünk egész napon át lőtte az ellenséges állásokat. Az est beálltával teljes csend állott be. Éjjel azonban az oroszok meg akarták szállani az előretolt állásaikat, mit észrevéve csapataink szuronyharcban meggátoltak. Ütegünk egyik ágyúja tőlünk jobbra állást változtatott, hogy esetleges meglepetés alkalmával az ellenséget oldalozhassa.

5-én. Az ellenség ma is nyugodtan viselkedett, ... délután falunkra adott pár lövést. A mi tüzérségünk azonban reggeltől estig dolgozott... ma is sokat lőtt. Szép, gyenge tavaszi idő van, csakhogy a sárban majdnem elveszünk. Noha az oroszoknak karácsonyestjük van, azért nem hiszünk nekik. Figyelmeztetve lettünk éjjeli erős támadásukra, ezért készen várjuk. Pedig már mi is alaposan ki vagyunk merülve a több mint egyhetes harc után.

Hadvezetőségünk azonban egyet gondolva, vagyis, ha támad az orosz, ha nem támad, de mi sem hagyjuk ünnepelni... Ezért este 10 órakor tüzérségünk megkezdte az ellenséges állások lövését, és lőtte reggelig.

- Ne neked muszka! Így adjuk vissza a kölcsönt.

6-án. Az elmúlt éjjel tehát az orosz békében maradt, csak mi nyugtalanítottuk. Kisebb mértékben ma is ezt csináljuk vele, de ő ma sem reagál rá. Délután tőlünk jobbra erősebb ágyúzás hallható, úgy látszik, itt is tüzérségünk üdvözli őket karácsony napján. Az éjjeli eső után ma is gyenge idő van, napközben is többször esik, ami mindjobban elviselhetetlenné teszi a kintléteket a feneketlen sárban.

A tegnapi nap folyamán egy sajnálatos esemény történt ütegünknel, ugyanis egy előzőleg időzített schrapnelt bölcs tisztjeink utasítására kilőttünk a nem rendes távolság megadásával, és ez a 9-ik honvéd ezred állásába esett le, hol 2 halott és 5 sebesült gazdája most nem akar lenni ütegünknel. A legcsekélyebb mulasztás ilyent eredményez, és az üteg hírneve is odavan.

Az éj folyamán is élénk tüzérségi tevékenység volt részünkről, miután az ellenség mozgolódott.

7-én. Reggel 5 órakor az ellenség tőlünk jobbra a 12-ik hadosztály előtt kezdte meg legerősebb támadását. És sajnos, ami eddig nem sikerült neki, csak a veszteséget növelte, itt már-már elérte a célját. Az ellenség rohama az említett hadosztálynál lévő 20-ik polyák ezred ellen irányult, és sikerült nekik ezen ezred árkaiba benyomulni. Ezen betörést még sikerült elhárítani, és szuronnyal dobták ki az ellenséget, de ennek dacára is több száz foglyot vittek magukkal a húszas polyákokból.

Ezt látva az ellenség... még nagyobb erővel vetette magát ezen állásokra és sikerrel. A baj most már megvolt, az itteni tüzérség mind az ellenség kezében volt. Azon ágyúnk, mely ütegünkől szinte itt volt állásban, csak a legnagyobb veszélyek között tudott megmenekülni.

Ezen legnagyobb veszély közepette sem hagyott el bennünket a szerencse, hamar vissza tudtuk állítani az előbbi helyzetet. Hogy ezen végzetessé válható katasztrófa nagyobb mérveket nem öltött, első sorban annak köszönhető, hogy a 20-ik ezred szomszédságában vannak a 39-ik hadosztályhoz tartozó 16-os honvédek. Ezek mindjárt felfogták a továbbterjedő nyomást az ellenség részéről, és a betörés nem szélesedhetett ki. De a további veszélyt ők sem lettek volna képesek elhárítani, és azonnal a veszély színhelyére nem siet a közeli tartalékban levő 23-ik és 24-ik honvéd ezred. Ezek egy lendületes támadással az ellenséget

visszaverték, 1 ezredet, több tisztet és 400 főnyi légénységet ejtettek foglyul. Így az ellenségnek itt is fel kellett adni sikerét... Ágyúinkból egyet sem tudott elvinni, de jóformán mind tönkre tette. Már megint bebizonyult a magyar csapatok fölényessége úgy az ellenség, mint a mi nemzetiségi csapataink felett.

...A harc dühöngött egész nap, és miután nem sikerült az ellenség támadása most már a 12-ik hadosztály előtt sem, megkísérelte ismét előttünk, a 39-ik hadosztálynál. Hiába volt azonban ez is, az előre nyomuló orosz oszlopok már tüzéségünk tüzében összeomlottak.

Tőlünk balra ugyancsak erős harcok folynak egész nap, tehát az ellenség erővel sikert akar kieroszakolni, át akar bennünket vágni. Kemény napunk van ma is, folyton az ágyúk mellett vagyunk, a havas eső esik egész nap, így elég kellemetlen a kintlevés. Azonkívül az ellenséges schrapnelok is erősen felkeresnek bennünket... Igazán nem is tudom elképzelni, mint történhetett meg, hogy épen maradtam a felettem explodálódó srapnelektől.

Este a harc elcsendesedik, csak a világító pisztolyok és fényszórók működnek a sötétben. A mai éjjelt sem tölthettük el pihenésben, tüzéségünk folyton dolgozott. A mai nappal ütegünkéből is került egy fogoly az ellenség kezére, mégpedig egy telefonista.

8-án. Reggel igen szép idő mutatkozik, ezt felhasználva repülők megjelenik. Később borult idő lesz, és az eső kezd esni. Ma részünkről olykor hallatszik lövés, ütegünk szinte pár lövést ad le. Az ellenség azonban a tegnapi nagy veresége után nyugodtan viselkedik... Hosszabb idő után az éjet is nyugodtan töltjük el.

9-én. Mára szép, enyhe, tavaszias idő lett. Egész délelőtt két ellenséges repülőgép keringett felettünk. Tüzéségünk nemigen üldözte őket. Az ellenség ma is csendben van, pár lövést tesz a szomszéd községre, mit máskülönben előszeretettel szokott lődni. Részünkről sem történik pár lövésen kívül semmi. Azonban holnapra megint az ellenség támadása van kilátásban. Mi várjuk, és kellőképp fogadjuk.

Az est beálltával teljes csend lesz a vonalon, és az éji nyugalmat sem zavarja semmi.

10-én. A nagy sár mára kissé megfagyott. A várt támadás nem következett be, úgy látszik az ellenség kifáradt és megelégtelte a tetemes veszteséget. A mai nap is, mint a tegnapi, nyugodtan telik el. Hajnalban kezdett tüzéségünk lőni enyhébben.

11-én. Reggel az ellenséges tüzéség kezdett lőni, mi később megszűnt. Ütegünk is pár lövést tett egész nap. Már napok óta csend van. Délután havazni kezdett, s mindjobban erősbödik. Este is csend van, éjjel azonban könnyű tüzéségünk működik.

12-én. Reggelre hótakaró fedi be az egész tájat, ma is havazik, és erős vihar keletkezik. A fronton ma sem változik semmi, csend van. Délelőtt folyamán ütegünk pár lövést ad le, mit délután a könnyű tüzéségünk folytat. Az ellenség azonban csendben van. Az éj folyamán is voltak egyes lövések.

13-án. Hideg, tiszta idő, a repülők ezt fel is használják felderítésre. Ugyancsak az ellenséges kötött léggömbök is szemlét tartanak. Most különösen erősen vizsgálódnak az ellenséges repülők, miután az oroszok a 7-iki betörésnél hozzájutottak állásaink rajzaihoz és térképeihez. És itt természetes más elhelyezés is kellett most csapatainknak, miután ezt most az ellenség teljesen ismerte, pontosan tudná lőni. Tehát most az újabb elhelyezést erősen kutatják az ellenséges repülők. Ma is csend van máskülönben, pár lövést adtunk le. Este 8-9 óra között járőrharcok vannak.

14-én. Már kora reggel az ellenség légi megfigyelője fenn van, miután kedvező, szép idő mutatkozik. Ugyancsak repülői is járnak. Kisebb mértékben az ellenséges tüzéség egész nap lő. Ütegünk ma is pár lövést tesz. Szórványosan a gyalogsági fegyverek is pattognak. Az orosz újév alkalmával számítottunk az ellenség esetleges támadásra, de nem következett be. Ugyan ezt mi sem bánjuk, legalább nem fáradunk. Most a sártól is megszabadultunk egyelőre, miután napok óta szép, hideg idő van.

Már ért azon szerencse, megkaptam a bronz vitézségi érmet annak jeléül, hogy kezdettől fogva künn vagyok a fronton. Borzasztó kellemes érzést támaszt bennem. Este gépfegyverek kattognak, az éj csendes.

15-én. Délelőtt az ellenséges tüzéség gyengébben lő a faluba. Délután csend van, ma tüzéségünk pihen. Azonban egész nap a gyalogsági fegyverek pattognak, és az ellenséges golyók mind közelünkben csapódnak le. Ebből azt következtetjük, az ellenség újabb előretolt állásban van.

16-án. Délelőtt ütegünk pár lövést csinál, máskülönben a nap csendesen telik el. Este erősebb hóvihár keletkezik. Az előttünk levő szakaszon csapataink meg akarnak győződni arról, vajon az ellenség előretolt állásaiban mily erővel rendelkezik. Felhasználva tehát a rossz időt, egy erősebb járőrt küldöttünk ki ennek felderítésére, mit azonban az ellenség hamarosan észrevett, és pokoli lövöldözést kezdett. Természetesen ebben támadást sejtett, tüzésége is megkezdte a lövést, mi részünkről is viszonzott. Most már azonban mi is azt hittük, hogy az ellenség csakugyan támadást kezd, de 10-15 perc után a lövöldözés megszűnt, és éjjel is nyugalom volt.

17-én. Reggel csend van, délelőtt folyamán tőlünk balra, messzebb hallható ágyúzás. Az én ágyúm küld pár csomagot a ruszkinak. Délben a nagy szél dacára egy ellenséges repülő kering fölöttünk. Délután folyamán az ellenség kezdi löni falunkat. Este 9 órakor tüzéségünk élénkebb tüzet nyit meg, mi rövid ideig tart, s utána csend lesz, az éjet sem zavarja semmi.

18-án. Szép, napos idő. Reggel 8 órakor úgy a miénk, mint az ellenséges tüzéség megkezdte a lövést gyengébb mértékben. Tőlünk jobbra erősebb ágyúzás hallható, mi tart késő délutánig. A repülők egész nap fent vannak mindkét részről. Este ugyancsak gyengébb tüzéségi tűz van, utána csend áll be, és tart egész éjjel. Most én megint 4-5 nap óta nem a legjobban érzem magam, erős főfájás gyötör. Ma ütegünktől elment Baranyai fhdgy., ki kezdettől velünk volt, kissé sajnáljuk.

19-én. Délelőtt folyamán tőlünk balra hevesebb ágyúzás hallható, mit a németek folytatnak. Az előttünk álló szakaszon is élénkebb tüzéségi tevékenység fejlődik ki, ez tart délutánig. A repülőeknek ma is kedvező idejük van, mit fel is használnak.

A Strypa befagyott, s jegét csapataink robbantás által feltörik, nehogy egy ellenséges támadás alkalmával a ruszki átjöjjön rajta. Az ellenség ma úgyis teljesen elfogta a vizet, mit magunk sem tudunk megérteni miképp. Ezen éj is nyugodtan tellett el.

20-án. Gyengébb ágyútűzön kívül ma sem történt semmi különösebb esemény. Tüzéségünk a mai nappal újból megszorodott, egész új felszerelt ütegek jöttek. Ami szokatlan volt még, este 9-10 óra között ellenséges repülőgépek járnak. Az éjet semmi nem zavarja.

Ma megváltam a geschützführerségtől, miután a pótütegtől újabb altisztek jöttek. Hírlik az, ki már kezdettől fogva künn vagyunk tisztek és altisztek, bemegyünk a pótüteghez. És csakugyan olyanformán lesz.

21-én. Mára az idő meggyengült újból, napközben az eső is esik. Máskülönben ma is csend van, olykor hallható egy-egy ágyúlövés. Este azonban úgy ½ 10 órakor könnyebb tüzéségünk élénkebb tüzelést kezd, és ez tart fél óra hosszáig. Utána csend áll be.

22-én. Reggel szép idő mutatkozik. Délelőtt folyamán tőlünk balra, a németek szakaszán erősebb ágyúzás hallható. Itt előttünk gyengébb lövöldözések voltak. Délután vagy 5 német repülőgép felszállt, melyekre az orosz örült lövöldözést kezdett, de eredménytelenül. Éjjelre az ellenség támadása volt kilátásba helyezve, mire minden előkészületet megtettünk, de nem következett be.

23-án. Reggel az eső esni kezd, tehát újból jön a feneketlen sár. A fronton ma is csend van, ütegünk pár lövést tesz. Délután folyamán az orosz megint a falut kezdi löni. Éjjel semmi újabb.

24-én. Már kora reggel ütegünk tűzkészen áll. Ugyanakkor többi tüzéségünk is megkezdí a tüzelést. Az ellenség ismét mozgolódik. Délelőtt ütegünk egy felvonuló orosz üteget vesz tűz alá, mit szét is ugrasztottunk. Egész nap erős tüzelést folytat ütegünk, hiába, a 15 centiméteresnek csak nincsen párja.

Délután az orosz tüzéség erős tüzelés alá veszi a falut, és állásunkat erősen veszélyezteti. Gránátjai folyton körülöttünk csapkodnak le. A tüzéségi tűz tartott egész estig, akkor megszűnt, és az éjet sem zavarta semmi.

25-én. Reggel csend van, ami napközben sem igen változik. Ütegünk pár lövése után az ellenség is néhány lövést tesz a falura. Megfigyelők és járőrök jelentése szerint az ellenség még az éj folyamán hátrább húzódott. Már 2 hét óta nem a legjobban érzem magam, különösen ma a névnapom nem a legjobban ütött be. Ezért nem is bánám, ha minél előbb itthagyhathnám az üteget. Ma újból jöttek hozzánk tisztek, kicsinyenként az üteg egész új elemekből áll.

26-án. Reggel borult idő, a délelőtt csendes. Délután kitisztul, tőlünk balra hevesebb ágyúzás keletkezik, és egyúttal gyalogsági tűz is. Úgy látszik, az ellenség most kezd vállalkozást. Ezen harc tart egész délután, csak az est beálltával szűnik meg. Ezután az éjet sem zavarja semmi. Én ma borzasztó rosszul érzem magamat, már egészen lefogytam. Nehezen kapjuk kézhez a menetlevelet, kik elmegyünk az ütegtől, mert már bizonyos, hogy megyünk. Már csak az ágyúimnál lógok.

27-én. Délelőtt semmi harci zaj sem hallható. Délben kezdett tüzéségünk gyengébben löni, mit az ellenség is pár lövéssel viszonz. Délután ismét csend áll be. Éjjelre számítva az ellenség támadását készenlétbe helyeztek bennünket. De a támadás megint nem következett be. Ma végre tudunkra adták, hogy holnap elhagyjuk az üteget.

28-án. Mára igen szép tavaszi nap lett. Az ellenséges tüzéség már a reggel folyamán gyengébben kezdett löni. Mindkét részről a repülők raja lepte el a levegőt egész nap. Különösen az ellenségé erősen vizsgálódott állásaink felett, melyekre tüzéségünk erősen dolgozott. A tüzéségi harc mindjobban erősödött, délután folyamán ütegünk kapott erős tüzet és a legnagyobb veszélyben voltunk.

Most már én is drukkolok egy kicsit, mikor már órák választanak el, hogy az üteget elhagyom, esetleg egy ostoba gránát kioltja a gyertyát.

Rendkívül izgatott vagyok. Délután folyamán végre megkapjuk az elbocsájtót, és meglepően szabadságot is kaptam. Csakhogy ma már későn van az elutazásra, így reggelre halasztottuk... Ma ment el az ütegtől az utolsó régi tiszt is, Hollaender fhdgy.

29-én. Végre 18 hónapi sok küzdelem után eljött szerencsésen az a nap, hogy elhagyom az üteget. Egy kissé rosszul esik a sok hű bajtársat itthagyni, és már bele is szoktunk a háború viszontagságaiba, de a sors így hozta, nem lehet rajt változtatni. A bajtársaktól érzékenyen veszünk búcsút, és reggel 7 órakor kocsira ülünk, mi az állomásra visz bennünket.

Délután 1 órakor érkeztünk Monasterzyskára, honnét vonatunk $\frac{3}{4}$ 5 órakor indult útnak. Este $\frac{3}{4}$ 9 órakor érkeztünk Stanislauba, hol hajnali 3 óráig kellett várni továbbindulásra.

30-án. Az elmúlt éjet átvirrasztva elhagytuk Stanislaut. Ma nagyon szép idő van, kellemesen utazunk.

31-én. Folyton utazva délután $\frac{1}{4}$ 3 órakor érkeztem Budapestre, honnét este $\frac{1}{4}$ 9 órakor indultam tovább Pápára.

ε Február hó.

1-én. Hajnalban érkezett a vonat Pápára velem. Az éjjelezésektől és utazástól kimerülve a vonatban elaludtam, és elvitt Vinárig, honnét visszajöttem. Tehát 1 $\frac{1}{2}$ évi távollét után szerencsésen hazakerültem.

2-án. Igen fáradt és kimerült vagyok ma is, azonkívül izgatott. Majd úgy vagyok, hogy visszakíváncozom a frontra. Így telnek a napok gyorsan, már most, mikor kezdenék itthon megszokni, közeleg a szabadság vége, 15-ike, mikor már pakolni kell, hogy bevonuljak az üteghez.

16-án. A szabadság tehát letelt. Reggel 6 órakor már vonaton ültem, hogy bevonuljak a pótüteghez Szepsibe. Most újból egy új helyzetbe kell beleélnem magamat az „erszénál”, miről már sok rossz hírt hallottam.

Reggel 8 órakor Győrben vagyok, hol várni kellett a későbbi vonatra. Felszállva a 11 órai gyorsra, mi Budapestig vitt. Itt mindjárt a miskolci gyorsra szálltam, melyen a kalauzzal volt egy ki incidensem. Persze, nem volna szabad gyorsvonaton utaznom. Mégis elérkeztem Miskolcra, hol megint volt várakozási időm, míg a vonat indult Szepsi felé. Este 11 órakor érkeztem Tornára, honnét csak reggel megy tovább vonat. Tehát az éjet itt kellett töltenem az állomáson, mi cseppet sem volt valami kellemes.

Reggel 6 órakor érkeztem meg Szepsibe, hol a vasúti vendéglőben vártam be, míg kivilágosodik, mely után az 1 km-re fekvő városba mentem, hol mindjárt jelentkeztem is. Itt már ismerősökkel találkoztam, mi mindjárt jobb kedvre hangolt.

18-án. Orvosi visitre mentem, és miután gyengélkedőnek lettem nyilvánítva, a napi foglalkozáson nem vettem részt. Így az időt a korcsmában töltöttem javarészt.

19-én. Ma sem vettem részt a napi foglalkozáson (hóhányás), míg csak lehet, „markierozok”. A foglalkozások végeztével egész civil élet folyik, a házaknál vagyunk elszállásolva. Még semmit sem mondhatok az itteni állapotokról, miután még nem volt alkalmam tanulmányozni. Még nekem szokatlan az itteni helyzet.

20-án. Vasárnap van. Ma nincs foglalkozás itt, nem mint a harctéren. Azonban itt nyugodtan lehet templomba menni... a legénység ma hóhányással foglalkozik templomba menés helyett. Noha az embernek itt elég szórakozása lehet... én mégiscsak kíváncszom vissza a harctérre.

21-én. Ma végre részt vettem a napi foglalkozáson. Miután az eső esik, iskola van. Persze erre nekem nagy szükségem van...

22-én. Délelőtt gyakorlatozás a szabadban. Nagyon furcsa ezt megszokni a harctéri helyzet után. Délután iskola van, mi nagyon unalmas.

23-án. Ma is rendes napi foglalkozás.

24-én. Újból csak a megszokott unalmas foglalkozással töltjük az időt. Azt mondhatom, a fiatal újoncok nem sokat tanulhatnak az itteniekből, nincs, ki behatóan foglalkozna velük.

25-én. Kirukkolásnak kellett volna lennie 2 ágyúval... egy tábornokot várunk, de nem jött meg. Az ördögnek is ilyen kutya, csak a pokolba kívánjuk. Ma parancsot kaptam, 28-án Egerbe megyek regrutákért.

26-án. Reggel a rendes testgyakorlat, és utána, miután az eső esik, iskola van.

27-én. Ma utaztam Egerbe egy emberemmel, a most berukkolandó öreg regrutákért. De ma mégsem értünk Egerbe, miután Mezőkövesden leszálltunk, és felkerestük az emberem ismerősét, egy jobb módú csizmadiamestert, hol a legnagyobb vendégszeretetre találtunk. Az éjt is itt töltöttük, hogy korán reggel tovább utazzunk Egerbe.

28-án. Kora reggel kellett az állomásra mennünk, hogy tovább utazhassunk. Ezt megelőzve házigazdánk jóvoltából reggeliztünk, mihez valódi seprőpálinkát fogyasztottunk. Házigazdánk ugyancsak elkísért bennünket Egerbe, miután néki is több atyafia vonult be ez alkalommal. No, meg azt hiszem, az öreg inkább van egy jó társasággal, minthogy csizmadiaszéken üljön... Hamarosan Egerbe ért vonatunk. Még ekkor sötét volt, és egy vendéglőben telepedtünk le. Itt aztán megkezdődött az országos evés, utána az ivás.

Én reggel 8 órakor jelentkeztem a hadkiegészítőnél, hol tudomásomra adták azt, ma még nemigen kaphatom meg az embereket. Így is volt. Az egész napot tehát mulatással töltjük, a sok atyafi csak fizetni akar.

Éjjeli szállást itt kaptunk Egerben egy érdekes háznál, hol megint alapos vendégségre találtunk. Enni-inni volt bőven, s csak késő éjjel mentünk nyugalomra. Igazán mondhatom, vendégszerető nép ez! Már rég óhajom volt Egert megismerni. Ez most sikerült, és az itt töltött idő emlékemben fog élni mindég.

29-én. Jól bereggeliztünk szállásadónknál, és csak ezután mentünk a dolgunk után. Szép, napos idő van, a felkelő nap sugarai árasztják el a várost, melyre remek kilátás nyílik azon magaslatról, hol szállásunk van. Ma sem kapom meg az embereimet, így a mai nap is csak mulatással telik el.

Estére kelve megint házigazdám vendégszeretétét kellett igénybe venni, hol megint alaposan elmuriztunk. Bizony, már kezdek kimerülni a sok mulatástól.

ε Március hó.

1-én. Ma házigazdánknek megköszönve a szíves vendégszeretetet, elhagytuk szállásunkat. Még a délelőtt folyamán megkaptam embereimet, de 15 helyett csak négyet. Ennek csak örülhettem, legalább nincs velük sok bajom az utazás alatt. De ez a négy aztán a javából volt! Egy közülük egri lakos. Időnk még volt bőven a vonat indulásáig, így elhatároztuk, ezen időt az említett egri emberem házábanál töltjük el. Ennek megint csak örültem, legalább együtt maradunk. Hanem itt megint volt azután vendégség, olyannyira, hogy a délutáni vonattal nem is utaztunk el, hanem az éjjelivel.

Elmondhatom azt, hogy az egri és mezőkövesdi vendégszeretnek nincs párja! Itt tetőztük csak be a mulatságot. Az idő végre eljött, itt is búcsút kellett mondani... Így megkezdettük az utazást a borosüvegek társaságában (mert a kofferekből nem akartak kifogyni), folyton ittunk, mert a sonka, pogácsa és kalács kívánta nagyon.

2-án. Reggel elég kifáradva, kimerülve érkeztünk Szepsibe, és a hozott négy embert mindjárt leadtam. Igazán már örültem, hogy kissé kipihenhetem magam ezen erős züllés után. Hanem most keserűen csalódtam a pihenéssel. Délután parancsot kaptam arra, hogy 4 emberrel Munkácsra menjek ugyancsak újoncokért. Ehhez már nem volt kedvem, sőt egyenesen féltem, de hiába volt minden tiltakozásom, menni kellett. Este 7 órakor ültem vonatra 4 emberemmel, és hamarosan Kassára értünk. Itt azonban az egész éjet el kellett töltenünk, várni a további utazásra.

3-án. Délelőtt érkeztünk S.újhelyre, hol ismét volt időnk várakozni. Ezt felhasználva bementünk a városba, hogy valahova bejussak szállásra. Igen ám, csak hova? Közülünk egy sem ismerős itt, és hozzá éjjel is van, minden zárva.

Végre sok utánjárás után egy alsórendű szállodában kaptunk helyet 6 koronáért. Megérte azért, mert ezen szoba egyúttal zuhanyfürdő is volt, s sok esőtől a rossz tetőn keresztül a mennyezet átázott, csepegett... Be is fűtettünk, miután fáztunk, de a vizes fa nem akart égni, így egyes berendezésdarabokkal elégitettük ki a kályhát.

4-én. Délelőtt jelentkeztem a hadkiegészítő parancsnokságnál, de bizony itt sincs kilátás arra, hogy hamarosan megkapjam 60 emberemet, mert csak ma kezdenek bevonulni. A város egy csúnya zsidó fészek, itt láthatók csak a valódi zsidó típusok. Éjjelre egy kocsigyártónál kaptam szállást és elég jól aludtam.

5-én. Ma sincs semmi kilátás arra, hogy embereket kapjak, így a napot azzal töltöm, a várost járom, noha mást, mint piszkot, nem lehet látni. Ma vasárnap is van, délután egyik emberemmel a városi moziba megyek unalomból, hogy már az alsóbbrendű helyek mind el vannak foglalva, így a páholyt kell igénybe venni. Páholy! De micsoda páholy. A karzata zsákrongyokkal van becsavarva, ez szolgáltatja a díszet. Éjjelre pedig megint csak igénybe kell venni az elmúlt éjjeli szállást.

6-án. Ma is várakozom az emberekre, mi nagyon unalmas ezen ronda fészekben. Óh, ez nem Eger már, nincs az a vendégszeretet, ronda barátságtalan nép! Délután valahára megkapom embereimet, de a 60-ból pár hiányzik, így ma sem tudok hátat fordítani ezen utálatos helynek, és holnapig kell várnom. Az éjjeli szállásomat már igazán röstellem igénybe venni ezen barátságtalan népnél.

7-én. Délelőtt újból kezdettem összeszedni az embereimet, s valahogy meg is lettek. Így is eltelt az egész nap, és csak késő este hagyhattuk itt Munkácsot. Csúnya, piszkos embereket kaptam, tót pálínikakazánokat, alig van köztük pár iparos. No ezeknek is megörülnek Szepsiben. De nekem is elég gondot okoznak az úton.

8-án. Reggel érkezünk S.újhelyre, hol délután $\frac{1}{2}$ 2 óráig vesztegeltünk, és mikor vonatunk tovább indult, a legnagyobb bosszúsággal vettem észre, hogy 3 emberem lemaradt, s ezek hiányával érkeztem meg este Szepsibe.

9-én. Délelőtt a tegnap elmaradott 3 ember megjött, így rendben volna. Délután már ki kellett rukkolnom, mi nekem egy cseppet sem tetszik. Épp így a többieknek sem. Gyalázatostul kezd itt menni a gyakorlatozás, senki nem néz utána, pár nyálás szájú kadettre van bízva minden. Most már az öregek kiképzése is erősen folyik. Azok nem eszik hiába a kritikán aluli menáget. Bizony szegény öregekre is keserves napok jöttek.

10-én. A program ma is ugyanaz, mint rendszeren, gyalog rukkoló és ágyú melletti gyakorlat. Így telnek a napok bosszúságtól telve.

11-én. Reggel korán az összes emberekkel Kassára megyünk vonattal, itt a lövőterre megyünk éleset löni. Ez Kassától elég szép séta a hegyek közé. Délután utazunk vissza Szepsibe, én mindjárt szolgálatba is jövök, és ezen sorokat éjjel az őrszobán írom.

12-én. Semmi változás, a szokásos gyakorlatozással telik az idő.

13-án. Kirukkolás, én az őrszobán maradok, a szolgálatot átvettem, tehát itthon maradok. Ezt katonanyelven úgy hívják: swindli.

14-én. Reggel ismét kirukkolás volt tervbe véve, de miután az eső esik, ez elmaradt. Délután azonban végrehajtottuk, most én is kivonultam, mint ágyúvezető.

15-én. A szokásos testgyakorlat után délelőtt iskolával töltjük az időt. Délután, tekintettel március 15-re „dienst frei” van. A közös hadsereg kötelékében most érem meg először, hogy március 15-ikét megünneplik.

16-án. Iskoláztatással töltjük az időt. Most rendelet folytán a gazdálkodók tavaszi munkálatokra szabadságot kapnak. Én is meggondoltam a dolgot... felcsaptam gazdálkodónak. És sikerült is kapnom szabadságot.

17-én. A rendes gyakorlat. Ma, kik szabadságra megyünk, vagy 120 ember, orvosi vizsgára mentünk. Most már nagyon izgat a szabadság. A mai nappal ezen tartalék üteget kétfelé osztották, most egyik része az előbbeni 15-ös, a másik rész pedig 27-es tartalék üteg lett. Mert ezideig a 27-es ezrednek is a 15-ös adta a tartalékot.

18-án. Délelőtt gyakorlatozás, délután orvosi visit és fürdés. Nagyon nehezen várjuk a holnapi napot, mikor a szabadságosokat kell elereszteni.

19-én. Ma reggel történt meg csak a valóságban az elosztás a két üteghez. Vasárnap van, reggel az összes legénység a lovaglótéren lett felállítva, és itt kellett egész nap ácsorogni. Így ma sem mehettünk szabadságra, és úgy látszik, még holnap sem, mert holnapra szemle van bejelentve.

20-án. Reggel 6 órakor kirukkolás van. Azok, kik szabadságra megyünk, még a délelőtti folyamán nagy nehezen el lettünk bocsájtva, és a 11 órai vonattal el tudtunk utazni. Az utazás nagyon lassú és unalmas.

21-én. Reggel végre Pápára érkeztem egyhónapi szabadságra. Ezen idő alatt kissé foglalkoztam, de nagyon hosszú volt ezen szabadság, már alig vártam a végét...

ε Április hó.

20-án. Végre eljött a nehezen várt idő, hogy vonatra ülhettem. Reggelre érkeztem Budapestre, hol estig kellett várnom... Így bőven volt időm a várost alaposan megtekinteni. Este 8 órakor utaztam tovább, s így az egész éjet vonaton kellett tölteni. Azon idő alatt, míg szabadságon voltam, sok-sok feljegyezni való lett volna, de erre jobb fátyolt borítani.

21-én. Délelőtti ½ 9 órakor érkeztem Szepsibe, hol jelentkezésem alkalmával tudtomra adták, hogy e hó 8-tól zugf. vagyok, tehát varrjam fel a harmadik csillagot.

22-én. A ma esti feltámadási ceremóniához mint díszörség vagyok, még ilyen szolgálatot sem teljesítettem. Míg ez végbement, jól meg is áztunk.

23-án. Húsvét napja van, de elég csendesen telik el. Mára épp szolgálatba jöttem.

24-én. Az ünnep másodnapja is elég csendben telik el, jó napos idő van.

25-én. Ma megint megkezdődött a szokásos foglalkozás. Szóval igen unalmas.

26-án. Újból a tegnapi megszokott foglalkozás. Már azon gondolkodom, miképp kerülhetnék ki mihamarabb a harctérre. Egy másik zugsführerrel jó különszobában lakom, egy dívány szolgál nékem fekvőhelyül.

27-én. Élünk csak az egyformaságban.

28-án. A napi foglalkozás, nem változik semmi.

29-én. Semmi újabb, én csak nem tudok megbarátkozni ezen étellel.

30-án. Vasárnap van, foglalkozás nincs, így még unalmasabb a nap. Ezen élet csak annyiból jobb a harctérinél, hogy itt nyugodtan lehet lefeküdni, és reggel felkelni. De én inkább választom a harcteret még, hacsak ezután még meg nem szokom.

ε Május hó.

1-én. Az eső esik egész nap, így iskolázunk egész nap.

2-án. Ugyancsak esős idő, de azért künn foglalkozunk.

3-án. Tegnap déltől szolgálatban vagyok, így ma délelőtt sem megyek foglalkozásra. Délután ágyúinkkal kimegyünk a határba, és a zöldben iskoláztatjuk az öreg regrutákat. Így lassan múlik az idő. Az élelmezésünk mostanában egész jó, természetesen ez mindjárt elviselhetőbbé teszi az itteni helyzetet. Mostanában egy hozzánk került hadnaggyal (névszerint Steller) igen sok bajunk van, úgyszintén néki meg velünk. Az egész május hó így telik el az egyformaságban, azért nincs is mit róla írnom.

ε Június hó.

1-én. Kaptunk egy csomó újoncot, így lesz újból mivel foglalkozni és mérgelődni. Az utóbbi időben már úgysem igen volt foglalkozásunk, mert igen megfogyatkoztunk. Az öregek már mind ki lettek adva munkálatokra falvakba és uraságokhoz. Ez is nagyon érdekes. Hazulról elhozzák őket, és itt másoknak kell dolgozniuk, majd semmi, vagy nagyon csekély munkabérért. Hogy az övökét otthon ki végzi el, az igazán mellékes.

2-án. Megkezdődik az újoncok elemi kiképzése, ami cseppet sem kellemes foglalkozás. Igaz, meglehetősen anyagot kaptunk, és mindjárt könnyebb a kiképzők dolga.

3-án. Ugyanezzel foglalkozunk.

4-én. Folyik a munka, csak én utálom már ezen állapotot.

5-én. Ma újabban kaptunk 60 regrutát, ezeket most külön kell tanítani. Steller hadnagy, az az örült, már ezeket az embereket is kezdi üldözni. Olyasmit követel tőlük már, mint egy öregebb katonától. Így múlnak a napok az egyformaságban, és 11-ig nem is fordul elő valami különös.

11-én. Ezen nap annyival érdemes említésre, hogy ma nincs foglalkozás, és pünkösöd van. Máskülönbén semmi változás.

12-én. Természetesen ma is ünnepelünk, miután pünkösöd másnapja van, és azonkívül Szepsiben ezen a napon van a búcsú. Ez már kissé nagyobb élénkséget hoz. Mi is páran, jobb cimborák, rendezünk egy kis ivászatot (ugyan ez más alkalomkor is többször előfordul).

13-án. Az elmúlt ünnep után ma én nem a legjobban érzem magam. Ezért orvoshoz is mentem, hol 37,7 lázat konstataáltak. Minden testrészem fáj, erős főszaggatásom is van. Annyira vagyok, le kellett feküdnöm.

14-én. A láz nem szűnt, sőt emelkedett, hozzá még torokfájást is kaptam. No, jól nézek ki!

15-én. Mára még rosszabbul lettem, a láz folyton emelkedik. Már alig bírok mozogni.

16-án. Karjaimon és kezeimen oly tünetek mutatkoznak, mintha himlőbe esnék (orvosi vélemény), és mint ragályos beteget elkülönítettek, hol laktam pedig, a lakást fertőtlenítették. Én persze nem hiszek annak, hogy ragályos betegségbe esnék. A láz mára majd 40 fokot ért el, torokfájásom oly rendkívüli, már nyelni sem vagyok képes. Az orvos naponta többször jön hozzám.

17-én. Mára még rosszabbul lettem, az egész szám kihólyagosodott, a fejem majd szétpattan, a lábam ujjától a kezem ujjáig mintha minden forgóm ki volna törve. És az orvos tanácstalanul áll, mert nem tudja megállapítani a bajt, csak találgat. Ma a községi orvost is magával hozta, de annak a találékonysága sem hozta meg az eredményt.

A lázam mára a legmagasabbra emelkedett. Hogy himlőbe esek, arról már letett az orvos, most meg oda nyilatkozik, hogy „tán” syphilis lesz. No már ezért igazán szerettem volna nyakon vágni. Igaz, hogy ezen felfordult világban könnyen megy minden ragályos betegség megszerzése, de ezt már mégis képtelen vagyok elhinni. Látni tehát a huszadik században is az orvosi tudományt. Tej, tojás, tea, ezeket rendelte eledelül, természetes a saját költségemen kell ezeket beszerezni.

18-án. Nem javulok semmit, sőt a számmal még rosszabbul lettem. Ásványvizet, porokat rendel az orvos, persze ezt is a saját költségemre.

19-én. Csak egyformán vagyok, már magam sem tudom mi lesz velem. A láz csekélyt ugyan csökkent, de estére újra emelkedett. Bizony itt meg lehet döglenni, mikor az orvos tanácstalanul áll.

20-án. Kissé jobban vagyok, a lázam engedett, de a torkommal és számmal ebül vagyok.

21-én. Érzem, hogy javulás állott be, a láz ma is csökkent, úgyszintén a fájdalmam is.

22-én. Ma már fel is tudok kelni kissé, ez már jó jel! Most már az orvos úgy gondolkodik, tán elrontottam a gyomromat. Tehát himlő nem jött, syphilis sem. Akkor tán gyomorrontás... Kitűnő orvos ez a Makai.

23-án. A javulás tart, s már igazán örülök neki, hogy ezen börtönből, hogy egyedül fekszem, valahára kiszabadulnék.

24-én. Mára meglehetősen jól érzem magam, így az orvosi kezelést megköszöntem, visszamentem a lakásomra. Szinte egészen megkönnyebbültem.

25-én. Ma még pihenek, hogy jobban magamhoz térjek, no meg az időből is kiteli, úgy gondolom. Többet nem fizetnek sem így, sem úgy, de én azután reáfizettem ezen betegségre.

26-án. Ma már a napi foglalkozáshoz mentem, újból neki kellett fogni. Ezen betegség alaposan meggyötört, nem tudom... mikor jövök helyre. Ma ütegünket nagyon öröndetes meglepetés érte, ugyanis Steller úr elment az ütegtől. Ennek természetesen minden alattvalója szívből örül és hálát ad. Most egész más élet fog megnyílni az ütegnél.

27-én. A rendes napi foglalkozás az újoncokkal, akikkel elég mérgeződni való van.

28-án. Erős meleg van, majd elolvad az ember. Mi azért csak nyomtatjuk a vásártér gyeptét az újoncokkal. Délután erős zivatar keletkezik, így iskolázással töltjük az időt.

29-én. Délelőtt ugyancsak az eső esik, tehát iskola van. Délután már a szabadban foglalkozunk, miután az eső elállt. A nagy forróság kissé lehült, már majd elviselhetetlen volt... Mostanában erősen mennek ez az ütegtől kisebb-nagyobb csoportok a harctérre, idegen csapathoz is. Most már erősen megfogyatkoztunk, különösen altisztek vagyunk kevesen. Az úgy látom, még reám mostanában nemigen kerül sor, mit pedig nem bánnék ezen viharos dús mulatságokkal teli fészekben...

30-án. Csak a rendes napi foglalkozás. Most van egy hadnagyunk, aki mellett egész selyem életünk van. Csinálunk, mit akarunk. Nekünk más nem is kell. Így ezen hó is letellett.

ε Július hó.

1-én. Jó meleg idők járnak, az újoncok ugyancsak izzadnak. Ma is a megszokott foglalkozás.

2-án. Vasárnap van. A legutóbbi felsőbb parancs szerint vasárnap is foglalkozni kell, mit a Steller úr meg tartott. Azonban most mi fűtyülünk a felsőbb rendeletre, megtartjuk a munkaszünetet, sőt délután a nagyvendéglő kertjében nagyon is jól érezzük magunkat, mert 2 hordó sört kell párunknak elfogyasztani két becsületes ember jóvoltából... De volt is ám hatása ennek. A mai nappal az új újoncok is munkára lettek rendelve, noha alig egy hónapja vannak kiképzés alatt. Úgyis nagyon gyenge kiképzésben részesülnek, most meg azt is elfelejtik, mit eddig tanultak.

3-án. Alig maradt pár ember az újoncokból vissza, mit nem is bánánk. Most ezekkel foglalkozunk még.

4-én. A mai nap is eltelik az egyformaságban. Oly kevesen vagyunk most, még szolgálatra is az újoncokat kell kirendelni. Holott jóformán még a fegyvert is alig bírják kezelni.

5-én. Tegnap a regrutákat beoltották colera ellen, ma pihenőjük van, így nekünk altiszteknek legalább semmi dolgunk sincs. Ez nem bánjuk..., mert olyan hőség van, hogy az ember nem kívánczik kimenni. Az egész napot bent töltjük, már a nagyvendéglőben értem.

6-án. Délelőtt az eső esik, tehát iskolázással töltjük az időt. Délután kimegyünk a város határában elterülő magaslatokra és erdőségbe, és ott az újoncokat harcászatra tanítjuk. Így tellett el a mai nap, mely után a vacsora, mi teljes bablevesből állott, nagyon jól ízlett.

7-én. Délelőtt némi foglalkozás, délután fürdés.

8-án. Az eső esik, így délelőtt a szobában foglalatostkodtunk. Délután, miután szombat van, lakástakarítással fejeződik be a hét.

9-én. Miután vasárnap van, nincs semmi foglalkozás. Ma a város kezd élénkülni a vidékről jöttekkel, miután holnap országos vásár lesz.

10-én. Miután az újoncok újból oltva lettek, nincs semmi foglalkozás. Így teljesen az országos vásárban szórakoztunk. Ma végre Bözsitől kaptam levelet, mi eléggé lehangolt.

11-én. Délelőtt foglalkoztunk keveset, délután azonban semmit.

12-én. Délelőtt gyakorlatozás. Délután a szabadban harcászat. Mondhatom, igen rossz napokat élek, a gondtól majd megőrülök.

13-án. Délelőtt és délután ágyúgyakorlat.

14-én. Mint tegnap, ugyanúgy töltjük a mai napot is.

15-én. Délelőtt a rendes napi foglalkozással telik az idő, délután megint oltás volt, én is be lettem oltva. Igazán nagyon kellemetlen már ezen sok oltás, mit rajtunk végeznek.

16-án. Vasárnap van, az eső esik egész nap, és hűvös idő van. A bentlétre szorít bennünket, ez azonban nagyon unalmas helyzet.

17-én. Ma ugyancsak egész nap az eső esik, bent foglalkozunk és iskolázunk.

18-án. Szinte esős idő, ma is be vagyunk szorítva. Már ebből is elég volna éppen.

19-én. Borult idő, napközben esik is. Azért künn foglalkoztunk. Nagyon nyugtalanít, hogy hazulról nem kapok értesítést.

20-án. Künn foglalkozunk, az esőzés tán megszűnik.

21-én. Ma sem változik semmi, az unalmas foglalkozást üzzük.

22-én. Az esők után elég meleg idők járnak, a program ma is a rendes. Újabban a szombat délutáni tisztogatási időt is eltörölték.

23-án. Vasárnap van, nem foglalkozunk semmivel.

24-én. Újból kezdjük a heti műsort, mi igen egyhangú, nem változik semmit.

25-én. Erős meleg idők járnak megint az eső után, de azért üzzük a foglalkozást.

26-án. Semmi említésre méltó nem történik.

27-én. Ezen nagy forróságokban egész megsűrűsödik az ember vére. Napközben a nagyvendéglőben sörrel csillapítjuk szomjunkat.

28-án. Ezen utálatos meleg csak tart, az ember fél kimenni. De ha keveset is csinálunk, mégis künn kel lenni a foglalkozáson.

29-én. Egy kis ágyú gyakorlatozást tartunk, és így eltelik a nap.

30-án. Ma nem foglalkozunk, miután vasárnap van, s így a vendéglőben védekezünk a hőség ellen.

31-én. A hónap utolsó napját is a napi foglalkozással fejezzük be.

ε Augusztus hó.

1-én. Most újból mennek a szabadságolások az aratási munkálatokra. Én is erősködöm, hogy kapjak szabadságot, de nemigen akarják megadni.

2-án. Ma is csak a rendes foglalkozást tartjuk azon kevés emberrel, mi itt van.

3-án. Ma sem változik semmi, csak a szabadságért kell sokat mérgelődnöm.

4-én. Foglalkozom, mint rendesen, noha én most fütyülök a foglalkozásra. Azt hiszem, ezen ípsék nem a legjobban jönnek ki velem a szabadság végett.

5-én. Most csak a bosszú tervvel foglalkozunk páran, akiknek nem akarnak szabadságot adni. Máskülönben nincs semmi különös újság.

6-án. Szolgálatban vagyok. Este a nagyvendéglőben nagyobb murit csapunk. Ugyancsak az irodista társaság is mulat annak örömeire, hogy közülük többen szabadságra mennek. Tehát nekik van szabadság. No én azért csináltam is köztük rendet, a mulatságból szétzavartam őket.

7-én. Foglalkozáshoz nem megyek ma sem, páran egész nap mulatunk.

8-án. A mai nap is épp úgy telik, mint a tegnapi, hiába van Junker hadnagy minden kérése, ma sem vagyok kapható, hogy a foglalkozáshoz menjek.

9-én. Ma végre mentem foglalkozáshoz, ugyan nem csinállok semmit.

10-én. Lembergbe utaztam, egy önkéntes tizedest kísértem a gyűjtő állomásra. Hát ezen kellemetlen utat is reám sózták. Nekem csak mindig akad ily megbízás, mire csak reá fizetek. Azonkívül a toloncra is nagyon kellett ügyelni.

11-én. Délelőtt 9 órakor érkeztünk Lembergbe. Most van először alkalmam, hogy Lemberget láthatom. Igen szép állomása van, a vonatok üvegtető alá futnak be, a le- és feljárat pedig föld alatt történik, mint Győrben.

A város szépnek mondható házaival egész nagyvárosias. Csak utcái nagyon szűkek, és most elhanyagolt. Kereskedelme és a forgalom teljes mértékben folyik, gyönyörű üzleteit és kirakatait még Pest is megirigyelhetné. Villamos közlekedése mintaszerű, ki is kocsikáztam magamat alaposan. Vendéglőkön és üzleteken egész magyar felírások vannak, sőt már tulajdonosaik magyarul is megtanultak. Csak a rengeteg katona, mi itt van, és a sebesültek érkezése juttatja emlékezetbe azt, innét nem nagyon messze harctér van. Szállítmányomat csak délután tudtam átadni nehezen, és már nagyon örültem, hogy megszabadulhattam tőle. Így még ma abba a helyzetbe jutottam, hogy vissza is utazhatok. Délután folyamán is az állomás körül többszáz sebesült várja az elszállítást, mi igen szomorú látványt nyújt. Este 7 órakor vonatra ültem...

12-én. Reggel 4 órakor érkeztem Sianki (Galícia) határmenti faluba, nyomorult pár házból áll, itt délután 2 óráig kellett vesztegelni, míg tovább utazhattam. Végre ez is eljött, s 15 perc alatt Uzsok magyar határállomáson voltunk. Ezen útvonalon már másodszor utazom, igen szép vidék ez hegyóriásaival, de csak nézni. A harcok emlékei, a tömegsírok mindenfelé láthatók. Tovább Ungváron át utazok, itt már kikerül az ember a hegyóriásokból. Így egész nap utazom, és a harmadik éji utazással éjjel 12 órakor érkeztem Kassára, hol a hátralévő éjet töltöttem.

13-án. Az egész délelőttöt Kassán kell töltenem, és csak délben utazhatom tovább. Délután ½ 3 órakor érkeztem Szepsibe, hol a collegák örömmel látták visszatértemet, s ennek örömeire egy jót muriztunk az éj folyamán.

14-én. A délelőttöt az éjjel átaludtatta velem, s csak délután jöttem foglalkozáshoz.

15-én. Nagyboldogasszony, ünnep. Délelőtt a legénység csalánszedéssel foglalkozik, délután pedig, miután ünnep van, nincs foglalkozás. Én pedig szolgálatban vagyok. A csalánszedés újabb rendelet szerint a napi foglalkozáshoz tartozik hetenként háromszor. Természetes, a legénység ennek csak örül, mert a kertekben nemcsak csalánhoz, hanem gyümölcshez is jut. És az utóbbival inkább foglalkozik, mint a csalánnal.

16-án. A rendes napi foglalkozás.

17-én. Ma sincs különös említésre méltó.

18-án. A király születésnapja alkalmából templombamenet van, hova a legénységet én vezetem. Ennek folytán a mai ebéd is eltérő a többiektől.

19-én. Délelőtt a rendes napi foglalkozás, délután a legénység a közeli falvakba megy csalánt szedni.

20-án. Vasárnap és István király napja van, így pihenő nap.

21-én. A napi rendes foglalkozást elvégeztük, és utána egy alapos mulatságot rendezünk unalomból. Igaz, ez nem újság, miután sűrűn előfordul.

22-én. Semmi érdemleges nem fordul elő.

23-án. A mai nap is egyformaságban telik el.

24-én. A legénység már reggel csalánszedéshez megy, így egész nap nincs dolgom.

25-én. A rendes napi foglalkozás és játék.

26-án. Délelőtt gyakorlatozás, délután csalánszedés. Ma több tiszt jött az üteghez, most már több a tiszt, mint a legénység.

27-én. Miután vasárnap van, nincs foglalkozás.

28-án. A regruták kezdenek újból bejönni. Úgyszintén egy nagyobb transzport megy a harc-térre. Újabban a legénységnek megint van egy foglalkozása, szalmafonás. Ma kaptuk hírül Románia hadüzenetét a Monarchiához. Tehát mit vártunk is, megtörtént... Azonban nincs kizárva, hogy ez is rá ne fizessen.

29-én. A mai délelőtt gyakorlatozás, délután pedig a szokásos csalángyűjtés.

30-án. A mai délelőtt is a szokásos foglalkozással telik el, délután pedig kapszli lövés a regrutáknak.

31-én. A hó utolsó napja is eltelik a szokásos foglalkozással.

ε Szeptember hó.

1-én. Ma mentek el a frontra, kik már napok óta várták a parancsot erre.

2-án. A szabadságosok jönnek vissza, természetes ez csak mulatást von maga után.

3-án. Nincs semmi változás.

4-én. Délelőtt a rendes foglalkozás, délután próba rukkolás van, miután 6-án szemle lesz.

5-én. Az unalmas foglalkozás ma is.

6-án. Reggel megtörténik a kivonulás a határba. Egy ezredes alkalmatlankodik itt egész nap. Végre is megelégedett velünk, de mi is övele.

7-én. Semmi különös változás.

8-án. Ünnepe van (kisasszony), de azért délelőtt üzzük a napi foglalkozást. Ma összeíratott megint kik újabban szabadságra mennek, én is közte vagyok. Kíváncsi vagyok, sikerül-e. Igaz, nem sok kedvem van rá.

9-én. Csak délelőtt foglalkozunk, délután pedig pihenünk, miután a legénység nagyobb része nincs itthon. Úgy látszik, a szabadság sikerülni fog.

10-én. Délelőtt, kik szabadságot kaptunk, elhagyjuk Szepsit három hétre. Tehát ez hamarosan ment.

11-én. Reggel érkeztem Pápara. Ezen idő, mit itthon töltöttem, meglehetősen tellett el, és ezzel szeptember hó le is telt.

ε Október hó.

1-én. ... ezen reggel vonatra ültem, hogy visszautazzak. Vasárnap van, a túlsúfolt vonatban nem igen kényelmes utazás van. Komáromból Kellner káplárral utaztam tovább, ki szintén szabadságon volt.

2-án. Délelőtt érkeztem Szepsibe. Délután már foglalkozáshoz is mentem.

3-án. Szolgálatban vagyok. A szabadság visszatetsző.

4-én. Ma azon „kellemes” meglepetés ért, tudtomra adták, hogy a harctérre fogok menni, mégpedig egy válogatott társasággal. Rónay és Valner kadétkok, Novák, Kellner és még páran. No lett is erre alapos mulatás.

5-én. Ma már ki sem ruckolunk, ... csak züllünk egész nap. A kadétkok velünk mulatnak.

6-án. Egész nap fekszem, miután nem jól érzem magamat.

7-én. Még mindig nem tudjuk, mikor indulunk, még fel sem öltöztettek bennünket. Most csak írással töltjük az időt.

8-án. Még ma sem tudunk semmit, pedig már jobb szeretnénk túl lenni az egészen.

9-én. Ma is bizonytalanságban telik el.

10-én. Ma sem tudunk többet. Már türelmetlenkedünk nagyon.

11-én. Végre ma délután tudtukra jött, hogy holnap délelőtt 11 órakor megyünk. Végre eljött a várva várt nap is. Ma megtartottuk a búcsúestélyt is a nagyvendéglőben. Míg ezen idő eljött oly mulatásokat csináltunk, hogy Szepsi megemleget bennünket, de mi is Szepsit. Már feljebbvalóink örülnek, hogy elhagyjuk a várost.

12-én. Reggel öltözünk be, és elég gyalázatosan nézünk ki az így reánk szórt ruhákban. Még ezzel is bosszantottak bennünket, hogy a ruhát az utolsó órában adták ki. Nagy nehezen mégis elkészültünk, és még a délelőtti folyamán elutazhattunk. Kassára érve... csak késő délután indultunk tovább. Este Sátoraljaújhelyen voltunk, és a vonat indulásáig levő időt alaposan felhasználtuk az ivásra. Éjjel találkoztunk Csapon Rónayval, itt volt megint mulatás, míg tovább indulhattunk. A terv az volt most, hogy szüretre megyünk Benére, Rónayékhoz. Csakhogy ez másképp ütött ki. A sok zülléstől mind elaludtunk a vonaton, s csak Királyházán ébredtünk tudtára annak, hogy célunkat elhagytuk. Most egy tehervonat paklikocsijában tettük meg az utat visszafelé, mert a szüretet nem mulasztjuk el.

13-án. Délelőtti érkezünk Benére kalandos utazás után. Mindjárt a szőlőbe mentünk, hol a legnagyobb barátsággal fogadtak bennünket. Itt alaposan ettünk és ittunk újból, és szívélyes búcsúzás után délután tovább utaztunk. Természetesen útravalóval bőségesen el lettünk látva, bor volt egy tízliteres demizsonnal. Az ivás tehát ment a vonaton is.

14-én. Reggel érkezünk Lembergbe, hol az egész napot töltöttük. Szállásunk a Wanda Szállodában volt.

15-én. A mai napot is Lembergben töltjük, elég időnk van a várost megtekinteni.

16-án. Délelőtti indultunk tovább Lembergől. Ez már sürgős is volt, miután a pénzből mind kifogytunk. Délután érkezünk Zloczow állomásra, hol az utunk vonaton végetért. Az éjet a városban levő „landsturm” kaszárnyában töltöttük, mely igen sokat szenvedett az orosz invasiótól. A város máskülönben elég csinos és forgalmas.

17-én. Reggel kocsin (illetve gyalog, mert az csak a podgyászt vitte) mentünk tovább a 18 kilométerre fekvő Lodhorcze községbe, hol a parancsnokságunk volt. Ezen utat szakadó esőben tettük meg, és bőrig ázva délután érkezünk a parancsnoksághoz. Az éjet itt töltöttük, megvártuk a beosztást.

18-án. Délelőtti mentünk ki a 4 km-re fekvő ütegállásba. Most természetes el lettünk osztva a 2 üteghez, én az elsőhöz kerültem. Tehát majd egy heti fáradtságos utazás után érkezünk a helyszínre. Igaz, nagyon szokatlannak tetszik ezen ismeretlen ütegnél, de majd talán megszokjuk.

19-én. Hideg idő lett mára, erősen fagyott. Pedig még korán van. Beosztásom még ma nincs, a potze stellungban unatkozom, a jól elkészített földbe ásott tanyán, mert itt még az istállók is a földbe vannak építve. Az élelmezés, ha nem is valami kitűnő, de kielégítő. De sár annál több van.

Majd 8 hónapi veszélytelen foglalkozás után újból oda kerültem, hol a halált osztogatják. Most tűrhető csend van itt, olykor hallható 1-1 ágyúlövés és a gépfegyver kattogása. Este a „BERTA” szok működni, mint épp most is.

Ezen üteg, melyhez kerültem 2 ágyúból áll, 10 centiméteres messzehordó, lőtávolság 14 kilométer. Az egyik, a „Böske” mindjárt itt van tőlünk párszáz lépésre, míg a másik tőlünk távol van elhelyezve. Az előbbi erősen veszélyezteti az orosz tüzéség. Az éjek meglehetősen nyugodtan telnek el. Ezen ütegnak meglehetősen félelmes neve van, miután parancsnoka a hírhedt Kéler kapitány, kit még tényleges időmből Komáromból ismerek.

20-án. Ma sincs semmi foglalatosságom, a fedezékben töltöm a napot. Délután az orosz tüzéség kezd löni, mi este élénkül, 9 órakor azonban elcsendesül. A mai nappal itt is beütött a hústalan nap.

21-én. Egész nap az eső esik, pedig úgyis a sárba fulladunk. Semmi változás nincs, olykor hallatszik egy lövés. Beosztásom még ezideig nincs, nagyon unatkozom. Ismerős nincs senki az ütegnél.

22-én. A délelőtt csendes, délután az ellenséges tüzéség ad le pár lövést a vasúti vonal irányába. Este $\frac{1}{4}$ 10 órakor a muszka újból kezdi a lövést. Unalomból a telefon mellett teljesítek szolgálatot, ámbár ez is unalmas. Ha még a Szepsi nagyvendéglő itt volna, könnyebben telnének a napok.

23-án. Ugyancsak az eső esik, hogy az Isten verné meg már. Az ellenség egy ütege ugyancsak bolondul kezd löni egész délutánig. Ekkor a mi tüzéségünk is munkába kezd, közte a Böskénk is, ez a Donikwiczában levő ellenséges gyalogságot üdvözölte. Ezen játék este is tart kisebb mértékben, közbe gyalogsági ösztűz is vegyül. Éjjel ugyancsak gyengébb ágyútűz folytatódik.

24-én. A mai nap elég csendesen telik el, néha egy lövés hallható, úgyszintén este is. Este 7 órakor jött telefonjelentés, hogy a muszka a 67-es gyalogezredünk előtt okoskodik.

25-én. Az idő kitisztul. Már a délelőtt folyamán a tüzéség mindkét részről kisebb mértékben actióba lép, mely délután erősödik. Délután 4 órakor tőlünk jobbra, a 31-ik hadosztálynál a 44-esek előtt erős ágyútűz keletkezett, mi tartott $\frac{1}{2}$ 6 óráig. A Berta is erősen actióba lépett, és erősen küldözgette a csomagot az ellenségnek. Ezután a tüzelés csökkenik a gyalogság részéről is, annál jobban dolgoznak a fényszórók és világító pisztolyok a sötét estében. Este 7 órakor azonban 1 ütegünk még erősen kezd dolgozni, s ezután is kisebb mértékben egész éjjel hallhatók lesznek lövések.

26-án. Ma kaptam meg a beosztásomat, és így elkerültem a tőlünk balra 8 km-re fekvő megfigyelő állásba. Ezen megfigyelő egy magaslaton van a földbe ásva, úgy néz ki, mint egy rablóbarlang. Itt négyen vagyunk, 1 tiszt, 2 altiszt, 1 tüzér. Most először kerültem ily beosztásba, azt hiszem, nem lesz a legrosszabb. A délelőtt nyugodtan telik el, délután az ellenség részéről gyengébb ágyútűz van, mi az est beálltával megszűnik. Részünkről egész éjjel történtek lövések.

27-én. Egész nap ködös idő van, így a megfigyelés lehetetlen. Így a harci tevékenység szünetel. Este 7 órakor pár ellenséges üteg kezd tüzelni erősebb mértékben. Ennek ellensúlyozására a mi tüzéségünk is tüzelésbe fog, mi tart késő estig. Az éj többi része nyugodtan telik el. Mint gondoltam is, elég nyugodt hely lesz itt részemre. Azonkívül ma az üteget nagyobb öröm is érte, ugyanis a hírhedt „rettegett vezér” Kéler kapitány elhelyeztetett tőlünk a honvéd tüzéséghez. Most legalább békesség lesz az ütegnél.

28-án. A délelőtt elég csendes, délután a szokásos kisebb tüzéségi tűz, mi tart éjjelenként is. Kapitányunk már ma a legnagyobb örömeinkre elment, és így megkönnyebbültünk.

29-én. Nincs semmi különösebb, napközben és éjjel kisebb ágyúzás. Most már kezdek itt megszokni az új beosztásban. Élelmezve idegen ütegnél vagyunk, igaz, nem valami kitűnő a menü, de nem lehet rajt segíteni.

30-án. Hideg, szeles idő van. Dél előtt hallhatók ágyúlövések, délután csend van, olykor fegyverpattogás hallható. Este is időközönként hallható ágyúzás, máskülönben nincs semmi említésre méltó. Itt elég nyugalmas a helyzet két részről: először távol vagyunk az ütegtől, másodsor ezen helyet az ellenséges tüzérség kíméli. Pedig ugyancsak sok megfigyelő van rajta, mit az ellenség is elég jól láthat.

31-én. Dél előtt nincs semmi harci zaj. Délután azonban a tüzérség mindkét részről kisebb mértékben dolgozik. Ütegünk ugyancsak tűz alá vett egy ... ellenséges kocsioszlopot és később gyalogságot. Az est beálltával a tüzelés megszűnt, később azonban és egész éjjel kisebb mértékben folyt a tüzelés. Az ellenség máskülönben itt elég csendesen viselkedik, most főleg a téli állás építésével van elfoglalva, miben sokszor megzavartatik.

ε November hó.

1-én. Ma végre szebb idő mutatkozik, mi először fordul elő, mióta itt vagyok. Ma sem történik semmi különös. Délután egy ellenséges repülő végzi felderítését. Az éj folyamán néha ágyú- és fegyverlövések zavarják a csendet.

2-án. Dél előtt ugyanaz a helyzet mint tegnap. Délután az ellenséges tüzérség Donikowicza és Holoskowicze közti gyalogsági állásainkat löni kezdi. Az éj folyamán ugyancsak hallhatók lövések, a gyalogsági fegyverek is folyton működnek. Eközben telnek napjaink lassacskán.

3-án. Hajnalban is folyik a lövöldözés kisebb mértékben. Ez már a rendes program, az egymás nyugtalanítása. Dél előtt folyamán a tüzelés erősödik, mi tart délután is. Az erősítési munkálatok mindkét részről folynak erősen.

Ma szebb idő van, mi szinte újságszámba megy. Este 10 órakor az ellenség ismét erősen lövi a vasútvonal környékét és a téglagyarakat. Ezen vasút Bródyba vezet, minek most részünkről végállomása Zabloszcze. (Ezen falu közvetlen mögöttünk van a völgyben.) Most éjjel 12 óra van, megyek aludni.

4-én. Reggel 6 órakor már az ellenséges tüzérség lövi a Zabloszcze-i állomást. Az ellenséges tüzérséget, mely jobbára erdőben van, nagyszerűen meg lehet figyelni lövés közben a csőtűzről. Ma szép idő van egész nap, repülőink tevékenykednek is. A tüzérségi tűz tartott egész estig kisebb mértékben. Este 8 órakor újból kezdődik az ágyúzás, és a gyalogsági fegyverek is ropognak.

5-én. Semmit nem változnak az állapotok, csak az egyformaság. Ma is szép idő van, látható, mint az ellenséges vonalaknál az oroszok mint mennek a temploma a közel eső falvakba. Ebben mi sem zavarjuk őket. Elég nyugodt itt az életmódom, senki sem zavar. Élelmezve a 2/27... ütegtől vagyunk, mi a mostani állapotokhoz elég kielégítő.

6-án. A helyzet egyforma, ütegünk ma több pontra tüzel, hol az ellenség foglalatosskodik, mert mostanában erősen építget. Délután kaptuk azon jelentést, hogy Mackensen csapatai Dobrudzsában 10 000 foglyot ejtettek, és megkezdették az átkelést a Dunán. Persze ilyen hírek kissé felvillanyozzák az embereket. A mai éj csendesebb, mint az előzők.

7-én. Reggel ütegünk háborgatni kezdi a muszkákat, kik „kártoflit” szednek, és egyéb munkákat végeznek. Más ütegek is ezt csinálják, ez azonban csak haszontalan municiópazarlás részünkről. Ma ilyesmire kedvező idő van, miután jól lehet megfigyelni. Természetes, az ellenség is ezt csinálja velünk. Délután az ellenséges tüzéség egy ütege Domkovicza északi részén elterülő gyalogsági fedezékeinket gránatozza, de persze minden eredmény nélkül. Este is tart a lövöldözés, mi kisebb mértékben éjjel is folytatódik. Bródyban, mi 12 km-re előttünk fekszik, tűz van.

8-án. Szép, gyenge napos idő van, mi a megfigyelésnek nagyon kedvez. A terep, merre a szem lát, csupa földhányás, árkok, fedezékek, megfigyelőállások, rögtönzött erődítések stb. A tüzéségi tevékenység ma is a szokásos mértékben folyik, este a 30 ½-es is pár lövést tesz. Ugyancsak este 7 óra 30 perckor részünkről Radziwilownál repülőtámadás volt. Éjjel szintén a szokásos tevékenység.

9-én. Kora reggel hallhatók már lövések, délelőtt azonban csend van. Délután Szuchodoly-ból egy ellenséges üteg erősebben tüzel Dubic-ra, Böskénk azonban pár lövéssel elhallgattatja. A lövések este sem szünetelnek a gyalogság részéről sem. Este 10 órakor egy ellenséges üteg ismét munkába veszi Holoskowicze környékét.

10-én. Reggel egész csend, csak később 1-1 lövés hallható. Ma itt elég nyugodt a helyzet, az orosz ma nem lőtt. Ütegünk ma is lőtt kisebb mértékben. Délután azonban tőlünk balra, Brody irányában élénkebb tüzéségi tevékenység volt. Az est és éj nyugodtan telt el.

11-én. Ködös idő van egész nap, ez pedig a megfigyelő munkáját nagyban megkönnyíti, miután nem látható semmi, hogy az ellenséggel lehetne foglalkozni. Én ezt nem is bánom, legalább a távcső (binokli) nem rontja a szememet. Az egész nap így csendben telik el.

12-én. Ma is borult, ködös idő, így a mai nap is csendben telik el, lövések nem hallhatók. Úgy látszik, a szép napos idő után következnek a zord téli napok. Az éj is nyugodtan telik.

13-án. Ma sem történik semmi különös, említésre méltó. A semmittevés kezd unalmas lenni, nincs semmi foglalkozás vagy változatosság, mivel az idő jobban telne. Csak a rendes nappali és éjszakai telefonszolgálat, melyből a megfigyeléssel együtt 24 órában 8 órai szolgálat jut. Az utóbbi időben az ételmezésünk is kezd hanyatlani a jósból. Az utóbbi héten... már csak egyszer volt marhahús, most kezdenek divatba jönni mindenféle „cakonpank” ételek, összefőzve bab, kartofo, tarhonya, káposzta stb., hozzá nagyon kevés konzervhús vegyítve. A vacsora szinte már csak a nagyon kétes feketekávéból áll, az 1 porció kenyér naponta még megvan, kivéve a hétfőt, mikor csak ½ porció járja. Tea minden délben van, ebbe hetenként kétszer cukor és rum is kerül, a többi napokon azonban az utóbbiak hiányoznak belőle. Trafik mostanában egy emberre ½ pakli dohány (hármás) vagy ennek megfelelő cigaretta dohány illetve cigaretta járulé, miből még valahogy csak ki lehet jönni.

Bizony ezekben keserű csalódás érte el az embert, ha visszatekint a múltba. És mi itt, kik idegen üteghez vagyunk beosztva ételmezésre, még mostohább elbánásban részesülünk. Itt is elkelne már az ételmezési biztos, nemcsak az országban. De bele kell szokni azon közmondásba, hogy minden jónak böjtje is szokott lenni, de van ám! Igaz, majd elfelejtem említeni, olykor mégis előfordul, hogy megörvendeztetnek bennünket egy-egy üveg ásványvízzel..., hogy a régebbi jobb napokat ki ne töröljék emlékezetünkben. Ily körülmények között nagyon jó szolgálatot tesz a kartofo... s egyúttal visszaidézi emlékünkből a háború kezdetének pár hónapját, mikor ugyancsak ennek a jótéteményére bíztuk magunkat. A tisztak, ha némely

dologban ők is érzik a hiányt ugyan, de azért az élelmezésüknél nem igen járnak a legénység nyomában. No, de ez mindig így volt.

14-én. Reggel szép idő mutatkozik, csend van. Bródynál egy ellenséges léggömb jön fel, és megfigyelést végez. Délelőtt folyamán ütegünk egy hosszabb ellenséges menet train oszlopot vesz tűz alá. Az ellenséges tüzérség pár nap óta csendben van. Délután az eső kezd esni, este pedig havas eső. Éjjel semmi különös

15-én. Gyengébb havazás állott be, tehát a tél beköszöntött. Ma az orosz állások mögött igen nagy forgalom volt, de tüzérségünk gondoskodott is róla, hogy megzavarja. Ütegünk is ilyen nagyobb menetelő oszlopot kényszerített futásra, ilyesminek a látása pedig nekünk elég örömet okoz. Ugyancsak délelőtt folyamán tüzérségünk, közte a 30 ½ is Dubictől jobbra levő ellenséges állásokat hatásos tűzzel tisztelte meg. Az orosz tüzérség ma is hallgat, az est folyamán távolból hallatszik lövés.

16-án. Reggel minden csendes, sőt mondhatni egész délelőtt. Délután hallható pár lövés, ütegünk is lő párat a munkálkodó oroszokra a Dubie-i állásunknál. Az est megint csendes, éjjel azonban hallható pár lövés.

17-én. Egész nap a hó esik, így nem látható semmi. És így megint tétlenségre vagyunk kárhoztatva. A vonalon elég csend van, mi éjjel sem változik.

18-án. Reggelre az egész táj fehér színt öltött, miután az elmúlt éjjel erősen havazott. Az egész vonal csendesnek mondható. Délután egy ágyúnk a dolgozó ellenséget nyugtalanítja némely helyen. Most, hogy a táj fehér, könnyű az ellenséget meglátni, ha előbújik rejtekeiből. Este 9 órakor az ellenség ad pár lövést.

19-én. Reggel kriminális rossz idő keletkezik, mi tart egész nap. Hideg, hófúvás, mely egy-kettőre betakar bennünket a földalatti üregben. Ezen időjárás hasonlít a most egy évihez a Strypa parton. De bármilyen rossz is az idő, azért reggel mindjárt hallhatók lövések, mi később megszűnik, s a nap további része csendben telik el, úgyszintén az éj is.

20-án. A tegnapi rossz idővel ellenkezőleg ma szép, napos, gyenge idő lett, a hó is olvadásnak indul. Ma a harci tevékenység is fokozottabb. Az ellenséges tüzérség is munkába lépett ma, délután folyamán nehéz ágyúval lőtte a kadlubiskai utat. Ütegünk ugyancsak egy ellenséges üteget foglalkoztatott.

A tüzelés este és éjjel sem szűnt meg, a gyalogsági és gépfegyverek is szorgalmasan működtek. A 25-ik gyalogezred ma egy ballont bocsájtott fel, mi az ellenség számára röpiratot közvetít, mellyel a románoknál elért sikereinket tudatjuk. Tehát a bocskoros oláh is meg lesz egy kicsit táncoltatva.

21-én. Már kora reggel Bródy felől ágyúzás hallható, itt előttünk csend van. Szép tiszta idő mutatkozott, hideg nincs, de később köd ereszkedett, így megint gátolva van a megfigyelés. Azért napközben gyenge tüzelés folytatódik, mi este erősödött. Később a tüzelés megszűnik, csend áll be. Éjjel kaptuk azon megrendítő szomorú hírt, Őfelsége este 9 óra 5 perckor meghalt. Ez igazán váratlanul jött, ki tudja, nem idéz-e elő nagyobb változást.

22-én. Gyenge idő van ma is, napközben gyenge ágyúzás hallható. A szép időt a repülőgépek is felhasználják, a levegőt szelik. Az éjjeli csendet néha egy lövés zavarja.

23-án. Az ellenséges tüzéség a gyalogsági állásainkat schrapnelozza, melyen embereink dolgoznak. Ma is elég szép idő van ahhoz, hogy a repülők tevékenykedjenek, egy ellenséges gép erősen vizsgálja állásainkat, pedig tüzéségünk eleget lövi. A rossz téli időt egész kellemes őszi idő váltotta fel, minek mi csak örülünk. Az est beálltával a tüzelés megszűnik, és az éjjet sem zavarja semmi.

24-én. Ma szintén nyugodt nap van, csak kisebb szokásos tüzelés van. De ezt már úgy megszokta az ember, hogy nélküle nem is érzi jól magát. A mai napnak az a nevezetessége, hogy az esküt letettük az új uralkodóra. Hogy sietnek vele, hamar akadt ezen állásra pályázó. Az éjjet mi sem zavarja.

25-én. Délelőtt élénkebb tüzéségi tűz. Egy ellenséges repülő Lablosczéra bombákat dobott, a vasúti forgalmat szándékozik ezzel veszélyeztetni. Részünkről is egész nap járnak a gépek. Délután csend van. Egy gépünk azonban még este sem tért vissza, úgy látszik, az ellenség kezébe került.

26-án. A rendes napi programon kívül nem fordul elő semmi különösebb, az est és az éj is nyugodt.

27-én. Délelőtt az ellenség élénkebben tüzel, mit mi is viszonzunk. Az éj nyugalma azonban nem zavarja semmi.

28-án. Teljes csendben telik el az egész nap, ködös enyhe idő, a tevékenységet megszünteti a köd. Este 9 órakor itt, Holoskowicze előtt hallhatók egyes lövések. Mostanában igen csendes és unalmas kezd itt lenni a helyzet. Az egyforma napi foglalkozás közben elég idő jutna szórakozásra, de nincs mivel elütni az időt... Még sokkal tűrhetőbb volna a helyzet, ha az élelmezésünk jobb volna, de így ezt krumplival pótoljuk.

A mostani enyhe... idők nagyban megkönnyítik az itteni életmódot. Itt minden élet a földben folyik, amerre csak néz az ember. Mesterségesebbnél mesterségesebb fedezékek vannak a földbe ásva, olyképp, hogy minél kényelmesebb legyen, és a gránát ellen biztos menedéket nyújtson. Így itt folyton folyik a munka hangyaszorgalommal, mert mindig van javítani és erősíteni való, különösen mikor az ellenséges lövedékek megtépázzák. Ezen munkálatokat azonkívül sokszor megzavarják az ellenséges tüzéség lövései és a repülők megjelenése, mely utóbbi ily alkalommal a bombát sem sajnálja. De ilyenkor a szokásos „decken” szóra a föld elnyel mindenkit. Így folyik az élet nap nap után.

29-én. Reggel úgy az ellenség, mint a mi tüzéségünk 1-1 ütege a gyalogsági állásokat dolgozza. A gyalogság is kisebb mértékben dolgozik, valószínűleg járőrvállalkozásról van szó, mi a csendet megszokja zavarni. Később megszűnik a tevékenység, és a nap többi része nyugodtan telik el. Éjjel hallhatók olykor egyes lövések.

30-án. Reggel csend van a vonalon. Délelőtt tüzéségünk gyengén tüzel, úgyszintén az ellenség is pár lövést tesz az előttünk fekvő megerősített állásunkra. Kadlubiskánál gépfegyvereink élénkebben működnek. Délben újból csend áll be. A délután és este is csendben telik, úgy az éjjet sem zavarja semmi.

ε December hó.

1-én. Délelőtt csend honol. Délután az idő kitisztul, s a tüzérség részéről kölcsönös kisebb tüzelés folyik, mi enyhébben tart este is.

2-án. A mai délelőtt minden különös nélkül telik el, ütegünk lö párat dolgozó oroszokra, kik ilyenkor, mint a vadak ugornak szét. Délután az orosz több ponton élénkebb tüzelést folytat... Este Holoskowiczét lövi, s utána beszünteti a tüzelést. Éjjel is hallhatók lövések.

3-án. Délelőtt ködös idő, mi csendre készíti mindkét felet. Délután azonban az orosz tüzérség az est beálltaig dolgozik, s ma az ágyúnk állásához is küld pár lövést. Az éj változatlanul telik el.

4-én. A mai nap változatlanul telik el, olykor hallható gyengébb ágyútűz. Az est és éj is nyugodtan telik el.

5-én. Gyengébb tüzérségi tevékenységen kívül a nap nyugodtan telik el, az éj is.

6-án. Egész nap kisebb lövöldözés mindkét részről. Délben Holoskowiczén, hol az oroszok tanyáznak, pár ház kigyullad, mi a nagy szélben rohamosan terjed. (Tán az oroszok fáznak?) este az ellenség Szuchodolynál bombavetővel kezd működni. Az ellenség felhasználva a ködös napokat, állásait több helyen megerősítette. Ma este örömmel fogadtuk azon hírt, hogy Bukarest és Ploesti elesett. Bűnhődik tehát a bocskoros oláh.

7-én. Az egész nap csendben telik el, este 7 órakor több ütegünk 10 percig tartó tüzet bocsájt az orosz állásokra, utána teljes csend áll be.

8-án. Délelőtt erős tüzelés a mi csoportunknál, mi tart délutánig. Utána csend áll be, mi tart éjjel is. Az idő szeles, hűvösre fordult, s csak a kályha mellett érzi jól magát az ember.

9-én. Egyes lövéseken kívül nem fordul elő ma sem különösebb és éjjel sem.

10-én. Délelőtt semmi, délután az orosz csinál pár lövést, utána nyugalom.

11-én. A mai délelőtt is nyugodt, délután kisebb ágyútűz, utána pedig a szokásos nyugalom jön. Az idő most hidegre fordult, mit elviselhetetlenebbé tesz a szél.

12-én. Távolabbról erősebb ágyúzás hallható, itt előttünk azonban a szokásos gyengébb tüzelés folytatódott, és tellett a nap. Este a szokásos csend állott be. Este 7 órakor futott végig a telefonon Vilmos császár és Károly király hadseregparancsa, melyben tudtára adják a csapatoknak azt, hogy a békét felajánlották az ellenségnek. Ezt mindjárt tudtára adták a csapatoknak, ez meglehetősen örömet szerzett. De azt hiszem ezen öröm korai, mert ezen kísérletből alig lesz béke.

13-án. Szép, napos idő, élénkebb légi tevékenység. Délelőtt folyamán erősebb ágyútűz is van. Ütegünk egy orosz léggömböt lö. Délután és este is hallhatók lövések.

14-én. Reggel gyalogsági tüzelés hallható. Délelőtt folyamán több ellenséges üteg, melyek Gontowka... és Szuchodoly előtt Mogitka magaslatnál vannak elhelyezve, erősebb tüzelést folytat. Ütegeink ezt visznozzák, s kisebb mértékben délután is tart a lövöldözés.

Ma az élelmezésünkben változás állott be, ugyanis a 2/27 tábori üteg, kitől az élelmezést kaptuk, állást változtatott, így a helyébe jött lovas $\frac{3}{4}$ polyák üteg vette át az élelmezésünket. De már az első napon megelégedtük a menáget. Az idő újból enyhébbre fordult. A napi tevékenységtől eltekintve fronton elég nyugalom van most is.

15-én. Kisebb mérvű tüzérharc mellett telik el a nap.

16-án. Egész nap ködös idő, dacára ennek élénkebb tüzelés folyik egész nap, mely az est beálltával szűnik meg.

17-én. Az ellenséges tüzérség egy ütege Szuchodolyból tüzelni kezd, ütegünk pedig ezt veszi tűz alá. Másikülönben egész nap folyik a tüzérségi tevékenység. Délután ütegünk kisebb ellenséges csoportot vesz tűz alá. Este megszűnik a tüzelés. Ma ellenséges gép is felderítést végzett. Az ellenséges tüzérség ma belőtt a 25. Gyalogezred parancsnokságához Jasinowba, de szerencsére csak a telefonukat rongálta meg.

18-án. Egész nap van lövöldözés, ütegünk több orosz ütegre tüzel. Délután a 33-ik hadosztály előtt (tőlünk balra) erősebb tüzelés hallható. Az orosz tüzérség ma megint lőtte Jasionowot. Az est és éj nyugodtan telik.

19-én. Reggel 6 órakor a 33-ik hadosztálynál részünkről erős tüzérségi tűz keletkezik, mit az ellenség is viszonzoz. Ez tart délelőtt $\frac{1}{4}$ 9 óráig. Előttünk a 27-ik hadosztály előtt gyengébb tüzelés folyik.

Délután az ellenséges tüzérség Hlusin, Szuchodoly és Mogilkától élénkebben lő, főleg wisockói állásunkra. A mi ütegeink ugyancsak dolgoznak, s gyalogsági és gépfegyvertűz is hallható. A tűz csak az est beálltával szűnik meg. Az ellenséges tüzérség állásait nehéz megfigyelni, miután jól eltakart állásokban vannak. Az éjjeli lövésektől tartózkodik, mert a csőtűz... által könnyen felfedezhető az állás. Az éj folyamán egyes lövéseken kívül nincs semmi nevezetes. Ma a megfigyelőnk tiszt nélkül maradt, Valner kadét elment.

20-án. A tájat újból fehér lepel borítja, hó fúvás keletkezik. Ennek elálltával a vidéket messze be lehet látni, az ellenség legkisebb mozdulatát is észrevenni. Az egész nap egy lövés nélkül telik el, csend honol a front e részén. Most négyen vagyunk e földalatti lakásunkban, és ha csak legszükségesebb, bújunk ki. Az idő a békehúrok pengetésével telik el, mert már a békevággyal nagyon el vagyunk telve. De azt hiszem, ezzel várhatunk még egy ideig. Még naponként egy kis favágással szórakozunk, mi a saját részünkre szükséges. Igaz, hogy nagyon sok fát fogyasztunk éjjel-nappal.

21-én. Szép napos idő, a repülőgépek függnek a levegőben az ellenség részéről is, mit részünkről schrapnel özönnel fogadnak, de azért nem gátolja meg, hogy Zabloszére és a pályaudvarra pár bombát ne dobjanak. Másikülönben kevés harci tevékenység van, ütegünk délután ellenséges mozdulatokra tüzel, este szinte hallható fegyver- és gépfegyvertűz, az éj csendes.

22-én. Hideg szeles idő, egész nap hallható gyalogsági és tüzérségi tevékenység. Messzebből is hallható ágyútűz, mi kisebb mértékben éjjel is tart.

23-án. Hadosztályunk előtt ma csend van, tőlünk balra, messzebből hallható ágyútűz, mely tart este is, sőt fokozódott. A tüzelés éjjel is tart, kisebb mértékben.

24-én. Gyenge idő van, délelőtt előttünk csend van, csak messzebből hallható ágyúzás. Délután itt is pár lövést tesz az ellenség. Tőlünk jobbra azonban erősebben barátkoznak, és csak este szűnik meg a tevékenység. Az ellenség részéről ma nagyon kevés mozgás volt tapasztalható.

Ezzel pedig elértük a fronton a harmadik karácsony estét is. A boldog ünneplés kívánatai futnak végig a dróton, és az öröm és vígság megnyilvánulása hallható mindenfelől. Künn az örömtüzek gyanánt a raketták röpködnek erősen. Mi itt igen elhagyatottan ünnepelhetünk, az elmúlt karácsony estétet jobb hangulatban töltöttük el. Az éj csendben telik, az orosz nyugodtan hagyja a karácsony estét megünnepelni.

25-én. Szerencsésen karácsony napjára virradtunk. Nagyon szép napos idő mutatkozik, igen jól lehet figyelni az ellenség erősebb mozgását mindenfelé. Már hajnali 5 órakor tőlünk jobbra erősebb tevékenység van, de ez nem tart soká. Azonban a tüzelés kisebb mértékben egész nap folytatódik, ütegünk többször működik szinte.

Délután egy orosz repülő kering mozdonyállásunk felett, és ennek a megfigyelése mellett az orosz tüzéség több lövést tesz, de sikertelenül. Este a fényszórók és más világító eszközök ugyancsak erősen működnek, az éj folyamán pedig egy orosz üteg erősebben tüzel. Azt lehet mondani azért, hogy a karácsony első napját elég nyugodtan tölthettük, mi a többi napoktól csak annyiban különbözött, hogy a szeretetadományok emlékeztettek erre. Dacára a szűkös viszonyoknak, elég szép ajándék jutott egy-egy emberre. Igaz, hogy mi itt 2 ütegtől húztuk ezt.

26-án. Szép, tiszta idő van, a délelőtt csendesen telik el. Délután 3 órakor gruppunk tüzésége Dubie és Holoskowicze előtt elhúzódozó ellenséges állásokra erősebb tüzet nyit meg, mely tevékenység belenyúl az estbe. Az ellenséges ütegek is élénken válaszolnak, s ugyancsak mindkét részről a fényszórók és rakéták világítják be a terepet.

Este 5 óra után a tüzelés mindkét részről megszűnt, s csend áll be. Az éj is békében telik el. Ezzel a karácsonyi ünnepek is befejeződtek, azt lehet mondani nem a legrosszabban. Vajon a jövő negyedik karácsonyt hol és milyen körülmények között töltjük, ki tudná megmondani. Már nem lehet a jövőbe jósolni, sokat csalódtunk.

27-én. Délelőtt jobbra csend van. Délután 3 órakor az ellenség erős tűzharcot kezd, mintha csak a tegnapit akarná visszafizetni. Tüzéségünk ugyancsak élénken viszonzza a tüzet, mi nemsokára megszűnik. Délután folyamán erősen kezd havazni. Az est és az éj csendben múlik.

28-án. Az idő mára meglehetősen jó, a megfigyelésre kedvező. Az oroszok erősen forgolódnak mindenfelé, és a tüzéségünknek van is dolga, hogy nyugtalanítsa őket, mint a csirkék, úgy futkosnak lövedékeink elől. Máskülönben semmi nevezetesebb esemény nem fordul elő.

29-én. A mai nap is a szokásos muníciópazarlással telik el a tüzéségünk részére. A folytonos lövöldözés az itt-ott felbukkanó pár emberre vagy kocsira, mindennek természetes semmi értelme nincs. Azonban ilyen alapon tekintélyes számú muníció emésztődik fel, ami már többször úgy bosszulta meg magát, hogy mikor szükség lett volna nagyobb tüzelésre, vagy mikor az ellenség váratlanul támadott, a muníciónk kifogyott. Tőlünk jobbra a 31-ik hadosztálynál erősebb tüzelés folytatódik egész nap. Este csend van, csak az időjárás változott, erős hóvihar keletkezett.

30-án. A hóvihart eső váltotta fel, víz és sár mindenütt. A vonalon ma egész csend van, mi éjjel sem változik.

31-én. A hónap utolsó napja csendben telik el, néha hallható egy-egy lövés. Ezúttal elértük az év utolsó napját is, és átlépünk a háborús év negyedik folyamába. Az est csendben telik, úgyszintén az éj első fele is. Éjjel 12 órakor felkelek a szolgálatot átvenni.

Itt van az újév! A telefonon mindenfelé az újévi gratulációk futnak végig, itt-ott gramafon hangjai mellett szórakoznak. Éjjel $\frac{1}{2}$ 1 órakor az újévben egy Donikowiczán elhelyezett ütegünk löni kezd, mintegy boldog újévet kívánva az ellenségnek. Később gépfegyverkattogás is hallható.

1917-ben történt

ε Január hó.

1-én. Az újév első napja esővel és hóval köszöntött be, mi egész nap esik. Máskülönben az idő gyenge, hanem a fedezékünk teteje kezd beázni, miután hiányosan van készítve. Ez a legkellemetlenebb valami, úgy járunk, mint a kiöntött ürge. Tüzérségünk egy-két ütegének tüzelésén kívül a harcászat szünetel ma, melyet a borult idő is gátol. Este 5-6 óra között egy ütegünk Domikowicától erősebb tüzelést folytat, s ugyancsak Bródy irányából az orosz tüzérség is élénkebben dolgozik, melynek csőtüze erősen látható. Csakhogy azért ilyen után nem valami könnyű az ütegállást megfigyelni. Később csend áll be a vonalon.

Ma újév kedvéért menágenk elfeledhetetlen lesz, mely nem állott másból, mint gerstli levesből. Mindegyre gyengül az élelmezés, - bizony már itt volna a béke ideje. De már erre nem is számítunk, úgy beleéljük magunkat a jóformán megmásíthatatlanba. A békeajánlattól, úgy látszik nem csalódtam, nem várhatunk semmit.

2-án. Hidegebb, tiszta idő. A vonalon élénkebb tüzérségi tűz van. Ütegünk 1 ágyúja egész nap dolgozik. Tőlünk balra különösen erős tüzelést folytattak. Az est beálltával megszűnt a tüzelés, éjjel 3 órakor azonban hallhatók lövések.

3-án. Borult idő, délelőtt csend van, délután azonban itt előttünk gyengébb, a szomszédos 33-dik hadosztály előtt pedig erősebb ágyútűz hallható, mely tart estig. Este gépfegyver- és gyalogsági tűz is hallható. Később csend áll be.

Éjjel 12 órakor a telefonhoz jövök 3 órai szolgálatra. Ezen szolgálat mellett krumplit és kávéfőzők, hogy előbb teljen ezzel is az idő.

4-én. Reggel 5 óra, az ellenség több lövést ad le. Napközben, miután az idő ködös, a tevékenység szünetel.

5-én. Ma szép tiszta enyhe idő, a tevékenység ma is kevés. Repülőgépünk egész nap a levegőben száguldoz, megfigyelést végez. Éjjel nem fordul elő semmi csendzavarás.

6-án. Hideg, szép idő. Ma ütegünk (noha csak egy ágyúval rendelkezik) sok muníciót pazarolt. Pár ellenséges üteg ugyancsak élénkebben dolgozik. Délután a tüzelés megszűnik, és a csend tart este és éjjel is.

7-én. Rendkívül hideg idő a mai. Az ellenséges tüzérség ma erősebb tevékenységet fejt ki, s csak késő délután hallgatott el. A mi tüzérségünk ma hallgatott.

Délután folyamán négy repülőgépünk szállott fel, s látható volt, mint Bródy irányában erősebb tevékenységet fejtett ki bombáival az ellenséges tüzerállásokra. Egy ellenséges repülő szinte* végzett felderítést. Az est beálltával a csend is beáll, és tart éjjel is.

* szintén

8-án. Hajnalban 3 órakor alapos sétát kellett végeznem a vonalon, mely felmondotta a szolgálatot. Erős hideg hajnali szél mellett ment ez végbe, mi az ember szeméből hamar eltüntette az álmot. Komisz, borzasztó dolog ez éjjel, sötétben megtalálni a hibát a dróton, főként ilyen nyaktörő terepen, hol a vonalak özöne húzódik minden irányban. Reggel ½ 7 órakor tértem vissza másodmagammal ezen sétáról.

Kora hajnalban már egy ütegünk Kadlubiskáról erősen üdvözölte az oroszokat. Ma szép idő van ugyancsak, s ezt felhasználva délelőtt élénkebb tüzéségi tűz folytatódik, melyben ütegünk is részt vesz egy ágyújával. Délután gyengébb tevékenység az ellenség részéről, mely este megszűnik. Éjjel jobbra hallhatók egyes lövések.

9-én. A hideg tart egyformán napok óta. Mindkét részről gyengébb tüzelés folytatódik egész nap. Dacára, hogy erősebb szél van, repülőgépünk fent cirkál, az ellenség ugyancsak erősen lövi - igaz minden eredmény nélkül. Este megszűnik a lövöldözés.

Éjjel 11 órakor azonban hallható itt közelben egyes ütegek tüzelése, mit az orosz is viszonz.

Ma újabban kaptunk ide mellénk egy tisztet, de mire ideért, visszahívták. Így megint csak magunk maradunk, mit legjobban is szeretünk. Azonban azért kijövetelét nem bántuk, legalább kivittük azt, hogy a polyák batterietól elmentünk az élelmezéssel, mit már alig lehetett úgysis kibírni.

10-én. A délelőtt elég csendesen telik el, jó kilátás mellett látható, mint az oroszok erősen végzik munkálataikat Dod-Lassentől délkeletre, miben senki sem zavarja őket.

Délután folyamán az ellenséges tüzéség ugyancsak erősen lövi Kadlubiska és Jasinow körüli gyalogsági állásainkat. Ugyancsak az ütegeparancsnokunknak és a jobbra álló megfigyelőnknek is jut ezen ellenséges lövésekből. Erre felénk is vetődik néha egy lövés, de mi még itt nem félünk tőlük. Most a 2/33 tarack ezred törzsénél vagyunk élelmezve, és ma már jó gulyást kaptunk, mit már régen nem ettem. Estére a lövöldözés elcsendesül, éjjel 2 óra után azonban hallhatók lövések.

11-én. Az oroszok tegnapi tevékenységét ma mi viszonyoztuk. Tüzéségünk ugyancsak tűz alá vette az orosz állásokat és megfigyelőket. Az ellenség ma nem nagy tevékenységet fejt ki.

Délután ágyúnk egy orosz automobilra lövöldöz, mi a Bródy úton halad. Ez megint csak ostoba muníciópazarlás. Az éj legnagyobb része nyugodt.

12-én. Hajnalban, 3 órakor már hallhatók lövések. Délelőtt mindkét részről élénkebben folytatódik a tevékenység. Ellenséges repülő kering felettünk, mire ugyancsak tüzet bocsájtanak, ellenséges kötött léggömb is végzi a megfigyelést, de ezt ágyúinkkal nem érjük el.

Délben részünkről a tüzéségi tűz folytatódik, és a Dubie-Holoskowice vonalon a gyalogsági fegyverek is hallatják hangjukat. Tüzéségünk azonkívül erős tűz alá fogja Szuchodoly községet, melyet az ellenség tart megszállva, és ez 1 órakor égni kezd, gránátjaink felgyújtották. Pedig ily téli időszakban ez kellemetlen, ha a lakásból ki kell hurcolkodni. Jól látható, amint a civilek marhái szabadra eresztve menekülnek az ellenséges rajvonalak felé. Most táncolhatnak a Szuchodoly-i polyák nők az oroszokkal a vonaluk előtt, mint újévkor, és más alkalomkor. Mert ezt is többször kell látnunk, oly biztonságba érzik magukat. De erre már a muszka is megmozdult, és erős akciót kezd különösen wisockói állásunkra, itt a Dlacsnik lábánál. Ezen mulatság tartott délután 3 óráig, mikor alábbhagyott a tüzelés, és csak a gyalogsági fegyverek pattogása hallható.

Este 7-8 óra között a „Fritzenbach gruppe” ¼ óráig tartó erős tüzet ad a holoskowicei orosz állásokra, melyet a fényszórók és rakéták fénye tesz láthatóvá. Ezen akciót az orosz tüzérség pár ösztüze fejezi be, és újból csend áll be.

Tehát a mai nap kissé élénkebb volt, mind rendesen. Az idő meggyengült, újból számíthatunk sárra.

13-án. A tegnapihoz képest ma elég csendes nap van, olykor egyes lövések hallhatók.

Az idő ködös, megfigyelni nem lehet. Este és éjjel sincs változás.

Most minden fegyvernem a kézigránatok dobására gyakorolja be magát, mint látszik, legközelebb ettől nagyon sokat várnak.

Élelmezésünk a 33-nál most meglehetősen jó.

Ezen időjárás egyszer hideg, másszor enyhe, nagyon sok munkát ad nekünk, mert a futóárkok folyton szakadoznak be.

14-én. Délelőtt borult idő, de délutánra kitisztul. Ma nincs semmi harci tevékenység. A repülők járnak, mit a tüzérség üldöz.

Az éj is csendben marad.

15-én. Kora reggel már hallhatók lövések, a délelőtt folyamán is gyengébb tüzelés hallható. Az ellenség kötött ballonja, noha nincs tiszta idő, mégis fent van megfigyelést végezni. Természetes jó távolban, hol ágyúnk lövedékei el nem érik. Mert a mi ütegünk üldözi az ilyeneket miután messzehordó ágyúnk van.

Délután az orosz tüzérség Volochi körül élénkebben dolgozik jasinowi állásunkra, a mi tüzérségünk is viszonzozza a tüzet, a gyalogság is dolgozik.

Az est beálltával csend áll be.

16-án. A mai nap csendesebben telik el, néha 1-1 lövés hallható.

Hátul Kadlubiskánál csapataink kézibombával gyakorlatoznak, melynek exploziója megrengeti ezen magaslatot.

Az idő újból megenyhült, s oly nagy sár van, majd beleveszni. Az a jó, hogy nekünk itt nem sok dolgunk van künn.

Az est beálltával a 34-esek előtt gépfegyvertűz hallható, minek megszűntével az éjet nem zavarja semmi.

17-én. A mai nap is ködös, azért már kora reggel hallhatók lövések. A délelőtt folyamán ütegünk belövést csinál, de nem sikerül miután nem láthatók a lövések.

Egész nap azért hallható kisebb mérvű lövöldözés, mi este is tartott, s az éjjel is folytatódott.

18-án. A délelőtt csendes, délután mindkét oldalról gyengébb ágyútűz Kadlubiska felől gépfegyvertűz is hallható.

4-5 óra között a tüzelés élénkebbé fokozódott, de utána csend állott be.

Délután látható volt, amint az oroszok Holoskowice északi részén a fedezéküket építik, az ily ködös időt felhasználják. Este 10 órakor egy ellenséges üteg Donikva körül gyengébb tüzelésbe kezd.

Ugyancsak jelentés jött, hogy az ellenség „Wierchaus Wierzi”-nél a drótakadályait építi ki, erre részünkről gépfegyvertűzzel lettek megtisztelve. De részünkről is folynak a munkálatok szakadatlanul, nincs nyugalom. Azonkívül folyton több és több tüzéségünk jön, pedig már úgyis eleget meg van rakva a front. Úgy látszik, a kora tavasz itt fordulatot hoz.

19-én. Hajnalban 3-4 óra között mindkét részről erősebb tüzéségi tevékenység keletkezik, mi később megszűnik.

Reggelre erős hóvihár lett, mi annyira besodort bennünket, hogy a megfigyelőt nem is használhatjuk.

Délelőtt folyamán gyengébb, délután erősebb a tevékenység, különösen batteriánk tüzel sokat. De az orosz tüzéség is folyton hallatja magát, ő sem nyugszik.

A lövöldözés este is tart kisebb mértékben. A hóvihár pedig egész nap veszettül tombol, különösen ezen a 238-as magaslaton, melyen vagyok, fejt ki nagy erőt. Úgy besodorja ezen földalatti fedezéket, alig bírunk kimozdulni. Ilyenkor egy cseppet sem kellemes az ittlétel.

Egyes ütegek éjjel is dolgoznak, úgyszintén a hófűvás sem szünetel, azonkívül az idő nagyon hidegre fordul.

20-án. Hajnali 3 órakor már élénkebb lövöldözés van, azonkívül mára igen erős hideg lett. Délelőtt 9 óra után ütegünk egy orosz batteriet vesz tűz alá, 10 órakor pedig az orosz tüzéség élénkebb tüzelésbe fog.

Az idő kitisztul, mit úgy az ellenséges, mint a mi kötött léggömbünk felhasznál megfigyelésre. A tüzéségi tevékenység mindkét részről tart egész estig. Este 7-8 óra között bombavetőink kezdenek működésbe lépni erősebben.

Az éj folyamán gyenge tüzéségi tűz folytatódik. A hideg pedig tartja magát. Most már az unatkozásnak vége, van elég dolgunk a hóból kiszabadítani magunkat, melyben több mint nyakig vagyunk.

21-én. Hajnalban $\frac{1}{2}$ 4 órakor már hallható ágyúzás előttünk. Egész nap ködös idő, megfigyelni nem lehet. Azért több üteg tevékenykedik, az ellenség is. Dacára a ködös időnek, délután az orosz ballon feljön, részünkről pedig repülőgép, mit az ellenség lő. Estefelé az orosz tüzéség tőlünk északi irányban erősebben dolgozik, úgyszintén jobbra is erősebb harc hallható. Utána csend áll be, és az éjet sem zavarja semmi.

Ma is hóhányással foglalkozunk, de nemigen lehet künn kitartani, csak a kályha mellé húzódik az ember. Fánk az bőven van, tehát a hidegnek könnyen ellent állunk.

22-én. A mai nap a szokott eseményekkel telik el, nem fordul elő semmi különös. A hideg tartja magát. Az élelmezésünk most jó, így nyugodtabban tűrjük ezen változhatatlan sorsot.

23-án. A hideg ma sem enged erősségéből. A megfigyelés lehetetlen, de a nap elég csendes is, mint néha egy lövés zavar csak meg.

Este 8-9 óra között azonban az ellenséges tüzéség Kozaczina felől lövi Holoskowice és Donikowica közti állásainkat. Később csend áll be, mi tart éjjel is.

Én most tarkómon egy hatalmas kelevénnyel kínlódom, mi elég kellemetlen fájdalmat okoz.

24-én. A mai nap is minden különös nélkül telik el, épp délután Dubie irányából hallható gépfegyvertüzelés. Az éjet sem zavarja semmi.

25-én. Ma kegyetlen hideg van, csak a tűz mellé húzódok. Délelőtt egyes lövések hallhatók. Délután azonban kissé élénkebb tüzelés volt. Egy ellenséges repülő végzett megfigyelést, mi kellő fogadtatásban részesült.

26-án. A mai nap is elég csendben telik, az idő ködös, megfigyelést nem lehet végezni. A hideg ugyancsak tart. Este Kadlubiska felől gyengébb fegyvertűz hallható.

Ma kaptunk 4 db német 15 cm-es ágyút, tehát most vagyunk egy valódi üteg. Régi fajta ágyúk, olyan várvédő formák, igen erős alapot igényelnek. Mint látszik, a németek annyi ágyúval rendelkeznek, hogy nekünk is jut belőle. Több ütegünk kapott ily ágyúkat.

27-én. Kora hajnalban egy orosz üteg Szuchodolytól Dubie felé erősen tüzel, fegyvertűz is hallható ott.

Az utóbbi időben igen reá szokott a muszka sógor a hajnali tevékenységre. Egész napon át gyengébb tevékenység folytatódik, ma sincs rendes idő a megfigyelésre.

Este 10-11 óra között ismét gyengébb tüzelés keletkezik mindkét részről, mi később megszűnik.

Holoskowiczen este tűz ütött ki, úgy látszik az oroszok is fáznak.

28-án. Ma a hó esik, délelőtt nem történik semmi nevezetes, csend van. Délután az orosz Kozaczina irányból tüzelést folytat. Egyes lövések részünkről is történnek. Este 7-8 óra között az ellenség újból erősebb tüzelést kezd, mi később megszűnik. És így a napok is telnek az egyformaságban. Aminek még itt örülhetünk az, hogy az ellenség ide nem lő.

29-én. Erős hideg, mára kitisztult, miért is a tűzérségi tevékenység élénkebb. Ütegünk ma szintén többet lő különféle mozgó célokra. Ma az egyik beállított német ágyút is kipróbáltuk, persze nem valami fényes lövészet volt ez, mert ezeknek egész más irányítás szükséges, mint a saját ágyúinknak. Estére csend állott be a vonalon, csak a szokásos fegyverpattogás hallható. A megfigyelő állomások az éjjelre figyelmeztetve lettek esetleges éjjeli ellenséges támadásra. Mi ezt, ha nem volna másképp, várjuk készséggel. De azt lehet hinni, hogy valami orosz fogoly megint bemesélt valamit a parancsnokságnak. Igaz, az orosz ilyen rendkívüli időt szeret felhasználni, de tán mégsem bolondult meg egészen.

30-án. Az elmúlt éj nyugodtan tellett el, tehát az orosz támadás a 406-os magaslat ellen kacska volt. Épp hajnalban pár lövést tett az ellenség, és délelőtt sem zavarja semmi a csendet. Délután gyengébb lövöldözés, ütegünk a német ágyúval belövést csinál, és a Brody-i schoussén egy kocsioszlopot tart tűz alatt. Az est csendes. Ma ugyancsak kegyetlen hideg van, éjjel hatalmas hóvihar dühöng.

31-én. Még hidegebb idő mára. Délelőtt tiszta, délutánra azonban újból a hóvihar tombol olyannyira, hogy retteg az ember kilépni. A mai nap itt előttünk csendesen telik el, azonban tőlünk jobbra délután élénk tüzelés folytatódik. Az est és éj a harctól csendes, csak a vihar tombol künn, és ezt itt bent a meleg fedezékben mily pompás hallgatni. Hanem majd a havat eltakarítani nem lesz valami kellemes. De már ezen rettegett téli hónapot is leküzdöttük.

ε Február hó.

1-én. A mai délelőtt szinte nyugodt. Ütegünk már reggel lő. Kissé kitisztult, lehet figyelni, az idő mára kissé megenyhült. Délután kissé élénkebb lövöldözés kezdődik, ütegünk a német ágyúval Dubiéra tüzel elég pontosan. Tehát beválnak az ágyúk, mihez a kiszolgáló legénységet a gyalogságtól kaptuk, a „beschütz führer-ek” pedig német altisztek. Az orosz tüzérség 4-5 óra között erősebben tüzel Mogilka mögül Kadlubiskára és Gaja-Smolenskytól a Donikowiczától északra fekvő állásainkra. Ezután csend áll be a vonalon, mi éjjel is tart.

2-án. Egész nap itt gyenge tüzelés folytatódik mindkét részről. Ma egy lövése idetévedt a Dlacsnikra az oroszoknak, de ez tűrhető, csak több ne jöjjön. Délután havazni kezd, és éjjel is dühöng a vihar.

3-án. Reggelre a hó újból besodort bennünket, ismét dolgozhatunk. A mai nap egyébként csendben telik, csak este hallható pár lövés.

4-én. Csendes nap van, nem történik semmi változás. Messzebből hallható éppen ágyúdörgés. A tél szigorúan tartja magát, igazán mondhatom, reám nagy szerencse, hogy a tél nagyobb részét ily könnyen tölthetem el, nem kell künn fagyoskodnom. Bárcsak végig így tarthatna. Igaz mostanában igen sok dolgot ad ezen idő, sok havat kell elhánynunk, de ha nem volna ez, halálra unnánk magunkat. Azonban már örülnék neki, ha a télből kibújtunk volna. No most meg épp elszakadt a vonalunk, ettől félünk legjobban. Átkozott munka ez este ilyen időben, és ily veszélyes helyen, hol mindenütt árkok vannak, azt sem tudni, hol töri a nyakát az ember. Azonkívül ki tudja, a 8 km-es vonalnak hol lehet baja. Azért ebben is van szerencsénk, t. i. az ellenség ezen vonalat sem lövi, így nyugodtan lehet utána nézni.

5-én. ... Napközben semmi említésre méltó nem történik. Ködös idő van, tehát nem kell a binokli mellett fagyoskodni. Ezt nem is bánánk, ha egész télen így tartana.

6-án. Erős hideg és köd, ma sem lehet látni semmit. Bródytól északra erősebb tüzérségi tűz hallható. Az előttünk levő szakaszon csend van, olykor hallható 1-1 lövés. Késő délután egy ellenséges repülő száll el felettünk, - hogy mi célból nem tudni, - miután oly idő van, nem látható semmi.

7-én. Napközben hallható gyengébb ágyúzás és fegyvertűz, máskülönben elég nyugodt az éj is.

8-án. Az idő még hidegebbre fordul, és a hóvihar is tart, mint látszik a tél kiadja a mérget. Ma az orosz tüzérség Bródy és Gaja-Smolenskie irányból egész nap tüzel. A gyalogsági fegyverek is dolgoznak kisebb mértékben. A mai nappal részünkről az éjjeli tüzérségi tevékenységet beszüntették, tehát most csak az ellenség lövéseit kell figyelni.

9-én. Egész nap kisebb mértékben tüzérségi tevékenység folytatódik. Ütegünk ugyancsak lő. Este csend áll be, mi éjjel is tart. A repülők ma mindkét részről végeztek felderítést.

10-én. Kisebb tüzérségi tevékenység. Ütegünk az új ágyúkkal többet lő (belövés). Nehéztüzérségünk eredményesen lövi a Holoskowicze északi részén levő orosz állásokat, miből látható, mint menekülnek az oroszok. Ma este megint beütött a krach a vonalunkon, valahol a drót elszakadt. Istenítélet idő van künn, valóságos hóorkán, kegyetlen hideg. De mindegy, nincs pardon, ki kell menni az összeköttetést megcsinálni. Még reá gondolni is! Hol lehet a baj a hosszú vonalon? Este 8 órakor egyedül nekiindultam a rettegett útnak, a hófúvástól nem látni, és majd megfojtja az embert. Megyek keresztül árkon-bokron, de még

mindig nincs meg, hol van elszakadva a drót. Végre keservesen 7 km út után megtaláltam a bajt. Hogy nézett itt ki a vonal! Egész hosszú darabon széttépve, a póznák kidülve. Micsoda munkát kellett itt végezni. Ezen idő alatt még a teremőt is megátkoztam. Ezen munkából éjjel 2 órakor teljesen kimerülve érkeztem haza, de alig találtam a lakást, úgy eltemette a hó.

11-én. Vasárnap van, az éjjeli kirándulás után csak későn ébredtem fel. A hó úgy elszigetelt bennünket, alig bírunk kimozdulni. A vonalon csend van délelőtt. Délutánra kitisztul. Részünkről kisebb tüzéségi tevékenység. Erős orosz mozgolódást lehet látni mindenfelé, nekik is elég munkát szerzett ezen idő, miben gránátjaink és schrapneljeink sokat zavarják őket. Az est és éj nyugodt.

12-én. Szép tiszta reggelre virradtunk. Amerre nézünk, mindenütt a földből előtörő füst látható, melynek tüzésénél a földben lakók melegednek. Az idő kissé mára megenyhült. Batterienk ma többször tüzel, jó eredménnyel, mi különösen Gaje-Szuchodolskiéba menetelő oroszokon volt legjobban látható, kiket lövéseink hamarosan kiűzték a házak közül, és menekültek a szélrózsa minden irányába. Hanem munkánk is van elég a hóval, alig bírjuk magunkat kiszabadítani. Az est folyamán csend lett, mi az éjjel is tartott.

13-án. Az idő ködös, megenyhült. Egész nap nyugalom van a vonalon. Este egy orosz üteg tüzel, utána ismét csend.

14-én. Az egész nap ködös, nem látható semmi. Jobbára az egész vonalon csend van, épp egy orosz üteg tüzel Bródy irányába. Este havazni kezd újból, az éj nyugodtan telik el.

15-én. Reggelre a hóvihar rettentően tombol, és igen hideg van. Már annyi itt a havunk, hogy nem tudjuk hova eltakarítani. Most nem unatkozunk, sőt már megelégtünk a dolgot. A délelőtt elég nyugodtan telik, délutánra kitisztul, a muszkák erősen munkálkodnak a hóval. Ütegünk ma jó eredménnyel lötte az oroszok állását. Az este és éjjel csendben telik.

16-án. Ma is tart a hóvihar egész nap, itt-ott hallható egy lövés. Semmi más említésre méltó nem fordul elő. Láthatók kisebb orosz csapatmozdulatok, sőt látni, amint Gaje-Starobrodskinál orosz gyalogság és lovasság gyakorlatozik. Azonban ez már oly távol van, hogy tüzéségünk nem éri el, hogy megzavarhatná őket.

A mai délutánt mosással töltöm, ami igen kedves szórakozásom. Este hallható ritkábban egy-egy lövés.

17-én. Szép tiszta idő, de hideg. Ma a megfigyelés pompás, mindenfelé orosz csapatmozdulatok láthatók. Élénkebb tüzéségi tevékenység mindkét részről. Délelőtt egy ellenséges repülő állásaink felett kering, mit erősen lövünk, és távozásra kényszerítünk. Batterienk napközben többször lő. Este és éjjel az orosz tüzéség lövései hallhatók.

18-án. Szép, napos idő, élénkebb tevékenység. Ütegünk ma az ellenséges kötött léggömböt is lövi. A repülőgépek mindkét részről a levegőben zúgnak, mit az orosz és a mi tüzéségünk lő. Délután az ellenség Donikowicza és Holoskowicze között állásainkat lövi, mi viszont az ő állásait tiszteljük meg. Tőlünk balra fegyver- és gépfegyvertűz hallható. Az est beálltával csend áll be.

19-én. Egész nap élénkebb tüzérségi tevékenység mindkét részről. Donikowiczától északra gyenge gyalogsági harc hallható. Este északi irányból kevesebb ágyúzás hallható. A mai nappal itt a megfigyelőn az egyedüllétünk megszűnt, egy zászlóst kaptunk hozzánk. Pedig ilyesmi nélkül elég jól érezzük magunkat.

20-án. A mai nap ködös, nem látható semmi. Azért a tüzérségi tevékenység egész nap tart. Este az orosz tüzérség Kozaczina irányából működik. Éjjel is hallhatók lövések.

21-én. A szokásos napi tevékenységen kívül nem fordul elő semmi különös, az éj és az est is csendesen tellett el.

22-én. Élénkebb ágyútűz hallható, mibe a gyalogsági fegyverek és gépfegyverek hangja is vegyül. Tőlünk északra és délre erősebben működnek az ágyúk. Délután egy ellenséges repülő jön, s ugyancsak nekünk is két gépünk száll fel, melyek egyikét a saját tüzérségünk veszi tűz alá, (szerencse, hogy tüzérségünk rosszul lövi) és addig az orosz repülő szépen tovább áll. Estefelé csendesség áll be, éjjel havazni kezd.

23-án. Erős szél és hideg, ami hó esik, azt a szél tovább viszi és futóárkainkat temeti be vele. Bosszúságunkra ezt azután nekünk kell eltakarítani. A künnlétet egész elviselhetetlenné teszi a vihar, természetes csak annak, kinek künn kell lenni.

Például a 85-ös gyalogság itt a Dlacsnikon kora reggeltől künn gyakorlatozik, kézigránáttal és gyalogsági ágyúval. Már sokkal tarthatatlanabb lesz a helyzet itt a háborúban a gyakorlattal, mint békében. Egész napon át kisebb mértékben folyik a harci tevékenység is. Délutánra az idő kitisztul, jó kilátás nyílik. Egy repülőnk felszáll, mit az orosz tüzérség kezd erősen löni, persze a repülő nem sokat törődik vele, mert az orosz sem fejt ki valami fényes tudományt a repülőgépek lövésében. Este rövid ideig tartó kisebb tüzérségi tűz volt hallható, mely után csend áll be. Éjjelre igen hideg idő lett. Kicsinyenként itt is rosszabbodik az élelmezésünk, a kávé most megszűnt, közönséges, rossz leves váltotta fel, a kenyérünk pedig kukoricalisztből van. Erősen mutatkozik mindenben a hiány.

24-én. Délelőtt ködös idő. Még délelőtt folyamán az ellenséges fétzballon felszállt, ugyancsak egy repülőgép is, mit tüzérségünk erősen lö. Az ellenséges gép Kadlubiskát löveti - most a mi gépünk nem jó, hogy elűzné az ellenséges gépet. Kisebb ágyútűz itt egész nap hallható, északi irányból azonban erősebben hallatszik a tevékenység. Az ellenséges lövések a Donikowiczánál dolgozó gyalogságunkat is szétkergették. A lövések este és éjjel is tartottak.

25-én. Egész nap ködös idő, semmi megfigyelés. Így a harctéri tevékenység itt teljesen szünetel, nem hallható egy lövés sem. Este egy orosz üteg kezd löni, Kozaczina irányából. A mai nappal megint magunkra maradtunk itt, a zászlóst újból visszarendelték. Igaz, ennek csak örülünk.

26-án. Mára az idő megenyhült, mit már nem is bánunk, mert a rossz és hideg időből ezen télen bővel kijutott. Ma úgy a mi, mint az ellenség részéről kisebb tüzérségi tevékenység folytatódik. Az ellenség ma lövi kadlubiskai állásunkat, mit mostanában gyakorta csinál. Ütegünk ugyancsak többször tevékenykedik ma. Az éj folyamán nem fordult elő semmi csendzavarás.

27-én. Egész nap borult idő, ma sem lehet megfigyelni, azért gyenge tűzérési tevékenység hallható. Napközben havazik. Este részünkről fényszóró gyakorlat van jelezve, de köd végett nem látható semmi. Az est és éj nyugodt. Ma megint kaptunk egy zászlóst ide, ugyan nem sok vizet zavar, de az ördög elvihetné mindet. Mit háborgatnak bennünket.

28-án. A mai nap sem különbözik a tegnaptól, egész nap ködös, semmi tevékenység. Délután a hó esik.

ε Március hó.

1-én. A hónap első napja szinte ködös, gyenge idővel köszöntött be, egész nap havazik. A harci tevékenység szünetel, néha hallatszik egy-egy lövés. Az est ugyancsak nyugodtan telik el. Az elmúlt éj folyamán megint átszökött egy ember a 25-től az oroszokhoz, gyakrabban előfordul mostanában. Pár nap óta a szememmel bajlódok, valami kelevényféle alkalmatlan-kodik, mi nagyon kellemetlen.

2-án. Meleg, napos idő mellett erősen olvad. Az ősz óta az első melegebb napot üdvözljük benne. Ma ezen a részen élénkebb tevékenység folytatódik, éjjel fegyvertűz hallható.

3-án. Hajnali 4 órakor Donikowiczánál álló ütegeink a fényszórók világítása mellett gyorstűzzel árasztják el az ellenséges állásokat. Az orosz tűzéréség rögtön felel reá. Ezen tűz tartott 1 óráig. Napközben is mindkét részről fegyver- és ágyútűz hallható. Az idő ma is ködös, megfigyelni nem lehet, most megint hidegre fordult. Este 8-9 óra között egy ellenséges üteg kezd tüzelni Kozaczizna felől.

4-én. Rendkívül hideg lett mára, már azt hittem, ily jó idő nem fordul elő - és tessék. - Máskülönbén napos, tiszta, a repülőgépek folyton járnak, mit a tűzéréség lő. Egész nap folyik a tevékenység. Ütegünk ugyancsak többször lő napközben. Este $\frac{3}{4}$ 10 órakor egy ellenséges gép jár frontunk mögött.

5-én. Mindkét részről élénkebb tüzelés. Tőlünk déli irányba délelőtt folyamán szinte erős harc hallható. Batterienk napközben több célra lő, délután egy kisebb csoport lovasságot ugrasztott szét, kik teljes erővel rohantak vissza. A légi felderítés ma is nagyon élénk mindkét részről. Este is hallható ágyúzás.

Az élelmezésünk most már rohamosan kezd rosszabbodni, majd tűrhetetlen. A kartófli hiányt már itt is nagyban érezzük, mi ezideig nagyban elősegítette az élelmezésünket itt a fronton.

Ma megint a magunk urai maradtunk, a zászlós újból elment. Hajnalban részünkről kezdett harcból győztesen kerültünk ki, miután párszáz fogoly maradt a kezünkön. (Bár már ezek volnának az utolsók!)

6-án. A mai napon semmi említésre méltó esemény nem fordul elő, teljesen csend van, mi este és éjjel is tart.

7-én. A mai nap kisebb tevékenység mellett telik el. Este az orosz tűzéréség Kozacziznától pár lövést ad le, úgyszintén fegyvertűz is hallható. Éjjel szélvihar keletkezik, mi a havat sodorja a nem kívánt helyekre, bosszúságunkra, hogy minél több dolgunk legyen. Már ördög teljesen elvihetné ezen hosszantartó gyalázatos időt. Ennek dacára a munkálatok erősen folynak mindenfelé, pl.: a tartalék vonalak helyrehozása, gránátbiztos fedezékek és újabb megfigyelők

készítése stb. Itt a Dlacsnikon is élénk tevékenység folyik, újabb megfigyelő állásokkal. Készülődés a jobb időkre. Hanem, ha egyszer az orosz itt tűz alá venne bennünket, bizony nagyon szorulna a kapcánk.

8-án. Egész nap tart a hóvihar, a megfigyelés csődöt mondott. Napközben hallható pár lövés, közben gépfegyvertűz is. Este az orosz tüzérség egyes lövéseket ad le. A hóvihar éjjelre sem szűnik meg. Az elmúlt éjjel Kadlubiskánál bombavető tevékenység folyt. Tőlünk északra a német vadászok előtt harc volt.

9-én. A hóvihar ma sem szünetel, rossz kilátás, így a csendet semmi sem zavarja. Este és éjjel sincs harci zaj, bátran nyugodhatnak a csatár.

10-én. Délelőtt élénkebb tüzérségi tevékenység. Az orosz tüzérség ma igen tevékeny, nehéz-tüzérsége a 25-ös gyalogságunk állásába betalál, és több halott és sebesült lesz. Ugyancsak lövi a Holoskowiczétől északra fekvő megerősített állásainkat, és a 400-as magaslatot, hol a megfigyelő léggömbállásunk van. Délután csend áll be, mi este is tart.

11-én. A mai nap nagyon kevés tevékenység, mintha csak vasárnap kedvéért volna szünet. Néha egy-egy lövés délután és este teljes csend. A télies idő csak tartja magát, mintha jobb már nem is lehetne. De addig van legalább nyugalom a fronton.

12-én. Itt előttünk kisebb ágyútűz egész nap tart. Délután 1 5-től 1 7 óráig tőlünk jobbra erős ágyútűz hallható, állítólag támadás van a bajorok előtt (az ő részükről), később csend áll be. A mai nappal változás állott be részemre, ugyanis innét a megfigyelőről az ütegmegfigyelőre kell mennem, minek ma kellett volna megtörténnie, de mégis holnapra maradt. Nem szívesen hagyom el már ezen megszokott jó téli helyet, hol elég könnyű is volt a szolgálat, és senki sem zavarta az embert. De ha így alakult a helyzet, vigasztal az, a telet már jól átéltem, s már mindenütt megjárja.

13-án. Kisebb ágyúzás hallható itt. Az idő ködös, rossz kilátás van. Délután pedig otthagytam a megfigyelőt, és bejöttem a mozdonyállásba, hol az éjet töltöttem.

14-én. Reggel feljöttem az ütegmegfigyelőre, hol elfoglaltam új beosztásomat, mi sokkal nehezebb lesz, mint ezideig volt. A kényelem, miben ezideig részem volt, itt nincs meg. A lakás sem oly kényelmes. Az idő ma is ködös, itt sem látható semmi. Napközben egy orosz üteg lő az egyik ágyúnk állásához. Este 10-11 óra között Donikowicza körül saját és ellenséges ágyútűz, ugyancsak fegyvertűz is hallható. Most éjjel 3 óra, lefekszem, idáig tartott a szolgálat, mi sehogy sem tetszik nekem már.

15-én. Egész nap rossz kilátás, kisebb, jelentéktelen lövöldözés. Este havazni kezd, sehogy sem akar az idő változni. Elég tekintélyes hó van.

16-án. A hó esik, erős hideg lett mára. Később kitisztul és élénkebb lövöldözés keletkezik, battereink szinte többet lő. A repülők is élénk tevékenységet fejtenek ki. Este jön a telefon-jelentés az orosz cár lemondásáról - hát ez mit jelenthet?

17-én. Reggel ½ 7 órakor Bródy felől körülbelül 400 főre menő orosz gyalogság menetel, kiket ágyúnk tűz alá vesz mindjárt, és alaposan szétszórja őket. Ugyancsak Hluszin felé kocsin menetelő oroszokkal szinte így bántunk el. Egész nap folyik kisebb tevékenység, este azonban csend áll be.

18-án. Semmi különös esemény nem adja elő magát. A tél erősen tartja magát, havazik. Vasárnap van, elfogyasztjuk a kivételes ebédet, mi vízbe főtt disznóhúsból áll, alaposan elsózva, mondhatni ehetetlen. Gyalázat, hogy egyes csapatoknál (mint a mienk is) a legénység étkezésével nem törődnek még ilyenkor sem, mikor már úgylis a végsőkéig van redukálva. Ami van, még azt is ehetlenné teszik. (De azért a magyar kitartó.) Este újból havazni kezd, éjjelre erős vihar. A tetőről olvadni kezd a hó, és fekhelyemről elkerget, miután a rossz tetőn becsurog.

19-én. Ma is havazik, erős szél is dühöng, mindemellett olvad is. A mai nap ugyancsak elég csendesen telik el. A hóolvadás folytán a gyalogsági fedezékek kezdenek vízbe kerülni. Szegény gyalogság még sokkal kényelmetlenebb helyzetben van, mint mi. Az éj minden különös nélkül telik el.

20-án. Kisebb tűzérési tevékenység különösen az ellenség részről. Ma a hó alapos olvadásnak indult és megjött a baj. A lövészárkok és fedezékek mindenütt telnek vízzel, lesz megint dolog bőven. Azonkívül az emberi egészségre is nagyon ártalmas ez. De sok betegségnek lesz még szülője ezen állati életmód! Most az ürge szerepét játsszuk - mikor kiöntik fészkeiből. - Természetesen az ellenségnek nincs külön dolga.

21-én. Ma kivételesen eső esett, mi még jobban elősegíti az olvadást. A mai nap csendes. Élelmezésünk pedig kezd botrányos lenni, így nehéz lesz kitartani, ha még soká fog tartani. Este ½ 11 órakor északi irányból hevesebb ágyútűz hallható.

22-én. Reggelre erős havazás lett, mi mindjárt olvad is. Pocsék idő! Kisebb harcászati tevékenység, ütegünk is többször tevékenykedik napközben. Este és éjjel elég nyugodt.

23-án. Tűzérési tevékenység, több orosz üteg élénkebb tevékenységet fejt ki. Ütegünk egy ily orosz üteget tűz alá vesz és hatásos tüzrelvvel elhallgattatja. Más ütegünk repülőgép megfigyelésével lövi az orosz tűzéréséget. Este csend áll be. A 25-dik gyalogezred előtt az oroszok táblát tettek ki valami felírással, mi még nem ismeretes. Járőreink ezen táblát behozták.

24-én. Reggel 4 órakor távolabb ágyútűz hallható. Napközben itt is élénkebb tűzérési tűz folytatódik, mi közé gyalogsági tűz is vegyül.

25-én. Reggeli ½ 6 órakor tűzérésünk az itteni frontszakaszon próba zárótűzet rendezett a dubiei orosz állások ellen, mi körülbelül ½ óra hosszáig tartott. Az orosz tűzérés egyes ütegei feleltek erre, ugyancsak oldalazva frontunkat. Délelőtt folyamán azonban az orosz erősebb akciót kezdett, megtorlásul a reggeli háborgatásáért. Így az elért tűzérési harctól volt hangos a vidék egész délelőtt. A Kadlubiskán álló 1/27 ütegünket az ellenség belőtte, s több halott és sebesült esett áldozatul. Délután a tüzelés tartott kisebb mértékben, mi csak este csendesült el. Ma reggelre az ellenség ismét táblát tett ki (felírással) a front elé, ezen valami sikerüket szokták tudatni. Este 10 órakor a 67. Gyalogezred előtt az ellenség a drótsövényt kezdte vágni, mit észrevéve erősebb fegyvertűzet kaptak.

26-án. Ma is élénk ágyú- és gépfegyvertűz hallható mindenfelől egész napon át. Késő este két orosz üteg több lövést ad le állásunkra Jasionowhoz. Az időjárás csak tartja a télies voltát.

27-én. Kisebb tűzérési tevékenység hallható körülöttünk, de tőlünk jobbra, Tarnopol irányából délben erős ágyúzás hallható. Ma az idő jó, gyenge, erősen olvad, a víz mind a föld alá törekedik, hol most az élet legjobban folyik. Délután egy orosz repülő tűzérésünk eredményesen lő és visszatérésre bír.

Nagyon lehangolt azon értesítés, hogy egyik legjobb barátom, Finta, a harctéren meghalt.

28-án. A nap itt kisebb tűzérési tevékenységgel telik el, azonban tőlünk jobbra erősebb ágyútűz hallható, mi már napok óta tart. Az éj csendben telik. Várjuk azt, mikor tűzik ki az oroszok a fehér zászlót, ez már napok óta izgat mindenkit. Folyton jönnek oly balga jelentések, hogy itt-ott láttak kitűzve ilyesmit, pl.: a Szuchodoly toronyba is.

29-én. Hideg idő, a front elég csendes ma, ütegünk napközben lő egyes célokra. Este teljes csend áll be, mi éjjel is tart.

30-án. Meglehetősen jó idő, reggel csend van. Azonban kora délelőtt a repülők szelik a levegőt mindkét oldalról, melyekre úgy mi, mint az ellenséges tűzérés lő. Később több orosz üteg állásainkat veszi tűz alá, őket pedig a mi tűzérésünk lövi, közte a mi ütegünk is. Vonalainkon gyalogságunk erősen tevékenykedik, úgy nyüzsögnek künn, mintha valami korzón lennének, nem pedig tűzvonalban. Az ellenség ezt már nem teszi, azaz nem teheti, mert részünkről mindjárt tüzet kap. Ő velünk szemben kisé kíméletesebb. Az ellenség a munkálatait rendszeren éjjel csinálja, de akkor is zavarva van, mert a fényszórók világítása mellett is megzavarjuk őket, mi épp ma este is megtörtént velük. Persze ilyenkor ő is megharagszik, és lövöldöz össze-vissza. Ma este és éjjel a vonalai előtt tüzek vannak, nem tudni véletlen-e, vagy készakarva csinálja. Este Dubiénál a két vonal között learatott és künnmaradt gabonakepéket égette el, tegnap este pedig Szuchodolyba tüzelt. Az éj csendesnek ígérkezik ma is, csak a gyalogság jelent kisebb bombatevékenységet és gyalogsági fegyvertüzet, mi valószínű, a járőröktől ered. Így azután várjuk azt, hogy az oroszok mikor tűzik ki a fehér zászlót - mellette pedig mindjobban koplalunk. Naponta észrevehetően rosszabbodik és csökken az élelmezésünk, ma délben egy darab szalonna volt az ebédem, mi még kiváltságos. De az ütegnél közönséges vízben főzött káposztát esznek. A kávé adagok is mit itt a „batterie stáción” kivételesen kaptunk, redukálva vannak. Ugyancsak újból életbe lépett a negyed kenyérporció is, mi utóbbi időben megszűnt, azért, mert kukoricakenyeret ettünk. A trafik is nemsokára nullára olvad le, szóval már bátran mondható, hogy minden gyalázatostul megy, és most már látom, és elhiszem, inkább az élelmezési nehézségek siettetik a háború befejezését, mint az emberanyag és muníció kifogyása. És ez bárcsak már minél előbb megtörténne, mert ez már valószínű emberkínzás, éhség, háború, mi fegyver nélkül viszi az embereket a halálba.

Éjjel 1 óra 15 perckor a gyalogság jelenti, hogy a 34-esek patrulja megütközött az ellenséges patrullal, és fegyverharc keletkezett közöttünk. A mi járőreink mutatkoztak azonban erősebbeknek, az oroszok kézigránátot is használtak, azonban sikert mégsem értek el.

31-én. Kiseb ágyútűzön kívül semmi különösebb esemény nem fordul elő napközben. A mai nap meglehetősen gyenge, erősen pusztul a hó, és előjön megint a feneketlen sár, mitől mindenki irtózik. Este az eső kezd erősen esni. Az éj csendben telik el.

A mai nappal a március utolsó napja is letelik, most már talán megyünk kifelé a tél maradványaiból.

ε Április hó.

1-én. Hajnali 3 órakor messzebb, északra erősebb ágyútűz hallható. Vasárnap van, reggelre szép napos idő lesz, mi egész nap tart. Itt előttünk elég csend van, gyenge ágyúzás hallható néha. A front mögötti falvakban ma erősen lehetett látni, hogy a civilek előbújtak, mit egész télen nemigen lehetett látni. Este egy ellenséges repülő száll fel, mit tűzérésünk tüze

visszafordulásra kényszerített. Az orosz vonatot, mi Brodyig közeledik, elég szépen lehetett ma látni. Az est beálltával teljes csend áll be.

2-án. Délelőtt csend van a fronton, mi már ugyan pár nap óta észlelhető. Délután azonban kisebb mérvű lövöldözés hallható.

Ma váratlanul azon szerencse ért, hogy megszabadultam a batterie stációtól, bekerültem a mozdonyállásba. Mert megvallva az igazat, semmi kedvem sem volt az itteni foglalkozáshoz, majd meglátjuk, hogy lesz itt, és meddig tart az ittlétem. Este megint csend áll be a vonalon, még csak egy fegyverlövés sem hallható. A tüzérségi tevékenység részünkre a mai nappal ismét korlátozva lett, csak nagyobb célokra lőhetünk.

3-án. Szép, napos idő, délelőtt a repülők végzik munkájukat. Orosz repülőre tüzérségünk erősen tüzel. Délután kisebb tevékenység folytatódik. Este csend áll be, mi éjjel is tart.

4-én. Délelőtt csend van, délután azonban 4-5 óra között a bajorok előtt erősebb tüzérségi harc hallható. Késő délután 5 gépünk felszállott, melyet az ellenséges tüzérség erősen löni kezd, de ezek erre nem is reagálnak, sőt mintha dacolnának a veszéllyel. Ez tartott, míg teljesen be nem sötétedett. Utána a tüzérségi tűz megszűnt, és csend állott be.

Ma parancs jött arra, hogy az újólag felállított ezredhez több altiszt kell, hova én is pályáztam. Tán sikerül itthagynom ezen átkozott, Kéler által megfertőzött üteget.

5-én. Jó idő mellett a tüzérség kisebb tevékenységet fejt ki, ütegünk is többször lő napközben. Délelőtt Szuchodoly kigyulladt, s nagyobb tűz keletkezett. A repülők egész nap fent búgnak és erős vadászat indul meg ellenük. Este megszűnik a harci zaj. Az est beállta előtt egy orosz repülő 3 bombát dobott a dodhorcei majorra, mely tőlünk alig 2 km-re van.

6-án. Délelőtt teljes csend uralkodik, ma repülőgépek sem járnak, noha szép idő van. Délután azonban az orosz tüzérség kezd löni kisebb mértékben Jasionowhoz, mely felett közvetlen a megfigyelőnk van. Ezen tüzelés azonban az est beálltával megszűnik. Egyik községben, körülbelül Wisochóban, megint tűz van, mi az utóbbi időben napi jelenség.

Az időjárás elég szép, a hó és a sár elment, a vidéken megkezdették a tavaszi földmunkákat a civilek is. Én pedig a többiekkel nehezen várom azon időt, hogy ezen üteget itt hagyhassam, noha most elég jó dolgom van protze Stellungba. Egy kis telefonszolgálaton kívül nem csinálok semmit.

Ma nagypéntek van, a böjtöt megtartottuk, azaz megtartatták velünk, reggel-délben-este csak egy kis fekete volt a mai kosztunk, pedig hát nagypéntek nélkül is eleget böjtölünk.

7-én. Az orosz tüzérség a Dlacsnikon levő bal megfigyelőnkét (hol először voltam) lövi schwere ágyúval, vagy 12 lövést tesz. Most már örülök, hogy elkerültem onnét. Máskülönbén elég csend volt a mai nappal.

8-án. Húsvét napjára virradtunk, hűvös, szeles idő. Reggel hallható pár ágyúlövés, utána csend áll be, mi tart egész nap. Mint az előző húsvéti ünnepek alkalmával, úgy most is gyalogságunk és az orosz gyalogság összementek barátkozni, a két tűzvonal előtt, és semmi sem zavarta őket. Eszembe jut eskünknek azon tétele - „ellenségünkkel szóba nem állunk” - de úgy látszik ez már be lett vezetve a világháborúba. Máskülönbén elég egyhangúan ünnepelünk, a húsvét semmiben sem különbözik a más napoktól, már ezt az étkezésre konstátálom. Délben az egyszerű húsleves, és ½ liter bor, este tea rum nélkül, (puha tea) hozzá kivételesen húsvét

kedvéért valami kalbászféle lett volna, de a sors nem engedte meg, miután élvezhetetlen (romlott) volt. Ezzel így a húsvét első napját be is fejeztük.

9-én. Húsvét másnapján kissé élénkebb volt a harci tevékenység. Délelőtt ugyan még a mi és az ellenséges gyalogság összement ismerkedni, de az orosz közibük lőtt, illetve figyelmeztette őket, hogy elég volt a barátságból. Így el is tellettek a húsvéti ünnepek. Azonban a mai nap nekünk ezen ütegnél szinte nevezetes marad, ugyanis ma meg a hús volt romlott, így krumpli volt egy ebédünk. Így él a katonaság a világháborúban.

10-én. Néha hallható egy-egy lövés, az oroszok ma is kijönnek árkaikból gyalogságunkhoz. Érezni már azt, hogy rövid idő alatt valami változás áll be ezen fronton. A mai nappal megtudtuk azt (kik elmegyünk), hogy holnap 11-én Szepsibe megyünk, hogy ott mi lesz velünk még nem tudjuk. Cseppet sem bánom már, hogy ezen ütegtől távozzatok.

11-én. Menetkészek vagyunk. Este kocsin az ozsidowi állomásra hajtottunk, honnét éjjel utaztunk tovább. A rossz vonatközlekedés miatt az úton sok időt veszteltünk, (noha készakarva is) és Magyarországon egyes falukban jól mulattunk - mint jó társaság! Ezen utat Szepsiig 3 napig tettünk meg.

14-én. Délelőtt érkezünk Szepsibe, hol mindjárt ki is kaptuk az utasítást, nekem és egy másik Zugsführernek még ezen nap Losoncra kellett utaznunk. Ez már kellemetlenül érintett, ezt nem vártam, most azt hiszem, befűtöttem magamnak. Így nagyon rövid ideig tartott a szepsi élet, és csak rögtönös búcsúzkodást tudtunk csinálni. Tehát az esti vonattal utaztunk tovább Losoncra.

15-én. Ezen utazás is elég hosszan tartott, a ma egész napot Miskolcon töltöttük és csak éjjel utaztunk tovább.

16-án. A mai délelőttöt még Bánrévén töltöttük el, s csak ezután érkezünk meg a rendeltetési helyre, a 16-dik TTE pótüteghez. Itt már vártak bennünket, és azonnal be is lettünk osztva. Engem egy új felállítandó tüzérezred ütegéhez, de a velem jött társamat egy bombavető üteghez. Tehát még nekem szerencsém van, mert a bombavetőknél cseppet sem kívánatos. Itt most minden idegen, nincs senki ismerős megint.

17-én. Szabadságot kértünk többen, mit meg is ígértek, 6 napot. Tán meg is kapjuk.

18-án. Délután megkaptam a szabadságos levelet, és 3 órákor el is jöttem Losoncról.

19-én. Jó vonatközlekedés mellett hajnalban megérkeztem Pápára, mi idehaza meglepetést okozott, mert váratlanul történt. Igaz, ezen pár napért majd nem érdemes ezen hosszú utazást megtenni, mert csak fáradságot szerez az ember magának. De hát hiába, ha csak lehet, mindig vágyódik haza mindenki. Ezen 6 nap pedig idehaza az egyformaságban eltelik, az a tudat, hogy újból vissza kell menni, csak lehangoltá tesz.

25-én. A mai nappal a szabadságom le is tellett, s így reggel ½ 6 órákor vonatra ültem, hogy bevonuljak Losoncra. Győrben azonban megszakadt az utazás, és délután ½ 5 óráig kellett várnom, hogy tovább utazhassam, s így az egész éjet utazással töltöttem.

26-án. Reggel megérkeztem, de a mai napot elblicceltem itt is, nem mutatkoztam a foglalkozáshoz. Inkább csak züllöttünk, kik visszajöttünk szabadságról. Mert az itteni kantinban igen jó pilseni sört lehet kapni, és nem is olyan drága. És egyéb nem is kell a katonának, mikor a frontról bekerül, hol eleget kell nélkülöznie.

27-én. Ma mentem itt először foglalkozáshoz. Még mindig bizonytalanságban vagyunk, hogy mikor indulunk az üteggel kifelé. Unalmas nagyon, és most meg az otthon visszatetsző. A katona csak így van, sehol sem tetszik neki.

28-án. Semmi változás, a napi foglalkozás, mi itt van, éppen csak az unalmat úzi el. Kissé már jobb szeretnék hátat fordítani Losoncnak, épp úgy a többiek is. Az élelmezés itt igen szármalmas, épp hogy csak az életüket tengetik az ittlévők.

29-én. Ma sem fordul elő semmi említésre méltó. A beöltöztetésünket napról napra halasztják, már nem tudjuk mit gondolni felőle. Ma itt először szolgálatban vagyok.

30-án. Ma ismét transzportok jönnek mindenfelől a kiegészítéshez, mert még egyes ütegeknél nincs meg a létszám. Most ezen kaszárnya ugyanazt a látványt nyújtotta, mint mozgósításkor, 900 ember lett több helyről összegyűjtve az új alakulathoz. Találni most itt mindenfajta katonát. De ekkora transzport még nem is ment ki Losoncról, mint ez a mostani, a 73. és 27. ezredek alakulatai. Most már csak várjuk az elmenetelt.

ε Május hó.

1-én. A hideg idők után, mik itt járnak, mára kissé enyhébb idő lett, mintha csak meg akarná mutatni, hogy május első napja van. A mai nap is az ütegek beosztásával telik, a sok sorakozás és névolvasás már utálatos. Ma be is oltottak bennünket, de engem csak beoltottak volna, mert sikerült eltussolnom.

2-án. Az oltás után ma pihenőnap van.

3-án. A mai nap is minden különös nélkül telik el, mindenki csak bujkál, a foglalkozáshoz senki sem akar menni.

4-én. A mai nap is minden különös nélkül telik el.

5-én. Reggel 7 órakor sorakozó, és 8 óráig cserebogárszedéssel foglalkozik a legénység. Ezután az én ütegem, a 3/73 beöltöztetése megkezdődött, mi tartott késő délutánig, de befejezést nem nyert. Nagyon lassan megy itt minden.

6-án. Vasárnap van, délelőtt orvosi szemle, délután az egész várost bejárom (mi nem nagy), unalomból. A város nem mondható szépnek, a fő utcája mutat valamit.

7-én. Reggel 7 órakor újból folytatjuk az öltözködést, mi délre valahogy befejeződött. Délután újból oltás a hátba, de ezt is el tudtam kerülni. Délután ugyancsak a másik üteget kezdik öltöztetni.

8-án. Ma is elosztással és beosztással vagyunk elfoglalva. Már a sok hiábavaló dolgoktól minden kedvünk elmegy.

9-én. Némi gyakorlatozással telik a nap, hogy mégis csináljunk valamit. Az idő most jó, így még tűrhető a helyzet.

10-én, 11-én, és 12-én. Csak egyformaságban telnek a napok, semmi változás és arra nézve sem tudunk semmit, mikor megyünk.

13-án. Ma vasárnap van, de én ma szolgálatba kerültem, és így a laktanyát kell őriznem.

14-én. Új ütegünk ma először próbakivonulást végez. Délután nincs semmi foglalkozás.

15-én. A szokásos napi foglalkozás. Ma az ütegből Bécsbe emberek mentek, hogy a felszerelési dolgokat átvegyék. Most már számítunk, hogy rövid idő múlva mi is megyünk.

16-án. A napi foglalkozáson kívül fürdés, és parancskiadás után a laktanyában levő fák öntözését végzi a legénység. Itt is minden elképzelhető munkát kitalálnak a legénység bosszantására és elcsigázására.

17-én. Áldozócsütörtök van, tehát ünnep, mit megtartunk, tehát nincs foglalkozás.

18-án. Ütegünk délelőtt megint kirukkolást végzett. Délután pedig a rendes foglalkozással telik az idő.

19-én. Ma negyedszer volt oltás, mi éppen elég ily rövid idő alatt.

20-án. Vasárnap van, nincs semmi foglalkozás, tehát az ittlét még foglalkozás mellett is unalmas, hát még nélküle.

21-én. Még mindig van sok dolog, elintézni való az új ütegeknél, de van sok haszontalanság is, mi csak bosszantó. És telnek a napok így 27-ig, de semmi nevezetes nem fordul elő.

27-én. Pünkösöd napja van, tehát ezt is elértük, harmadszor a háború alatt. Különben ezen nap sem kivételes, ezen napot sem hagyják békében megünnepelni. Sorakozás, vizit stb. járják ma is. A csapatok körében itt is erősen mutatkozik a fegyelem lazulása. Az újonnan felállított ütegek legénysége között mindig több és több távozik el önkényesen. Természetes, az oka ennek főleg abban rejlik, hogy szabadságot nem adnak, noha már másfél hónapja itt vesztegelünk. Ez pedig főleg a pótüteg parancsnokának, egy embertelen kapitánynak a műve.

28-án. Ma is ünnepelünk, pünkösöd másnapját. Ma jött meg ütegünk parancsnoka, Strass kapitány, mint látszik, cseh ember, kissé törí a magyar nyelvet. Nem sok jót látok ki belőle, egy jóformán tiszta magyar ütegnek nem ilyen ember kell.

29-én. Ma a két bombavető üteg végre elment, most már úgy látszik mi sem maradunk soká, mindennek csak örül mindenki.

30-án. Ütegünk ma kirukkolást végez, az új ütegparancsnok vezetése alatt.

31-én. A legénység a mai napot mezei munkával tölti, mi, altisztek pedig alvással. És ezzel letelt május hó utolsó napja is.

ε Június hó.

1-én. Az emberek ma szinte kapálnak az ezred bérbe vett földjén. Az időjárás nagyon rossz, egész május hóban nem volt eső, a szárazság nagy.

2-án. Ma az összes batteriekhez tartozó tisztek megjöttek, kapitányunk ma csinálta a beosztást. Úgy látszik, az alantas tisztek jók lesznek.

3-án. Vasárnap kedvéért a napot semmittevéssel töltjük.

4-én. Ütegünk ma is kirukkolást végzett. Az időjárás nagyon meleg.

5-én. Kedden délelőtt a laktanya udvarán felállított sátorban misét hallgattunk, utána pedig felesküdtünk. Még most sem tudjuk, mely napon indulunk, noha már csak napok kérdése lehet.

6-án. A mára tervbe vett kivonulás elmaradt, megjött az utasítás, hogy holnap, 7-én ütegünk indulni fog. Így a mai napot vizitek stb. töltjük, és mindenki örül annak, hogy valahára mehetünk.

7-én. Úrnapján délelőtt $\frac{1}{4}$ 12 órakor ütegünk az állomásra menetel, cigányzene hangjai mellett. A város közönsége mind talpon van. Menetünket nagyon díszítette szép selyem zászlónk, mit az itteni kantinos ajándékozott. Az állomáson a szokásos formaságok között lettünk a vonaton elhelyezve, és $\frac{1}{2}$ 2 órakor vonatunk a generál marsch hangjai mellett elhagyta a losonci pályaudvart.

Este $\frac{1}{2}$ 10 órakor érkeztünk Hatvanba, hol vacsoráztunk is. Itt vonatunk éjjel 2 óráig várt, s csak ezután indult tovább, Jászberény, Szolnok felé.

8-án. Reggel 6 órakor érkeztünk Szolnokra, hol reggelit kaptunk. Ismét délután $\frac{1}{4}$ 4 órakor indultunk tovább Szajol-Arad, Mezőtúr-B.csaba felé, hova este $\frac{1}{2}$ 11 órakor érkeztünk meg, és vacsoráztunk. Éjjel 2 órakor folytattuk a további utat.

9-én. Reggel 8 órakor indult tovább vonatunk Aradról, hol előbb reggeliztünk. Tovább Soborsinnak tartottunk, hol menage volt. Innét tovább Déva felé visz utunk, és délután 6 órakor érkezünk Piskire, hol vacsorát kapunk, és várjuk a további parancsot az indulásra, mi azt hiszem, az éjjelre marad.

10-én. Vasárnap reggel még mindig Piskin vagyunk, az éjjelt itt töltöttük, de még az ebédet is itt fogyasztottuk el. Így csak délután $\frac{1}{4}$ 2 órakor indultunk tovább Szászvároson át. Most már a negyedik napot töltjük vasúti kocsikban, még az a jó, hogy altisztek kaptunk külön személykocsit, s így azt lehet mondani, elég kényelmesen utazunk. Délután 5 órakor érkeztünk Alvincz állomásra, hol megint lekapcsolták kocsijainkat. A vacsorát itt fogyasztottuk el és 8 órakor indultunk tovább Szászsebesnek. - Éjjel $\frac{1}{2}$ 3 órakor érkeztünk Nagyszebenre, hol reggeliztünk is.

11-én. Reggel 8 órakor utaztunk tovább Fogarason át. Erre már láthatók a román betörés kisebb nyomai, az Olt folyón a hidak felrobbantva stb. Utunk a fogarasi hegyek hóborította tájai mellett vezet, szép, festőies vidék ez, csak a népviselet csúnya, minden leány-asszony szalmakalapot visel.

Feketehalmon utazunk tovább, mely vidék igazán remek termőföldrivel és szép falvaival, kedves tájat mutat, körülövezve hegyekkel.

Délután 5 órakor érkeztünk Brassóba, hol ebéd és mindjárt vacsora is volt. A románok a betörés alkalmával a falvakat itt teljesen megkímélték a rombolástól, épp Brassóban látható pár leégett épület, mi emlékeztet a román uralomra. De annál jobban panaszkodik a lakosság a német csapatokra, kik mindazt elvitték, mit a románok meghagytak. A uralom erre most is a németek kezén van, a vasútvonalakat ők tartják megszállva, újabb vonalakat építettek stb. szóval részünkről nagyon sok van a kezükön hagyva. A sok vonat folyton hordja a zsákmányolt dolgokat Romániából, de ez persze mind Németországba megy. Este későn utazunk tovább, és éjjel ment át vonatunk román földre Predeálon keresztül. Ezen utazás alatt eszembe jut a háború kezdetekori hangulat, hova lett az akkori lelkesedés, minek most egész utazásunk alatt nyoma sincs. Ez mutatja azt, hogy már mindenki beleunt ezen küzdelembe, és csak a békét óhajtják - de ki tudja, mikor jön el?

12-én. Vonatunk Románia hegyes vidékén halad, kora reggel érünk Sinaia-ba. Gyönyörű nyaralóhely ez, melyből kiválik a király nyaralója. Erre már jobban láthatók a harcok nyomai. Tovább jön Comarnic városka, üzemben lévő gyárakkal, német kézen. Itt már a németek korlátlan urak mindenütt. Tovább utazva jön Campina város, hatalmas petróleumforrásokkal és finomítókkal, mit a románok itt pusztítottak, azt a németek hamar visszaállították és üzembe helyezték. Erre volt a németnek legjobban szüksége, a nyersolajra, hogy a tenger alatt való harcot korlátlanul folytathassa. Folyik is ennek a szállítása szakadatlanul. A román vasutak és utak erre kifogástalanok, elég jól vannak berendezve. Ezután jön Baiccoi, szinte dús forrásokkal és finomítóval, de itt teljesen le van égetve és rombolva minden. A román kormánynak ebben nagy befektetése van, a vasútvonal mentén van lecsövezés, mi a fekete-tengeri Konstancia kikötőig vezet.

Délelőtt 10 órakor érkeztünk Ploesti állomásra, gyönyörű állomás ez, földalatti feljárókkal. A város is nagyon szép, több gyára van. Itt reggeliztünk, mit a németek adtak. Román vasúti alkalmazottak is tartanak szolgálatot, német felügyelet alatt. Amerre a szem ellát, itt is mindenütt petróleumforrások vannak, de a nagy tartálytelepek mind le vannak égetve. A hegység erre már megszűnt és sík, róna terület mindenfelé, a legkitünőbb termőföldek, mi csak létezik, és dönti a búzát és a tengerit, mi itt a fő termés.

Délután tovább utazunk Bukarest felé, és végre megérkeztünk a rendeltetési helyre, Chitilla-Bukaresti várerődbe. A vonatot, ily hosszú fáradtságos utazás után elhagytuk, (de eközben egy jó esőt kaptunk) és az erőd környékén sáttáborban helyezkedtünk el. Hosszú idő után megint meg kell szokni a celt alatti szállást. Az erődöt nem lehet valami modernnek, illetve erősnek mondani, hasonlít a komáromihoz. Ilyenek övezik Bukarestet páncéltornyokkal, és vasút futja körül. Most itt van részünkre tűzérési felszerelés-állomás, hol fel leszünk szerelve mi is. Tehát annak is meg kellett lenni, hogy a román frontot is meg kell ismernem. De ez még mindig jobb, mint ha az olasz frontra mentünk volna, mitől féltünk, és mások is félnek.

13-án. A mai nappal megkezdtek a felszerelés átvételét, mi sok dologgal jár, és egész nap el vagyunk foglalva. Ma igen meleg idő van, mire számítottam is Romániában. Az itteni lakosság pedig valódi cigány fajta, ronda, piszkos nép. A városiak ellenben elég jó karban vannak.

14-én. Ma a lovak átvételével voltunk elfoglalva, mi ugyancsak elég dolgot adott. Így kezd kicsinyenként az ütegünk teljessé alakulni, hogy ágyúnk is lesz.

15-én. Ma a fogatokkal voltunk és vagyunk elfoglalva, a lovainkat próbáltuk ki, mit elég megfelelőnek tartunk.

16-án. Ma kirukkolást csinálunk, mi a lovak betörésére szolgál, és hogy a hajtó tüzérek is gyakorolják magukat, miután sok közöttünk a huszár. Igen utálatos meleg idők járnak, a hőségtől majd felfordul az ember.

17-én. Vasárnap van. A délelőttöt munkával töltjük, délután pedig szemlét tart fölöttünk az ezred parancsnoka, egy őrnagy. Igaz a mozdulatok, miket végzünk, nem sikerülnek, de hát így is jó kell, hogy legyen.

18-án. Még mindig elég dolgunk van a felszereléssel, miben az eső is sokat gátol. Kiöntött bennünket.

19-én. Felpakolással és az üteg rendbe hozásával vagyunk elfoglalva. A muníciót ugyancsak felpakoltuk, a holnapi indulásra tehát készen állunk. Már a vonatunk is bejárt, mi szállítani fog bennünket. Ittlétünk alatt az élelmezés elég jónak mondható, mert itt még bőven van élelem és a beszerzés könnyű. Kenyeret is elég olcsón lehet kapni, pl.: 1 kg kenyér 50 fillér, s egyéb élelmiszer is könnyen kapható.

20-án. Korai kelés, reggel 8 órakor megkezdettük a berakodást, mivel hamarosan végeztünk. Délben 11.30 perckor indult vonatunk, és itt hagytuk Chitillát.

Utazásunk Ploestin keresztül, Büzeaum át történt, éjjel 12 órakor érkeztünk Urleska kisebb állomásra, hol mindjárt megkezdettük a kirakodást. Itt megvártuk, míg kivilágosodott. Itt már látható a fényszórók működése és az ágyúk csőtüze, itt vagyunk a front közelében.

21-én. Reggel 4 órakor tovább mentünk Gemenille faluba, hol házakhoz szállásoltuk be magunkat, mert a további parancsig tartalékba maradunk. A falu jobbára ki van ürítve a civil lakosságtól, így bőven van hely. Most itt én is házigazda vagyok, vagy féltető házam, elég nagy pompával körülkerítve, és van két szobám, igaz ezekben a bútorzat nem áll másból, mint levert cölöpökből és egy rozoga szekrényből, de poloska annál több van.

A vasúti állomások erre jobbára le vannak rombolva, miből az orosz gazdálkodást lehet következtetni. Az ágyúk kisebb mértékben egész nap dörögnek a fronton.

22-én. A hiányokat leszámítva, és mégis elég kényelmesen bebútorozott portámban nem soká gyönyörködhettem, sőt mondhatni, ki sem alhattam magam. Hajnali 3 órakor „alárm” volt, 5 órakor pedig tovább menetelés Shorfarino faluba, mely a front mögött 14 km-re van. Tehát megint megkezdődött a bizonytalanság, ide-oda rángatnak bennünket. Előbbi helyünket azért kellett elhagynunk, mert németek jöttek oda. Itt most megint beszállásoltuk magunkat, de hogy meddig tart, ki tudja? Ezen falu igen piszkos fészek, a civilek között mindenféle járványos betegségek pusztítanak, főleg a malária. De ez nem is csoda, hisz a piszokkal, mi itt van, saját maguk terjesztik a járványt. Tegnap még alaposan be is oltottak bennünket, már az ördög elvihetné a sok oltást.

23-án. A mai nap semmittevással telik el, de a nagy forróság egészen elcsigáz bennünket, melyhez azon nagy baj is járul, hogy nincs ezen a vidéken ivóvíz. A kutak vizei nem használhatók, mind keserű - sós víz -, ennek oka abban rejlik, hogy a tenger közel van. Az itt elfolyó Buzaeu vize ugyancsak nem használható, miután csupa iszap és meleg. Így a vizet messze a falvakból kell hordani, hol találhatóak egyes kutak, miknek vizei használhatók.

De ha víz nincs is, légy az van oly rengeteg, hogy ennél többet elképzelni sem lehet.

24-én. Reggel Latinul falutól jobbra, a két üteg legénysége ágyúállást ment ásni négy ágyúra, mit még a délelőtti folyamán elkészítettünk, noha a terep igen rossz. Az ellenség itt magaslaton van, ellenben nekünk sík terepen kell elhelyezkednünk, és ki vagyunk téve annak, hogy az ellenség belátja állásunkat.

A hőség folyton erősödik, nem hogy szűnne. Eső erre egyáltalán nem jár, nem úgy, mint Bukarest környékén. - Dacára ennek, a termények mind kifejlődnek szépen.

25-én. Hajnalban, 3 órakor a 2 üteg éleslövészetre ment, miután még a fiatal legénység ilyesmiben nem vett részt, másrészt pedig az ágyúk kipróbálásából.

26-án. Ma hajnalban, 3 órakor a legénység megint ágyúállást ment készíteni.

27-én. A program ugyanaz, már nincs idő, hogy kialudhassuk magunkat. Napközben élénk repülő-tevékenység van. Ezen sík terep nemigen tetszik nekem, itt még reáfizetünk.

28-án. Erősebb tüzéségi tűz az ellenség részéről, Latinul falut lőtte erősen. Ütegünk legénysége ma is az ütegállás készítésével van elfoglalva. Megint sok hiábavaló munkát csinál a legénység, mi csak a tiszték tudatlanságára vall. Ezen munkálatokat csak éjjel csináljuk, nehogy az ellenség észrevegyen valamit.

29-én. Ugyancsak folytatjuk a kiépítési munkát, mi nehezen készül, miután a föld igen erős. A két ütegből, (6-6 ágyú) felállítottuk a harmadik üteget, így 4-4 ágyú van egy ütegben.

30-án. Ma kellett volna a felállított 3-dik ütegnek állásba menni, de újabb parancs folytán megváltozott a terv. Így tovább folytatjuk az állás kiépítését. Az előttünk elterülő frontrészen jobbra orosz gyalogság van szemben velünk és francia tüzéség.

ε Július hó.

1-én. Reggel 5 órakor érkeztünk haza a munkából kifáradva, jól meg is áztunk. A sok éjjeli munka teljesen kifárasztja a legénységet, és jóformán nappal sem nyugodhatik.

2-án. Éjjel ugyancsak folytatjuk a munkát reggelig, és még mindig nincs befejezve. Azonban ma ismét parancsot kapott ütegünk állásba vonulására. Éjjel 1/2 12 órakor indult ütegünk tehát, hogy állását elfoglalja. Azonban nem az általunk elkészített állást foglaltuk el, hanem egy félig-meddig elkészített német állásba mentünk. Tehát a sok fáradságos munka, mit ezideig végeztünk, újból kárba vészett, s folytathatjuk a munkát itt tovább.

3-án. Ma ütegünk pár lövéssel belőtte magát, és az est beálltával kivonult az állásból. Úgy látszik, egyelőre mégis tartalékba maradunk. Ma csendes nap volt, csupán délután az ellenség lőtte Latinul falut. Ma a repülő tevékenység is csekély volt, ellenséges gép nem is szállt fel. A német repülők az utóbbi napokban igen eredményesen bántak velük.

4-én. Ma a legénység pihen, semmi foglalkozás nincs. Este a másik ütegünk ment belőni magát.

5-én. A front elég csendes pár nap óta. Semmi különös esemény nincs.

6-án. Ma is pihenőnapunk van. Én nem a legjobban érzem magam, a gyomrom akarja felmondani a szolgálatot, mit csak a víznek tulajdonítok és a hőségnek, mi rettenetes. Embereink is igen rossz állapotban vannak, a sok munka és ezen kedvezőtlen éghajlat már küldözi őket a kórházba... A bánásmód a tisztek részéről pedig igen mostoha, természetes, őket is befolyásolja a cseh divízió-kommandant (Strass) szigora.

7-én. Ma ismét oltás volt nálunk, mely után kétnapos pihenő van adva, de nemigen van reá lehetőség, hogy meg lehessen tartani.

8-án. Vasárnap reggel 7-9-ig ágyú-gyakorlatozás, dacára az adott szolgálat-mentességnek az oltás után. Délután pedig lóúsztatás van a Buzeu-ban. A legénység most már rohamosan megy a kórházba, igyekeznek megszabadulni ezen ütegből.

9-én. Délelőtt foglalkozás az ágyúk mellett, most már minden napi foglalkozás meg van állapítva, jobban mint a laktanyában. Délután telefon-gyakorlás. Ma éjjel a hajtó legénység ment munkába, az ágyúszemélyzet pedig a lovak mellett maradt. A fronton pedig csend van, az ellenség nyugodtan viselkedik.

10-én. Délelőtt nincs semmi foglalkozás. Az aratás már itt megkezdődött. Az ütegből is összeállították az arató legénységet. Az itteni járványos betegségen, melyen minden embernek keresztül kell mennie, szerencsésen átvergődtem.

11-én. Kisebb ágyúharcok vannak ma, a frontra újabb német csapatok jönnek.

12-én. Hajnalban ágyúállást megyünk javítani, illetve csak leplezni, nehogy az ellenség felfedezze. Délután pedig parancsot kaptunk arra, hogy az ütegünk állásba megy.

13-án. Hajnalban ugyancsak az ágyúállást megyünk rendbe hozni, mert este ütegünk elfoglalja, csakhogy nem abba, mit mi készítettünk, hanem sokkal rosszabba. Délelőtt élénkebb ágyútűz, főleg repülőgépekre.

14-én. Megkezdjük ezen állás kiépítését, mi oly munkát ad, hogy a legénység hamarosan meg fog lépni ez elől. Az ágyúállásokat ki kell bővíteni, legénységi és tiszti fedezéket kell ásni, munition raktárakat és futóárkokat építeni. Ez rettenetes munkát ad, miután a föld oly kemény, alig lehet haladni. Napközben kisebb tüzérségi tevékenység folytatódik.

15-én. Folyik a munka, kora reggeltől estig, a fiatal, 18 éves legénység, méghozzá a rossz menázs mellett, mi utóbbi időben van, nem sokáig bírja. Délután 5 órakor élénk tüzérségi párbaj keletkezik.

16-án. Már kora reggel élénk repülő-tevékenység a részünkről, melyre az ellenséges tüzérség bőven pazarolja a municiót, de persze hiába. Repülőink pedig gépfegyverrel válaszolnak, az égboltozat schrapnel felhőcskékkal van borítva. Ezen mulatság egész délelőtt tart. Azonkívül 10 órakor a tüzérségi tevékenység feléled. Számítunk arra, hogy rövid időn belül itt változás lesz, miután igen erős román és orosz tartalékok vonulnak fel. Éjjel az ellenséges tüzérség pár ütege tüzel, mibe gyalogsági tűz is vegyül.

17-én. Kora reggel az ellenség már lő, mi kisebb mértékben egész nap tart. Mi pedig későnkorán dolgozunk, de ezen élelmezés mellett kitartani nem lehet, oly kriminális rossz.

18-án. Nagy repülő tevékenység folyik. Kisebb lövöldözés egész nap tart, mi este élénkebb lesz. Már a menázsunk valamit javult, ütegparancsnokunk (Kenversz fhdgy.) sokat fárad érdekünkben.

19-én. Ma csendesebb nap van, némi ágyútűz hallható. A repülők folyton munkában vannak.

20-án. A mai nap sem különbözik a tegnaptól, ugyanolyan a program. Délután az ellenséges tüzérség több ütege tüzelést folytat, többek között Danca községre is, hol protgestellungunk van. És itt elég pánikot idéz elő.

21-én. Mára a kora reggeli órákban megkezdődik a repülő tevékenység mindkét oldalról. Az ellenséges gépet egy bolgár üteg többször visszatérésre kényszeríti. Itt már a bolgár bajtársakkal is megismerkedünk, kik közé be vagyunk osztva. Tegnap este tőlünk balra a németeket egy kis darabon az ellenség kivette az állásából. Délután csend honol, azonban az ellenséges kötött léggömbök egész tömege emelkedett a levegőbe, miből a mi állásainkat az ellenség nagyon könnyen beláthatja. Az éj folyamán a németek az elveszett állásukért ellentámadást kezdtetek, mi erős harcra vezetett. A kimenetel még ismeretlen. Bizonyosra vehető, hogy hamarosan változás áll itt be.

22-én. Az előttünk fekvő frontrészlet ma erős tüzérségi tűz alatt áll az ellenség részéről. Hosszabb idő után az ellenséges gránátok erősen veszélyeztetettek, a reserve munitions depó építésénél, és délután ugyancsak csapkodtak le körülöttem. 6 óra felé előttünk megszűnt a harc, azonban tőlünk balra feléledt. A 4-ik ütegünk állását, mit már úgy is tapogatott az ellenség, (a jéger háznál) belőtte. Este 10 órakor az ellenség újból erős tüzet kezdett állásainkra. Tehát nem csalódtunk, bekövetkezett az ellenség támadása, illetve a tüzérségi előkészítés erre.

23-án. Az ellenség folytatja tovább a harcot, és erős tüzet bocsájt a gyalogsági állásainkra, mit csak késő délután szüntet be. Ugyancsak lőtte délelőtt és délután a 4-dik ütegünket, mit teljesen be is lőtt. Délután ütegünk is lőtt, elég eredményesen, noha mi sem sokat okoskodhatunk itt, igen kényes helyzetben vagyunk, könnyen úgy járhatunk, mint a 4-dik ütegünk. Az éjjel előfordult, hogy az ellenséges gépek egészen leereszkedtek vonalaink fölött olyannyira, hogy majd kézzel lehetett érinteni. Így akarják megállapítani állásainkat.

24-én. Kora hajnalban már folyik az ágyúzás, az ellenséges gépek is feljöttek. Reggel 7 órakor az ellenség 2 napos tüzérségi előkészítés után pergőtűzet bocsájt állásainkra, úgy látszik az áttörést megkísérli, mit a bulgár és török csapatok előtt akar végrehajtani. A gépfegyverek szinte működésben vannak.

A pergőtűz 30-40 percig tarthatott, s utána csak egyes lövéseket ad le az ellenséges tüzérség, mely dél felé elcsendesül. Úgy látszik egyelőre semmit sem ért el az ellenség. Délután újból erős tüzet bocsájt, különösen a bulgár vonalaira, mi $\frac{1}{2}$ 4 óráig tartott, s utána megint elcsendesedett. Eközben messzehordó ágyúból ugyancsak tűz alá fogja a 4-dik ütegünket, sőt most már minket is erősen fenyeget a veszély.

Közölték velünk a galíciai csapataink győzelmét, mi elég jó hangulatra keltette az itteni harcosainkat. A délután folyamán még többször kiújult a tűz. Az ellenséges ballonok és gépmadarak tömege van a levegőben. Ma kevés híja, hogy ütegünknel szerencsétlenség nem történt, a földmunkánál egy mély árok bedőlt, és alátemetett ez embert, nagy nehezen sikerült kimenteni és komolyabb baja nem történt. Este váratlan parancs folytán ütegünk, a kombinált üteg feloszlott, és még ezen éjjel az én szakaszom elhagyta az állást, és Voinesti falu alá egy újabb állásba ment. Ezen állás egészen a front mögött van, késő éjjel érkezünk ide, hol

mindjárt az ellenség gránátjai fogadtak bennünket. Azonnal hozzá kellett fogni a munkához, hogy reggelre, mikor a szakasznak be kell lőnie magát, az ágyúk elhelyezve legyenek. Azon kívül azért is iparkodni kellett, mert nappal nem lehet dolgozni, miután az ellenség belátja ezen helyet. Tehát megint egy kellemes éjszakája volt azon pár embernek, kik még ezeit megmaradtak az ágyúk mellett.

25-én. Reggel és délelőtt majdnem teljes csend van, olykor hallható, illetve jön 1-1 ellenséges lövedék. Tehát az ellenség 2 napi, éjjel-nappali erős tüzérségi előkészítése és a másik 2 napi, sokszor megújuló pergőtüze eredmény nélkül maradt. Úgy látszik, evvel csak az esetleges csapatelvonulásainkat akarta meggátolni a más frontrésztetre. Az is tudomásunkra jutott, hogy gyalogságát nem tudja harcba vinni, mert ellenállnak, így a tüzérségi tüztől várja, illetve várta a sikert.

Ezen harcok alatt megtörtént, hogy a gyalogság, a (francia) tüzérséget kézi gránáttal támadta meg, miért nem szüntette be a tüzelést. Délben nehéz ágyúval több lövést adott le egyes célokra. Ballonjai elől, mik nagy számban vannak fent, erősen kell magunkat tartani. Az éj csendben telik.

27-én. Délelőtt csend van. Repülőink rövid ideig tartó szemlét tartanak ellenséges rész felett. Délután 5 órakor egy nehéz ellenséges üteg kezd lőni, utána csend áll be. A sok fáradságos munka után, mit a másik állásban végeztünk, nagyon jól esik azon pihenés, miben itt részünk van. Most az élelmezés is tűrhető, noha csak éjjel kapjuk, miután az ide való szállítás nappal veszélyes. Este tőlünk balra erősebb harci tevékenység.

28-án. A mai nap is elég csendesnek mondható. Napközben pár lövést bocsát az ellenség, mit a mi tüzérségünk viszonz. Éjjel erősebb bombatevékenység hallható.

29-én. Vasárnap reggel csend, később az ellenség Latinul falura egyes lövéseket ad. Délelőtt folyamán cugunk is lead pár lövést. Este 8 órakor tőlünk balra erős ágyúzás hallható, itt pedig egyes lövések zavarják a csendet. Szakaszkunk ezen állásban egy régi haubitz szakasszal van együtt, mely német parancsnokság alatt áll. Az időjárás rendkívül meleg, így jó szolgálatot tesz a Buzeau folyó fürdésre, mely előttünk folyik el közvetlenül.

30-án. Az orosz tüzérség egyes ütege lövi Latinult, máskülönben csend van itt, mi éjjel is tart.

ε Augusztus hó.

1-én. Ma délelőtt is teljes csend, délben tüzérségünk, úgyszintén az orosz is, pár lövést vált. Délután szakaszkunk lő, utána csend, csak távolról hallható ágyúzás.

2-án. Úgyszólván teljes csend van, néha egy lövés hallható. Reserva csapataink ismét mind elhúzódtak Focsani alá, úgy látszik ott készül valami. Itt mi is várjuk az előremenetelt, miután az orosz frontot csapataink erősen nyomják a határunkon. Ha továbbra is így sikerül, hamarosan nagy változás állhat be.

3-án. Délelőtt szinte csend, délután tüzérségünk kisebb mértékben dolgozik. Este és éjjel a bombavető ütegek működnek.

4-én. Reggel kisebb mértékben hallhatók lövések, délután zugunk lő. Észrevehető, hogy az ellenséges tüzérség legnagyobb része innét elhúzódott. Éjjeli harc van a török és bulgár csapatok előtt, ahol az ellenség legjobban kísérletezik. Engem ma megint „nagy kitüntetés” ért, megkaptam a második bronzot, a háború negyedik évében!

Élelmezésünk megint kezd rosszabbra fordulni, mindennap kukoricakásával traktálnak...

5-én Vasárnap kedvéért nap közben nem sok a tevékenység. Hajnalban volt kisebb tűz a bulgár részen, hol 3 század bulgár gyalogság előre ment. Éjjel ugyancsak erősebb harc keletkezik a bulgárok előtt.

6-án. Reggel még hallható lövöldözés, utána csend áll be. Hírlík, hogy a Focsani körül csapataink áttörték volna a frontot. Ma megint kellemes meglepetés érte zugunkat, parancsot kapott ezen állás elhagyására, és egy másik állásba menésbe. Ez még az éj folyamán meg is történt, Ó-Latinul összelőtt házai közé. Ezen állás erősen ki van építve, de az ellenség által alaposan be is van löve, miért is az előbbi üteg el is hagyta. Az állás környéke valóságos gránátölcsér, itt még kemény és szomorú napjaink lehetnek. Az előbbi állásunkat pedig, mit már jól kiépítettünk, a németek foglalták el, miután előző állásunkban belőtték őket. Ezek a németek már nagyon kellemetlenkednek nekünk, minden jobb helyről kiszorítanak bennünket, ez már tűrhetetlen.

7-én. Reggelre kriminális rosszul leszek a gyomrommal, mit a rosszul megfőzött étel idézett elő. Szerencsére sikerült hamar rendbe szedni magam pár chinin beszédésével.

Itt az új állásban ismét kezdhethjük a munkát, mert sok javítani való van, noha erősen ki van építve. Ezen állás a falu szélső házai közt, közvetlen a Buzeau folyó partján van, most már teljesen a bulgárok között vagyunk. Délután szakaszunk belövést folytat. A fronton egyébként nem fordul elő semmi különös.

8-án. Délelőtt elég csend van, délután az ellenség kezd a körzetbe löni, de lövedékei a homokban mind megfúlnak. Szakaszunk ugyancsak löni kezd, és az itt lévő bulgár ütegek is kezdik a munkát. Az éj csendben telik el.

9-én. Reggel az ellenséges tüzérség egyes ütegei lövik gyalogsági állásainkat. A mi tüzérségünk hallgat. Délután egy üteg erősen lövi állásunkat, mely elől ugyancsak kellett deckolni. Mára ütegeink visszaadták a kölcsönt néki. Este csend áll be.

Ma kaptam hazulról azon mélyen elszomorító hírt, hogy szegény Feri meghalt. Egy ilyesmi hiányzik még, nem elég amúgy is a baj. Éjjel kisebb harcok vannak.

10-én. Reggel hallhatók fegyver- és ágyúlövések, repülők fent jár, minek kedvez a jó idő. Délben tüzérségünk legnagyobb része 10 percig tartó gyorstűzet adott le az ellenséges állásokra, mely után csend állott be.

Délután ½ 3 órakor egy ellenséges ágyú lövései csapkodnak le körülöttünk, tehát az ellenség már tudomásul vette az ittlétünket, és elég pontosan kezdi a csomagjait küldözgetni. Este szakaszunk több lövést ad, mely után az ellenséges tüzérség nehéz és könnyű lövedékeinek özönében van részünk. És ugyancsak kell bujdosnunk - ez fele sem tréfa. Szerencsénk, hogy van két gránátmentes fedezékünk, mi megvéd bennünket a veszélytől. Egy lövedék egyik ágyúállásunkba csap be, és azt teljesen szétdobja, az ágyúnak nem történt baja.

11-én. Hajnalban, 3 órakor váratlanul megeshet azon sajnálatos eset, hogy az ellenség a Szeret és Buzeau között a bulgárokat kiűzi első állásukból, délelőtt pedig a második állást is elfoglalja. Tüzérségünk, noha erősen és hatásosan dolgozik, de a gyalogságunk kevés, az ellenség pedig fölényben van.

Kora reggeltől az ellenséges tüzérség tüze alatt áll állásunk, a lövedékek özöne csapkod le körülöttünk, teljesen be vagyunk löve, valóságos pokol ezen hely. Csak egy cseppen múlt, hogy egy telitalálatot nem kaptam. Délután erős harc kezdődik, mi rettenetesen dühöng. Ütegünk másik két szakaszát pedig szétlőtte az ellenség, több súlyos sebesült és halott van, tisztjeink pedig nem tudni hol vannak, mi van velük. Itt most énnekem kellett átvenni az üteggommandót, miután az egy parancsnokot, ki itt volt, az üteg másik részéhez vezényelték. Késő estig többször fellángolt a heves harc, mi kisebb mértékben egész éjjel tartott. Éjjelre a sebesülteinkből 2 halott is lett. Csak később tudtuk meg, hogy mily veszélyben voltunk, ha az ellenségnek sikerül a Buzeau-n átjönni, mi már majd meg is történt, el lettünk volna veszve teljesen. Egy altiszt, ki a megfigyelőn volt az ütegtől, szinte áldozata lett az ellenséges golyónak.

12-én. Hajnalban tüzérségünk erős tüzet nyit az újból előretörő ellenségre és meggátolja az előrejövésben, reggel pedig ½ óráig tartó dobtüzet nyitunk meg. Az elmúlt éj folyamán a másik 2 szakaszunk is bejött ide a kivert állásból, így most az egész üteg együtt van. Pedig itt még sokkal veszélyesebb. Az ellenség nap közben többször próbálja hátrább nyomni csapatainkat, de eredménytelenül. Tartalékaink már megérkeztek, így számíthatunk rá, hogy feltartóztatjuk a nyomást, Repülőink ugyancsak hősies munkát végeztek, félretéve minden veszélyt. Nem törődve az ellenség fegyver- és gépfegyvertüzével, egészen leszállva az ellenséges állások fölé bombákat dobnak és gépfegyvertűzzel árasztják el az ellenséget. Éjjel ¾ 2 órakor a bulgár gyalogság vörös rakétajelzéssel tüzérségi tüzet kérve támadásba megy át, és sikerül némileg az ellenséget a megszállott állásokból visszaszorítani. Ezen harc hajnali ¼ 4 óráig tartott, mely után gyenge tüzérségi tűz folyt.

13-án. Reggel és egész nap élénkebb tüzérségi tűz, melyből ütegünk környéke ugyancsak kiveszi a részét. Éjjel nem ismétlődik meg a támadás egyik részről sem.

14-én. Ugyancsak nem történik semmi változás, úgy látszik az ellenség megelégedte a kevés sikert. Nap közben többször felélénkül a tüzérségi tűz, mi az est beálltával elcsendesedik. Éjjel ½ 11 órakor azonban az ellenség újból támadást kezd, erővel át akarja törni vonalunkat, erős gyalogsági harc kezdődik, mit tüzérségünk is átvesz. Háromnegyed óráig tartó heves küzdelem után elcsendesült a harc, és ahelyett, hogy az orosz gyalogságnak sikerült volna előbbre jönni, a bulgárok nyomták őket vissza. Egész éjjel fegyverropogás hallható kisebb mértékben.

15-én. Hajnalban hallható gyengébb ágyúzás, mi később elcsendesül. Délelőtt Focsani felől heves harc hallható, és ez tart egész nap.

Napközben az ellenség lövi a buzeau-i hidat, mi mögöttünk van. Este is tart az ágyúzás kisebb mértékben. Éjjelre az ellenség támadását várva ébren maradtunk, de nem következett be.

16-án. Reggel csend van, csak 10 óra után kezdődik kisebb ágyúzás. Ellenben Focsani irányából ma is hallható harc. A mai nappal ide körénk nem lő az ellenség, mi igen csodálatos. Este 8 óra felé kisebb vihar tör ki esővel, mi itt igen nagy ritkaság. Ugyanekkor a török részen, és tőlünk közvetlen balra erős harc fejlődik ki, mi tart egy óra hosszáig. Az ellenség itt folyton kísérletezik, de terve, hogy áttörjön, nem sikerül.

17-én. Délelőtt gyengébb ágyútűz mindkét részen, mi egész nap tart. Különösebb esemény nem fordul elő. Este tőlünk balra hallható erősebb ágyúzás. Az éj minden különös nélkül telik el.

18-án. Reggel csendes a vonal, esős, hűvösebb időre változott. Délelőtt gyenge tüzérségi tevékenység, mi dél felé a saját ütegünk és egy orosz üteg párbajává fokozódott. Ugyanis parancsunk van arra, ha az ellen egyet lő, (különösen Vionestira) nekünk négy lövéssel kell viszonzni. Ez pedig kihívása az ellenséges tüzérségnek az amúgy is belőtt állásunkra. És ugyancsak erős tűzzel árasztott el bennünket, oly pontosan, hogy már pontosabban nem is lehet egy célt belőni. Énnekem ezen nap, a harmadik augusztus 18-dika emlékezetes, és szerencsés napom is marad. Egy futóárokban, hol harmadmagammal álltam, mellettünk 1 méterre csapódott be a gránát, és micsoda gondviselés, mind a hárman épen maradtunk, noha a robbanó szörny elég rombolást végzett. Épp egy tizedes sérült meg könnyen az arcán. Igaz, engem a légnyomás egy percig mozdulatlanrá tett, azonban hamarosan magamhoz jöttem, és a földből, mi erősen betakart, kibontakoztam. Délután is folytattuk a párbajozást. Máskülönben itt a fronton ma nem fordult elő semmi különös változás.

19-én. Délelőtt meglehetősen csend van, ütegünk azonban tüzel, mit az ellenség gyengébben viszonz. Az ellenség újabb beásásokat folytat, mit mi rendszerint megzavarunk. Éjjel Focsani felől heves harc hallatszik, mi hosszabb ideig tart. Itt előttünk most csendesnek mondható a helyzet, úgy látszik az ellenség megelégtelt a múlt sikereit. Azonban azt hiszem, a mi részünkről sem megy úgy a dolog, mint reméltük, mert már itt is meg kellett volna inogni a frontnak.

20-án. Reggel és délelőtt csend van, úgy 11 órakor kezdi az ellenséges tüzérség löni könnyű- és nehézágyúval környékünket. Délben pedig körülbelül 20 gránáttal ütegünk területét tiszteli meg, mely elől ma is, mint rendesen, bújni kell. Ezt megint ütegünk 7 lövése idézte elő, ő pedig ilyenkor a tízszeresét küldi. Ezután csend állott be.

Ma megint a Jóska elszomorító lapját kapom Brassóból (kórház), melyen értesít, hogy 13-án gránát légnyomást kapott. Tehát újabb szerencsétlenség, úgy érzem, hogy simán ezen játékból (testvérek) nem kerülünk ki.

21-én. Napközben a rendes tüzérségi tűzön kívül nem fordul elő semmi különös, és az éjet sem zavarja semmi.

22-én. Reggel és délelőtt csend van, úgy a mi, mint az ellenséges tüzérség pár lövést vált. Azonban Focsani felől ma megint heves harc hallatszik. Éjjel nyugodt.

23-án. Délelőtt teljes csend van, még egy fegyverlövés sem hallatszik. Délután azonban az ellenség megbolondult, lövöldözött össze-vissza, így a mi ütegünk is actióba lépett.

24-én. A nap is az egyformaságban telik el, semmi különös változás nem történik. A rettenetes hőség tart, majd megbolondulunk.

25-én. Ma fordult elő először, hogy mióta itt vagyunk, az ellenség nem lőtt ide. Jóformán csendben tellett el az egész nap, éjjel sincs változás. Mostanában az élelmezésünk is kielégítő. Azon kívül a dinnyében fürödhetünk, minek itt hazája van.

26-án. Vasárnap kora reggel az ellenség megkezdi Vonesti lövését, (mit naponta előszeretettel folytat) ütegünk viszonzozza a tüzet, utána csend áll be. Délután csendben telik el.

27-én. Délelőtt folyamán úgy a mi, mint az ellenség tüzésége tüzelést folytat, ütegünk szinte belövéseket csinál. Az ellenség két ágyúkat teljesen belőtt, szerencsére az emberekben kárt nem tett. A munitió, mit teljesen szétszórt, szinte nem robbant fel.

28-án. A délelőtt nyugodt, délután azonban az ellenség ismét erősen veszélyezteteti ütegünket. A fronton máskülönben változás nem történik. Napközben a repülőink járnak, az ellenségé azonban napok óta nem mutatkozik. Az éj is teljes csendes.

29-én. Focsani felől már délelőtt erős tüzéségi tűz hallható. Itt semmi változás, csend van. Éjjel élénkebb harci zaj volt.

30-án. A délelőtt csendesen telik el, délután azonban az orosz tüzéség (mert jobbra az van itt) megkezdte a munkáját a környékre, de ütegünkre is alaposan dolgozott, mert ez elkerülhetetlen néki. Az éj nyugodt. Hosszú idő után az éjjel egy kis eső volt, mi a nagy hőséget kissé lehűtötte.

31-én. Reggel és délelőtt csend van, délben pedig egy ellenséges üteg a hátunk mögött lévő bulgár üteget lövi. Az említett üteg oly közel áll mögöttünk, hogy az ellenség rövid lövéseit mind mi kapjuk meg. A délután csendesnek mondható. Este parancsot kaptunk egy éjjeli támadás előkészítéséhez, ugyanis egy német rohamozó (sturm) század vállalkozott arra, hogy az éj folyamán foglyokat hoz az ellenségtől. Ezen actióhoz ütegünk is segédkezik.

ε Szeptember hó.

1-én. Hajnali 4.15 órakor a fenti terv végrehajtásához, az itt csoportosított tüzéségünk teljes erejű zárótüzet bocsájtott az ellenséges tartalék állásokra, hogy az ellenséget meggátolja abban, hogy tartalékát előre hozhassa, és a mi csapataink terve sikerüljön. Ezen tüzéségi tűz $\frac{3}{4}$ óráig tartott, mihez a gyalogsági fegyverek is erősen működtek, és sikerült németeink vállalkozása, kik foglyokkal és négy gépfegyverrel tértek vissza a meglepett ellenségtől. Ezen veszélyes vállalkozás alatt attól féltünk legjobban, hogy az ellenség holnapra belő bennünket. De ez nem következett be, még csak egy lövést sem kaptunk, igaz, tüzéségünk ütegeit is tűz alatt tartotta. Délután folyamán az ellenséges tüzéség hatalmas actiót kezdett, lőtte gyalogsági állásainkat. Másképp azonban nem történt semmi különös, pedig azt hittük, hogy az éjjelit akarta az ellenség visszaadni. Az éj többi része nyugodtan telik el.

2-án. Úgy délelőtt, mint délután teljes csend van, este azonban az ellenséges tüzéség kezdett rövid ideig tartó actiót, miután csend állott be, és tartott egész éjjel.

3-án. Délelőtt az ellenséges üteg erősen lőtte állásunkat, mely alkalommal egyik ágyúkat megint találat érte. Délután szinte kaptunk lövéseket. Más különös esemény nem fordul elő. Este a törökök előtt ugyanolyan változás volt, mint előttünk pár napja.

4-én. Reggel ellenséges gép jár felettünk, mit már régen nem láttunk, úgyszintén kötött léggömbje is feljött. A nap máskülönben elég nyugodtan telik el, teljes csend van.

5-én. Délelőtt változatlan csend, délután gyenge tüzerharc. Batterienk is kezd lőni, mire a minket sakkban tartó ellenséges üteg azonnal reánk fordítja tüzét. És egy gránátja, mi a futóárkunkba csapott le, két emberünket megsebesített. Este Focsani felől megint heves ágyúzás hallható, az éj azonban nyugodt.

6-án. Reggel úgy a mi, mint az ellenség repülői járnak, melyeket mindkét oldalról erősen lőnek. Más erősebb tevékenység azonban nem fordul elő. Éjjel rendkívüli gyors és nehéz munkát kellett végeznünk. Hogy az ellenséget megfékezzük, itt az állásunknál levő nagy akácfaikat és egy teljes háztetőt előre varázsoltunk. Kérdés, lépre megy-e az ellenség?! Ha pár nap sikerül is megtévesztetni, utóbb mégis csak reá fog jönni.

7-én. Délelőtt ellenséges ütegek a környéket lövik kisebb mértékben. Úgy látszik, az ellenség készül valamire, ballonja egész nap fent van és repülői is járnak naponként.

8-án. A rendes napi programon kívül nem fordul elő semmi különös, az ellenség lövöldöz össze-vissza, azonban minket 2 nap óta megkímél. Az éjek csendesek.

9-én. Délelőtt egy ellenséges üteg ugyancsak tűz alatt tartotta ezen környéket, úgyszintén ütegünk területét is. Tehát mégsem lehet megtévesztetni az ellenséget. Ütegünkél a betegség, (malária) annyira fellépett, hogy a legnagyobb emberhiány van, már az összes ágyúinkat nem is bírjuk kielégíteni.

10-én. Nem fordul elő semmi különös esemény, délelőtt teljes csend van, délután kisebb tüzérségi tevékenység. Az éj változatlan.

11-én. Egész napon át a legnagyobb csend uralkodik, az ellenség egy lövést sem tesz. Éjjel azonban hallható kisebb harci zaj.

12-én. Reggel az orosz tüzérség a bolgár gyalogságra ad pár lövést, utána csend áll be.

13-án. Egész csend, majd egy lövés sem hallható. Az éj is néma.

14-én. Kiseb mérvű tüzérségi harc, miből mi is kapunk. Mint látható, már nem fog bekövetkezni változás a fronton, legalább is itt nem. És így az építkezések megkezdődnek a télre. Nekünk is sok munkánk fog még lenni, mert nincsenek még legénységi lakások. A házak, mik még vannak a két Latinulban, egyre tűnnek el a föld színéről, parancs van a lebontásukra.

15-én. Délelőtt csend, az eső esik. Délben kezd az ellenség lőni a Buzeau-hídra, mely mögöttünk van pár száz méterre. Utána újból csend.

16-án. Ma vasárnap van, és nem zavarja semmi az ünneplésünket. Az egészség dolgában nem a legjobban állok, számítok reá, hogy én is követem a többi a kórházba.

17-én. Itt egyes lövéseken kívül nem fordul elő semmi különös. Ellenben Focsani felől egész nap heves harc hallható. Éjjel fegyverek kisebb mértékben dolgoznak. Az időjárás hűvösebbre fordult, éjjelenként már hűvös a levegő, és még nincs lakásunk sem, hogy ez ellen védekezhetnénk.

18-án. Reggel csend van, oldalról hallható egy-egy ágyúlövés. A helyzetnek olyan látszata van, hogy megint készül valami itt.

19-én. Semmi változás nincs, mint előttünk orosz gyalogság végez felvonulást délelőtt, mire ütegünk tüzel. De úgy látszik, ez csak megtévesztő felvonulás akar lenni. Az éj folyamára elővigyázatra vagyunk felhívva, de nem következik be semmi különös.

20-án. Délelőtt egy nehéz német üteg a Buzeau-hídtól és egy ellenséges nehéz üteg párbajt folytat, és ezen harc még a délutánra is kihat. Az ellenség nem bírja a jól elhelyezett német üteget belőni. Délután a mi ütegünk és a bulgár üteg is tüzelést kezd, de erre megmozdul az ellenséges tüzéség is, és e két üteg területét hatalmas tűz alá veszi, noha most egy kicsit tévedésbe van ejtve az ütegállásunkra nézve, úgy teljesen a bulgárokéra nézve is. Azonkívül az erősen épített bulgár állás teljesen ellentáll még közép-kaliberű lövedékeknek is. Este csend állott be, mit éjjel sem zavar semmi. A nappalok az eső után megint elég melegek, csak az éj hűvös, és sokat fázkódom én is.

21-én. Reggel ellenséges repülő jár, mit tüzéségünk erősen fogad. Máskülönben délelőtt teljes csend van, egy lövés sem hallható. Délután az ellenség tüzelést kezd egyes pontokra, mi rövid ideig tart, utána elcsendesül, és az éj nyugodt.

22-én. A mai délelőtt is csendes, délután kölcsönös tüzéségi tevékenység. Este a törökök előtt élénk ágyútűz.

23-án. A vasárnapot elég nyugodtan tölthetjük, nem fordul elő semmi, mi zavarta volna.

24-én. Ma gyenge tüzéségi tűz van. A napok telnek, de semmi változást nem hoznak.

25-én. Ma élénkebb lövöldözés folyik ellenséges részről, ütegünk is lead pár lövést, mit már régebben tettünk.

26-án. Semmi változás nem fordul elő a gyengébb ágyútűzön kívül, mit mindkét részről naponta hallani.

27-én. Reggel ellenséges repülő jár, és délelőtt az ellenség lövöldöz mindenfelé. Délután az ellenség ismét erősebb tüzet bocsájt Voinestire. Ütegünk felelt reá, erre azonban 2 ellenséges üteg, (egy könnyű és egy középkaliberű) erős és pontos tűz alá fogta ütegünket, mi másfél óráig tartott. Ez alatt vagy 15 találat érte ütegünket, és szerencse az erős fedezéknek, ellent tudott állni. Egy lövedék megint az én ágyúm állását érte, és alapos rendet teremtett. Voinestit pedig még erősebben lőtte, nekünk pedig hallgatnunk kellett, mi a legrosszabb és borzasztó, az ellenség pedig örül neki.

28-án. Az idő borult, az ellenséges tüzéség kezd már reggel gyengébben löni, közvetlen ütegünk mögé ad le 6 lövést. Utána csend áll be. Éjjel bombavető ütegek dolgoznak. Mostanában elég tétlenségben élünk, nincs semmi dolgunk. Tisztjeink is elég jók, nem igen zavarják a legénységet.

29-én. Csendesebb nap, a szokásos gyenge tüzéségi tűzön kívül semmi nem fordul elő.

30-án. Ma is a szokásos tevékenységgel telik el a nap, és ezzel be is fejeztük a szeptember hónapot.

ε Október hó.

1-én. Vasárnap van, az egész nap egy lövés nélkül telik el, igazán ünnepelhetünk.

2-án. Kissé élénkebb a front, ütegünk megint kap pár találatot. Más esemény nem fordul elő.

3-án. Délelőtt ismét élénkebb tüzéségi tevékenység mindkét részről. Batterienk ugyancsak lő, mialatt egy ágyúnk megint tönkrement, a lövedék a csőben felrobbant, és azt szétvágta. Nagy szerencsénknek mondható, hogy egy embernek sem történt baja. Az ellenség részéről éjjel is volt kisebb tevékenység.

4-én. Hajnalban $\frac{1}{2}$ 4 órakor bulgár szakaszon tüzéségünk $\frac{1}{2}$ óráig tartó élénk tüzelést kezdett. Később az ellenséges tüzéség vette át a szerepet, és folytatta reggelig. Máskülönben nem fordul elő semmi változás. Délelőtt folyamán gyengén lő az ellenség.

5-én. Reggel több ellenséges gép felszáll kémlelni. Napközben gyengébb tüzéségi tűzön kívül nem fordul elő semmi különös.

6-án. Kora reggel egy ellenséges üteg erősen lövi tartalék gyalogsági állásunkat és Kelet-Latinult, ezután csend áll be. Ütegünknel a nagy emberhiányra való tekintettel megkaptuk a régen várt tartalékot, 11 embert. De most már újabban kellene 22 legalább.

7-én. Nincs semmi élénkebb mozgalom ma. Hosszú idő után az éjjel nagyobb eső volt, mi már nagyon elkelt.

8-án. Reggel kisebb lövöldözés kezdődik mindkét részről, utána délelőtt csend volt. A délután is csendben telik el. Mióta a mi kötött léggömbünk állandóan fent van, az ellenség beszüntette a rendszeres lövöldözést.

9-én. Hajnalban Focsani és a tőlünk balra levő frontszakaszon erősebb tevékenység volt. A nap többi része nyugodtan telik el.

10-én. Teljes csend van mindkét részről. Ma kezdtük meg a légénységi fedezék építését télre. Ez egy nagyobb szabású építkezés lesz, minek oly erősnek kell lennie, hogy ezen szeszélyes helyen, hol ki vagyunk téve az ellenség teljes céljának, megállja a helyét.

11-én. A mai nap egész nyugodtan telik el mindkét részről, úgyszintén az éj is nyugodtan telik.

12-én. A délelőttöt ma sem zavarja semmi. Délután egy bulgár és két ellenséges üteg zavarja a csendet pár lövéssel, mely után nyugalom áll be. Már napok óta az ellenség jobbra hallgat.

13-án. Délelőtt és délután erős tűzharcot folytat egymással egy bulgár és két ellenséges üteg, mi délután már az ellenség részéről egész dobtűzzé fajult. Éjjel nem fordult elő különös.

14-én. Délelőtt kezd egy ellenséges üteg gyengébben lőni, mit délután is folytatott. Mi pedig erősen folytatjuk a földmunkát.

15-én. Reggel erős köd ereszkedett, (az első) mi késő délelőtt oszlott szét. Ma kevés tevékenység volt. Ma megint sebesülés történt nálunk, egy altiszt leejtett egy fel nem robbant gránátschrapnel zünderét, mi felrobbant, és súlyosan megsebesítette.

16-án. Rövid ideig tartó fegyver- és gépfegyvertűz volt hallható előttünk. Délután Latinul nyugati részén elterülő legelőn a bulgárok egy marhacsordája legelt, mire az ellenség eszeveszett gyorstűzet zúdított gázgránáttal.

17-én. Az egész nap minden különös nélkül telik el, az éj is nyugodt.

18-án. Egész csend van a vonalon. A lakásainkat gyors erővel építjük, hogy minél előbb készen legyen, de még sok munkát fog adni.

19-én. Pár lövésen kívül, mit az ellenség közénk lödözött, nem történt semmi nevezetes.

20-án. Teljes csend van. Az idő rosszra fordult, már két nap óta az eső esik, mi most nagy hátrányunkra van az építkezésnél.

21-én. Vasárnap van, teljes nyugalom van a fronton.

22-én. Néha egy lövés hallható, máskülönben semmi újabb esemény.

23-án. Az idő egész hűvösre fordult, s szerencsénk, hogy már lakásunkkal annyira vagyunk, hogy éjjel bent hálhatunk. A mai nap is egész csendben telik, csak este volt hallható pár ágyúlövés.

24-én. Reggel megint eső esett, délelőtt azonban szebb idő lett. Azonban ma nincs semmi harci tevékenység.

25-én. Az egész vonal csendesnek volna mondható, ha a gyalogság a sok daru, és vadlibára nem lövöldözne, mi itt elszáll.

26-án. Ma is teljes csend van, nem változik a helyzet.

27-én. Focsani oldalról délelőtt hallható kisebb mérvű ágyúzás. Itt teljes csend van. Ma szebb, napos idő van, ezt a repülők felhasználják. Most az ellenség nem zavar bennünket, nyugodtan végezhetjük a munkánkat.

28-án. Az idő ma szebb ugyancsak, így délelőtt mindkét oldalról repülők jelennek meg, és gépfegyverharcba bocsájtkoznak, miben a mi kis fürgé gépünk marad a győztes. Az ellenséges gépet lelőtte, minek sikló esése nagyszerű látványt nyújtott. De azoknak, kik bent ültek, borzalmas lehetett. Mire ütegünkől 1 km Ost-Latinulnál leesett, már teljes lángban állott, s pár perc csak a vasroncsok maradtak belőle. A pilóta sem volt megmenthető, a megfigyelő tiszt pedig már előbb kiugrott, s fel sem volt fedezhető. A mai nap is nyugodtnak mondható, épp egy ellenséges üteg tesz pár lövést közelünkbe. Az éj is csendes. A kihirdetett siker az újabb olasz offenzívánknál elég örömet váltott ki. Bűnhődik tehát megint az áruló.

29-én. Szép, napos idő ígérkezik, máskülönben elég nyugodt a mai nap és éj is.

30-án. Ma sincs semmi különös változás.

31-én. Teljes csend, úgy nappal, mint éjjel. Most az ellenség nagyon békében van, mit mi nem igen bánunk, nyugodtan munkálkodhatunk.

ε November hó.

1-én. Reggel ködös, borult idő, hideg azonban nincs. Az egész nap csendben telik el, méltó a halottak napjához.

2-án. Délelőtt ma is csendes, délben egy ellenséges üteg tüzel kisebb mértékben, utána nyugalom áll be.

3-án. Ismét szomorú reggel következett ütegünkre. Reggel 6 órakor egy ellenséges közép-kaliberű üteg belövést kezdett reánk, s már első lövései egész pontosan jöttek állásunkhoz. Egy lövedék épp az egyik építésben levő fedezék beton tetejére csapott, mit áttörve, a bentlevő legénységből 1 halottat és három sebesültet követelt. Vagy 15 lövés után az előttünk álló bulgár üteget kezdte löni, utána pedig más célokkal foglalkozott egész délelőtt. És ezt túrnünk kellett, nem tudtuk viszonzni a tüzet, miután ezen új ütegnek az állását nem tudjuk.

4-én. Kora reggel munkához láttunk, hogy minél előbb biztosítsuk fedezésünket. Ma más-különben teljes csend van, egy lövés sem hallható. Hűvös, ködös idő van, elég egyhangú vasárnap, csak Őfelsége névnapja hoz némi változást annyiban, hogy a menáge jobb és bor van hozzá.

5-én. Nagyjában csend van a vonalon, semmi újság.

6-án. A mai nap sem különbözik a tegnaptól, teljes csend.

7-én. Délelőtt csend van. Délben azonban egy ellenséges üteg kezd löni gyengébben. A délutánt és éjet nem zavarja senki.

8-án. Reggel köd, mely egész délelőtt tartott. Délben kitisztul, szép, napos idő lesz, de harci tevékenység nincs.

9-én. Majd egész nap az eső esik, mitől már kezdünk irtózni. Mikor kellett volna a nyáron, nem volt. Ma is szünetel a harci tevékenység.

10-én. Délelőtt batterienk lö. Délben egy ellenséges üteg több lövést adott reánk, de rövidek voltak.

11-én. Vasárnap van, egész csendes nap. De azért nem ünnepelhetünk, miután sietnünk kell a munkával, nehogy oly meglepetés érjen bennünket, mint a múltkor.

12-én. Kora reggel Gurgueti-be megyünk kézigránát dobásra most először, de elég nevetséges volt. Ma szinte jó idő van. Olykor hallható egy-egy lövés.

13-án. Egész nap erős köd, mi kizár minden harci tevékenységet. Így bátran dolgozhatunk az építkezésen.

14-én. Délelőtt az eső esik, mitől csak a sár szaporodik. Délután azonban igen szép napos idő, és egy repülőgépünk felszáll, és nagyszerű bravúrral belelő ellenséges léggömbbe, mi égve esik le. Máskülönben elég csendes nap van.

15-én. Az idő kissé hűvös, a csendet azonban nem zavarja semmi.

16-án. Elég csendes nap a mai is, nem fordul elő semmi változás. Hűvös, szeles idő, de ez még tűrhető. Mára megfigyelőn teljesítek szolgálatot. Erősen várjuk az események fordulatát az újabb orosz forradalomtól, és az olasz offenzívánktól.

17-én. Szeles, hideg idő van, mi nem sok kedvet ad a künnlevésre. Máskülönben csend van.

18-án. Az idő ma is hűvös, de máskülönben teljes nyugalom.

19-én. Reggel fürödni megyünk, és egész délelött azzal foglalkozunk. Délben élénkebb lövöldözés folytatódik, 1 órakor pedig az itteni szakaszon levő összes tüzéségünk rövid ideig tartó gyorstüzet ad le. Ezután minden elcsendesedett.

20-án. A szép időt felhasználva egész nap repülők járnak. Délután ugyancsak három repülök fent van és egy ellenséges léggömböt megint lelőnek. Az utóbbi rövid idő alatt ez már a harmadik. A német repülők ebben igen ügyesek.

21-én. Reggel igen hűvös idő, egész délelött erős köd. Délután kissé enyhébb, tisztább idő, mit két repülök ismét felhasznál, az ellenséges állások fölé száll, honnét erős fegyver- és gépfegyvertűz fogadja őket, de azért nem vonulnak vissza. Másféle harci tevékenység azonban nincs. A csapatok azonban részünkről itt nagyon mozognak, félő, hogy megint készül valami részünkről, mi már az idő előrehaladottságánál fogva kellemetlen lenne. Az éjeket már egész jól töltjük, a meleg, jól elkészített fedezékben, minek kiépítésén sokat fáradunk.

22-én. Délelött csendes nap, csak az ellenséges és saját repülők járnak. Délután tőlünk balra erősebb ágyúzás van, mi rövid idő múlva megszűnik. Az éj is csendes.

23-án. A szép időt az ellenséges repülők felhasználják, és hármával járnak, tüzéségünk lövi őket.

24-én. A mai nap sem fordul elő különös esemény. A nappalok is hűvösek általában, az éjek pedig hidegek. Az élelmezésünk mostanában elég tűrhető, noha sok borsót megeszünk.

25-én. A vasárnap délelött csendes, délután azonban hosszabb idő után pár lövést küld közelünkbe az ellenség. Épp ezen lövések zavarják a vasárnapi csendet.

26-án. Délelött messzebről hallható ágyúzás, itt azonban nyugalom van. Mostanában mindkét részről a repülők élénkebb tevékenységet fejtenek ki. Az éjeket nyugodtan tölthetjük, nincsenek éjjeli lövéseink, és az ellenség is nyugodtan viselkedik. Azonkívül nem kell félni esetleges ellenséges gránátoktól a jó erős fedezékben. Ugyancsak jöhet a hideg is már, kályhánk és fánk van.

27-én. Délelött teljes csend van, az idő borult. Délutánra kitisztul és több ellenséges repülő felszáll, mire elhárító ütegeink működésbe lépnek. Az ellenség is ballonunkra aspirál, de nem sikerül neki. Ilyesmire ők ügyetlenek nagyon. A légi tevékenységen kívül más nem is zavarja a napot.

28-án. Itt minden változatlan ma is, csupán balra tőlünk messzebről hallható ágyúzás a délután folyamán.

29-én. Csak légi tevékenység van, mire az elhárító ütegek működnek, pazarolják a munitiót.

30-án. Szép, napos idő, néha hallatszik egy lövés távolabbról. Délután azonban batterienkat tisztelte meg az ellenség pár lövéssel, mi elég pontosan beérkezett egy munitios fedezék tetejére. Ennyi volt a mai napi tevékenység, és le is záródott ezen hónap.

ε December hó.

1-én. A hónap első napja igen szép, napos idő, mintha csak valami nyári nap volna. Ma egész nap hallható ágyúzás kisebb mértékben. Itt előttünk elég nyugodt ma is. Csak az orosz események izgatnak most bennünket, vajon hova fog fejlődni.

2-án. Ma teljes csendben a vasárnapot ünnepelhetjük.

3-án. Reggel borult idő, később havas eső kezd esni, tehát jelentkezik a tél itt is, noha nincs hideg. Egy lövés sem hallható, akár csak már béke lenne. De nehezen is várjuk ám a napi jelentéseket, és az újságot.

4-én. Egész nap ködös idő, délelőtt volt hallható pár lövés, miből azonban következtetni lehet, hogy itt (a román fronton) nincs fegyverszünet. Kérdés, az oroszoknál van-e? Még nem tudjuk.

5-én. Reggel erősebb fagy lett, az első hideg. Délben kezd havazni, ez is újság! Ma nem volt semmi tevékenység. Ma délben állott be a hadiállapot Amerika és Ausztria-Magyarország között.

6-án. Hideg téli idő, a fronton teljes csend van. Az itteni orosz katonákkal csapataink már napok óta barátkoznak, összejönnek. Ezért az itteni orosz parancsnok, egy ezredes, kérte a mi parancsnokságunkat, hogy míg itt is nem áll be a fegyverszünet, a csapatok ne barátkozzanak. Úgy látszik mégis történt valami az orosz fronton.

7-én. Mára még hidegebb idő lett, úgy, hogy már nem igen érzi magát jól az ember künn. Természetes jó, meleg fedezékünk ez ellen védelmet nyújt. Ma sem hallható egy lövés sem, úgy látszik rövidesen itt is változást várhatunk.

8-án. Ma kaptunk parancsot arra, hogy a fegyverszünet alatt a gázálcot nem kell hordani. Ezen fegyverszünet egyelőre e hó 17-ig van megállapítva. Valahára tehát elérkeztünk idáig, a fegyverszünetig, mit a legnagyobb örömmel üdvözlünk, bárha sikerülne a teljes béke! Igaz, hogy nem úgy következett be, mint óhajtottuk az általános fegyverszünetet, de már ez is nagy lépés. Itt a román fronton, még nem tiszta a helyzet, de akaratlanul is be kellett szüntetni a tevékenységet a románoknak is, miután sok az orosz csapat itt, kik már szinte nem harcolnak. Most tehát feszült érdeklődéssel várjuk a további fejleményeket.

9-én. Az egymás pusztítására törekvő harci zaj egyelőre elnémult, tehát csendesesen volnánk, csak a katonáink gyakorlatozásából eredő kézigránát robbanások zavarják a csendet. Tehát hivatalosan 7-én déli 12 órakor jött be a fegyvernyugvás, mi tart 10 napig, vagyis 17-én délben jár le. A mi csapataink legnagyobb része máris megy innét el, mert ezen kikötött idő alatt mindkét félnek meg van engedve a csapatmozdulat. Ma jött tudomásunkra, hogy a román front és az ázsiai török-orosz front is csatlakozott az orosz fegyvernyugváshoz.

10-én. A tél kezd erős lenni, ugyan száraz hidegek vannak, a Buzeau teljesen befagyott. A bulgár és német csapatokat is erősen szállítják innét, félünk, hogy reánk is kerül a sor, pedig ezt egy cseppet sem szeretnénk, a telet itt jobb volna eltölteni.

11-én. Borult, ködös, hideg idő: unatkozok. Semmi dolog nincs, de ha volna is, nemigen tetszene. Izgatottan várjuk az újabb híreket és az újságot. Most szabadon mozoghat mindenki, a tűzvonal előtt a gyalogság és kocsik egész békésen sétálnak, nem zavarják őket a gránátok és a fegyvergolyók.

12-én. Ma már az előttünk álló bulgár üteg is elment, németek váltották fel őket. Ezekkel pedig erős csereüzletet tudunk csinálni, mi kenyeret, ők dohányt adnak. Borzasztó éhséget szenvednek most a németek itt, ilyenre még nem is volt példa. Kenyérért képesek mindenüket eladni. A hideg tart erősen, nem akar engedni.

13-án. Csak a gyakorlatozó csapataink lövései emlékeztetnek a háborúra, máskülönben csapataink és az ellenséges csapatok a Buzeau jégen játszadoznak és barátkoznak. Most van elég pihenőidőnk, unatkozunk is.

14-én. A mai nap is unalom között telik el, nem foglalkozunk semmivel, csak a meleg kályhánál politizálunk.

15-én. Ma hidegebb, ködös idő van, semmi újabb nem fordul elő. Az ételmezésünk most igen rossz, melyért fel is szólaltunk már, de úgy látszik, hiába. A tisztek ilyesmiben nagyon gyengék (reservák), tapasztalatlanok. Egy élődi társaság uzsorázza az üteget, különösen a számvivő altiszt, ki, azt lehet mondani, egy szélhámós. Ezen alak sok visszaélést csinál, de megtorolatlanul marad, mert olyanformán van, hogy a tiszteket is sakkban tudja tartani. Mert a dolog úgy áll, hogy tisztjeink, ha a maguk előnyéről van szó (a legénység hátrányára), akkor nem tapasztalatlanok.

16-án. A huzamosabban tartó hideg után ma szép, enyhe idő lett. Vasárnap van, a mai ebédünk gulyásból áll, no meg mellé a tisztek által megunt rossz sör, mit előbb a legénységtől vontak meg, most a maradvány nekünk jutott. Már mindnyájan torkig vagyunk ezzel a gyalázatos helyzettel.

17-én. Ma délben járt volna le a fegyvernyugvás, de tudunkra jött a fegyverszünet megkötése január 14-ig (28 nap), mely idő alatt a béketárgyalások folynak. Ha ezen tárgyalás nem vezetne eredményre, úgy a fegyverszünet előzetes 7 napi felmondással jár, ellenesetben pedig meghosszabbítható, ha kívánatos. Ma a megfigyelőn teljesítettem szolgálatot, mindenféle csapatok gyakorlatoznak a frontok előtt.

18-án. Ma délelőtt erős hideg, délután gyengébb idő. Ma orvosi szemle lesz itt az állásban, mi még a háború folyamán nem fordult elő. Mire jó tehát a fegyverszünet! Még az orvos is ki mer jönni a Stellungba! A rossz ételmezésen pedig bosszankodunk, de hiába, csak nem javul. Azonban ma délután mi is megkezdtük a gyakorlatozást, hogy ne unatkozzunk.

19-én. Délelőtt a r. katolikusoknak gyónás van a front mögött Giurgnetti-ben. Most már tehát a vallási kötelezettségnek is eleget tehetünk. Némi élénkséget a mindenfelől hallható zene hangjai kölcsönöznek.

20-án. A mai nap is pár óráig tartó gyakorlatozással telik el.

21-én. Hogy az unalmat enyhítsem, délután bementem Giurgueti-be, a mozdonyálláshoz.

22-én. A délelőttöt a megfigyelőn töltöttem, noha ott sincs semmi dolog. Délután fürdés van, miben mostanában gyakran van részünk.

23-án. Szomorú, borongós vasárnap van, hozzá elég hideg. A hó akarna esni, de nem tud érvényesülni. Ma a gyakorlatozás is szünetel, így csend van mindenfelé. Az időt olvasással és írással töltöm. Most a társam, (egy artmeister) is elment szabadságra, mivel mégis csak elszórakoztunk valahogy.

24-én. Ma rendkívül hideg idő van. Ezen nap, mindazokra, kik ezen ütegnél szolgálnak, emlékezetes marad. - Villanylámpa, zsebkendő, ej, de szomorú karácsonyt hoztatok! Az ütegparancsnoknak, Szrogh főhadnagynak állítólag napok előtt eltűnt egy villanylámpája, Pelles hdgy. úrnak pedig 3 zsebkendője. Természetes, az ily dolgok, bármiként történnek is, a legénységre fogatnak (katona tempó), mely szenved érte. Így mindjárt délután erős kutatás rendeztetett a legénység holmija között, mi azonban eredményre nem vezetett. Most a parancsnok részéről fenyítő intézkedések lettek kilátásba helyezve, úgy mint mindennemű kedvezmény megvonása (mit még úgy sem élveztünk jóvoltából), szigorított gyakorlatok, reggel 4 órától délután 6 óráig, stb. Mondhatom, a négy karácsony közül, melyeket künn töltöttem a fronton, ily nyomorult még egy sem volt, mint ezen ütegnél. Bármily szigorú is egy parancsnok, ily alkalomkor igyekszik az emberei ünneplését, amennyire lehet, a legjobbra hangolni, nem pedig elkészeríteni. No, de hát mi is ehhez illően viselkedünk. Így jött be a karácsony est: mindenfelől a gyalogsági állásokból örömtüzek láthatók, a szent énekek töltik be a tájat zenekísérettel, többszínű rakéták tömegei röpködnek a levegőben. Nálunk pedig még arra sem gondolt senki, hogy egy rongy karácsonyfánk lett volna, azaz karácsonyfa volt, csak reá tenni való nem. Természetes a tiszteknek kellett volna erre valamit áldozni, de ők inkább a legénység járulékát veszik el, mint ilyesmit cselekednének. És nem merem állítani azt, hogy nem ők rendezték az ütegnél az említett puccsot, csak hogy kihúzhassák magukat némi kötelezettségek alól. Az est beálltával megjött a vacsora és az üteg ugyancsak kitett magáért. Volt gulyás, azt lehet mondani húsmentes, pár tüdő és pacal-cafat úszkált benne, azonkívül kávénak nevezett fekete víz és még ½ liter bor. Mi altisztek pedig, dacára ennek a szomorú hangulatnak, estét rendeztünk, mi majd reggelig tartott. Csináltunk pörköltet krumplival, kaptunk hozzá egy hordó sört (pénzért), így ünnepeltük a karácsony-estét, én, Kirner, Medvegy, Gaál, Kiss, Erki és Grósz.

25-én. Karácsony napjára virradtunk, igaz, hogy nem is aludtunk, de jól töltöttük az éjet. Ma gyengébb idő van, a legénység alvással tölti a napot, miután az éjjeli kártyázásban kimerült. Eljött a dél és következett a karácsonyi ebéd, mi állt: levesből, benne tészta és burgonya, és savanyú káposzta némi tüdő- és húsdarabokkal. És ebbe kénytelenek vagyunk belenyugodni azzal a gondolattal, hogy nem fog mindig így lenni. A vacsoránk sem valami ünnepies: bableves és feketekávé.

26-án. Ma kellemes idő lett, a hangulat ünnepies, és várjuk az ebédet, mi meg is érkezik, leves és babfőzelék, hozzá fél liter bor. A délutáni parancsnál tudtul adatott a szigorított gyakorlatozás, mi holnap reggel fog megkezdődni. Ezzel befejeződött a karácsony.

27-én. Reggel 4 órakor ébresztő, ½ 5-6-ig testgyakorlat, mi igen jól esik az ünnep után. Déli 12 óráig útcsinálással foglalkozott a legénység, mi délután 2-6-ig ugyancsak folytattak. Ezzel fejeződött be a mai nap. Az elmúlt éjjel a tisztjeink, annak öröme, hogy a parancsnoknak (Szroghnak) névnapja van, örült mulatozást vittek véghez, s mellette oly lövöldözést, hogy kik útjukba kerültek, a legnagyobb veszélyben voltak. (Mi is kívántunk a Szrogh úrnak minden kellemetlent, de semmi jót!) Tehát ily esetek fordulnak elő ezen ütegnél és nem is valami ritkán. Ez pedig mind a legénység bőrére megy.

28-án. A szigorú 4 órai ébresztő mára megszűnt, helyette a 6 órai lépett életbe. Egész nap ágyú és gyalog execirozás folyik, mi délután 6 órakor szűnik meg.

29-én. Ma a legénység fagyűjtéssel foglalkozik. Újabban napok óta erős csapat-mozdulatok vannak a németeknél, váltják fel egymást. Az idő napok óta gyenge.

30-án. Vasárnap van, ma kezd havazni, kisebb mértékben. Máskülönben semmi újság nincs, csak az élelmezésünk kegyetlen rossz.

31-én. Ma szeles, hideg idő, de azért az esztendő utolsó napját is künn töltjük büntetésből. Igaz, hogy a többi csapatok is gyakorlatoznak, de mértéktelenen. Délután a hideg miatt iskola volt bent. Ma kissé tűrhetőbb volt az ebéd és a vacsora is. Máskülönben a Szilveszter est is igen lehangolt, csak a jövő kecsegtet bennünket, és ez némi vigaszt ad.

1918-ban történt

ε Január hó.

1-én. Ezen a fronton tehát elértük azt, hogy évek multán békében üdvözölhetjük az újévet. Régen vártunk már erre és szívből óhajtjuk és várjuk, hogy a többi fronton is állna be már a béke. Úgy látszik ezen év gazdag lesz eseményekben, de nem látható még miképp fog alakulni a helyzet, mert még csalódásokra is lehet számítani. Az első napja máskülönben csendes, borult, hideg, épp oly lehangolt, mint karácsony. Az alkalmi ajándékok (liebesgabe) mik azelőtt voltak, megszűntek, ezek is mutatják az otthoni helyzetet. A mai ebédünk sem valami kiváló, ünnepi.

2-án. Délelőtt ágyú és gyalog gyakorlatozás, elég hideg van, de azért nincs pardon. Most kívánjuk, hogy az ellenség pár gránátot eresztene ide, hogy ezen gyalázatos állapotokat megszüntetné.

3-án. A mai napot megint fagyújtással töltjük, mert úgy látszik sok kell a télen. Focsani irányából egész nap ágyúzás hallható, de ez csak tüzéségünk lögyakorlataitól ered. Mert most már ilyen is van. A tiszt urak nem eleget tudják magukat a valóságban gyakorolni, most így pocsékolják a munitiót. Máskülönben ez önékik (mára a nagyobb fejűeknek) szórakozás is.

4-én. Reggel 7 órakor kirukkolás ágyúval. A Stellungból 2 ágyút bevittünk Giurgueti-be a mozdonyálláshoz, hogy bizonyos napokon kivonulást végezzünk. Ezt is a fegyverszünetnek köszönhetjük. Már annyira mennek a legénység szekatúrájával, hogy kívánjuk vissza az előbbeni állapotot, mert akkor legalább a legénységnek békét hagytak, nem zavarhatják ilyen haszontalansággal. Az üteg-parancsnokunk Szrogh úr most szabadságra ment, örülünk neki, nem is kívánjuk visszatértét.

5-én. Miután parancsnokunk elment, ma pihenőnapot tartunk, nem foglalkozunk semmivel.

6-án. Vasárnap van, tehát így ma is munkaszünetet tartunk. Most jobb idők kezdenek lenni, reggel kissé hideg, de napközben egész tűrhető. A hónap már nyoma sincs itt. Este az ellenséges állások mögött élénk ágyú- és fegyverlövés hallható, persze ez is csak gyakorlatozás-féléből ered, illetve most van az ellenségnek karácsony estéje és ezzel tudatják az ünnepelést. A rakéták is röpködnek a levegőben.

7-én. Délelőtt exercirozás, délután iskola. Ma kaptam meg hazulról a szabadságkérő-levelet, mi sikerül is, ha elmenni akarok. De le kellene mondani a máskülönben járó illetékekről.

8-án. Ma reggel megint a protze stellunkba menetelünk, hogy kivonulást rendezzünk. Ez hetenként kétszer történik, kedden és pénteken. Tegnap és ma, hosszabb idő után repülők is járnak, de csak a front mögött.

9-én. Ma rendkívüli szép idő, egész tavaszi. A mai napot is gyakorlatozással töltjük, mi hosszabb ideig tart, mint békében. Ezt értük tehát el a fegyverszünettel, pihenés nincs.

10-én. A tegnapi jó időt pár centiméteres hó váltotta fel, mi igazán elmaradhatott volna.

11-én. A rendes gyakorlatozással töltjük az időt, most ez elmaradhatatlan.

12-én. A tegnap elmaradott kirukkolást, ma, szombaton tartottuk meg. Ezen kirukkolások épp elég fáradtságosak a legénységnek, gyalog oda Giurguettibe, és vissza, azonkívül az ágyú mellett futkosni nem irigyelni való dolog.

13-án. Vasárnap pihenőnapunk van. Este hallható, mint az oroszok és románok lövöldöznek, és a rakétákat is használatba veszik. Ezekkel most az újévüket köszöntik.

14-én. A szabadságról ma lemondottam a kedvezőtlen feltételeknél fogva. Bevárom a transportot, mi hamarosan fog menni. A mai nap is az egyformaságban telik.

15-én. A rendes napi foglalkozást üzzük, és kell, hogy bebeszéljünk a változatlanba.

16-án. Ma itt a stellunkban oltottak be bennünket, most már nem kell az orvos után járnunk, helyünkbe jön.

De ne volna csak fegyverszünet, - majd akkor nem szagolna ide. -

17-én. Délelőtt a rendes foglalkozás, délután fürdés. Ma beugrattak 50 Kor: erejéig, hadikölcsön jegyzésre, egész erőszakkal akasztanak ilyesmit az ember nyakába.

18-án. A mai napot ugyancsak a foglalkozással töltjük.

19-én. Az időjárás egész tavaszi, délelőtt foglalkozunk, délután pihenő, illetve a legénységnek idő van adva, hogy saját magát gondozhassa, tisztálkodhasson.

20-án. A mai vasárnapot is pihenéssel tölthetjük, oly kiváló, jó idő van, hogy jobbat már nem is lehet kívánni. A föld fagya már teljesen elment, bár továbbra is így maradna.

21-én. Ma újból oltottak bennünket, miután pihenünk. Ezen sok oltás már tűrhetetlen.

22-én. A jó idő mellett mi csak foglalkozunk, a tisztjeink ellenben mulatnak, züllenek a mi bosszúságunkra. Már megengedik maguknak azt is, hogy nőket hozzanak a stellungba, mi pedig szigorúan tiltva van. Most az orosz-román feszültséget figyeljük, hogy hova fog fejlődni. A románnak is csak be kell adnia a derekát, máskülönben rosszul járhat. Este jött hírül, hogy Brailánál 8 ezred gyalogság és 120 ágyú jött át hozzánk.

23-án. A rendes napi foglalkozáson kívül nem fordul elő semmi nevezetes, ma erős köd volt.

24-én. A mai nap is a megszokottakkal telik el.

25-én. Délelőtt kirukkolás, délután iskola, mi szinte naponta a foglalkozáshoz tartozik. Ettől ugyan nem lesznek okosabbak az emberek. Visszamenőleg december 1-től a zsoldunkat 20 %-kal felemelték, de még most sem áll arányban a drágasággal.

26-án. Ma nincs rendes foglalkozásunk, csak lógunk, katonásan.

27-én. A mai vasárnapot is nyugodtan megünnepelelhetjük, még a jó idő is hozzájárul.

28-án. Délelőtt fürdés, mit rendszeresen minden héten kapunk itt a faluban felállított fürdőnkben. És mondhatni elég jó és kellemes fürdőt kapunk. Délután pedig iskola van.

29-én. Délelőtt kirukkolás, délután játék. Semmi hideg nincs.

30-án. Az idő napról-napra jobb, ma egész nyárias. Így a foglalkozás künn egész kellemes.

31-én. Ma azonban borult, hűvösebb idő lett. Délelőtt tisztek és altiszteknek a roham-zászlóalj gyakorlatozását kellett végignézni Új-Latinulban. Szórakozás a nagyobb-fejűeknek (mozi), miután már ők is unják magukat.

ε Február hó.

1-én. Ma ismét kivonulást tartottunk. Az ezredünk száma ma 73-ról 160-ra változott, és ütegünk száma is 3-ról 4-re. Úgyszintén új osztályparancsnokot is kaptunk Jelinek őrnagy személyében, tán be fog válni.

2-án. Délelőtt ünnepelünk, délután ismét Giurguettibe kell mennünk, hol őrnagyunk szemlét tart az üteg felett, és meg volt elégedve. De ha ellenkezője történt volna, azzal sem törődünk. A mai nappal a szabadságos levelem megírták, (ez többet ér minden szemlénél) és várom, mikor utazhatok haza.

3-án. A mai vasárnap hűvös, semmi változás nem fordul elő. Én pedig készülődöm az utazásra.

4-én. Ma is a napi foglalkozást folytatjuk, de az idő hidegre fordult. A szabadságos levél még most sincs kéznél.

5-én. Még a mai kirukkoláson is részt kellett vennem. Hideg, szeles idő lett, majd a lóról lefagyok. De azt hiszem, ma megjön a szabadságos levél, és itt hagyhatom az üteget. Este már teljesen útra készen állok.

6-án. Reggel azok, kik szabadságra megyünk, bemegyünk Giurguettibe, honnét délután kocsin Urleaska vasúti állomásra utaztunk. Innét este 7 órakor utaztunk tovább Buzeau-ba, hol az éjet kellett töltenünk.

7-én. Reggel utaztunk tovább Ploestin át Brassóba, hova késő délután érkeztünk. Sajnos itt a katonai gyorsra nem tudtunk felszállni, így az éj egy részét itt kellett töltenünk, várni újabb vonatra. Éjjel 2 órakor így tovább utaztunk. A várakozási időt elég jó hangulatban töltöttük Brassóban, vendéglőben és moziban. Hanem erre már nincs oly kellemes idő, mint a frontunknál. Mikor a hegyes vidéket elértük, a legerősebb hideg fogadott bennünket.

8-án. A mai egész napot szorgalmas utazással töltjük. Tövis-Aradon át Budapestnek. Ha a katonai gyorson utazhatunk, már ezen utat el is feledtük volna. Az utazás kényelmetlen a túlsúfolt vonaton.

9-én. Reggel 7 órakor érkeztem Pestre, hol ismét várni kellett délután ½ 5 óráig. De miután itt nem volt kilátás arra, hogy a vonatra szállhassak, az iszonyú forgalom miatt, így villamoson Kelenföldre mentem. Itt iszonyú erőfeszítéssel sikerült is, és tovább utazhattam, hogy este Győrbe érkezhessek. Ma az első örömhír is megjött, Ukrajna éjjel 2 órakor a békét megkötötte. Tehát a régen várt béke egy része elérkezett, de hol van még a többi? Féltő, hogy ők még sokat fognak okoskodni, míg ezen útra lépnek. És még hogy alakulhat az egész!

10-én. Hajnalban érkeztem Pápára, mit már nem is bántam a fáradságos utazás után. Ezen nap délutánja a rokonok ismerkedésével tellett el. Újabb meglepetés! Oroszország kinyilvánította, hogy a hadiállapotot megszüntnek tekinti, csapatait leszereli, de az eléje terjesztett békeszerződést nem írja alá. Tehát Oroszország húzódozik, itt még lesznek meglepetések. Soká úgysem viheti. Azon napok, mit itthon töltök, elég jól tellenek.

18-án. A német csapatok megkezdették az előrenyomulást orosz földön, nem fogadták el a Trockij-taktikát.

27-én. Szabadságom letelt, mit elég jól töltöttem. Megkezdődött a visszautazás, melytől nem hiába féltem, de rosszul is ment. Békéscsabán értesültem arról, hogy visszamehetnék még tíz napra, már majd úgy volt, de hogy újra kezdjem ezen gyalázatos utazást, mégsem tértem vissza.

ε Március hó.

3-án. Délben érkeztem meg a sok méreg, bosszankodás és fáradság után az üteghez, hol már nem is vártak. Az ütegnél nem történt semmi változás ez idő alatt, noha féltem, hogy nem érem már itt. És hamarosan lesz is változás itt, miután a románnak adott határidő 5-dike közeleg, mikor a fegyverszünet lejár. Ma már ütegünk parancsot is kapott az előremenetelre Woinestinél egy újabb állásba. (Egy elhagyott haubitzállás.)

4-én. Reggel a legénység az új állást megy kiépíteni, kijavítani, melyen sok munka van. Délután pedig újabb parancs jön, hogy az ütegnek még az est folyamán be kell menni az új állásba. Tehát meg kellett történni a költözködésnek, pedig ugyancsak sajnáljuk elhagyni a már megszokott, jó fészünket. Este 10 órakor már az új állásba be is rendezkedünk, mikor újból jön a parancs, hogy reggel a régi állásunkba menjünk vissza. No ennek igazán örülünk, - de azért az ily ostoba intézkedések mégis bosszantók. - Pedig, de sok ilyesmi történik a hadseregnél! Igaz, ebből azt látni, hogy a románnal sikerült újból megegyezni. Arról is értesültünk, hogy az orosz is aláírta a békét 3-án délután 5 órakor. Úgy látszik, a német előrenyomulás hamar megtette hatását.

5-én. Kora reggel megtörtént a visszaköltözködés (bolondok útja). A román kormány elfogadta az eléje terjesztett feltételeket, tehát ma délben nem kellett bekövetkeznie a hadiállapotnak, mikor is éjjel 1 órakor megkezdődött volna az offenzívánk. Még a hazai út fáradalmait ki sem pihenhettem, már ilyen nehéz munkában volt részem, és utána nem is érzem jól magam. Hanem, ha ez ily simán nem megy, még csak most szaladt volna a bocskoros oláh, mit szerettünk is volna.

6-án. A rendes napi foglalkozás délelőtt, délután (exercierozás). A román kormány elfogadta az eléje terjesztett békefeltételeket. Ugyancsak Oroszország is aláírta 3-án a békeszerződést? Tehát ezekkel végeztünk volna, ami a továbbiakra nagy haladás. Hanem ezzel mi itt csak azt értük el, hogy rövidesen hurcolkodhatunk tovább innét, hol már elég békében éltünk.

7-én. Délelőtt a rohamozó csapat harcászataát néztük végig (illetve játék), mert most már a felsőbbségnek nincs másban szórakozni. Munitió pedig van elég, lehet pazarolni. Most már a német csapatok is erősen költözködnek erről a frontról.

8-án. Délelőtt a rendes foglalkozást csináljuk, délután pedig parancsot kaptunk, menetkészre csinálni magunkat. Hamarabb jött, mint számítottunk reá. Tehát tovább kell állanunk nekünk is, hogy hova, azt még nem tudjuk. Jóformán az összes csapatok mennek innét, és már jobban üres a front. Este az ágyúinkat bevontattuk Giurgettibe, a mozdonyállásba, a legénység pedig az éjet itt töltötte az állásban, várván a parancsot az indulásra.

9-én. Mi még mindég itt künn várjuk a parancsot az indulásra teljesen felkészülve, mint ilyenkor szokás, izgatottan. Délután azonban a katonai felsőbbtség könnyelműsége újból kinyilvánult, mint már sokszor és könnyen végeznek velünk, hogy rövidesen újból kezdjék az ostobaságot. Persze azt nem veszik szívükre, hogy a legénységet hiábavaló munkákkal fárasztják, zsarolják. Tehát herstellt kommandót kaptunk újból visszacsinálni mindent, mint volt, itt maradunk. Mily bosszúság ez, mikor már beleéltük magunkat az elmenetelbe. No, de azért mégis hamar megbarátkoztunk újból ezen kedves otthonunkkal, hol oly hosszú időt töltöttünk. Ha sok veszély között is, de mostanában annál veszélytelenül. Ágyúink újból elfoglalták helyüket tehát. Most azután megtudtuk, hogy Odesszába mentünk volna, és ott újból behajózva: a Fekete tengeren át, a Palesztina-i harctérre. Tudomásunkra jött, hogy itt háromszoros zsoldot kaptunk volna, mibe már bele is nyugodtunk, de hát mégis csak jobb itt még egy ideig. Hanem a tisztek orra lóg nagyon, a jó gázsitól való elesés miatt. No meg az a történelmi szent világrész megtekintése sem lett volna rossz, hova nem minden halandó juthat el. Igaz, hogy nagy különbség van egy ilyen és egy passzió utazás között.

10-én. Mára berendezkedtünk újból, helyrehoztuk, mit szétromboltunk. Vasárnap van, szép meleg, napos tavaszi idő. Künn sütkérezünk, pihenünk. Hamar beleéltük magunkat az itt maradásba. Ilyen a katona most, hol lehajtja a fejét álomra, ott az otthona.

11-én. A napi foglalkozással töltjük az időt. Pompás idők járnak. A mai nappal ugyancsak a nyakamba akasztották a kölöncöt, át kellett vennem a szolgálat-vezetést.

12-én. Ma is a szokásos foglalkozást üzzük. A csapatok, úgy a mienk, mint a németek, folyton költözködnek el. Rövidesen mi is újból számítunk erre, de már akkor visszavonhatatlanul.

13-án. Ez a mindenkitől gyűlölt gyakorlatozás emészt bennünket folyton. Persze, hogy a vérünk meg ne sűrűsödjön.

14-én. Semmi különösebb nem fordul elő. Hiába, a katonának háborúban csak a harc kell, akkor mentve van az ilyen szekatúráktól, mint a gyakorlatozás.

15-én. Az idő kissé hidegre fordult, más különösebb változás nem fordult elő. Azon gondolkozunk, mi lesz itt velünk, tán itt maradnánk megszálló csapatnak? Az sem lenne ugyan rossz, noha a békés foglalkozást kellene tovább üznünk.

16-án. A mai nap is hűvös, szeles. Minden marad az egyformaságban.

17-én. Vasárnap van, nincs foglalkozás. Így meg nagyon unalmasak az órák. Ma sincs kedvező idő, bent tartózkodunk.

18-án. Az idő mára javult, ismét a foglalkozást üzzük. Nekem most elég mérgelődni valóm van a legénységgel, az ördög vinné el.

19-én. József nappal teljesen beköszöntött a tavaszi idő, csak utóbb meg ne ebelje magát.

20-án. A napok csak telnek az egyformaságban, ha nincs másképp, így is jó. Azt gondolom, minden nappal kifelé tartunk a háborúból, mi már nagyon kíváncsiak volnánk, dacára, hogy már beletörődtünk abba, hogy ennek tán sohasem lesz vége.

21-én Meleg, szép idő, a foglalkozáson kívül semmi újabb nincs.

22-én. Mint hírlík, már megint várhatjuk a parancsot a továbbmenetelre innét, mit már magunk is belátunk, hogy soká nem tarthat ittletünk. Csak úgy ne járjunk, mint már sokszor.

23-án. A napi foglalkozáson kívül semmi különös nem történik.

24-én. Vasárnap délelőtt fürdés Giurgettiben a legközelebb fekvő, valamennyire ép faluban Mert a közelebb fekvő falvaknak csak a földje maradt meg és patkányai. Esetleg itt-ott macskák láthatók.

25-én. Szintén ünnepelünk. A nyugati fronton a németek nagy offenzívája 21-én megkezdődött, eredménnyel. Azt hiszem, ettől függ a háború további sorsa, jobbra vagy balra, mert a döntésnek ott kell bekövetkeznie. Bár már ott tartanánk!

26-án. Délelőtt foglalkozunk, délután az eső esik.

Ma leszerelt román katonák nagy csapata jött, mely ellepte az egész környéket. Szabadon lettek bocsájtva, és gyalog kell megtenniük az utat lakóhelyükre.

27-én. Reggelre erős hóvihár lett, mi nappal is tart. Erre már nem számítottunk. Még mindig német és magyar csapatok menetelnek innét, kik nem a legjobb időt választották. Félő, hogy mi is így fogunk járni majd.

28-án. Ma reggelre is kisebb hóréteg esett, és hideg téli idő állott be.

29-én. Hideg, szeles idő, tehát a tél most jött meg. Remélhető nem tart soká. A román csapatok folyton özönlenek haza.

30-án. A hideg tart, azért künn foglalkozunk.

31-én. Húsvét napja, hidegebb, szeles idő. Délelőtt templomba megyünk Giurgettibe. Ebből tudjuk, hogy húsvét van, máskülönben észre sem vennénk, oly szolidan ülünk meg. Nekem azonban kijut a bosszankodásból az ünnep kedvéért. Ezen hónap is bezáródott anélkül, hogy elmentünk volna innét, ennyire nem is számítottunk.

ε Április hó.

1-én. Húsvét másnapját ünnepeljük, de ezt sem különben, mint a tegnapit. Dehát ezzel sem törődünk. Az idő azonban megszánt bennünket, mert jobbra fordult.

2-án. Az ünnepek elmúltak és megkezdettük újból a napi foglalkozást. Ma különös vendége volt az ütegünknek. Mulatozás után a tábori pap kijött az állásunkba, és jól beborozott fővel (tisztjeinkkel együtt) alapos, Istenfélő beszédet mondott. Sőt ígéretet tett, hogy rövidesen újból ki fog jönni gyóntatni. No, persze erre van legnagyobb szükségünk.

3-án. Csak öljük magunkat a foglalkozással. E hó elejétől ismét életbe léptették a borpénzt, illetve bort naponként, mit 1915 jan. 1-én beszüntettek, mert eddig nem volt reá szükség.

4-én. Semmi különös nem fordul elő, a napjaink telnek.

5-én. Kezd unalmassá válni az itteni állapotunk. Folyton az egyformaság, közönyösség, unalom járja.

6-án. Nincs változás, most megint nincs róla szó, hogy mikor megyünk innét. A bizonytalanságban vagyunk efelől.

7-én. Vasárnap kedvéért pihenünk, most már a magunk társaságára vagyunk utalva, miután nincsenek idegen csapatok.

8-án. Dél előtt fürdés Guirgettiben, mi jó kis sétába kerül. Délután az üteg le lett fényképezve. Változatosságnak ez is jó.

9-én. Már megint hírlik a menetelünk Ukrajnába vagy az olasz frontra, még ez hiányzik éppen az olasz pokol. Ehhez senkinek sincs kedve.

10-én. Most már az élelmezésünk is kezd tűrhetetlen lenni. Persze azt hiszik, a nem harcoló csapatnak nem is kell enni.

11-én. Ma délelőtt kellett volna itt a Stellungban Isteni tiszteletnek és gyónásnak lenni, de a papunk nem jött ki, úgy látszik ismét berúgott. A brigádunk már szintén megy innét, mi még most sem tudjuk, mi lesz velünk.

12-én. Csak a napi foglalkozás, enélkül nem élhetünk, és nincs étvágyunk a kitűnő menagera.

13-án. Postát már napok óta nem kapunk, miután nincs postaszámunk. Tehát ezzel is csak bosszúságunk van tetézve.

14-én. Vasárnap, ma tartatott meg az elmaradott Isteni tisztelet. Ez is jó változatosságnak. Most megint hallgatnak az elmenetelről.

15-én. A nyügöt, (déenzführerséget) ma letettem, minek szívből örülök. A kutyának való ez.

16-án. A napi foglalkozás. A civilek most már jönnek ide vissza. De fájdalom reájuk nézve, hogy egyetlen házat sem találnak, miután a falu a földdel egyenlővé van téve. Természetes ez a legnagyobb csapás reájuk nézve. A földek össze-vissza furkálva, még csak a földművelést sem tudják megkezdeni. Újabb megpróbáltatás elé vannak állítva. Postát még most sem kapunk, mi elég rossz.

17-én. A napi foglalkozással telik a nap, a ménkö már ebbe is belecsaphatna, utálatos minden.

18-án. Dél előtt gyakorlatozás, délután éleslövés (fegyverrel) a lövőtéren (Neu Latinul). Hát még ez is szükséges a háború ötödik évében. Hogyne, hisz munitió van bőven.

19-én. Borult, hűvösebb idő, az eső kezd esni. Most megint nincs szó az elmenetelünkről. Posta nem jó egyáltalán. A román lakosság rohamosan kezd építeni. A kiürített állásokat a faanyagokért erősen ostromolják, majd hajba kapnak érte. De nem is csoda. A házat

mindegyik maga csinálja és elég gyorsan. A fal vesszőfonat, kívül-belül besározva. Nálunk ez nem megy ily könnyen Magyarországon.

20-án. Dél előtt fürdés, (no ez megjárja) délután a szombati foglalkozás, (semmittevés) ez is megjárja még. Hanem most jön a java. Éjjel 12 órakor jön a telefonjelentés, hogy reggel 9 órakor menetelés innét. Így már meg volt zavarva a nyugalmunk.

21-én. Vasárnap korán kelünk, kezdetét veszi a pakolás, kocsira ládám, kocsira párnám. Az eső esik, mintha csak meg lett volna rendelve az elmenetelünkre. Tehát ennek is meg kell történnie, végre mégis csak itt hagyjuk a kedves és megszokott helyet, honnét sok jó és sok rossz emlékek távoznak. A civilek már szinte antrétoltak, és alig várják, hogy meginduljunk, hogy rohamot csinálhassanak a fedezékek ellen. Látjuk a vészjósló arccokat. - Hanem ezt meg is fogják szolgálni, mert az erős beton-tetejű fedezékek nem oly könnyen engednek. Szegény kis macskáink is itt maradnak, pedig hogy megosztották velünk a barátságot. Amerre utunk vitt, a falvak mind romokban hevernek. Ezen nap, dacára a kedvezőtlen időnek, erős marscot csináltunk. Késő este, 10 órakor érkezünk Mircești faluba, hol szabad lágerba mentünk, és az éj hátralévő részét a frain kocsikban töltöttük más hely hiányában. Hej! de eszünkbe jutott a jó fedezék.

22-én. Dél előtt 9 órakor alo marsch. Ma rövid utunk volt, de azért alaposan megáztunk. Délután érkezünk az ezred gyülekező helyére, Focsani mellett levő Wenatóri erdőben levő lágerba, hol az összes batteriéknek gyülekezni kell. Míg elhelyezkedtünk, addig is alaposan megáztunk. Hozzá még a legénységnek helye sincs. Az éjt az istálló zugában töltöttük, hol az átszűrődő esőtől és a patkányok társaságától szenvedtünk. De jó lett volna a Latinul-i fedezék!

23-án. Nem tudjuk mi lesz velünk, pihenőnk volna, de a hely hiányában ez nem megy. Gyalázatos élet, már mikor lesz vége.

24-én. Dél előtt a felszerelések rendben hozásán fáradozunk, délután pedig szórakozni megyünk. Mert hát ilyen is van ám! Igaz, hogy pénzbe kerül, de a fene bánja, csak hogy a gránátok nem röpködnek. A Károly alap javára ünnepélyt, mulatságot rendeztek, hol többféle mulattató játék, úgymint hinta, kuglizó, futás, ugrás, birkózás és egyéb mutatvány szórakoztatja az embereket. Azonkívül van bazár, ugyancsak bor, szafaládé és kenyér-árusítás stb. Azonban sajnos az eső, ami itt mindennapos, hamarosan feloszlátja. Pedig kár, de nincs másképp.

25-én. Folytatjuk a tisztogatást, az ispitierung-ra, mely 27-én lesz. Azonkívül egy kis szekatúrára (rapport) is készülünk, gyerekeknek való fenyegetőzések az ütegparancsnok részéről. Ja, ez is a mulatsághoz tartozik. A katona mindkettőt kedveli. Délután Wenatóri faluba gázpróbára megyünk, (mert itt ilyen is van ám, nem csak ruhapróba) de ez is jobb így, mintha az ellenség rendezné. Még ilyenben az ellenség által úgy sem volt részünk.

26-án. Kissé meghültem, nem a legjobban érzem magam. Ma azonban hurcolkodás van. Egy másik üteg helyére költözködünk, hol jobb berendezés van, és a legénységi lakások is tűrhetők. Természetes ez megint egy kis munka, de már megszoktuk.

27-én. A rajon rendbe hozásával töltjük az időnköt, hogy minél lakhatóbb legyen.

28-án. Vasárnap nincs foglalkozás, az idő jóra változott. Délután altisztek Focsciiba megyünk. Nem sok szórakozást találunk, a város inkább piszkos, mint szépnek mondható. Ma van a sétatéren a Károly sorsjegy húzása, mellyel legújabban pumpolnak bennünket. Késő este térünk haza kocsin.

29-én. Délelőtt fegyver-vizit az ezred fegyvermestere által.

30-án. Semmi különös. Az élelmezésünk kissé javult, mi az utóbbi időben már tarthatatlan volt.

ε Május hó.

1-én. Délelőtt rendes napi foglalkozás, (exercierozás) délután őrnagyunk szemlét és iskolát tartott. Utóbbi az olasz fronti terep-viszonyokról, hova rövidesen kerülünk. Ez volt még hátra!

2-án. A napi foglalkozással telik az idő, eddzig magunkat. Már csak azért is, mert az élelmezésünk újból komiszkodik. Nem sokáig örülhettünk a javulásán. Naponta kétszer tengeri kására (mamaliga) szorítkozik. De hát csak hízna tőle az ember, mint a disznó, de épp az ellenkező a hatása.

3-án. Nem fordul elő semmi érdemleges. Most meglehetősen könnyen töltjük az időt játsszással. A mamaligának tulajdonítható. A helyünk elég szép, az erdő már kizöldellt, nyaralunk.

4-én. Egy kis gyakorlatozással töltjük az időt azzal a pár emberrel, ami még van az ütegnél. Megint igen elszeleltek. Este moziba mentünk Wenatóriba.

5-én. Vasárnap borult idő, gyengén az eső esik. Batterienk parancsot kapott a mai nappal, hogy holnap Focsaniba költözködjék. Most már rendbe jöttünk itt, szép és jó helyünk van, ismét költözködjünk. Legalább Szent Mihályig hagytak volna bennünket.

6-án. Délelőtt pakolás, délben 1 órakor alo marsch. Bár csak mindég ennyit kellene marscholni. Focsani egy szélső utcájában lettünk elszállásolva házakhoz. Ez is tűrhető, ha már így van. Ma kaptam értesítést hazulról, hogy a Kálmán már Kanizsára érkezett. A Dénes pedig a fiók-üzletet megnyitotta. Ezzel elég öröm szereztetett nekem.

7-én. Rendezkedés az új lakásban. Telik az idő. Hűvös, szeles idő van. Ma kötötték meg a román békét. Tehát ezekkel is elbántunk. - Kutya bocskoros fajta.

8-án. Szinte az elszállásolással foglalkozunk, hogy rendbe jöjjünk. Ki tudja, meddig tart ez is. Hogy városban vagyunk és szabadsággal élünk, azt legjobban a zsebünkön érezzük, fogy a pénz.

9-én. Szolgálatban vagyok. A parancsnok szigorú intézkedéseket tett, hogy a legénység ne mulathasson. Ez csak önékik szabad, igen sokszor a részegségig. De azért nem kell a legénységet féltetni.

10-én. Az eső esik, hűvös van. Délután fürdünk. Itt is járja a napi foglalkozás. Enélkül élni nem lehet. Ma kaptunk löhningot a húspótlékkal együtt. Kell is ám a pénz, mert bort lehet kapni bőven. Itt be is várhatnánk a végét.

11-én. Az üteg részére fassung 15 napra, már csak napok kérdése az ittlétünk. Tehát nem várjuk be a végét itt. Délután értesültünk, hogy 14-én kedden éjjel 1 órakor vagonírozunk be.

12-én. Vasárnap, már az előkészületeket tesszük az utazáshoz, mi huzamosabb időt vesz igénybe. Csapataink folyton mennek innét, főleg a tűzéség.

13-án. Az utolsó nap Focsaniban megyünk innét és Románia földjéről. Majd egyévi ittlét, mely alatt ugyan több rosszban, mint jóban részesültünk, mégis fájlaljuk itt hagyni. Nem a kedves Romániát sajnáljuk, (mert hiszen, ha haza mehetnénk) csak azért fájlaljuk, hogy egy újabb, rosszabb, bizonytalanság felé megyünk. Örömet szerzett újból a hazai hír, hogy Kálmán hazaérkezett. Az eső esik, hűvös van, a fagyos-szentek kitesznek magukért. Este kissé kimulatjuk magunkat utoljára Focsaniban, melynek szűk, piszkos utcái emlékezetesek lesznek, de azért Isten veled Focsani. Igaz is, déltől fogva, ennek emlékére még szolgálatban is vagyok. Este 11 órakor ütegünk, zöld gallyakkal erősen feldíszítve az állomásra marscholt szakadó esőben.

14-én. Hajnali 4 órára fejeztük be a vagonírozást elég fáradtságosan. És hozzá még marhavagont kapott a legénység is az altisztekkel együtt. De ha az is elegendő lenne. Ez is a kedves tiszt-uraink gondoskodásának köszönhető. 5 órakor indult ki vonatunk Focsani állomásról, és Buzeuba értünk délelőtt, hol reggeli és ebéd volt. Délben tovább utaztunk Ploestin át Chitillába, hova este 6 órakor érkeztünk. Itt vacsora volt. Itt hosszabb ideig álltunk. Az úti élelmezésünk gyalázatos, $\frac{1}{4}$ kenyér és mindenből fele portió. Este tovább indultunk Pitesti felé.

15-én. Reggel érkeztünk Pitestibe, hol reggeliztünk, és tovább utaztunk. Az idő borús, hűvös. Éjjel 12 órakor Vöröstorony szoroson megyünk át. Egy kis időre Magyarországon vagyunk.

16-án. Reggel 6 órakor Nagyszebenbe érkeztünk, honnét tovább Déván át Arad felé utazunk, hova éjjel 1 órakor érkeztünk. Innét tovább folytatjuk utunkat.

17-én. De.: Makón át, $\frac{1}{2}$ 11 órakor érkeztünk Szegedre a vonatkésés folytán, még du.: 3 órakor is itt vagyunk. Csak este indultunk tovább és éjjel érkeztünk Szabadkára. Innét újabb 2 óra késéssel folytattuk utunkat.

18-án. Reggel 6 órakor érkeztünk Bátaszékre, hol lovainkat a huzamos út után ki kellett rakni sétáltatás végett, nehogy a lábuk megromoljon. Innét 10 órakor továbbmentünk és déli $\frac{1}{2}$ 1 órára értünk Dombóvárra, hol reggelit és ebédet kaptunk. Így tovább indulva Kaposváron át este érkeztünk Gyékényesre. Itt este 10 órakor kaptuk meg a további útirányt Csáktornya-Prágerhof felé. A mai nappal a hosszú úton 2 lovunk is tönkrement.

19-én. Hajnalban érkeztünk az osztrák határra és $\frac{1}{2}$ 8 órakor Prágerhalba, hol reggeliztünk. $\frac{3}{4}$ 10 órakor indulunk tovább Prágerhof állomásról. Pünkösdi vasárnapját Ausztrián át utazással töltjük elég szép idő mellett. $\frac{1}{2}$ 1 órakor érkeztünk Marburgba, hol ebéd és hosszabb késésünk volt úgy, hogy a vacsora is itt ért bennünket. Du.: $\frac{3}{4}$ 6 órakor indultunk tovább Klágenfurt irányába, merre erdős, hegyes, szép vidék húzódik. Éjjel 3 órakor vagyunk Klágenfurtban.

20-án. Reggel 7 órakor érkeztünk Willach-ra, hol reggeliztünk, ebédeltünk. De ugyilátszik a vacsorát is itt költjük el. A többi ütegek, kik előbb indultak, mind itt vannak, utolértük őket. És a mai nap nem is mentünk tovább, itt vesztegeltünk, nem tudni meddig.

21-én. Innét reggel $\frac{1}{2}$ 7 órakor mentünk tovább Spittál-on át. Itt már bejöttünk a havasok közé, szép vidék a szemnek, de nem a mi szempontunkból. Délután 3 órakor érkeztünk Lienzbe, hol ebéd és vacsora volt. Továbbá a hosszú út után a lovakat jártattuk meg, és éjjel 12 órakor mentünk tovább.

22-én. Délelőtt Bruneck és Mühlbach-on át, 11 órákor érkeztünk Franzenfest-be, hol reggeli és ebéd volt. Délben 12 órákor indultunk tovább Brixen Klausen, Bormio-n át Trientnek. (Dél Tirol) Délután 6 órákor érkeztünk Trientbe, hol kirakásunk megtörtént, egyelőre tehát célnál volnánk 9 napi utazás után. E délutáni utazásunk folyamán majdnem igen komolyra válható szerencsétlenség ért bennünket. Ugyanis a nagy forrásokban mi nappal erre van a velünk szembejövő vonattól, illetve szikrájától pár trékkocsink tüzet fogott, és alaposan égett, mire figyelmeztetve lettünk rá. Szerencsére víz volt, és hamarosan elejét vettük a nagyobb szerencsétlenségnek, mert már a munitió pörkölni kezdett. Pedig azt az olaszoknak szántuk. Erre igen sok a vasúti szerencsétlenség a szállítások közben. Kirakás után már későn a városba vonultunk, és a pionier kaszárnyában lettünk elszállásolva. A város régi olasz típus, szépek nem mondható, inkább piszkos. Igaz, a mostani állapot ehhez nagyban hozzájárul. Katonával tömve van, itt már harctéri forgalom van.

23-án. A mai nap a rendezkedéssel telik. Nem tudjuk, még miként rendelkeznek velünk. Itt már hallani az ágyúk párbaját, a repülők folyton szelik a levegőt, már kora reggel ellenséges gép jár a város felett, mitől lehet drukkolni, mert nem valami udvariasak.

24-én. Reggel ismét jönnek az ellenséges repülők, de elhárító ütegeink és gépeink visszaűzik őket. Tehát bent vagyunk a harci zónában. A hőség rettenetes és a por a nagy szárazság folytán. Még semmi rendelkezés rólunk.

25-én. Délelőtt délkelet felől rövid ideig tartó harci zaj hallható. Holnap reggel innét tovább fogunk menetelni.

26-án. Reggel 4 órákor alomarsch. Utunk nem volt hosszú, csak 12 km Pergine kisebb városig. Ismét holnap tovább fogunk menetelni.

27-én. Reggel 8 óra alomarsch Levico-ig (gyógyvíz-forrás), hol ebéd volt. Az eső esik egész nap, és alaposan ázunk. Miután tisztjeink itt nem találtak maguknak kedvező szállást, délután tovább marscholunk. Utunk Roncesano, ugyancsak gyógyvíz forrás vidékén vezet keresztül, igen szép vidék. Így értünk Borgó városkába közel a határhoz, hol beszállásoltuk magunkat.

28-án. Az eső esik. 7 órákor tovább menetelünk nagy sárban Erre már erős nyomai vannak a harcoknak, a házak lerombolva stb. Délután érkeztünk Tezze városkába, mely már a határon van. Itt frei lagerba mentünk.

29-én. Hajnalban, 4 órákor tovább meneteltünk. Erre már az út veszélyes, a keskeny szerpentin utat az ellenség be tudja löni. Ma legerősebb az utunk, közben átlépjük az olasz határt. Így érkezünk Sanctalucian keresztül Arco városkához, hol ebéd van. Délután 3 órákor innét tovább mentünk Feltre-be, hol lágerbe mentünk. Feltre nagyobb olasz város, külszínei erősen meg vannak rongálva. Repülőink lágerozó helye.

30-án. Feltre-ből reggel 8 órákor tovább menetelünk Cernai faluba, hol be lettünk szállásolva, és ha igaz, egyelőre itt maradnánk. Szép hely, a hegyek közé beékelve, nem messze a Piave völgye húzódik. Csak már az nem tetszik, hogy a „vágóhíd” közel van.

31-én. Szép idő, a nap kimondva pihenésre van szánva, de azért a legénység az ágyúk és kocsik rendbehozatalával van elfoglalva. Természetes ez mindig így szokott lenni.

ε Június hó.

1-én. Már reggel igen szép időben az ellenséges repülők egész raja (kb.: 20) repült át felettünk erős ágyútűztől fogadva. Repülőink ugyancsak akcióba lépnek és ez egész nap tart. Ütegünk parancsot kapott, hogy 1 ágyúval belövés végett állásba menjen, hova később az egész üteg követni fogja. Tehát a pihenés nem soká tartott. Természetes ezen állásba menetel csak éjjel történhetett meg az ellenség által veszélyeztetett terepen. Így este 9 órakor egy tiszt (hdngy. Pelles) vezetése alatt útnak indultunk Feltren keresztül, s több mint 30 km: utat tettünk meg.

2-án. Reggel 5 órakor, tehát 8 órai erős menetelés után érkeztünk helyünkre oly vesződséggel, mire csak 1914-ben volt példa. Megint kitűnik az - ha az ember egy tapasztalatlan tiszt vezetésére van bízva, akkor már el, veszett. Az utat elvesztve, az úgyszólván járhatatlan terepen annak voltunk kitéve, hogy az ellenség a hajnal első világosságánál pocsékká lő bennünket ágyústól, lovastól. Így ágyúnkat már be sem állíthattuk, miután az ellenség a Monte-Tombáról, mi erős fészke, teljesen belát. Ez pedig velünk szemben áll. Az egész napot alvással töltöttük, miután ennünk sem volt bőven. Este újból megkezdettük a munkát, mely majd egész éjjel tartott, és igen fáradtságos volt, miután munitió is érkezett. Az ellenséges repülők folyton szelik a levegőt és az olasz (digó) tüzérség veszettül veszélyezteti a terepet, így minket is. Ha az előérzetem nem csal, itt reá fogunk fizetni.

3-án. Ma folytatjuk a tegnapit. Ezen ronda terepen a legénység igen erőltetett munkát végez. Éjjel munitió hordással van elfoglalva. Igaz, hogy itt melegek vannak, de minden fázunk.

4-én. Borult idő, délután esik, fedett hely hiányában a szabadban tanyázunk. Éjjel megint munitió-hordással foglalkozunk. Miután nappal az idő nem kedvezett, éjjel az ellenség veszettül lövöldöz különösen Querót és az ottani utat.

5-én. Reggel 7 óráig voltunk elfoglalva a munitióhordással, napközben pedig pihenés. Délután alvás közben sebesültem meg először a háborúban. Egy ellenséges gránát felrobbanás közben egy kiló súlyú követ röpített a fejemhez, mi szerencse volt, hogy már nem teljes erővel repült, így csak kissé lyukasztotta meg a fejemet. - Még csak ez legyen a legkomolyabb sebesülés. - Egész délután lövöldöz az olasz tüzérség ide. A repülőknél két nap óta nincs kedvező idejük, ma is esős, hideg idő van. Este 10-12-ig kegyetlenül lövi ezen terepet össze-vissza, úgy látszik már észrevette ittlétünket. Egész éjjel az eső esik, de a munitiót azért hordjuk. Ennyi lövedék után valaminek készülni kell.

6-án. Reggel végeztünk a munitióval, így egyik legnehezebb munkánkkal elkészültünk. Napközben is lő az ellenség, a mi tüzérségünk azonban hallgat.

7-én. Ma kedvező idő, az ellenséges repülők rajzanak, sőt oly szemtelenek, hogy 20-25 méterig ereszkednek alá. A mi repülőink pedig sehol sem láthatók, s így az ellenség szabadon garázdálkodik. Elhárító ütegeink gyalázatosan lőnek, látszik, hogy nem a németek között vagyunk. Délután ½ 4 órakor belövést kellene csinálni ágyúknak, de még, ½ 6 órakor sincs semmi, így el is maradt a belövés. Este és éjjel az ellenséges tüzérség lövi a terepet.

8-án. Az ellenséges repülők raja kering felettünk, de azért a belövést megcsináltuk valami nehezen. Mitől féltem, hogy ez által el leszünk árulva, illetve az állásunk, nem következett be. A mai nap elég csendes, az ellenséges tüzérség csak este kezdi munkáját, és egész éjjel nyugtalankodik. Este a Queró-i temetőbe mentem megfigyelő-állás rendezése végett. Ezen éj is nyugalom nélkül telt el.

9-én. A mai nap elég csendes, ütegeink belövést végeznek. A munka lázasan folyik, de még nincs befejezve. A támadás napja - mert az lesz részünkről - közel lehet, de még bizonytalan mikor. Tisztjeinknek már azonban elég ez is, hogy elpárologjanak az ütegtől. Most a 20-dik honvéd hadosztályhoz vagyunk beosztva, csak azt mondhatom, hogy ennél már rosszabb élelmezés nem lehet. Megint éjjeli munkánk van, teljesen éjjeli baglyok vagyunk. Az ellenség az éj folyamán nem fejtett ki nagyobb tevékenységet.

10-én. A délelőtt elég csendesen telik el, csak az ellenséges repülők zúgása hallatszik folyton. Igazán már senki sem bánná, ha ezen játék itt mielőbb lezajlódna, hogy mehetnénk előre! - De ki tudja még addig mi is történhetik. - Délután folyamán parancs jön, hogy batterienk állásba jöjjen, ugyancsak a gáz-munitiót is átvettük, miután a támadás ezzel kezdődik. Így már nem lehet távol az offenzíva napja. Az éj folyamán egész csendesen viselkedik az ellenség, és így 2 ágyúunk minden veszély nélkül jöhetett be az állásba. Csak azért kettő mert három ágyúunk, mit visszahagytunk Tezzében javítás végett, megsemmisült, miután az ottani telepet az ellenség felbombázta, felrobbantotta úgy, hogy teljesen megsemmisült. És annakidején csak az volt a szerencsénk nekünk is, hogy kora hajnalban hagytuk el Tezzét, mert a fogunkat otthagytuk volna mi is. A Piave partján tanyázunk itt, hol a vasútvonal is húzódik. A magas sziklafalak és az itteni alagutak jó védelmet nyújtanak az ellenséges lövedékek ellen. Bárcsak ágyúink is itt lehetnének! -

11-én. Esős idő, mi itt úgy látszik gyakori. Ezen éjjel még három újabb ágyúunk is bejött az állásba. Az eső szakad.

12-én. Egész nap eső esik, bőrig ázunk. Az ellenség most hallgat.

13-án. Szintén esik, később borult az idő. Már igen nagy itt a tevékenység, tán egy-két nap választ el bennünket az offenzívától. Már csak túl lennénk rajta, igaz, hogy kissé fázunk, mert ez nem a román vagy orosz front.

14-én. Tehát itt az utolsó nap az offenzíva előtt. Délben már megtudtuk, hogy holnap, 15-én hajnalban, 3 órakor kezdődik a nagyon várt multság. De hogy végződik? Mindenki izgatott. Késő délutántól fogva egész éjjel erősen dolgozik az ellenséges tüzéség minden irányban. Ebből csak az következik, hogy sejt valamit, pedig ez nem igen jó. Többször gázlővedéket használ, de hiába. Csak órák kérdése, hogy kamatostul visszakapja.

15-én. Végre a nagy nap elérkezett! Hajnali 3 óra. Ekkor az összes tüzéségünk megkezdette a pokoli munkát, ami Gorlicét és Belgrádot fölülmúlja. Az a pokoli zaj, melyet az itteni hegyek tízszeresen adnak vissza, rémítő. Először gázgránáttal láttuk el a taliánt, ágyúink csövei teljesen izzanak, úgyhogy folyton vizesruhákkal vannak takarva. Az ellenséges tüzéség is alaposan dolgozik. A csata ilymértékben tart délelőtt 9 óráig, az ágyú-legénység teljesen ki van merülve ezen rettentő munkától. Nincs az a nehéz felhő, mely erősebben takarná a Mt. Tombát és vidékét, mint a kilövellő lövedék füstje. Úgy hírlik, hogy előttünk az első árkokat elfoglaltuk. De már mégsem tetszik nekünk a helyzet, mert ily erős és hosszú tüzéségi előkészítés után másképp kellene a helyzetnek alakulni. Délfelé tüzéségünk alábbhagyott a tüzeléssel.

Már pár foglyot is hoztak és most várjuk a továbbit, mire fejlődik még ma? Már erősen hisszük, hogy fuccs. Este 9 órakor az ellenség ezen szakaszon erős akcióba lépett, mi tartott éjjeli 12 óráig, tüzéségünk ugyancsak erősen dolgozik. Az itteni foglyok száma 3.500. A mai nap elég szerencsésen telik el reánk nézve, pedig ugyancsak féltünk ezen állástól.

16-án. Reggel elég csend, 8-9 óra közt kezd az ellenséges tüzérség nyugtalankodni. A mai jelentés hírül adja, hogy a tegnapi nappal az 50- és 55-dik hadosztály a Mt. Santónál elég eredményesen dolgozott, és azt el is foglalta? Szintén itt Bassanó irányában is áttörtetett volna a front, és ugyancsak jobbra a Piave síkság irányában is. De mindez igen gyanús nekünk. Bővebb részleteket még nem hallani. Napközben tüzérségünk hallgat, itt elég csend van, ellenben tőlünk balra erős ágyúzás hallható mely csak este szűnik meg. Azonban tőlünk jobbra este erős harc folyik, a Piave síkság felé. Észrevehető, hogy innét az ellenséges tüzérségből elvontak. Éjjel az ellenség nyugtalankodik.

17-én. A harmadik csatanap itt előttünk olyan, mintha az ellenség elvonult volna teljesen. Sem tőlünk, sem ötöle egy lövés sem hallható, pedig ezt a talián nehezen tudja megállni. Nem tudjuk mire vélni a dolgot, azt azonban láthatjuk, hogy nem valami fényes eredményt arattunk, ami sajnós! - Azonban a harmadik napot is szerencsésen elértük, hogy ütegünkönél nem történt semmi baj. Kellemetlen idő, az eső folyton esik. Az ellenséges tüzérség egész éjjel dolgozik, és lövedékei igen közel járnak hozzánk. Úgy hallatszik, hogy az előttünk álló 1-es honvédek nem valami dicsérethez méltóan harcoltak volna az egész 20-dik honvéd hadosztállyal egyetemben. Hogy ez igaz-e, kétséges ugyan, miről csak később lehet meggyőződni.

18-án. Délelőtt az ellenséges tüzérség ugyancsak dolgozik, alaposan és erősen környékezi ütegünket. Sajnos, elég végzetes lett, a szerencsétlenség bekövetkezett $\frac{1}{2}$ 12 órakor, mikor egy nehéz lövedék kb.: 18 cm-es, az én - harmadik - ágyúmat érte, és azt teljesen hasznavehetetlenné téve, vagy 12 m távolságra a másik ágyú hegyé vetette. Ez még megjárta volna, de vele három emberem is a felismerhetetlenségig széjjelroncsolódott. És bizony csak kevés hiányzott abból, hogy én is nem oda jutottam. Délután 6 órakor temettük el ezen áldozatokat, kiknek testrészeit úgy kellett összeszedni. Ezen állásból már nem is lőhattunk tovább: Este megint lő az üteg területére, melytől irtózunk. Este parancsot kapott ütegünk, hogy az ezred egyik osztálya, tán a mienk, be lett osztva a József fñceg: hadseregéhez. Ennek kissé örültünk, de hogy valósul-e - az már kérdés. Az éj folyamán tüzérségi harc.

19-én. Hosszabb idő után ma szebb idő mutatkozik, melyet az ellenséges repülők fel is használnak a nyugtalanításunkra. Este összelőtt ágyúmat szerencsésen leszállítottuk az ellenség mérsékelt tüzelése közben.

20-án. Reggel szép idő mutatkozik, délután ellenben az eső esik. Most már látható, hogy offenzívánk megghiúsult, és sajnós láthatjuk miért, - mert nincs német vezetés. Igaz, hogy mást is lenget a szellő, mit a pontos ellen-tevékenységből ítélve, tán el is kell ismerni, hogy úgy van. De egy bizonyos, hiányzik a német vezetés. Még nincs parancsunk a továbbiakra, de itt tarthatatlan az állásunk. Az ellenség egész éjjel lövöldöz.

21-én. Hajnalban, 4 órakor otthagytuk az állást, melytől már irtóztunk. Feltre irányába marscholva az 5-dik hadosztály területére érkeztünk, hol Lezanó faluban ebédeltünk, és estig pihentünk. Ez alatt az idő alatt lettem megbízva, hogy ágyúért Bribanóba menjek, mi meg is történt. Este tovább meneteltünk északi irányba, és éjjel érkeztünk Mel-be, hol lagerba mentünk.

22-én. A nappalt itt töltjük és a további parancsot várjuk. Az éjet is itt töltjük. Noha a front 30-35 km-re esik, erős ágyúzás hallható.

23-án. A mai napot is itt töltjük, pihenünk, még nincs parancs arra, hogy hova, merre leszünk irányítva. Itt egész kellemesen töltjük az időt, a hegy-óriások tömegéből kikerülve, mely szép vidék. - Csak harctérnek nem. Egész nap nyugati, éjjel pedig déli irányból erős harci zaj hallható.

24-én. Végre tudomásunkra jutott, hogy ami csekély sikert csapataink elértek, utólag drágán kell megfizetniük, miután a legnagyobb kudarccal kell visszavonulniuk a megáradt Piaven, - miről a rögtönzött hidakat az ár elvitte, és csapataink helyzete tartarthatatlan lett. Erre igazán nem számítottunk.

25-én. Még mindig itt vagyunk lágerban, nincs parancsunk a továbbiakra. Az idő tűrhető, csapataink elég lehangoltak, ezen nem számított balsiker felett, mire még a legutolsó ember sem számított volna. Erre az időre rég az olasz síkságra vonulásunkat képzeltük el, hogy a rizs közelébe jussunk. Mert itt már az ételmezésünk igazán kezd igen rosszra válni. A Romániából hozott élelem-pótlás már kezd kiapadni, hiába, csak most tudjuk meg a frontok változottságát. A nap folyamán nem hallatszik erősebb harci zaj, csak az éj folyamán hallatszik gyengébb ágyúzás.

26-án. Igen nyugtalan éjszakám volt, ma sem érzem magam valami jól. A gyomrommal gyűlt meg a bajom, mit a rossz ételmezésnek (polenta contra kukoricakenyér, mit literrel lehet mérni, mire ideér) tulajdonítok. Dél előtt folyamán dél nyugat felől hallatszik ágyútűz. Az éj csendes volt.

27-én. Egész délelőtt és délután egy részét az eső rontja el. Később szebb idő, és megkezdődik ütegünkénél a bronz-érem kitüntetések kiosztása, utána parancsfelolvasás, mikor megtudjuk, hogy ezredünk a lefolyt harcokban a legjobban oldotta meg feladatát a 20-dik h. dandár kötelékében.

28-án. Az ellenséges repülő jár, ellenben a mieink csak a front mögött. Szép meleg idő, a front felől csend.

29-én. Péter-Pál napja, ünnepelünk, harci zaj ma sem hallható.

30-án. Vasárnap, ma is ünnepi hangulat. Hiába! A szerencse üldöz bennünket megint, vissza kell mennünk az előbbi állásba. Még megérjük, ott kell pusztulnunk. Étkezésünk iszonyú! Így nem bírjuk sokáig, már alig állunk a lábunkon.

ε Július hó.

1-én. Hajnalban a front felől erős ágyútűz hallható, mi tart reggelig. Dél előtt folyamán élénk repülő tevékenység mindkét részről.

2-án. Nincs semmi változás a helyzetben, változékony, esős időjárás. Igazán csak most tudom mi az éhség. Hallatlan a csapatok ételmezése. Ezideig kívántam, hogy győzelemmel fejezzük be a háborút, - de most már azt kívánom, minél előbb, - bármi áron! - Most hozzájött ezen szerencsétlen offenzíva, mi teljesen megrendítette a csapatok bizalmát és kedélyét. Így nem sokat várhatunk már!

3-án. Délután alomarsch, megint megkezdődik a házalás. Ugyanis 2 ütegét ezredünknek ismét a 20-dik h: hadosztályhoz osztották be, így ennek körletében Stabie faluban egy magas hegy tetejére költöztünk nagy nehezen. Itt várjuk a parancsot az állásba-menetelre.

4-én. Ma még itt vagyunk e rozoga faluban, és egy iskola-teremben vagyunk szállásolva.

5-én. Délelőtt a rendes foglalkozás, (mert annak meg kell lennie) délután fürdés. Ma parancsot kapott ütegünk állásba-menésre, az 1/20-as üteg leváltására. Azonban e parancs visszavonatot és maradtunk. Este és éjjel erős zivatar.

6-án. Az eső esik egész nap, mi nagyon kellemetlen, alig van itt tisztességesnek mondható nap.

7-én. Vasárnap, no a mai nap elég szép. Egyelőre nincs parancsunk, hogy mi történik velünk. Igaz, hogy itt szívesebben eltöltenénk az időt, mint valami rossz állásban. A faluban a civilek bent vannak, mondhatni a legnyomorúságosabb helyzetben, nincs különbség köztük és köztünk ebben a tekintetben. És mit nem hitt volna az ember, még elmaradottabb nép, mint az oláh vagy a szerb. Azonkívül meglehetősen piszkosak, inkább a cigány fajhoz hasonlók, mi abban is megnyilvánul, hogy a hegyeken össze-vissza laknak, hol némi kis termőföldhöz jutnak. Mert itt az ritka. Termelni mást kukoricán kívül (mi fő élelmük is) nem tudnak. Most fő élelmük füvekből áll, mit tisztán vízbe főzve, azt lehet mondani, minden nélkül esznek. Egyébként a katonai hatóságunk alá tartoznak élelmezésben. Havonta kapnak némi kis élelmet, de ez még az éhenhalástól sem váltaná meg őket. Természetes ily helyzetben mi sem juthatunk semmihez ezen átkozott helyen. Csak már a végét járánk!

8-án. Nincs foglalkozás, igen unalmas kezd lenni, de inkább így, mint a digó szórakoztasson bennünket. A legénység szénagyújtással és más egyébvel szórakozik.

9-én. Parancsot kapunk továbbmenetelésre. Nincs rendes beosztásunk, folyton dobálnak bennünket. Este 7 órakor alomarsch Feltrébe. Hogy felmáztunk ez átkozott hegyre, úgy mászunk most lefelé erős esőben, mi reánk jött megint. Késő este érünk Feltrébe, hol szabad táborba megyünk. Éjjeli 1 órára jöttünk volna rendbe, de iszonyú felhőszakadás jött reánk, és most tessék, sárba vízbe lepihenni.

10-én. Itt Feltrében várjuk most mi lesz velünk, az ezredünk itt összpontosult. Ma is eső esik, mi mindennapos.

11-én. Napközben még nem tudunk semmi bizonyosat, mikor megyünk állásba. Este azonban parancs jött az ütegnek Stellung-építésre. Ma is esős idő van. Az ellenség most erősen offenzíváz napok óta. Újból kaptam egy tisztséget, a diensführerséget, - mi nagyon megörvendeztetett.

12-én. Reggel az egész ágyú-legénységgel az új ágyú-állás építésére megyünk. Ez a Mt. Cisna mellett van keletre egy kisebb, erdős hegycsúcson a Rosala-Villa-n. No, de ily munkát mi itt lesz nem is jó említeni. Az utunk, mi fárasztó volt, hegyi szakadékok és fárasztó szerpentin utakon úgy kimerítette a legénységet, hogy ma a munkát meg sem kezdhettük. Ma elég jó idő van, a repülő-tevékenység nagy.

13-án. Megkezdettük az állás építését, mi igen kegyetlen munka lesz. Csupa kő az egész. Délelőtt folyamán folyton a repülők járnak, jó, hogy e kis erdő véd tőlük. Innét a lövéseink a Mt. Grappára lesznek irányítva. Délután már az ellenséges tüzérség kezd környékezni bennünket, noha nem hiszem, hogy már felfedezett volna. Éjjel eső és erős égháború.

14-én. Hajnalban, 3 órakor az ellenség támadni kezd, és erős tüzérségi harc keletkezik a mi részünkről is. Ez tart 1 ½ óráig körülbelül, az eredmény ismeretlen. Délelőtt szép, napos idő, a repülő-tevékenység óriási. Máskülönben a harci tevékenység délelőtt szünetel, miből következtetni lehet, hogy az ellenség eredmény nélkül támadott. Erre a napra igen különös álmom volt, mintha Vásárhelyen a Nagymamát temettük volna, (koporsó, fehér virágkoszorúkkal és a népek is fehér virággal) igen aggaszt ezen álom. Szegény Nagymama épp a napokban írta, hogy tán ez az utolsó levele hozzám. Ma azonban egy kis szerencse is ért, kézhez kaptam a II-od osztályú vitézségi érmet. (Már annyiból szerencse, hogy havonta 7.50 K-át hoz.) A délután elég csendben telik el. Mi pedig ostromoljuk ezen átkozott kőfészket, (ugyan én nem) de annyi bizonyos, hogy egyhamar nem jó ide ágyú, minek behozatalára még gondolni is sok.

15-én. Hajnali 3 órakor ismét megkezdődött a tegnapi koncert, de még erősebb mértékben. És egyfolytában tart ½ 9 óráig délelőtt. Emlékezetbe hozza a múlt havi szerencsétlen offenzívánkat, csak most úgy látszik a digó kísérletezik. Azonban mi is szorulunk kissé itt a munkán, alaposan kezd körülrakni bennünket. Mi lesz, ha lőni kezdünk? A repülők is munkában vannak kora reggeltől, igazán komisz élet kezd kialakulni, nincs remény, hogy épp bőrrel szabadulhasson az ember ezen gyalázatos frontról. A 20-dik h: hadosztálytól megszabadultunk volna, de állás tekintetében itt az 55-dik hadosztálynál sem jobb. Azonkívül ez valami szlovén társaság, itt még éberebbnek kell lennünk. Az este csendesebben telik el, este azonban ½ 10 órakor erősebb tüzérségi tűz támad mindkét oldalról, mely tart 12 óráig éjjel. Így nyugalmunk zavarva van, és csak rettegések között töltjük az éjeket, miután semmi fedezékünk nincs, mi megvédhetne az ellenséges lövedékek ellen. Az éj többi része nyugodtan telik el.

16-án. A délelőtt csendesnek mondható, repülők sem járnak. Munkánk igen nehezen halad a sziklában megfelelő szerszámok hiányában. A délután és éj teljes csendben múlt.

17-én. Csendes a mai nap is, olykor hallatszik egy-egy ágyúlövés. Ezen ronda, hegyes terepen mindenütt fészkelődik be a tüzérségünk, mi óriás munkát igényel. Az éj ismét csendben telt.

18-án. Egész délelőtt egyes lövésekkel háborgat bennünket az ellenség, a délután és éj azonban csendes.

19-én. Szép idő, már kora reggel a repülők rajzanak. Máskülönben csend van. Az éj folyamán, és ma egész nap nagyon rosszul érzem magam, úgy látszik, a sok viszontagságos időnek nem marad el a hatása. Éjjel még rosszabbra fordul állapotom.

20-án. Az egész napot át kell feküdnöm, kegyetlen rosszul vagyok. Holnap orvoshoz kell mennem. Estére még rosszabbul érzem magam, szerencse, hogy az ellenség most nem piszkál bennünket, legalább nyugodtan fekehetem. De hogyan, - mint valami rabló az erdőben, - ezen állapot még tán százszorta rosszabb.

21-én. Amit nem reméltem volna, mára jobbra fordult a betegségem, de gyenge vagyok, alig bírok a lábamon állni. A dologgal lassan haladunk munka van elég. Ma már két ágyút is behoztunk az állásba. Ma egész csend van a vonalon, a borús idő végett a repülők sem járnak.

22-én. A betegség mégsem akar engedni, ma még hideg is ráz, és hozzá erős kehe járul.

23-án. Kissé jobban volnék a kehe ellen csalánt főzetek, és annak a levét iszom. A jó hatást hamar észrevettem. A munka folyton szaporodik, ami ezen rossz állapotomban erősen igénybe vesz. A légénység rettenetesen ki van zsarolva, itt látszik meg, hogy mit bír ki egy ember. Az éj folyamán még egy ágyúnk is beérkezik, mert itt csak tolvaj módra lehet.

24-én. Hajnali 4 óra, tehát fel az ágyúért a hegyre, és nagy nehezen lehozzuk egészben. Azért nagy nehezen, mert darabokban sokkal előbb leérne az álláshoz. Nagyon ebül nézhetek ki, mert a tisztek is csodálkoznak rajtam, dehát nem lehet rajta segíteni. A leeresztett ágyút délután csigákon a helyére vontatjuk. Ilyen itt a helyzet, minden munka emberi verejtékkel van szentelve. A front most elég csendes.

25-én. A rendes napi dolog, mind nehezebben vájjuk a sziklákat, most már csak robbantással boldogulunk. Ma újból egy ágyúnk jön be. Én már kissé magamhoz kezdek jönni ezen átkozott nyavalyából. Az utóbbi napok és éjek csendesek, az ellenség nyugodt.

26-án. Reggelre az eső esik, és jobbára egész nap tart, mire pedig semmi szükségünk nincs. Élelmezésünk napról-napra rosszabbodik. Mindenféle összevágott zöldség, répa (gemüse) járja, száraz állapotban. No, még hozzá a kenyér-adag is leszállt $\frac{1}{4}$ -ére (250 gr.) naponta. Ez már igazán hallatlan dolog, és csak az emberek teljes bezarolására és éhenhalására vezet.

27-én. Ma reggel is az eső esik. Máskülönben folyik a rendes munka, sürgetik az ágyúk beállítását, miután 31-én belövést akarnak eszközölni. Kérdés, megtörténhet-e?

28-án. Lázasan folytatódik a munka. Erős repülő tevékenység. Ma jött be az én ágyúm is az állásba.

29-én. Nálunk csak a megszokott foglalkozás. A fronton sincs különös újság, hallgat a digó. A repülői azonban kihasználják a szép időt. Nem úgy a mieink, ők pihennek folyton.

30-án. Délelőtt ismét csak a repülők keringenek felettünk. Ma kijöttek a tisztek is az állásba, lesz most már zavar itten. Ma bejött az utolsó ágyúnk is, igen erős napunk volt munka tekintetében. Itt nem lehet unatkozni.

31-én. Végre ezen hónapot is lemorzsoljuk. Korán a légénység munitiót hord, ami nem kis feladat. Délután megkezdettük a belövést, 2 ágyúnk elég tekintélyes számú lövedéket pazarolt, de hogy hova mentek, azt az ütegparancsnok megállapítani nem tudta. Így félbe is maradt, majd máskor próbálunk szerencsét.

ε Augusztus hó.

1-én. Ha a tegnapi lövéseink nem is értek semmit, de azért az ellenséges repülők reagáltak rá, és egész nap felettünk rajzottak, kutattak. Elhárító ütegeink erős harcot folytattak ellenünk, de nem sok eredménnyel. És még inkább nekünk kell a lehulló repeszdarabok elől fedezni magunkat, mint az ellenséges gépeknek. A dologból ma is kijut alaposan.

2-án. Borult idő, mi gátolja a repülő-tevékenységet. A front elég csendes. Délután esőt kapunk.

3-án. Esős idő, így nincs repülő-koncert. Ma délután kaptam azon elszomorító hírt a Miskától, hogy nagymamát júl. 25-én temették. Igazán szomorú, még hozzá ily távolban kell róla értesülni. Ez a vég! Nyugodjék békében!

4-én. Ma is csak esőt várhatunk, már napok óta szünetel a repülők tevékenysége. Ez nekünk jó, mert munkánkban nem gátolnak. Az éj folyamán Cissiágónál heves harc kezdődik, mi mindjobban közeledik felénk, de szakaszunkig nem ért. Ez tartott egész hajnalig.

5-én. Ma szebb idő mutatkozik, mit igyekszenek is a repülők kihasználni, mert egész raj kering és szemtelen alacsonyan. Nekünk nemigen tetszik, mert utókövetkezményei vannak.

6-án. Megint csak ezen átkozott ellenséges gépek zsongnak, ma egy gépünket le is lőttek. Gueró irányából erős harc hallatszik.

7-én. Délelőtt az eső esik, egész hideg van, lakásunk (a celt) nem sok védelmet nyújt. Különös esemény nincs.

8-án. Folytatjuk a napi munkánkat. Délután belövés, ismét leadtunk szép számmal lövést, de most sem sikerült. Sőt, úgy hírlik, hogy sajátunkba lőttünk. A tiszt uraknak ez nem a román front.

9-én. Ma reggel nálunk szerencsétlenség történt a szikla-robbantásnál, mi alighanem két emberünket szeméitől foszt meg. Igazán idegrázó volt.

10-én. Napközben gyengébb ágyúzás hallható. Az ellenség repülői erősen tevékenykednek. Csak itt látszik meg a mieink nagy hátránya, - mint mindenben. - Nagyon hiányoznak a németek!

11-én. Ma sem változik a helyzet, a repülőket ágyúink lövik, és mi ezáltal erős veszélyben vagyunk. Ma egy lovunk ezáltal megsérült, és főbe kellett lőnünk. No, hát ennek a húsán volt osztozkodás az itteni éhes népség között. Ma egy ellenséges üteg lövedékei erősen kerülgettek bennünket, már azt hittük, minket tűzött ki célul. Pedig még korán volna. Éjjel fokozottabb ágyúzás van. Ma délután megint rosszabbul érzem magam, mit az elfoglaltsággal járó méregnek tulajdonítok.

12-én. Munkálkodunk erősen, de nehezen haladunk. Ma kissé jobban lettem. Az elmúlt napokban az ellenséges repülőraj két ízben is bombázta Feltrét, és elég sikerült eredménnyel.

13-án. A mai nap elég csendesen telik, a repülőtevékenység nemigen nagy. Ma estére megint rosszabbul lettem, és rossz éjem volt. Az éj folyamán a mögöttünk levő hegyen elhelyezett fényszórónkat lőtte az ellenség, és rövid lövései elég bosszúságot okoztak nekünk.

14-én. Szórványosan mindkét részről ágyútűz.

15-én. Semmi változás és különös esemény nem fordul elő.

16-án. A napi erős foglalkozás, mit ha tán tíz évig itt lennénk sem fejeznénk be. Délután az ellenséges tüzéség erősebben dolgozik.

17-én. Borult idő, nincs semmi változás.

18-án. Már napok óta szünetel a repülő-tevékenység a borús idő miatt. A tüzérségi tevékenység is szünetel.

19-én. Ma is ködös idő, pár repülő próbálkozik, de nem jó eredménnyel jár, és visszafordul.

20-án. A rendes napi foglalkozás, semmi különösebb. Most a 17-dik divisió nál vagyunk beosztva, az 55-dik elment. Tiszta magyar.

21-én. Munitió-hordás a változatosság kedvéért. Ma tisztább idő, a repülő-tevékenység nagyobb.

22-én. Már kora reggeltől átkozott repülő-zene van az ellenség részéről. Ma várjuk a brigadérost, ispitálni fog. Bosszúság a Miska lapja végett. Még ez is járul az itteni sok kellemetlenséghez és bosszúsághoz, mi utóbbi időben elfoglaltsággal jár. Ezen délelőtt repülő-megfigyelés mellett egy ellenséges nehéz üteg veszélyezteteti állásunkat.

23-án. A mai szép idő kedvezve a repülőeknek, az ellenséges üteg megint ennek a megfigyelése mellett lő. Már azt kell hinni, hogy minket keres. Este és éjjel nem a legjobban érzem magam.

24-én. Nincs semmi változás ma is szép idő. Megjött az ütegparancsnokunk szabadságról, megszabadultunk ezen hóbotos izraelitától, ki helyettesítette.

25-én. Ma borult idő, hosszabb szárazság után eső. Délután erős zivatar keletkezik. Késő este fokozott tüzérségi tűz keletkezik.

26-án. A mai reggelt már nyaklevessel kellett kezdenem, mindenütt csak a bosszúság ezzel a haszontalan ember-anyaggal.

27-én. A rendes bányászfoglalkozás. Napközben tüzérségi tűz, és élénk repülő-tevékenység.

28-án. Ugyancsak nincs semmi különösebb, a lég zúg a sok repülőtől. Éjjel erős harci zaj hallatszik. Az éjjelek hűvösek.

29-én. Borultabb idő, csend van. Este az eső kezd esni, és elég hűvös a szabadbani lakás. És még mikor jutunk fedél alá! Erre még nincs kilátás.

30-án. Hajnalban, 4 órakor kivételesen az átkozott „digó” csinál ébresztőt nálunk. Erősen kezd löni, mégpedig ütegünket nagyon veszélyeztetve. Elöl-hátul, oldalt rak bennünket (nő 15 cm-es) és csak méterekről van szó, hogy nem „knapp” a betterieba. Csak a terep kedvező állásánál fogva, (melyen ütegünk áll) tudunk némiképp védekezni a kő- és repeszdarabok ellen. De hol van még a kavernánk, mi ezek ellen védelmet nyújt! Micsoda élet ez Teremtő! Napközben csend van, borult, hűvös idő. No, ma még bőjtünk is volt, miután tegnap este szállítás közben a mai húst elvesztették. - Hát így élünk mi a fronton. -

31-én. Napközben erős repülő-tevékenység, este nagyobb ágyútűz. Én ma kegyetlen rosszul lettem a gyomrommal, úgy látszik, már nem tudok rendbe jőni.

ε Szeptember hó.

1-én. Ma csak félig-meddig vagyok jobban, már úgy állok, hogy ennem sem szabad. Ma kaptam hosszabb leírást Kálmántól, az orosz fogságban élményeiről, örömmel olvasom a csínytevéseket. A mai nap elég csendes, kivéve a repülő-tevékenységet. Éjjel hallatszik kevesebb harci zaj messzebből. Éjjel ugyancsak az eső kezd esni.

2-án. Egész délelőtt az eső esik, ronda, ködös, hűvös, őszi idő áll be. Úgy látszik itt hamar beköszönt az ősz és tél. A falevelek már hullanak. Én csak gyengélkedem a gyomrommal, és nem javulok. Ma egész csend van a vonalon.

3-án. Ködös, borult idő, a magas hegyeket teljesen ellepi a felhő, nem jó időjárás kezd kialakulni reánk. Pedig, de hátra vagyunk még az építkezéssel, ha ugyan még lesz reá szükség. Most sem érzem jobban magam. A mai délelőtt is csendes, ámbár pár ellenséges repülő próbálkozott ma is.

4-én. Már nem volt elég a bajom, most még a fogfájás is koszorúzza, mi kezd kellemetlen lenni. A mai nap elég csendes semmi sem változik. A fogfájás éjjel is kínoz.

5-én. Elhatároztam, hogy véget vetek a fogfájásnak, nem fog szekírozni. Elmentem az orvoshoz, hogy kihúzatom. De az orvos erről lebeszélte, hogy kár volna, és Feltrébe utasított megcsináltatni. Itt várom a következőket, hova délután bejöttem. A mai nap elég csendesen tellett el.

6-án. Az éjet bent töltöttem már a protre Stellungban, itt mégis nyugodtabb. Reggel elmentem a fogambulatoriumba, hol kezelni fognak. Ma már megszabadultam egy kellemetlen fogamtól és egy gyökértől, mi mára épp elég volt. A többi 9-én kerül sorra. Idebent sokkal nyugodtabb, mint a Stellungban. Délután erős zápor.

7-én. Jó idő, ma megint kezd a fogam okoskodni, már csak túl volnék a csináltatással. Két napja, hogy bent vagyok, de az étvágyam megjön, egész farkas-étvágy. Itt bent most van mit enni, gyengebab kifejtve, kukorica, de mennyi! Szőlő is akad már, ha nem is teljes. Természetes ezeket mind lopni kell az erősen őrzött földekről, de itt van hozzá ember. Így itt nem kell éhezni. Délben egy ellenséges repülőgép jön Feltré fölé, mire örült lövöldözés keletkezik.

8-án. Elég jól érzem magam itt, csak a fogaim ne alkalmatlankodnának. Míg a Stellungban folyton nyavalyáskodom, étvágyam nem volt, itt épp az ellenkező. Az éghajlat egész más itt, mint künn, hol már egész hidegek járnak. Itt sokkal enyhébb a klíma. Tegnap éjjel az olasz támadott előttünk, de hamar el lett csendesítve. Batterienk szinte tüzelt, de nem bánom, hogy nem vettem részt benne.

9-én. Ma újból a fogamat csinálták, kettőt plombáztak ma, 11-én újból kell mennem. Már nagyon szeretném, ha befejeződött volna, cseppet sem kellemes, mikor az ember fogait vájkálják.

10-én. Egész nap a front felől hevesebb ágyúzás hallható, mi tart éjjel is. A „digó” megint nyugtalankodik, mert előző nap csapataink tértárazást csináltak.

11-én. Ma is hallható az ágyúzás erősebb mértékben. Ma megint voltam a fogammal, és egyet kijavítottak (tömtek).

12-én. Ma ismét egy fogamat kivettek, mi nem volt alkalmas plombálásra. Mint látszik, nem fogyok ki belőle. Délben ellenséges repülő jön a város fölé, mit ágyúink elűznek. Ma erős, meleg idő van. Este 9 órakor erősebb harc hallatszik a frontszakaszunkon, az ellenség kezd megint mozgolódni. Ütegünk ugyancsak tüzel. Mily jó így távol lenni a komoly dologtól.

13-án. Maradok továbbra is bent, pedig már kezd unalmas lenni. Igaz, hogy itt nincs veszély, de már azt jobban megszoktam, mint a henye életet. Pedig itt van bőven mit enni, mihez most étvágyam is van. Bab, kukorica, a fogyasztás erős.

14-én. Ma újból voltam a fogammal, de nem tudtak semmit csinálni, mert a szám meg van sebezve. Így 19-én megyek újból. Napok óta ellenséges gépek kezdenek bejárni mélyen a front mögé.

15-én. Mai napon már kora reggel heves harc fejlődik ki a saját és ellenséges repülők között. Egy gép le is zuhant az ellenség részéről. Ennek ellenére egész nap itt tolakodtak az ellenséges gépek, mire erős lövöldözés támad. Ma erős meleg.

16-án. Amire az ellenség mozdulataiból az utóbbi időben következtettünk, megjött. Ma reggel 6 órakor kezdte meg a támadást, a Mt. Grappa és Mt. Tomba szakaszon erős tűzérségi előkészítéssel, mi nem csökkent de. 9 óráig. De gyengébb mértékben tartott egész nap. De szerencsére az olasz most sem ment sokra, mint rendesen. Erős repülőtevékenység is van, az idő jó. Este és éjjel csend van.

17-én. Délelőtt csend van, tán az ellenség megelégte a tegnapi napot. De tévedtünk, mert délután az ellenség újból kezdi a tegnapi, elég erősen. És sajnos ez ütegünkre megint gyászt hozott, pedig már elég volna e szerencsétlen ütegnek a veszteségből. A közös ütegparancsnok megfigyelőn, mely az 1-ső és 4-dik számú ütegünké, történt a szerencsétlenség. Mindkét üteg parancsnokát, Szrógh és Hoffman főhadnagyokat tépte szét egy nagyobb ellenséges gránát, ugyancsak egy telefonistánk és az 1-ső ütegtől egy tűzmester is életüket veszítették. Igazán megrendítő ezen eset. Főhadnagyunkat, mint ütegparancsnokot, (hosszabb idő óta) igazán sajnáljuk, noha inkább a saját, mint a legénység érdekét tartotta szem előtt. De ily szerencsétlenségnél minden meg van bocsátva. Erősebb ágyúzás hallatszik este is. Az éjek hűvösek, nappal pedig egész hőség van.

18-án. Ma reggeltől ismét hallatszik a harci zaj. Itt a protre állásban most el vagyunk foglalva a temetéshez való készülődéssel, mi itt fog holnap, 19-én megtörténni. Hozzájuk méltó temetésben akarjuk őket részesíteni, már amennyire csak lehetséges. Most megint átvette az ütegparancsnokságot az összes által ki nem állható Szécsi (izr.) főhadnagy. Lesz vele baj elég! Este és éjjel sem szünetel az ellenség erőlködése, bántja valami.

19-én. Kora hajnalban pokoli tűzérségi tűz hallatszik, mi tart délelőtt is. Már napok óta kísérletezik az ellenség, de eredménytelenül. Délelőtt volt a temetés, melyen nem vehettem részt miután soros voltam a fogaimmal, és egy fogamtól ismét megszabadultam, miután nem volt plombázható. Délután a front kissé elcsendesül, este 10 órakor azonban újból kevesebb az ágyútűz. Most nagy érdeklődéssel várjuk az Ántánt választást jegyzékünkre. Azonban én semmi reményt nem fűzök hozzá. Itt az utóbbi időben nagy hőségek vannak.

20-án. Ma csendesebb nap van, azt hiszem, az ellenség megelégte már a hiábavaló kísérletezést, mit rendesen drágán fizet meg. Most már pár nap múlva kimegyek a Stellungba újból, mondhatom, hogy kissé összeszedtem magamat itt bent. Este gyenge ágyúzás hallható.

21-én. Teljes csend van, borult idő. Hosszú idő után az eső kezd esni. Még holnap, 22-én kell egy fogammal menni, és azt hiszem, egyelőre rendben leszek. Megszűnik a sok kukorica- és babevés, már úgy is le van pusztítva jobbára.

22-én. Egész nap ágyútűz hallható, mi délután fokozódott, és tart este is. A repülő-tevékenység most nem oly nagyszabású. Ma befejeződött a fogam reparálása, és nem bántam meg, mert alaposan kipucolták a számat, és azt hiszem egy időre nem lesz vele bajom. És ugyancsak testileg is rendbe jöttem.

23-án. Hajnalban erős ágyútűz hallatszik, (állítólag mi támadunk) mi pergőtűzzé fokozódik. Délelőtt azonban elcsendesül. Ma megyek ki a Stellungba. Délután az eső kezd esni, mi tart egész éjjel. Úgyszintén a tüzérségi tűz is felélénkült, melyhez a mennydörgés kontráz. Szerencsésen kiértem a Stellungba, és elhelyezkedtem a régi sátram alatt, miután még most sincs fedezék. Felváltottam a biztonságot a veszéllyel, mert itt csak azt lehet tudni, hogy lefeksünk, de felkelünk-e, ki tudja.

24-én. Az éjet elég rosszul töltöttem, fáztam stb. Már visszatetsző a Feltre-i nyugalom. Álmaim megint rosszak voltak, nő fehér virágokat mutogatott, és 2 fényképet is láttam. Előtte való éjjel pedig feketeruhás nőekkel álmodtam. Félek, hogy megint rosszat jelent, már kezdek babonás lenni. Ma az eső esik, és erős ködfelhő borítja ezen átkozott égis éré hegyeket. Pár ágyúlövés volt hallható napközben, éjjel erős eső.

25-én. Szébb idő, a repülő-tevékenység, mi szünetelt pár napig, ma erősebb volt. Különben elég csendes napnak mondható a mai, gyengébb ágyúzáson kívül nem hallható más. Az éj pedig teljesen csendesnek ígérkezett volna, (mi itt ritkaság) ha ütegünk három ízben meg nem zavarja a csendet.

26-án. Már kora reggel megkezdődik a repülőforgalom, miután szép idő mutatkozik. Meglehetősen jól érzem magam az utóbbi időben.

27-én. Borult idő, teljesen csend van, semmi felemlítésre való nem fordul elő. Ez éjjel ütegünk ismét három ízben tüzelt. Az ellenség már napok óta szokatlan csendben van, különösen éjjel.

28-án. Reggel borult idő, később az eső kezd esni, pedig semmi szükségét nem érezzük most, csak ártalmunkra van munkánk folytatásához, mert még elég sok van hátra. Ma délelőtt is csend van. Nagyon aggaszt, hogy a Gyulától már hosszabb idő óta nem kapok értesítést. Az éj teljes csendben telik el, de az eső esik.

29-én. Ma délelőtt az ellenséges tüzérség életjelt ad magáról néhány lövéssel. Máskülönben ma is borult, esős idő van. A hangulat megjárna vasárnapinak, de azért a munka folyik az állásban, a fedezékek építése. Ebédünk szinte ünnepies, hámozott zableves és 1 konzerv. Napok óta kezd megint gyenge lenni a minázs. Igaz, hogy a „subus2”, mi a hústöbbletből eredt, és így a saját pénzünkért vásárolták be, az utóbbi időben megszűnt. De jobb így, mert egyebet nem szereztek be, mint holmi rothadt babot, halat és bűdös túrót stb. Itt ilyesmi is megtörténik, hogy saját pénzünket a zsebünkből rabolják el erővel. Este 8 órakor a Mt. Pertica felől az ellenség erős ágyúzást kezd, mely tart 1 órahosszat. Ez éjjel ütegünk megint tevékenykedett minden második éjjel a soros.

30-án. Ködös, esős idő, ma csend van máskülönben. Igazán megdöbbenően hatottak a bolgár események, (szeptember 15-én kérték a bolgárok a békét) erre igazán nem mert volna senki sem számítani. És hozzá eddig titkolni tudták! De már mindegy, jöjjön, minek jönni kell, minél előbb, mert már ezen átkozott helyzet tarthatatlan. Jobbra már nem lehet számítani. Éjjel tőlünk balra az ellenség megint élénk volt.

ε Október hó.

1-én. A hó első napja is esővel köszöntött be, már napok óta igen gyalázatos az időjárás. Éjjel az eső folyton szakad, ütegünk lő.

2-án. Semmi újabb nem fordul elő, az idő igen hideg.

3-án. Az idő kitisztult, minek már örülünk is. Repülő-tevékenység az ellenség részéről. Estefelé oly hideg van, hogy igazán didergünk. Hajnalban rajtaütés készül részünkről.

4-én. Hajnali ½ 5 órakor a Brentától-Piaveig tüzéségünk összes ágyúi megszólaltak hogy rohamozó zászlóaljainkat előkészítsék a támadásra. (Terv, visszafoglalni a múltkor elfoglaltat az ellenségtől.) Ezen tüzelés ½ óráig tartott. Az ellenséges tüzéség később ugyancsak tüzel. Ma megint szebb idő mutatkozik, de igen hideg van. Úgy látszik a vállalat sikerült részünkről. Délután folyamán az ellenség támad, éjjel az ütegünk lő. Most az ördög ismét adott kellemetlen munkát, egy ágyúnk felmondotta a szolgálatot. Most tessék felcipelni a hegytetőre, mi épp egy napi munka.

5-én. Elég csendes nap, szép, napos idő mellett élénk repülő-tevékenység. Már kezdek bízni, hogy e hóban szabadságra mehetek. A mai napon új ütegparancsnokot kaptunk.

6-án. Vasárnap szép idő, a munka ma is folyik. Ma tudtuk meg, hogy 4-én Németország Ausztria-Magyarországgal egyetemben fegyverszünetet kért. Ez részünkre, ennyi szenvedés után örömhír. De kezdettől fogva, idáig, ennyi sikeres harc után, ha meggondoljuk, nagyon fájdalmas. Tehát ennyi anyagi és vérvesztés után ez lenne a jutalom? Mert hisz leverve nem vagyunk, azt tudjuk. Ilyformán követjük Bulgáriát. Most nincs egyéb, mint várjuk be a folytatást, mi nem segíthetünk rajta, sajnos. Az éj elég csendes.

7-én. Ma mutatkozott be az új ütegparancsnok, egy fiatal magyar tiszt, Balog főhadnagy. Még nem tudunk ítélni felette, de elég szimpatikusnak látszik. Ezen világforgatagban igen sűrűn változnak az események mostanában. Most kaptunk megint egy szép parancsot, hogy az üteg szüntesse be a további munkálatokat, mert rövid időn belül elhagyja ezen állást.

No, hát még ez hiányzott! Ennyi verejtékes munka után mikor már állásunk majdnem teljesen kész, kidobnak bennünket innét. És hova kerülünk megint, azt még nem tudjuk.

8-án. Már reggel az ellenséges repülők folyton járnak. Máskülönben az éjjeli gyengébb tüzelés után elég csend van. Délben a dandárparancsnokunk jött az üteghez, azt átvizsgálni és elbúcsúzni. Nagyon sajnálja elmenetelünket a 60-dik tüzer dandárhoz. Én tájékoztattam az ütegnél, (mert úgy kívánta) mint szolgálatvezető. Az üteggel teljesen meg volt elégedve. Utána a legénység sorakozott, és a jelentést tőlem átvéve, szép beszéd után, búcsút vett. És óh! Az a váratlan szerencse ért ma, (persze ezt csak katonáéknál nevezem szerencsének) hogy egy ezredes dandárparancsnok az ütegnél való ténykedésemért a legnagyobb elismerését fejezte ki, és nemcsak a tisztekkel, de velem is lekezelt. Inkább ez ne történt volna, minthogy állást kelljen változtatni. És délután egy kis gyenge remény sugárzott is felénk miután oly hír kelt szárnyra, mintha maradhatnánk. Óh, már ez is mily örömet váltott ki, hogy ragaszkodik a katona ahhoz a röghöz, hol hosszabb időt tölt el. Éjjel az ellenség nyugtalankodott.

9-én. Az eső esik, és hideg van. Tehát a tegnapi kis reményünk mégis valóra vált, maradunk ezen állásban. Van most öröm az ütegnél! Másból úgysem vehetjük ki örömünket.

10-én. Az elmúlt éjjel az eső esett folyton. Az ellenséges tüzéség egyes frontszakaszokat tűz alatt tartott éjjel. Nappal csend van.

11-én. Gyalázatos, rossz idő, mint látszik az eső állandósul. Nehezen várjuk a napokat, hogy miként alakul ezen dráma, (fegyverszünet-kérés) nem sok jót lehet hozzá remélni.

12-én. Ma sem tudunk többet a helyzetről, jelentés nem jön róla, csak az újságokból informálódunk, ami pedig kevés. Az éj csendes volt. Este azonban hírül kapjuk Amerika válaszát Németországhoz, melyben követeli a megszállott területek kiürítését stb. és csak ez után jöhet a fegyverszünet. Tehát ebből is tisztán látható, hogy ezideig ki a győztes fél. „A megszállott területek!” Ez bántja őket. Így várjuk a további fejleményeket.

13-án. Csend van, borús idő. Vasárnap, délután pihenés. Már a dolog, mi még hátra van, teljes kedvetlenül megy, a fentebbi nem kecsegtető kilátások folytán. Igaz, hogy idáig sem szívesen dolgozott a katona, noha a saját bőre megmentéséről volt szó, de most a teljes nemtörődömség honol. Igaz, hogy ezt a katonák nagyobb részénél az örömnél is lehet tulajdonítani, melynek a forrása a békeremény. Dehát ezt sem lehet elítélni már, még ha balul üt is ki. Nekem most csak a szabadság motoszkál a fejemben, nem marad el?

14-én. Az eső esik éjjel-nappal. Most már kissé védve vagyunk ezen viszonyosság ellen barakkjainkkal. Ilyenkor csak a reggelt, - a delet, illetve a minázst, noha már igen szálnalmas, utána az estét várjuk. Bizony most már csak a lovak irigyelhetik a sorsunkat, mert a zabot mi esszük el előlük. A mai menü is zablevesből és holmi rothadt főzelékből állott. Azt kell gondolnunk, hogy azért traktálnak bennünket zabbal, hogy a hegyeket könnyebben másszuk, mert hát a ló is a zabtól szalad könnyen. Máskülönben egy lövést sem lehet hallani, mintha csak máris fegyverszünet volna.

15-én. Gyalázatos idő, az eső szakad éjjel-nappal szünet nélkül, úgyhogy már el kell rothadni. Ha még az építkezéssel rendben volnánk, de embereim a szabadban, ponyva alatt szenvedik át ezen ronda időt. Az előttünk levő frontszakaszon csend van, távolabbról hallatszik gyengébb tűz. Azt hiszem rövidesen ez is befejeződik. Ma kaptam a Dénestől egy lapot, melyen írja, hogy spanyol betegségben fekszik. Egészen elrémített. Este erősebb ágyútűz hallható.

16-án. Az eső most sem szűnik, már egész bosszantó ezen időjárás. Már előre reszketek az esetleges kiürítéstől, mi bizonyára be fog következni. Este élénkebben kezd a „digó” lövöldözni. Az eső éjjel is szakad. Már a tisztek is lehangoltak.

17-én. Ködös, borult idő, épphogy csak az eső nem esik. Felhasználva ezt, teljes erővel fogunk a hátralevő munkánknak, hogy a legénység tető alá jusson. (Ha rövidesen szét is kell rombolni.) Az anyagot természetesen úgy kell összeharácsolni, és ezt csak nagy fáradtsággal lehet összehordani a Vila Rosala 900 m-es magaslatán levő állásunkba. A kályháinkhoz a téglát egy templom szolgáltatja, mi távolabb van, és csak emberek tudják szállítani zsákokban. Így megy most a munka serényen, de nem bántják, ha rövidesen itt is kell hagyni, csak a béke jöjjön. Így gondolkodnak az emberek, ez van most itt minden szájon. Csak böjtje ne legyen! Ma este megint kapom a Miska lapját, hogy a Dénes rosszul van, már a legrosszabbtól félek. Éjjel déli irányból erősebb ágyútűz hallatszik.

18-án. Ma ismét esik, az ördög vinné el. Semmi kedvem, még hozzá a hazai hír is, mi befolyásolja lehangoltságomat. Este erősen kezd dolgozni körénk az ellenség, hogy a frász jönne már reá.

19-én. Ma sincs semmi nevezetesebb, mint késő este megint kezd az ellenség körénk lődözni. Megszakításokkal ma is esik.

20-án. Vasárnap, a mai napra kissé kitisztul az égbolt, a napot láthatjuk hosszú idő óta. Dél-előtt az ellenséges tüzéség ismét minket szórakoztat lövéseivel. Délután, miután az idő jobbra fordult, ütegünk belövését csinál újabb célokra. Mitől tartottam, a szabadság beszüntetésétől, bekövetkezett. Igazán borzasztó dolog. Most a Wilson féle feltételeket várjuk a Monarchia részére, már szeretnénk tudni, hova fejlődik ezen helyzet.

21-én. Az idő megunta a tegnapi jobb napot, ma már borult, ködös idő van megint. Már kora reggel kezd az ellenséges tüzéség háborgatni bennünket, napok óta okoskodik körülöttünk. Igaz, hogy a mi tüzéségünk sem marad adós, folyton piszkálódik. A Dénes állapotáról napok óta nem kapok hírt, ez is nyugtalanít nagyon. Este megint örült lövöldözést kezd az ellenség, alaposan porolja a „kode” 433-at és a Col-Di-bajót.

22-én. Mára szép idő, mit a repülők hosszú idő után fel is használnak. Az elhárító ütegek és gépfegyverek erős koncertet kezdenek. Ma más-különben is élénk tevékenység van a tüzéség részéről, különösen este erősen lövöldöz az ellenség. Már napok óta nem kapok hírt a Dénes felől, nagyon nyugtalanít.

23-án. A mai idő is kedvező a repülőkre, mit fel is használnak. A harci tevékenység ma is elég élénk, de este még fokozódik. Az éj folyamára elővigyázatra intenek bennünket esetleges ellenséges támadás alkalmára. Az olasz király névnapja van, (hogy húznák fel) és netán egy rajtaütéssel hátha meg akarják örvendeztetni.

24-én. Nagyon jól számítottak azok, kik esetleges támadástól tartottak olasz részről. Hajnali 3 órakor rendes offenzívát kezd a ellenség erős tüzéségi bevetéssel. Természetes mi is munkába lépünk becsületesen. A harc mind hevesebbé fokozódik, és reggel és délelőtt éri el tetőfokát, mi délig nem enged hevesességéből. Délután kissé a harc csillapul, de azért szünet nem áll be. A harc kimeneteléről még ezideig bizonyosat nem tudunk. Este a tüzéségi tűz újból hevesebb lesz, mi is csak késő este hagytuk félbe, de hajnalban újból kellett kezdenünk. Így később tudomásunkra jutott, hogy az ellenség sikereket ért el a Mt. Pertica és más pontok elfoglalásával, de ezeket megtartani, mint rendesen, nem tudta. A délelőtt folyamán még csapataink ellentámadása visszaszerezte ezen állásokat. Ma kaptam a Kálmán lapját, melyen tudatja, hogy a Dénes állapota nem javul, a Mama is beteg. A Gyula pedig kórházban van. Ez már igazán minden kedvemet elveszi. De hát semmit sem tehetek ellene. Arra még csak kilátás sincs, hogy szabadságra mehetnék, de még azt sem tudjuk elgondolni hogy mi lesz, hova fejlődik ezen bizonytalan állapot. Az bizonyos, hogy ezen helyzet már részünkre nem tiszta. A rendes béke-remény már megszűnt, de valaminek, erősen érezzük, jönni kell. Mi itt természetes tisztán nem láthatjuk a helyzetet, mert több mint bizonyos, titkolják is.

25-én. Éjjel ½ 3 órakor az ellenség újból vállalkozott a támadásra és szakaszunkon kissé benyomta az állásainkat. Átkozott digó! Ettől fogva tüzéségünk erősen dolgozik, köztük batterienk is reggel 5 óráig. Reggel ½ 8 órakor újból kezdődik a tűz és csapataink hősie tevékenysége után délelőtt folyamán az előbbi állapot helyreállt. Nincs az ellenség kezén elfoglalt rész. A repülő-tevékenység is erős volt ma. Este újból erősebb harcok fejlődnek, és csak későn fejeződik be.

26-án. Hajnalban újból erős támadást kezd az ellenség, mi még az előzőt is felülmúlja. Tehát mindenképp sikert akar elérni, ma teljes offenzívával lépett fel. Egész nap dühöng a harc, és ezen pokoli zajtól, mi itt van, magánkívül van az ember. Ilyen kemény napokban mostanában nem volt részem. A Kuk-hegy naponta többször cserél gazdát, de este végeredményben, mikor legjobban dühöng a harc, mégis a mienk marad. Az Orsó-t ma szinte erősen támadja, de kemény dió. Késő este elcsendesül a harc. Az gondoljuk már, hogy az ellenség tudja, mi következik, és ezért is erős nyomást akar reánk még jobban hatni.

27-én. Hajnali 5 órakor megint kezdődik a multság, de nem oly erős mértékben. Már igazán utálatos ezen testet-ölő éjjeli harc. Még a nappali csak megjárja valahogy. Az emberek már teljesen ki vannak merülve a munitió hordástól, és miből áll az itt! Még nézni is kin, nemhogy csinálni. Ma kissé vigasztaló sorokat kaptam hazulról, a Mama és Dénes állapotáról, kissé megnyugtató. Az tapasztalható, hogy négy-napi szakadatlan tusából az ellenségnek elég volt, mert elcsendesedett. De mi is megelégtünk, noha részünkről ellentámadásra számítottunk, de elmaradt, mit cseppet sem bánunk. Az éj itt előttünk csendben telt el, és a sok fáradtság után igazán nagyszerűen aludtam. A sok lövés után ellenség most már, mint látszik, felfedezett bennünket, mert félreismerhetetlenül ide küldi lövéseit. De szerencse már jobbára védeni tudjuk magunkat ellenük. Alapos rész jutott reám ezen nagy harc alatt a munkából az altiszt-hiány végett. Minden munka az én vállamra nehezedett. Tiszt is csak egy van az állásban, és így még terhesebb a munka. Kíváncsi vagyok, ezen sok fáradtságért lesz-e valami jutalom! Nem sok a remény erre.

28-án. A mai nappal beállott a régebbi, harc előtti csend. Úgy mutatja, mintha már nem is lenne utójáték. Pedig még erre számítunk. Hűvös idő, délelőtt kisebb repülő-tevékenység. Igen szeretnénk tudni, mi lehet az országban, három nap óta nemigen jön semmiféle lap, és így még bizonyosodottabbá teszi, hogy fontos, tán döntő eseményeknek kell, vagy kellett történnie. Hír szállong arról, hogy Vilmos császár lemondott volna? ...és Magyarországról is ilyenforma hír jön. De bizonyosat nem tudni. Igaz, a közmondás azt mondja „nem zörög a haraszt...” De az már tény, hogy rövidesen, de igen rövidesen, a nagy változáshoz jutunk. Ezek után már a nyugalomunk teljesen megszűnt. Este 7 órakor az ellenség az Orsó-n rajtaütést kísérel meg, de ez, mint valami vihar, csak átmeneti volt, alig tartott 1-2 percig. Tüzérségünk rögtön oda összpontosította a tüzet és az olasz támadás bent-fulladt. Most várjuk tovább az ellenség fő támadását, mit az éjjelre gondoltunk már de nem következett be. Az est folyamán nehéztüzérsége egészen közel lövöldöz hozzánk, máskülönben az éj nyugodtan telik el. A fegyver-letétel napja!

29-én. Délelőtt borultabb idő kisebb tüzérségi harc. A Kuk-hegy még az ellenség kezén maradt legutóbb, és ennek visszafoglalására számítunk. Ebből még lehet kisebb multság. Talán részünkről nem akarják a dolgot elhamarkodni, csak meglepetésszerűen akarják visszaszerezni. Igaz, hogy ez nem valami jó felfogás, mert az ellenség mindjobban megerősíti magát, és annál több áldozatba kerül a visszaszerzése. Délben tudtukra adták, hogy újból jegyzéket intéztünk a szövetségesekhez fegyverszünet dolgában. Csak azt nem tudni, hogy a központi hatalmak újból egyetértőleg, vagy csupán Magyarország. De ebből most már világosan kitűnik, hogy az első nem járt eredménnyel, és hogy nagy baj van. És végül mindezeket megfontolva csak megalázó békére lehet számítani. Gyönyörű kilátás! Micsoda örömet vált ki a csapatok között az ily hírek tudtul adása! Persze a következményeket nem tudják megérteni, csak majd tapasztalni fogjuk. Minden bizonnyal ebben az évben a harcok megszűnnek, és a nehéz, félelmetes telet ily állapotban nem éljük át. Az éj itt csendben telik.

30-án. Rettenetes napra virradtunk, már kora reggel nagy a zűrzavar, majd mindenki fej nélkül szaladgál, különösen a tisztek vannak ész nélkül. De hogy mi lehet az oka, senki sem tudja

megmondani. De annyit tudunk, hogy előkészületet kell csinálni a visszavonulásra. De hát miért? azt szeretnénk tudni. Hisz itt előttünk rendben van minden, azt tudjuk. Igen ám, de tőlünk balra Vitbórió irányából hallatszik harci zaj. És mint később hozzánk jut a hír, az előbb említett irányban a frontot az ellenség áttörte, jobban mondva bosnyák ezredek a fegyvert letették, és a helyzet így a legkomolyabb. Ütegünknel is megtörténtek az előkészületek az ágyúk felrobbantására, ha az idő elérkezik. Tehát hamarabb itt a végzet, mint gondolni lehetett. A tartalék élelmi adagok stb. mi itt az állásban van, a legénység közt kiosztásra kerültek, ezzel is micsoda bajom és dolgom van, e rettenetes zavarban. Mindent nekem kell végezni. Délután 2 óra, a legnagyobb bizonytalanságban várjuk a további parancsot. Itt előttünk teljes csend van, nem is tudunk mit gondolni, a visszavonulásunkban is nehezen hiszünk már. Lövésre adott esetben parancsunk van, mi a délután folyamán be is következik, mert ütegünk a többi ütegekkel egyetemben zárótűzet ad le, utána csend lett. Még a továbbiakra most sem tudunk semmi bizonyosat. De úgy látszik az éjjelre nagy megpróbáltatásnak nézünk elé, melyhez még hozzájárul az is, hogy holnapra már nincs élelmünk, és arra sincs kilátás, hogy kaphassunk. Igaz, hogy a tartalék élelem itt van minden embernél, de ehhez a végsőig hozzányúlni nem szabad. No annyi bizonyos, hogy inkább megeszik azért az emberek, minthogy éhen haljanak. Már előre reszketek ezen viszontagságos visszavonulástól, lovunk jobbra nincs, mind elvitték a nehéz ütegekhez. A krízis egyre közeleg, már bizonyos, hogy este vonulunk vissza. Ennek előtte még ütegünk 1 óra hosszáig tartó, legerősebb „egyes” tüzelésbe kezdett, és 10 órakor a legénység elhagyta a sok verejtéssel megépített állást, cserbenhagyva ágyúit, mert másképp nem is lehetett. És mire nem is számítottam, itt megint énreám hárult azon nehéz feladat, hogy két emberemmel visszamaradva az ágyúkat felrobbantsam. Ez nekem épp annyi volt, mint mikor valaki a legközelebbi hozzátartozója halálos ágyánál áll, és a legnagyobb kétségbeesés között várja a kimúlását. A könnyeim kicsordultak, hogy ilyesmit kell végrehajtanom, és ennyire jutottunk. De ennek meg kellett történnie, mert az elszállítás lehetetlen, épp egy hét kellene a 6 ágyú kihurcolásához az állásból. Így 11 órakor megkezdtem az ágyúk elleni barbár munkát, e több millió értéket képviselő tárgyak felrobbantását. Jobban mondva, csak megkísértem, mert a robbantóanyagok nedvessége folytán nem sikerült, és hosszabb kísérletezés után oda jutottam, hogy más módot kell keresni, mert az idő is rövid, ki tudja az ellenség nem jön-e a nyakunkra. Igaz, hogy nehéz ütege erősen prűszköl ide, máris kezdem nem jól érezni magam. Mert, ha már idáig szerencsésen keresztül vergődtem a sok viszontagságon, akkor most semmi kedvem a fogamat itt hagyni, vagy fogságba esni. No még két emberemet is féltettem ezektől, ha már velem vannak. Így az ágyúk egyes részeinek szétszedésével és szétszórásával, (mit itt ugyan sohse szed össze az ellenség) a kényesebb részeket pedig kalapácsütésekkel tettük nem használhatóvá. Körülöttünk a többi ütegek nagyobb szerencsével robbogatják ágyúikat, rombolás mindenfelé. Éjjel ½ 1 órakor végeztem a munkával, és búcsút mondva az állásnak, megkezdtem 2 emberemmel a visszavonulást ezen kétségbeejtő terepen, oly érzellemmel, hogy többé sohse látom Olaszországot. A leggyorsabb tempóban kezdem meg a menetelést embereimmel, és a legnehezebb pillanatokat élem át, miután az ellenség erős tűz alá vette ezen serpentin utat, melyen a menetelést folytatjuk. Most már csakugyan letettem arról, hogy ezen csapdából kijussak. Gyönyörű zenével kísért bennünket a „digó”. - De hál Isten, ezt is szerencsésen megúsztuk, miután majd 5 órai menetelés, jobban mondva roham után, beérkeztünk az első faluba Caupóba reggel 5 órakor. Itt, ezen hatalmas menetelés, illetve futás után, hova még nem ért el az ellenség keze, nagyon jólesett a pihenés. - Most helyt adok annak a közmondásnak, hogy „szégyen a futás, de hasznos”. Az egész falu tömve van visszavonuló csapatokkal, tűzérsséggel, kik kedvezőbb állásban voltak, és nem kellett az ágyúikat felrobbantani.

31-én. Caupóból tovább folytatom az utat Foenbe, itt kellett volna az üteggel találkozni, Ide fáradtságos utazás után, délután 1 órakor érkezünk meg, de az üteget sehol sem találtam. Ez hiányzott még. Hiába várok, de nem jön. Most tehát napokig, sőt talán még tovább is kereshetem! Ez a legkomiszabb dolog egy visszavonulásnál. Ismét tehát átmentem a közeli Willabrunára, azzal a reménnyel, tán itt fogom találni, de ez is hiábavaló fáradtság volt. Szörnyű fáradt vagyok, itt egy piszkos csűrben húztam meg magam, hol ezeket is tűz mellett írom, mert hideg van. A faluk és utak zsúfolva vannak a csapatokkal a tüzéség jobbára mind ágyú nélkül. De úgy látszik, már nincs is reá szükség. Az 1914. évi orosz visszavonulások képe tárul az ember szeme elé már annyiból, hogy a sok felszerelési tárgy szerte hever az úton. Csakhogy amaz nem volt oly végzetes és lealázó, mint ez. Ez igen olcsó győzelem az ellenségnek, rendes harccal nem tudta volna kiküzdeni, és ez fáj soknak. A pihenés azonban itt sem tartott soká, este 9 órakor alárm volt, és tovább kellett menetelni, szaladni, mert az ellenség a hátunkon volt. Tehát a helyzet kritikus, csak most látni a teljes valóságban. Én ugyan könnyen vagyok most, mert nem vagyok csapatkötelékben, 2 emberemmel megyek arra, merre legszabadabb az út. Az ágyúk erre is röpködnek a levegőbe. Éjjel ½ 1 óráig futottunk tovább, és újra pihenőt tartunk, mi soká nem tarthat, és újra mehetünk.

ε November hó.

1-én. Reggel 6 órakor ismét megkezdem a marschot, nagyon fáradt vagyok, de azért gyűröm. Este 6 óráig tartott ez, de már elég is volt. A Piave parton ütöttem szállást. Élelem persze nincs, pár konzerven kívül. Ma nyomára akadtam az ütegnek, de előre van már. Ahol legnagyobb a szükség, ott a segítség. Ugyanis egy lisztraktárt találtunk, mit üritettek ki éppen, és itt jutottunk egy kis liszthez, melyből olyan langaló félét pirítunk, és ezzel pótoljuk a minázst. Micsoda pazarlás megy itt végbe most, és látható, hogy a raktárak tömve vannak élelmi cikkekkel és a fronton éhezni kellett, hogy veszendőbe menjen. - Jobbára ez döntötte el a háború sorsát is! -

2-án. Hajnalban, 4 órakor tovább menetelek, hogy a batteriet elérjem. Cencenighe és Alleghien keresztül vezet az út, de itt már menekülni... kell, oly közel az ellenség. Ma már az ütegtől lemaradt emberekkel is találkoztam, tehát az üteg nem lehet messze. Rettenő fáradtságos ezen utazás, mi csekély pihenést tartok, azt jobbára az evés kedvéért történik. Micsoda hegyes vidék ez, és ezt tessék járni. Ma este Caprila városában, egy szénapadláson helyezkedtem el éjjeli szállásra, hogy a napok óta tartó fárasztó út fáradalmait kipihenjem kissé. Dacára az elég kemény fekhelynek jól aludtam. Tehát az üteget ma sem értem utol, ellenben itt találtam az ezredünk 5-dik ütegét állásban, mi hátvédül szolgál a visszavonuló csapatoknak. Ez se valami jó conditio! Azt a harácsolást, mit katonáink véghez visznek, szörnyűség. Ezen területen megmaradt marha állományt, élelmet, ruhát stb. mind viszik. Micsoda jajveszékelés van a civilek közt, azt még leírni is sok.

3-án. Reggel 5 órakor tovább folytatom az utat, minek most jön a neheze, a Tiroli havasok. Itt már hó borít mindent. Ezen reggel át is lépjük a határt, Tirolban vagyunk. - Átok reád Olaszország! - azt hiszem, többé nem látlak. Ma már majd utolértem az üteget, de egy borzasztó közbejövétel folytán újból elvesztettem. Az éjet szabadban töltjük, majd az Isten hidege vesz meg. A mai út igen erős volt. Ma már ágyúlövést nem lehetett hallani.

4-én. Reggel 4 órakor már nem bírtam hideget állni, illetve feküdni, tehát útnak indultam. Erre még az is serkentett, hogy az üteggel valahára találkozzam, mert már az élelem utolját fogyasztjuk, és 2 emberemet sajnálom. Dehát ezen szándékom ma sem sikerült. Így tovább

marscholva és 21 km utat megtéve, délután érkeztem St. Lorensen-be. Innét 2 km Bruneck, hol az ezredünknek csoportosulnia kell. (Ezt már előbb megtudtam). No, most már bízik az üteget megtalálni, de ideje is. Az éjtel St. Lorensenben töltöttük, a szabadba keresve pihenést, és jól aludtam, mert a kimerülésig fáradt vagyok.

5-én. Reggel 7 órakor innét tovább mentem embereimmel, hogy az üteget megtaláljam, St. Lorensen és Bruneck kis városok, itt már találtunk olasz tiszteket, kik autón jöttek tárgyalni az itteni parancsnokságunkkal. Bruneck-be érve tudtam meg, hogy az üteg nem itt van, hanem ki van telepítve Lincholt faluba. Így egy házzal mehetünk tovább. Csak itt látni, mily rettenetes a helyzet. A mindenféle nemzetiségű csapataink fosztogatnak, rabolnak, úgy a kincstári, mint a civil dolgokat. A raktárak felosztásra kerülnek, de hogyan? A rengeteg csapat itt összegyűlve mit művel! - az leírhatatlan. - És a magyaroknak nagyon kell tartaniuk a nemzeti csapattól, könnyen inzultálnak. A vonat kevés, nem bír elég gyorsan szállítani. Még arra is van kilátásunk, hogy gyalog kell az utat megtenni szép Magyarországra, hol a gyenge hírekből, mik idáig szivárognak, és tán nem is hitelesek, fura dolgokat tudunk meg. Hírlik itt, Tisza meggyilkolása és Magyarország köztársasági államformát vett fel. Itt már a rend, fegyelem a csapatok között teljesen felbomlott. Hogy miként alakul tovább, azt nem lehet látni. Végre ma utolértem az üteget pihenőhelyén, minek úgy én, mint embereim igazán megörültünk. Látni itt is, hogy a tisztek nagyon félnek, pedig azt hiszem, a magyarok között erre nincsen ok. Az éjtel jól pihentem ennyi fáradtság után.

6-án. Ma is pihenőnapunk van, mire reá is szolgálunk. Élelem most van bőven, sőt mondhatni pazarul. De kell is kissé pótolni gyenge erőnk, ha már ily drága áron is. Innét pedig tovább gyalog kell marscholnunk, hogy meddig, nem tudni. A fegyverszünet megvolna, mint hallani. De annyiból gyanús, hogy ma is ágyúzást lehetett hallani messzebről.

7-én. Reggel tehát tovább marscholunk gyalog, (mert néhány kocsinknál nincs más, mi az élelmet viszi) Niederdorf-ig. Az egész tüzér brigád együtt marschol. Nincs reá kilátás, hogy egyhamar hazaérjünk, vonathány miatt. Hogy miként néz ki itt egy vonat emberekkel megtöltve? Az már sok. Még a mozdony sem látszik az emberektől. És így mily szerencsétlenségek történnek! De már nem tudnak egyáltalán parancsolni.

8-án. Tovább marscholunk Toblach-on keresztül, hol már olasz misszió van, ki a fegyvereket átveszi. Hogy ez mily lealázó dolog, csak az érti meg, ki mindezt átéli. E nyomorult, gyáva nép, hősiességgel nem bírta kezünkől a fegyvert kicsavarni, de most fölényeskedve, gúnyosan meri elszedni. (Igaz, hogy tőlünk egyet sem kap, mert jól el vannak rejtve. De két tehenünket elvett.) Lassan tudunk csak előre menni Innishen városkáig, hol már sok az olasz katonaság is, megszállják az egész vidéket. Ez hiányzott nekünk! És még hova fejlődik. Bizony itt nagyon nehezen megy a vonatra jutás, és gyalog is nehezen jutunk előre. Az az érzésem van, hogy Magyarország éppoly prédára kerül, mint ez a vidék, megszállják. Ez ideig még nagy szerencse volt reá, hogy elkerülte az inváziót, csak most reá ne kerüljön. Nagyon sokat gondolkodom az otthoni állapotokról, vajon a Mama és a Dénes meggyógyult-e. Most elég jól élünk a regulizált élelemből. Hanem az a rengeteg hadianyag, mi itt tönkre megy, elégetve stb. az embernek fáj a szíve. Mindenféle a pusztulás és pusztítás.

9-én. Reggel 6 órakor tovább menetelünk. A mai utunk már olasz csapatok között történik. A csapataink vonaton való szállítása folyik, de nagyon lassan. Minket is úgy látszik, csak hitegetnek a vagonírozással. Már csak ismét érnénk ki ezen átkozott hegyek közül, mi rettentő fáradtságos. Éjjelre szabad lágerban vagyunk és merre csak néz az ember mindenütt a sok lágertűz, mi nagyszerű látványt nyújt. A sok kerítés, mi erre van, mind annak a martaléka lesz.

10-én. Liensen keresztül ma 35 km-t meneteltünk, mi mára elég is volt. Szabad táborba mentünk. Arra pedig újból nincs kilátás, hogy vonatra kerüljünk. A 3-dik és 5-dik ütegünkről még ezidáig sincs hír, úgy látszik, őket katasztrófa érthette. Ma már átléptünk Karinthiába.

11-én. Reggel tovább menetelünk Clerdrauburgon keresztül Bergig, hol lágerba mentünk. Éjjel alaposan megfáztam, pedig már úgy is napok óta a gyomrommal van bajom. Ma van a fegyverszünet megkötés.

12-én. A 7 km-re fekvő Greifenburgba menetelünk, hol a fogatok, az éppen csak megfelelő emberekkel visszamaradtak, hogy állítólag úgy marscholnak be az országba a vonathiány végett. No, köszönöm az ily mulatságot. De abból úgy sem lesz semmi, már az embereknek úgy sem igen lehet parancsolni. Mind meg fognak szökni, és azon lesznek, hogy minél előbb hazajussanak. Így minden embernek, ki két lovat bevisz az országba, egyiket neki ígérték. Igazán humoros ígéret, - mintha még el is jutnának az ország határáig a lovakkal. - De azért voltak erre vállalkozók is, kik másképp spekuláltak, értékesítették a lovakat, mit a civilek között könnyen lehetett. Így a többi legénység pedig az állomáson vonatra szállottunk valahára, este 10 órakor. De csak nyitott vagonokat kaptunk, ami nagyon kellemetlen, és még hozzá túlszűfolva van. Az egész 60-dik tüzér brigádunk egy vonaton van, 3 és 5-dik ütegeink is megérkeztek szerencsésen. Más alkalommal egy ütegnek kell ilyen vonat. Éjjel $\frac{3}{4}$ 12 órakor elindult vonatunk, de az éjet nem a legkellemesebben töltjük a fárasztó menetelések után. De hogy csak így is vagyunk.

13-án. Reggel érkezünk Willachra, honnét hamarosan tovább mentünk Marburgon keresztül. Erre már minden nagyobb állomáson a legfelháborítóbb dolgok történnek. Az átutazó csapatokat az itteni otthonos katonaság kifosztja, kirabolja. Ruhát, fegyvert, élelmet, stb. a legbrutálisabban elszednek. Gyengébb ellenfelet még le is vetkőztetnek. Természetesen erre mi már elkészültünk, és ha kellett volna, csináltunk volna olyan mulatságot nekik, hogy megemlegették volna. De erre nem került sor, mintha csak megérezték volna, hogy a magyarokkal nem lesz jó kikezdeni. Na még azután a kereskedelem is megy ám nagyban a katonák és civilek között. Ez megint a csúnya dolog. Katonák eladják a pokrócot, ruhájukat, szóval mire kerül vevő potom árért. És már nem lehet meggátolni. A tisztek legjobban lapulnak, szólni nem mernek. Borzasztó állapot ez!

14-én. Hajnalban értünk a magyar határra, tehát ezt is elértük, sajnos ily szomorú körülmények között. Valamikor nem így gondoltuk ezt! Azon reményem, hogy Grácon keresztül Pápának utazunk, füstbe ment, de a másik is, hogy N.Kanizsa és Sz.fehérvár felé tartsunk, hogy közelebb érhettem volna haza. Ez ám a pech! Csáktornyán keresztül, Gyékényes és Kaposvár felé tartunk, most már nem tudom, hol hagyjam el az üteget, - mert az már bizonyos, hogy Losoncra nem megyek. Gyékényesen sokat kell várnunk, mert előttünk vonat-összeütközés volt. Nehezen tovább megyünk Csurgóig, hol ismét várakozási helyzetbe jutunk, ez a legnagyobb bosszúság most. A legénység már megy széjjel, ki-ki arra, merre gondolja, hogy hamarabb ér haza. Meggátolni nem lehet. A mai nappal gyalázatosan halad vonatunk, egész nap alig teszünk meg 40 km-t. Azonkívül hideg kezd lenni, szél és hó kerekedik, és most tessék, ezt keresztül élvezni a nyitott kocsikon. A hideg hajnalban már tűrhetetlen mindenkire nézve, a legénység lázongani kezd, különösen az ütegünké. Somogyszobon egy csapat a legénység közül be is megy a főnökhöz, és erélyesen tiltakozik a nyitott kocsik és a lassú menet ellen. És ennek lett is hatása.

15-én. Reggel 6 órára nagy nehezen Kaposvárra érkeztünk, hol kocsijainkat kicserélték, és jobb mozdonyt adtak a rozoga helyett. Már erre mindenütt a városokban a csapatokat reggeli, ebéd és vacsora várja, na még pedig elég jó és bőséges. Tehát még nem fogyott ki az élelem teljesen. Innét vonatunk kellő gyorsasággal halad tovább, így délelőtt 10 órakor érkezünk Dombóvárra. Azt gondolva, hogy itt 11 órakor vonatot kapok Győrig, csalódtam. (Mert most már teljesen elhatároztam, hogy az ütegtől meglepek.) Miután a mai nappal a személyvonatok járása egyre redukálódott, így éjjel 3 óráig kell várnom vonatra. Ez megint a bosszúság. Egy ember az ütegtől szinte itt maradt, mint útitárs, ki ezen vidékre való. Így nem oly unalmas a várakozás. Az éjet tehát a túlszűfolt váróteremben töltjük, mi nem valami kellemes, de a város távol van az állomástól. A katona-vonatok folyton robognak be mindenfelől, olyan a kép, mint 1914-ben, azzal a különbséggel, hogy akkor reményektől eltelve mentünk a harcba, most pedig gyásszal jövünk vissza az ellenség felügyelete mellett. Mert már az itteni állomáson is szerb katonaság cirkál. Tehát a teljesen legyőzöttekből itt is győztes lesz! Szép kilátások a jövőre! -

16-án. Reggel $\frac{1}{2}$ 6 órakor vonatunk, (minek 3 órakor kellett volna indulni) elindul Dombóvárról. De ezt igazán jól kiválasztottuk, mert a kevés utas mellett kényelmes utazás van. Igaz, hogy a meleg hiányát érezzük, de nem baj, csakhogy közelebb vagyunk a célhoz. De a mai viszonyok között még ez is elég messze van, mert kilátás van arra, hogy Győrben ismét várhatunk 24 órát vonatra, mit cseppet sem szeretnénk, mert már elég volt ezen kimerítő utazásból majd három hét óta. Másrészt azonban félek a hazaérkezéstől, hogy netán nem valami lesújtó vár-e reám odahaza. Már egy hónapja nem tudok hazulról semmit, különösen a Mama és Dénes állapotáról. Jutasra érkeztünk $\frac{3}{4}$ 12 órakor, és itt azon öröm, hogy közeledik haza, vége szakadt, mert innét a vonat nem ment tovább. No, most mi lesz! De még azt sem lehet megtudni itt, hogy megy-e vonat valamerre, teljes fejetlenség van itt, senki nem tud felvilágosítást adni. De legalább itt is megebédelek, birka-gulyásból, mit itt az állomás előtt főznek. No, de a szerencse mégsem hagyott el teljesen, mert délután 3 órakor mégis megy vonat Cellnek, melyen elég kényelmesen utazom. És Cellbe érkezve már vár a Pápa felé induló vonat, tehát hosszú, viszontagságos utazás után mégis hazajutok ma és este 8 órakor meg is érkeztem. Az itthoni állapotok megnyugtatók a családnál, az összes testvéreket itthon találok egészségben, mi legnagyobb örömömre szolgál. A fáradtság teljesen erőt vett rajtam, és jólesik a pihenés. Ennyi küzdelem és szenvedés után tehát vége a háborúnak, mely reánk nézve ily szomorúan végződött. Hogy ebbe ki a hibás, azt majd csak a jövő mutatja meg. De azt hiszem, és mások is így gondolkodnak, hogy ezt mesterségesen csinálták, és ez hova fog vezetni, még beláthatatlan. Az bizonyos, hogy ezen állapot, mi most van az országban, csak átmeneti. Köztársaság, a királyt úgy itt, mint Ausztriában lemondatták, a Monarchia többfelé szakadt, Tiszát tényleg meggyilkolták, ellenségeink az ország részeit megszállják, ez a mai szomorú helyzet, ezért kellett több mint 4 évig győzedelmesen harcolni a világ ellen, hogy végtére idáig jutottunk.

17-én. Egész furcsa ezen itthoni helyzet, nagyon fáradt és levert vagyok, csak a pihenésre vágyom.

18-án. A mai nappal a tél is megjött, havazik. A mai nap a jelentkezésekkel telik el, de nem tudtam bevégezni.

19-én. Végre leszereltem itt a huszárlaktanyában egy komisz kenyér végkielégítéssel. Már kezdem a fáradtságot lerakni, de igen gyenge vagyok, meg vagyok hűlve.

**Az első világháború pápai és Pápán
elhunyt magyar hősi halottai az
anyakönyvek feljegyzéseinek
tükrében**

**Összeállította SÁRKÖZI ANTALNÉ, Pápa város
nyugdíjas anyakönyv-vezetője**

A következő oldalakon közölt névsorban minden Pápán elhunyt és az anyakönyvbe bejegyzett magyar katona neve megtalálható. Miután Pápán az iskolákban tartalék katonai kórházak működtek, az itt elhunytak adatai abban az esetben is belekerültek az anyakönyvbe, ha nem voltak pápai lakosok.

A holtta nyilvánítottak is szerepelnek az anyakönyvben 1930-ig. Ők mindannyian pápaiak.

Nem kerültek be a névsorba a kórházakban elhunyt és Pápán eltemetett hadifoglyok és a bosnyák ezredek katonái, akiknek adatait ugyancsak megőrizték a pápai anyakönyvek.

A háborúban elesettek vagy eltűntek közül sokan nem szerepelnek az anyakönyvben hivatalos bejelentés vagy holtta nyilvánítás hiányában. Az ő nevüket csak a hozzátartozók, leszármazottak emlékezete őrzi.

1. AMBRUS SÁNDOR napszámos, 30 éves pápai lakos. A harctéren eltűnt. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
2. ÁNGYÁN ISTVÁN népfelkelő a 4. honvéd ágyúezredben, földműves, 42 éves. † Pápa, 1917. augusztus 5. (Vérhas.)
3. BALALEA JÁNOS honvéd a 21. gyalogezredben, földműves, 21 éves. † Pápa, 1918. április 12.
4. BALASKÓ GÁBOR huszár a 7. huszárezrednél, szobafestő 20 éves. † Pápa 1918. július 12. (Tüdőgümőkór)
5. BALÁZS FERENC irányzó a 35. tábori tüzérezredben, földműves, 29 éves. † Pápa, 1918. február 2.
6. BANCS VAZUL őrzető az 50. gyalogezredben, földműves, 31 éves. † Pápa, 1915. szeptember 30. (tart. kórház)
7. BARANYAI GYULA asztalos, 47 éves, orosz hadifogságban a hazáért hősi halált halt 1920. december 31.
8. BARANYAI JÁNOS huszár 9. honvéd huszárezredben, kőműves, 24 éves. † Semi-palatinsk (Szibéria) 1919. október 7.
9. BARÁTH JÓZSEF földműves, pápai lakos, 23 éves, az orosz harctéren eltűnt. Holtnak nyilvánítva: 1917, december 31.
10. BARBU MIHÁLY póttartalékos a 61. gyalogezredben, földműves, 34 éves. † Pápa, 1916. november 25. (Agyhártyagyulladás)
11. BARCSÁK MÁTYÁS gyalogos a 17. Landwehr gyalogezrednél, napszámos, 29 éves. † Pápa, 1915. december 31.

12. BARCZA IGNÁC gyalogos a 19. gyalogezrednél, könyvkötő, 18 éves. † Lemberg, Galícia 1916. május 6.
13. BARLEA TAMÁS népfelkelő az 1. Sz. honvéd gyalogezrednél, földműves, 39 éves. † 1916. Április 12.
14. BERA ALAJOS fazekasmester, 36 éves. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
15. BINÉT FERENC népfelkelő a 20. Honvéd gyalogezrednél, cipész, 38 éves. † Pápa, 1915. Október 14. (Tüdőgümőkór)
16. BODNÁR JÁNOS őrzető a 9. Honvéd gyalogezredben, földműves, 26 éves. † Pápa, 1915. október 20. (Tüdővész)
17. BOGDÁN ISTVÁN bolti szolga, 29 éves pápai lakos a harctéren eltűnt, 1917. december 31.
18. BOLLA JÁNOS építőmester, 35 éves pápai lakos. Az orosz harctéren hősi halált halt 1917. december 31-én.
19. BORBÁT JÓZSEF gyalogos a 82. Gyalogezredben, földműves, 49 éves. † Pápa, 1917. március 10.
20. BORZEA MIKLÓS póttartalékos a 31. Gyalogezredben, 26 éves. † Pápa, 1915. december 10. (Tüdővész)
21. BOZSENYÁK JÁNOS népfelkelő a 13. honvéd gyalogezrednél, földműves, 29 éves. † Pápa 1917. augusztus 31.
22. BÖRÖCZ JÓZSEF villanyszerelő 39 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva 1917. december 31. A szerb harctéren eltűnt.
23. BÖRÖCZ PÁL tizedes a 20. honvéd gyalogezredben, kőműves, 43 éves. † Luzuni csatátér, ideje: 1916. június 12.
24. BÖRÖCZKI KÁROLY napszámos, 27 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
25. BREHM VILMOS pincér, 41 éves, soproni lakos. Orosz hadifogságban hősi halált halt 1920. december 31-én.
26. BRISKI SÁNDOR népfelkelő a 20. honvéd gyalogezrednél, cipész, 38 éves. † Pápa, 1915. október 14. (Tüdőgümőkór)
27. BRUNNER JÓZSEF népfelkelő a 20. gyalogezredben, cseléd, 22 éves. † Pápa, 1917. február 15. (Tüdővész)
28. BUTI MIHÁLY póttartalékos közlegény a cs. és kir. 19. gyalogezredben, földműves, 33 éves. † Wien, 1914. november 30.
29. BUZÁS KÁLMÁN népfelkelő a 11. vadászászlóaljban, szolga, 21 éves. † Pápa, 1917. január 12. (Gümőkór)
30. CUS JÓZSEF gyalogos a 27. Landhwehr gyalogezredben, földműves. † Pápa, 1915. május 12.
31. CZILJÁK JÓZSEF népfelkelő a 21. honvéd gyalogezrednél, földműves, 35 éves. † Pápa, 1915. december 23.
32. CZIRFUSZ MIHÁLY napszámos, 32 éves. Orosz hadifogságban hősi halált halt 1917. december 31-én.
33. CZUPÁK JÁNOS népfelkelő a 12. gyalogezrednél, földműves, 20 éves. † Pápa, 1915. december 14. (Hashártyagyulladás)

34. CZUPPON MIHÁLY gyalogos a 19. gyalogezredben, földműves, 20 éves. † Pápa, 1917. október 17.
35. CZVASKÓ JÁNOS népfelkelő a 20. gyalogezredben, cserepes, 36 éves. † Orosz harctér 1915. június 15.
36. CSAPÓ DEZSŐ 30 éves, zenész. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
37. CSEH JÁNOS honvéd a m. kir. 310. honvéd gyalogezredben, 23 éves, pápai lakos. Hősi halált halt 1916. október 15.
38. CSEPREGI PÁL szakaszvezető, fegyvermester a 20. honvéd gyalogezredben, géplakatos, 36 éves. † Pápa, 1914. szeptember 25.
39. CSÉKEI PÁL népfelkelő a 20. gyalogezrednél, földműves, 18 éves. † Pápa 1916. Június 16.
40. CSILLAG DEZSŐ szül: Pápa, 1896. május 21. Holtnak nyilvánítva 1915. december 31.
41. CSIZMADIA ISTVÁN népfelkelő a 31. honvéd gyalogezrednél, napszámos, 39 éves. † Milotin (Albánia) 1916. július 1.
42. CSIZMADIA LAJOS gyalogos a 72. gyalogezredben, jegyző, 23 éves. † Beresovka (Szibéria) 1915. augusztus 30.
43. CSUTI GYULA asztalos, 37 éves pápai lakos. Szibériában hősi halált halt 1917. december 31-én.
44. CSURGAY KÁROLY GYULA népfelkelő a 20. gyalogezrednél, földműves, 42 éves. † Cetinje (Montenegró) 1916. szeptember 6.
45. DARLÓCZI SÁNDOR gyalogos a 63. gyalogezrednél, napszámos, 21 éves. † Pápa, 1916. június 20.
46. DEÁK GYÖRGY gyalogos a 32. gyalogezredben, földműves, 36 éves. † Pápa, 1916. augusztus 31.
47. DERDÁK JÓZSEF huszár a 7. huszárezrednél, földműves, 36 éves. † Pápa, 1916. augusztus 31.
48. DOHANICS JÁNOS gyalogos a VI. őrzászlóaljnál, földműves, 23 éves. † Pápa, 1916. január 8. (tart. kórház)
49. DOMJÁN JÁNOS gyümölcsáros, 30 éves. Orosz hadifogságban hősi halált halt 1920. December 31-én.
50. DOMONKOS JÁNOS huszár a 20. Honvédezrednél, 24 éves. † Jadzawka, 1916. Július 4.
51. DÖMÖTÖR DEZSŐ gyalogos a 38. gyalogezredben, borbély, 26 éves. † Dzidzilow, Galícia, 1915. július 4.
52. DRACH ADOLF népfelkelő a 19. gyalogezredben, bádogos, 22 éves. † Ostrow melletti csatatér 1915. május 19.
53. DUSNEK JÁNOS 32 éves. † Pápa, 1916. január 8.
54. EDELÉNYI-SZABÓ JÁNOS egyéves önkéntes tizedes a 19. gyalogezredben, 18 éves. † Milo, Galícia, 1916. április 3.
55. EDER MIHÁLY póttartalékos a 76. gyalogezredben, földműves, 33 éves. † Pápa, 1915. február 18. (Agyhártyagyulladás)
56. EIGNER JÓZSEF szekerész a 17. vonatosztagnál, 25 éves. † Pápa, 1916. június 6.

57. EISENBECK JÁNOS földműves, 36 éves, pápai lakos. Albániában hősi halált halt 1920. december 31-én.
58. ERDÉLYI GYULA népfelkelő, 51. gyalogezredben, földműves, 19 éves. † Pápa, 1916. december 10. (Tüdőgümőkór)
59. ÉRSEK ERNŐ JENŐ népfelkelő a 19. gyalogezredben, képfestő, 34 éves. † Zalocze, Galícia, 1915. október 27.
60. ÉRSEK JÁNOS népfelkelő újonc a 20. Gyalogezrednél, asztalos, 20 éves. † Bécs, Rudolf kórház 1915. szeptember 4. (Veselob)
61. Galántai és fraknoi gróf ESTERHÁZY PÁL tartalékos főhadnagy a 7. Honvéd huszárezredben, nagybirtokos, 31 éves. † Dziezwietniki melletti csatatér, Galícia, 1915. június 26.
62. FA DEZSŐ 1 éves önkéntes tizedes a 11. hegyi tüzérezredben, 19 éves. † Asijago csatatér, 1917. november 10.
63. FÁBIÁN DÁNIEL közlegény a 19. gyalogezredben, földműves, 23 éves, pápai lakos. † Bychowa, 1914. augusztus 30.
64. FARAGÓ ANDRÁS szövőgyári munkás, 33 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva 1917. december 31-én.
65. FARKAS BENEDEK bérkocsis, pápai lakos, 43 éves. Orosz hadifogságban hősi halált halt 1917. december 31-én.
66. FARKAS FERENC napszámos, pápai lakos, 30 éves. Holtnak nyilvánítva 1917. december 31.
67. FARKAS ISTVÁN kocsis, pápai lakos, 35 éves. Az orosz harctéren hősi halált halt. 1917. december 31.
68. FARKAS LÁSZLÓ honvéd a 12. gyalogezredben, földműves, 28 éves. † Pápa, 1918. február 15.
69. FEHÉR IMRE őrzető a 32. gyalogezredben, földműves, 30 éves. † Pápa, 1918. július 7.
70. FEJES GYULA földműves, 30 éves pápai lakos. Az orosz harctéren hősi halált halt 1917. december 31-én.
71. FEJES PÁL póttartalékos a 19. gyalogezredben, kovács, 29 éves. † Suloszova melletti csatatér, Oroszország, 1914. december 15.
72. FÖVÉNYESI SÁNDOR csizmadia, pápai lakos, 52 éves. Holtnak nyilvánítva 1917. december 31.
73. FRANCICS KÁROLY honvéd 20. gyalogezredben, 24 éves. † Slavinek, 1915. augusztus 1.
74. FREY ANDRÁS mészáros, pápai lakos 38 éves. Holtnak nyilvánítva 1916. június 22.
75. FRIEDBAUER BÉLA bádogosmester, budapesti lakos, 36 éves. Holtnak nyilvánítva 1916. december 31.
76. FUSCH PÁL gyalogos a 31. gyalogezredben, kosárkötő, 41 éves. † Horadenka, Galícia, 1918. január 11.
77. GAÁL JÓZSEF ácssegéd, pápai lakos, 30 éves. Az orosz harctéren eltűnt 1917. december 31-én.
78. GÁNCS GÁBOR tiszthelyettes a 30. gyalogezrednél, 31 éves. † Pápa, 1918. május 27.

79. GÁSPÁR ANDRÁS szekerész az 5. szekerész osztagnál, földműves, 50 éves. † Pápa, 1918. május 24.
80. GÁSPÁR JÁNOS bányász, 27 éves. Holtnak nyilvánítva 1916. december 31.
81. GEBÖCK ERNŐ kereskedő, 39 éves, az orosz harctéren hősi halált halt. 1917. december 31.
82. GEILING JÁNOS népfelkelő a 31. gyalogezredben, szabó, 43 éves. † Kreiskowel, Oroszország, 1916. augusztus 23.
83. GEILING ZOLTÁN KÁROLY nyomdász, 31 éves pápai lakos az orosz harctéren eltűnt. 1917. december 31.
84. GEORGESZKU JÓZSEF népfelkelő a 43. gyalogezredben, földműves, 35 éves. † Pápa, 1916. január 5.
85. GÖRÖG KÁROLY tizedes a 20. gyalogezredben, pincér, 33 éves. † Semering 1919. május 11.
86. GRÁCSMANN JÓZSEF kőműves mester, 38 éves. Holtnak nyilvánítva 1915. december 31.
87. GRUBER ANTAL gyalogos a 27. gyalogezredben, 21 éves. † Pápa, tart. kórház, 1914. december 18. (Lábfagyás)
88. GYENGE JÓZSEF őrmester a 7. huszárezredben, 30 éves. † Panaczi, 1916. október 12.
89. GYIMÓTI GYULA földműves, pápai lakos, 28 éves. Holtnak nyilvánítva 1917. december 31.
90. GYIMÓTI PÉTER kisbirtokos, pápai lakos 43 éves, az olasz harctéren eltűnt. Holttá nyilvánítva 1920. december 31.
91. GYÖNGYÖSI KÁROLY örvezető a 6. egészségügyi osztagnál, színész, 35 éves. † Pápa, 1917. július 29.
92. GYÖRGYDEÁK GÉZA honvéd a 20. gyalogezredben, földműves, 21 éves. † Pápa, tart. katonai kórház, 1915. március 5. (Hasi hagymáz)
93. GYÖRKE SÁNDOR népfelkelő a 19. gyalogezredben, földműves, 19 éves. † Kruhov, Galícia, 1917. július 25.
94. GYURKOVICS JÁNOS huszár a 7. huszárezredben, 38 éves. † Pápa, Kórház, 1915. július 2. (Agytályog)
95. Cz. HORVÁTH LAJOS 30 éves pápai lakos; Holtnak nyilvánítva 1920. december 31.
96. HAJNÓCZKY DEZSŐ címzetes örvezető, a 19. gyalogezredben, sütő, 20 éves. † Czernikow melletti csatatér, 1915. május 18.
97. HEIMLER BÉLA alvadász a 11. vadászászlóaljnál, kereskedő, 28 éves, a hazáért hősi halált halt 1914. december 25.
98. HERÉDI SÁNDOR népfelkelő az 5. honvéd gyalogezrednél, 33 éves. † Pápa, 1915. január 15.
99. HOLDNDONNER GYULA cipész, pápai lakos, 41 éves. Holtnak nyilvánítva 1917. december 31.
100. HOLY JÓZSEF póttartalékos a 20. gyalogezredben, kádár, 26 éves. † Wolka körüli csatatér, Galícia, 1914. december 20.
101. HOLCZFLIESZ GYULA asztalossegéd, 30 éves. Holtnak nyilvánítva 1917. december 31.

102. HOLPERT JÁNOS népfelkelő a 83. gyalogezrednél, földműves, 22 éves. † Pápa, 1916. október 17. (Szívbjaj)
103. HORNI MIHÁLY póttartalékos a 9. honvéd gyalogezrednél, földműves, 37 éves. † Pápa, tart. kórház, 1915. június 13.
104. HOSSZÚ DÖMÖTÖR tizedes a 32. gyalogezrednél, 30 éves. † Pápa, 1917. május 30.
105. HORVÁTH FERENC honvéd a 20. gyalogezrednél, téglagyári munkás, pápai lakos, 21 éves. † Pápa, 1915. január 3.
106. HORVÁTH ISTVÁN örvezető a 20. gyalogezrednél, kőműves, 37 éves. † Besenello, 1917. július 12.
107. HORVÁTH ISTVÁN szakaszvezető a 20. gyalogezredben, molnár, 31 éves. † Bressini, Olaszország, 1918. január 16.
108. HORVÁTH JÁNOS népfelkelő a 19. gyalogezrednél, városi rendőr, 37 éves. † Dk-i román harctér, 1917. augusztus 29.
109. HORVÁTH KÁLMÁN 1 éves önkéntes a 19. gyalogezredben, 18 éves. † Kolpin, Galícia, 1916. október 15.
110. HORVÁTH KÁROLY népfelkelő a 36. tábori ágyús ezredben, ács, 39 éves. † Eszék, 1916. július 22.
111. HORVÁTH KÁROLY gyalogos a 19. gyalogezrednél, 48 éves. † Pápa, 1918. április 28.
112. HORVÁTH JÓZSEF főtüzér a m. kir. 20. gyalogezredben, földműves, 46 éves. † Pápa, 1918. július 20. (Tüdőgyulladás)
113. HORVÁTH JÓZSEF földműves, pápai lakos, 38 éves. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
114. HORVÁTH JÓZSEF huszár a m. kir. 7. honvéd huszárezrednél, 23 éves. † Pápa, Kórház, 1915. február 5.
115. HORVÁTH LAJOS népfelkelő a 20. gyalogezrednél, szabó, 34 éves. † Pápa, 1918. augusztus 5. (Vérhas)
116. HORVÁTH MIHÁLY 38 éves kőműves, pápai lakos az orosz harctéren eltűnt. Holtnak nyilvánítva 1917. december 31.
117. HORVÁTH MIHÁLY 39 éves, csizmadia pápai lakos holtnak nyilvánítása Clefik, 1917. július 21.
118. HUDEK JÁNOS honvéd a 13. gyalogezredben, kőműves, 26 éves. † Pápa, 1916. augusztus 26.
119. HUSZÁR JÓZSEF 37 éves, katona, festő, a m. kir. 20. honvéd gyalogezred. Halál ideje: 1915. május 1. - 1915. június 30. között.
120. IGRINYI MIHÁLY népfelkelő a 29. gyalogezrednél, napszámos, 45 éves. † Pápa, 1918. február 16. (Tüdővész)
121. ILLÉS JÁNOS póttartalékos a 20. gyalogezredben, cipész, 27 éves. † Gielcew, Oroszország, 1915. július 7.
122. ILLÉS JÓZSEF népfelkelő a 20. gyalogezredben, napszámos, 36 éves. † Pápa, 1917. február 25.
123. JUGA JÁNOS népfelkelő a 2. honvéd gyalogezrednél, 42 éves. † Pápa, 1917. május 31.
124. KAICA LUKA vártüzér a cs. kir. 6. vártüzér ezredben, földműves, 38 éves. † Pápa, 1917. április 4.

125. KALMÁR ISTVÁN gyalogos az 52. gyalogezredben, tanuló, 24 éves. A hazáért hősi halált halt 1918. november 13. Novara (Olaszország)
126. KALMÁR GYULA népfelkelő a 9. huszárezredben, kereskedő, 35 éves. † Lemberg, Galícia, 1915. július 14.
127. KARDOS JÓZSEF népfelkelő a 19. gyalogezredben, kocsis, 29 éves. † Gajcza Ruda, Galícia, 1915. október 20.
128. KARDOS SÁNDOR kocsis, 35 éves pápai lakos. Az orosz harctéren hősi halált halt 1917. december 30.
129. KAWECZKY JÁNOS gyalogos a 77. gyalogezredben, földműves, 24 éves. † Pápa, Kórház, 1915. július 8.
130. KERÉKES JÓZSEF 32 éves kőműves, pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
131. KELEMEN NÁNDOR csizmadia, 38 éves pápai lakos. Orosz hadifogságban hősi halált halt: 1917. december 31.
132. KIS GÉZA őrzetű, napszámos, hősi halált halt: Biskupice, Galícia, 1914. december 31.
133. KICIBA ÁRON népfelkelő a 64. gyalogezrednél, földműves, 32 éves. † Pápa, 1916. június 21.
134. KIS GYULA 40 éves, földműves pápai lakos, holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
135. KIS JÓZSEF népfelkelő a 19. gyalogezredben, földműves, 23 éves. † Podkamien, Galícia, 1915. november 16.
136. KIS KÁROLY hadapród a 3. vartüzér ezredben, 20 éves. † Trient, 1916. augusztus 12.
137. KIS SÁNDOR földműves, 29 éves pápai lakos az orosz harctéren a hazáért hősi halált halt: 1917. december 31.
138. KIS SÁMUEL huszár a 6. huszár ezredben, földműves, 26 éves. † Pápa, 1918. október 2.
139. KISHANCZ GYULA honvéd, napszámos, 32 éves. † Pápa, tart. kórház, 1914. december 21.
140. KISES SÁNDOR 32 éves, földműves, pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
141. KIRÁLY JÁNOS kocsis, 24 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
142. KLANIK BÉLA hadnagy a 11. huszárezrednél, 23 éves. † Balomatowka melletti csatatér, 1916. június 18.
143. KLEIN MÓR népfelkelő a 20. gyalogezrednél, kereskedősegéd, 20 éves. † Borzecin, 1915. február 9.
144. KOCI JÓZSEF póttartalékos a cs. kir. 11. Landwehr gyalogezrednél, cseléd, 23 éves. † Pápa, 1914. december 10.
145. KOKAS IGNÁC napszámos, 30 éves pápai lakos az orosz harctéren hősi halált halt 1917. december 31.
146. KONKULIK JAROSLÁV katona, 18 éves. † Pápa, Kórház, 1918. október 13.
147. KOMESZAROVICS BÁLINT népfelkelő a 26. honvéd gyalogezrednél, földműves, 40 éves. † Pápa, 1917. szeptember 28.

148. KOSIEK JÓZSEF gyalogos a 34. gyalogezredben, földműves, 42 éves. † Pápa, tart. kórház, 1915. szeptember 26.
149. KOVACOVIC DJURO gyalogos a 22. gyalogezredben, 19 éves. † Pápa, tart. kórház, 1917. szeptember 11.
150. KOVÁCS FERENC cipész, 38 éves pápai lakos. Orosz hadifogságban hősi halált halt 1917. december 31.
151. KOVÁCS IMRE földműves, 22 éves pápai lakos, román hadifogságban eltűnt. Holttá nyilvánítva: 1920. december 31.
152. KOVÁCS ISTVÁN ny. tanító, 45 éves, pápai lakos az olasz harctéren eltűnt.
153. KOVÁCS JÁNOS huszár a 7. huszárezrednél, földműves, 18 éves. † Pápa, 1915. november 11.
154. KOVÁCS JÓZSEF népfelkelő a 19. gyalogezredben, földműves, 27 éves. † Popilany melletti csatatér, Galícia, 1915. június 22.
155. KOVÁCS KÁROLY honvéd a 20. gyalogezredben, földműves, 53 éves. † Pápa, 1918.: január 29.
156. KOVÁCS LAJOS népfelkelő a 19. gyalogezrednél, földműves, 18 éves. † Kolpin melletti ütközetben, Galícia, 1916. december 30.
157. KOVÁCS Z. MIHÁLY tizedes a 17. honvéd gyalogezredben, földműves, 33 éves. † Pápa, 1915. február 19.
158. KOVÁCS SÁNDOR póttartalékos a 11. tábori vadászászlóaljnál, nyomdász, 23 éves. † Berdzeda körüli csatatér, 1914. október 24.
159. KOVÁCS SÁNDOR hadnagy a 20. gyalogezredben, 21 éves. † Uhrin, Galicia, 1918. január 16.
160. KOREIN JENŐ népfelkelő, hadnagy a 20. honvéd gyalogezrednél, kereskedő, 38 éves. Hősi halált halt, 1914. november 22.
161. KOZMA ISTVÁN honvéd vasúti gyakornok, 24 éves. † Pápa, 1915. december 13.
162. KÖVÉR GYULA önkéntes a 18. gyalogezrednél, kereskedősegéd, 19 éves. † Pápa, 1915. október 14. (Agyhártyagyulladás)
163. KRAUSZ FARKAS VILMOS népfelkelő a 19. gyalogezredben, kereskedő, 40 éves. † Pápa, 1918. május 20.
164. KRAUSZ MIKSA népfelkelő a 9. huszárezredben, kereskedő, 35 éves. † Komarow melletti csatatér, Galícia, 1916. október 29.
165. KRIKKER IGNÁC közlegény a 19. gyalogezrednél, pincér, 21 éves. † Suloszowa, 1914. november 24.
166. KRISÁN PÉTER népfelkelő a 23. gyalogezrednél, földműves, 30 éves. † Pápa, 1916-.. november 16.
167. KUCSINSZKY FERENC gyalogos az 5. gyalogezredben, földműves, 36 éves. † Pápa, 1916. szeptember 28.
168. KUBICSEK VILMOS népfelkelő a 2. vonatosztagnál, cipész, 49 éves. † Pápa, 1916. június
169. KULCSÁR ISTVÁN cserepes, 27 éves pápai lakos az orosz harctéren eltűnt. 1917. december 31.
170. KURICZ MIHÁLY katona, földműves, 33 éves. † Pápa, 1915. október 29.

171. KUTI SÁNDOR cseléd, 32 éves pápai lakos, az orosz harctéren hősi halált halt 1917. december 31.
172. KUTNIK KÁROLY gyalogos a 32. gyalogezredben, 21 éves. † Pápa, 1916. február 20.
173. KUTYIK FERENC 38 éves rövidáru-kereskedő, pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
174. LAJOS ISTVÁN gyalogos a 26. gyalogezredben, 33 éves. † Pápa, 1916. augusztus 30.
175. LAUFER PÁL gyalogos a 19. gyalogezredben, szabó, 19 éves. † Bukovica, Galícia, 1916. március 28.
176. LÁNG JENŐ katona, 27 éves, a háborúban eltűnt. Holttá nyilvánítva: 1921. december 31.
177. LÁSZLÓ ISTVÁN JENŐ népfelkelő a 19. gyalogezredben, vaskereskedő, 25 éves. † Ostrow melletti csatatér, Galícia, 1915. május 22.
178. LÁZÁR JENŐ népfelkelő a 19. gyalogezredben, szabó, 23 éves. † Kolpin, Galícia, 1916. szeptember 30.
179. LETENYEI JÓZSEF 35 éves posta- és távírda altiszt az orosz harctéren hősi halált halt 1917. december 31.
180. LÉCZA JÁNOS népfelkelő a 65. gyalogezrednél, földműves, 45 éves. † Pápa, 1917. április 14.
181. LÉP SÁNDOR csizmadia, 37 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
182. LÉRÁNT KÁROLY 43 éves, kékfestő pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
183. LIMPERGER KÁROLY népfelkelő a 11. tábori vadászászlóaljnál, kőműves, 40 éves. † Lakvica melletti csatatér, osztrák tengeremlék 1916. augusztus 20.
184. LIPCSEI LÁSZLÓ gyalogos a 6. őrzászlóaljnál, földműves, 22 éves. † Pápa, tart. kórház, 1916. május 23.
185. LITWIN TEODOR gyalogos a 35. gyalogezredben, 36 éves. † Pápa, 1916. március 8.
186. LÓSKAY RUDOLF örvezető a 19. gyalogezrednél, könyvkötő, 19 éves. † Koltow, Galícia, 1917. július 17.
187. LŐRINCZ JENŐ főhadnagy a 63. gyalogezrednél, 23 éves. † Zagóra melletti csatatér (osztrák tengeremlék): 1915. november 9.
188. LŐWY EMIL hadnagy a 19. gyalogezrednél, hivatalnok, 23 éves. † Udine, Olaszország, 1918. március 15. (Vérmérgezés)
189. LUGOSI MIHÁLY népfelkelő a 19. gyalogezredben, szobafestő, 31 éves. † Chlebovicze melletti csatatér, 1915. június 15.
190. LUPSE GYULA népfelkelő az 5. gyalogezrednél, napszámos, 23 éves. † Pápa, 1916. december 7.
191. MAKKOS ISTVÁN gyalogos a cs. kir. 19. gyalogezredben, szolga, 21 éves. † Pápa, tart. kórház, 1915. június 24.
192. MAKKOS JÓZSEF népfelkelő a 9. gyalogezredben, kőműves, 30 éves. † Odrzechowa melletti csatatér, 1915. május 11.
193. MARCSEK REZSŐ honvéd a 13. gyalogezredben, 30 éves. † Pápa, 1915. június 8.
194. MARINKOVIC MIHÁLY katona, földműves, 27 éves. † Pápa, 1916. március 28.

195. MAROSI ZSIGMOND népfelkelő a 19. gyalogezredben, pályafelvigyázó, Pápa, Úrdombi szőlőhegyi lakos, 23 éves, Pápa, harctéren szerzett sebesülés következtében hősi halált halt.
196. MARÓTI KÁROLY népfelkelő a 19. gyalogezredben, cipész, 18 éves. † Visocko, Galícia, 1916. augusztus 10.
197. MAYER GUSZTÁV gyalogos a 31. gyalogezredben, vaskereskedő, 18 éves. † Pápa, 1916. december 11.
198. MARTYÁK JÓZSEF gyalogos a 26. gyalogezredben, földműves, 48 éves. † Pápa, 1918. január 15.
199. MÁTÉ ISTVÁN közlegény a 19. gyalogezredben, szolga, 24 éves. † Bychowa, 1914. augusztus 29.
200. MEDIC ILLÉS népfelkelő a 16. gyalogezredben, földműves, 22 éves. † Pápa, 1917. április 28.
201. MEIZER ISTVÁN 38 éves. földműves, pápai lakos. Holtnak nyilvánítás: 1917. december 31.
202. MEZŐ IGNÁC póttartalékos a m. kir. 20. gyalogezredben, kereskedő, 26 éves, pápai lakos. † Kremsier, tart. kórház, 1914. november 1.
203. MÉSZ FERENC pápai lakos. † Suloszowa, 1914. november 24.
204. MILETICS FERENC póttartalékos a 20. gyalogezredben, szabó 30 éves. † Novotscher-goszt (Oroszország) 1917. február 3.
205. MIKEJ CIRIL gyalogos a 17. gyalogezredben, 23 éves. † Pápa, 1915. február 4.
206. MIKOS ANDRÁS népfelkelő a 31. gyalogezredben, 31 éves. † Pápa, tart. kórház, 1915. július 15.
207. MOHACSEK FERENC őrzető a 48. gyalogezredben, földműves, 31 éves. † Pápa, tart. kórház, 1918. május 31.
208. MOLNÁR JÁNOS őrzető a 20. gyalogezredben, 21 éves. † Mielinca környéki csatátér, 1916. november 7.
209. MOLNÁR JÓZSEF népfelkelő a 20. gyalogezredben, földműves, 26 éves. † Pápa, 1916. május 11.
210. MOLNÁR VENDEL kocsis 42 éves pápai lakos a szerb harctéren eltűnt. 1917. december 31.
211. MÓRO CZ ANTAL gyalogos a 82. gyalogezredben, 32 éves. † Harja, 1917. január 12.
212. MÓRO CZ ISTVÁN gyalogos a 19. gyalogezredben, földműves, 25 éves. † Borga Bianchi körüli csatátér, 1918. június 16.
213. MÓRO CZ JÓZSEF népfelkelő a 20. gyalogezredben, földműves, 41 éves. † Pápa 1915. december 23.
214. MÜLLER FERENC huszár a 7. honvéd huszárezredben, 18 éves. † Pápa, 1916. július 12.
215. NAGY IMRE szakaszvezető a 19. gyalogezrednél, borbélysegéd, 23 éves. † Tollo körüli csatátér, Tirol, 1918. június 13.
216. NAGY JÁNOS gyalogos a 31. honvéd gyalogezrednél, földműves, 24 éves. † Semipalatinszk, Szibéria, hősi halált halt katona.

217. NAGY JÁNOS gyalogos a 76. gyalogezrednél, kertész, 27 éves. † Pápa, 1917. március 12.
218. NAGY JÁNOS csizmadia. Holtnak nyilvánítva: 1920. december 31.
219. NAGY JÓZSEF népfelkelő a 20. gyalogezrednél, gyári munkás, 26 éves. † Északi harctéren hősi halál halt: 1915. április 16.
220. NAGY MIHÁLY népfelkelő a 20. honvéd gyalogezrednél, földműves, 40 éves. † Usora melletti tart. kórház, Bosznia, 1915. április 25.
221. NÉMETH FERENC szakaszvezető a 4. vartüzér zászlóaljnál, földműves, 44 éves pápai lakos. † Pápa, tart. kórház.
222. NÉMETH ISTVÁN földműves, 44 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
223. NÉMETH ISTVÁN földműves, 25 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
224. NÉMETH ISTVÁN népfelkelő a 19. gyalogezredben, betűszedő, 32 éves. † Sámber, Galícia, 1915. június 7.
225. NÉMETH ISTVÁN népfelkelő a 19. gyalogezrednél, cipész, 33 éves. † Rydomil, Oroszország, 1915. szeptember 8.
226. NÉMETH JÓZSEF gyalogos a 19. gyalogezredben, kőműves, 28 éves. † Sydomoroszka, Galícia, 1916. augusztus 4.
227. NÉMETH JÓZSEF közlegény a m. kir. 6. honvéd huszárezredben, földműves, pápai lakos, 36 éves. † Premysl melletti csatatér, 1914. szeptember 23.
228. NÉMETH JÓZSEF népfelkelő a 20. honvéd gyalogezredben, földműves, 43 éves. † Mestikanesti, Bukovina, 1916. november 30.
229. NÉMETH JÓZSEF póttartalékos a 19. gyalogezredben, kocsis, 32 éves. † Zloczow, Galícia, 1917. május 21.
230. NÉMETHY KÁLMÁN népfelkelő a 20. honvéd gyalogezrednél, 19 éves. † Tabora melletti csatatér, 1917. augusztus 2.
231. NYÁRI ZSIGMOND népzeneész, 35 éves pápai lakos orosz hadifogságban hősi halált halt. Holtnak nyilvánítva: 1920. december 31.
232. NYERS ISTVÁN gyalogos a 19. közös gyalogezrednél, földműves, 31 éves. Orosz hadifogságban hősi halált halt: 1917. november 3.
233. NYIRŐ MÁRTON népfelkelő a 19. gyalogezrednél, gyári munkás, 19 éves. † Zwyzyn, Galícia, 1917. július 4.
234. OLÁH JÓZSEF földműves, 37 éves orosz hadifogságban a hazáért hősi halált halt. Holtta nyilvánítva: 1917. december 31.
235. OLÁH SÁNDOR tüzér a 14. táb. ágyús ezrednél, ácssegéd, 28 éves. † Kostanjevica, kör. csatatér, 1917. május 24.
236. ORBÁN KÁROLY gyalogos a 19. gyalogezredben, napszámos, 22 éves. † Czernikowo melletti csatatér, 1915. május 22.
237. ORBÁN NÁNDOR számvevő tiszt a cs. k. 9. lovagló tüzérosztágban, kereskedő, 30 éves. † Pápa, 1916. március 9.
238. ORSÓS ISTVÁN gyalogos a 44. gyalogezredben, 24 éves. † Pápa, tart. kórház, 1916. május 23.

239. ÖRÖSI SÁNDOR póttartalékos honvéd, cseléd, 26 éves. † Pápa, Szükségleti kórház, 1914. december 25.
240. PAP FERENC népfelkelő a 19. gyalogezrednél, szövőgyári munkás, 19 éves. † Pápa, 1915. december 20.
241. PATAKI JÓZSEF népfelkelő a 7. honvéd huszárezrednél, cseléd, 26 éves. † Pápa, 1915. augusztus 11.
242. PAVLIK JÁNOS tizedes a 7. huszárezrednél, földműves, 37 éves. † Pápa, 1916. október 31.
243. PAVLINA LUKA gyalogos a 23. gyalogezredben, földműves, 21 éves. † Pápa, 1917. július 24.
244. PÁL GÉZA gyalogos a 82. gyalogezredben, földműves, 24 éves. † Pápa, 1918. szeptember 25.
245. PFEIFER ZSIGMOND őrmester a 19. gyalogezredben, kereskedősegéd, 26 éves. † Orlebovicze melletti csatatér, Galícia, 1915. június 25.
246. PEIKA GYÖRGY népfelkelő a 43. gyalogezrednél, földműves, 20 éves. † Pápa, 1917. január 3.
247. PIRI LAJOS nyomdászsegéd, 30 éves pápai lakos, az orosz harctéren eltűnt. Holttá nyilvánítva: 1917. december 31.
248. RITTMANN LAJOS népfelkelő a 20. gyalogezredben, szabó, 21 éves. † Horodenkai csatatér, Galícia, 1916. június 17.
249. PÖCK KÁROLY népfelkelő a 12. gyalogezredben, vendéglős, 36 éves. † Pápa, 1915. június 15.
250. POLGÁR JÁNOS földműves, 40 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
251. PREINER PÁL c. szakaszvezető a 19. gyalogezredben, városi rendőr, 27 éves. † Stuposziány melletti csatatér, 1919. március 21.
252. PREISINGER SÁNDOR népfelkelő a 20. gyalogezredben, molnársegéd, 42 éves. † Tirana, Albánia, 1917. március 23.
253. PUCINGER JÓZSEF főgimnáziumi tanuló, nőtlen, 19 éves pápai lakos az orosz harctéren hősi halált halt: 1917. december 31.
254. RAJCS MIHÁLY gyalogos a 96. gyalogezrednél. † Pápa, 1915. február 8.
255. RAKONCZAI KÁLMÁN gyalogos a 37. gyalogezrednél, földműves, 24 éves. † Pápa, 1918. június 23.
256. RELATA MÁRK gyalogos a 23. gyalogezrednél, napszámos 40 éves. † Pápa, 1916. október 8.
257. RESCH JENŐ póttartalékos a 20. honvéd gyalogezrednél, tanító, 29 éves. A hazáért hősi halált halt 1916. december 19.
258. RESCH KÁLMÁN főhadnagy a 23. gyalogezrednél, 24 éves. Ruda melletti csatatér, Galícia, a hazáért hősi halált halt: 1915. július 1.
259. RÁCZ SÁNDOR népfelkelő a 39. gyalogezrednél, földműves, 18 éves. † Pápa, 1917. április 7.
260. ROSENBERGER DEZSŐ népfelkelő a 19. gyalogezredben, vaskereskedő-segéd, 22 éves. † Stuposziány melletti csatatér, 1915. március 22.

261. ROSENBERG DEZSŐ 28 éves, rőföskereskedő-segéd, pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
262. RÓZSA JÁNOS 36 éves, kőműves, pápai lakos. Orosz hadifogságban hősi halált halt: 1917. december 31.
263. RUIP GYULA szakaszvezető a 11. tábori vadászzászlóaljnál, segédjegyző, 32 éves. † Innsbruck, Tirol, 1916. augusztus 8.
264. SALL ANTAL 31 éves, cipész, pápai lakos. Holttá nyilvánítva: 1917. december 31.
265. SÁGI KÁROLY napszámos, nőtlen pápai lakos. Az orosz harctéren hősi halált halt: 1917. december 31.
266. SÁNDOR DÖMÖTÖR honvéd a 22. gyalogezredben, földműves, 23 éves. † Pápa, 1915. június 26.
267. SCHAFFER FÜLÖP árkász az újvidéki árkász zászlóaljnál, kádár, 21 éves. † Pápa, 1917. március 5.
268. SHERMAN FERENC gyalogos a 20. honvéd gyalogezredben, cipész, 31 éves. † Cagliari, 1918. november 20.
269. SCHIBRÁT ANTAL gyalogos a 20. gyalogezredben, csizmadia, 40 éves. † Pápa, 1915. október 1.
270. SCHMIDT JÓZSEF népfelkelő a 19. gyalogezredben, napszámos, 33 éves. † Bobrka, Galícia, 1916. június 25.
271. SCHULTZ PÉTER népfelkelő a 67. gyalogezredben, szatócs, 34 éves. † Pápa, 1915. augusztus 24.
272. SEBESTYÉN JÓZSEF népfelkelő a 20. honvéd gyalogezredben, földműves, 23 éves. † Pápa, 1915. február 9.
273. SEREGÉLY ZOLTÁN joghallgató, 21 éves, pápai lakos. Az orosz harctéren eltűnt: 1917. december 31.
274. SIMON DÉNES népfelkelő a 19. gyalogezredben, földműves, 20 éves. † Pápa, 1915. december 25.
275. SIPOS BÉLA népfelkelő a 34. gyalogezredben, cipész, 17 éves. † Pápa, 1916. október 26.
276. SOBISEK JÓZSEF katona, 18 éves. † Pápa, Kórház, 1918. október 13.
277. SOMOGYI IMRE szakaszvezető a 19. gyalogezredben, cserepes, 26 éves. † Belzec melletti csatátér: 1915. augusztus 29.
278. SÓS GÉZA népfelkelő a 19. gyalogezredben, kőműves, 21 éves. † 1915. június 26.
279. SÓS ISTVÁN béres, 49 éves pápai lakos. Dolinában, az olasz harctéren a hazáért hősi halált halt: 1917. március 9.
280. STEFANICS KÁROLY népfelkelő a 31. gyalogezredben, földműves, 19 éves. † Brestyáni, Oroszország, 1916. június 5.
281. STERN KÁROLY katona, földműves, 21 éves. † Pápa, 1916. március 21.
282. STÉR JÁNOS gyalogos a 20. gyalogezredben, földműves, 19 éves. † Pápa, 1918. október 11.
283. STUMMER JÁNOS huszár a m. kir. 7. honvéd huszárezrednél, 21 éves. † Pápa, Kórház, 1914. december 26.

284. STUMPF GYULA malommunkás, 35 éves pápai lakos. Az orosz harctéren hősi halált halt. Holttá nyilvánítva: 1917. december 31.ű
285. STRYCZNIEVITZ FERENC gyalogos, 34. gyalogezredben, földműves, 40 éves. † Pápa, 1916. május 1.
286. SUNDITY IZIDOR népfelkelő a 2. honvéd gyalogezrednél, munkás, 18 éves. † Pápa, 1917. december 22.
287. SZABÓ GÁBOR népfelkelő a 31. gyalogezredben, földműves, 22 éves. † Pápa, 1918. március 22.
288. SZABÓ GYULA népfelkelő gyalogos a 19. gyalogezrednél, szolga, 20 éves. † Osada, Galícia, 1915. február 13.
289. SZABÓ GYULA népfelkelő a 39. gyalogezredben, fodrász, 27 éves. † Pápa, 1916. április 28.
290. SZABÓ ISTVÁN népfelkelő a 19. gyalogezredben, asztalos, 22 éves. † Olejow, Galícia, 1916. május 8.
291. SZABÓ JÓZSEF gyalogos a 19. gyalogezredben, szabó, 25 éves. † Byalika, Galícia, 1915. augusztus 30.
292. SZABÓ KÁLMÁN mészáros, 41 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1920. december 31.
293. SZABÓ KÁROLY rendőr, 35 éves pápai lakos az orosz harctéren hősi halált halt 1917. december 31.
294. SZALAI DÁNIEL népfelkelő a 20. gyalogezredben, földműves, 41 éves. † Pápa, 1917. május 18.
295. SZALAI JÁNOS népfelkelő a 19. gyalogezredben, szolga, 41 éves. † Hucsisko, 1918. március 13.
296. SZALAI KÁROLY tizedes a 18. gyalogezrednél, hentessegéd, 25 éves. † Zolna körüli csatatér, 1916. június 22.
297. SZALAI KELEMEN kocsis, 31 éves pápai lakos. Az orosz harctéren eltűnt. Holttá nyilvánítva: 1917. december 31.
298. SZALAI NÁNDOR népfelkelő a 8. honvéd gyalogezredben, földműves, 18 éves. † Dreispitzwald, 1916. szeptember 27.
299. SZALMA LAJOS népfelkelő a 20. gyalogezredben, kőműves, 41 éves. † Bród, Pozsega megye, 1916. november 23.
300. SZELEI GÉZA honvéd, a 32. gyalogezredben, földműves, 32 éves. † Pápa, 1915. május 12.
301. SZENTGYÖRGYI JÁNOS csizmadia, 29 éves pápai lakos. Az orosz harctéren eltűnt, 1917. december 1.
302. SZÉKELY SÁNDOR egészségügyi katona a pozsonyi helyőrségi kórházban, földműves, 38 éves. † Czernovitz, Bukovina, 1916. július 5.
303. SZI ANDOR JÁNOS népfelkelő a 20. honvéd gyalogezrednél, földműves, 19 éves. † Pápa, 1917. augusztus 3.
304. SZIGETI GYULA tüzér a 4. tábori tüzérezrednél, napszámos, 19 éves. † Stájerország, 1918. november 4.
305. SZILASI FERENC 32 éves, cseléd, pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.

306. SZILÁGYI JÓZSEF huszár a 16. huszárezrednél, földműves, 25 éves. † Pápa, Kórház, 1915. november 29.
307. SZILOS SÁNDOR népfelkelő a 20. honvéd gyalogezrednél, föld- műves, 40 éves. † Pápa, tart. kórház, 1915. augusztus 12.
308. SZITA GYULA hadnagy a 20. gyalogezrednél, hivatalnok, 34 éves. † Ozmac alatti csatatér, 1914. szeptember 16.
309. SZOKOLY ÖDÖN katona, gyalogos a 31. honvéd gyalogezredben, hivatalnok, 24 éves. Hősi halált halt, Baraci.(Románia)
310. SZÜCS SÁNDOR népfelkelő a 19. gyalogezredben, szolga, 22 éves. † Milna, Galícia, 1915. december 20.
311. TAKÁCS JÓZSEF alvadász a 11. tábori vadász zászlóaljban, asztalos, 30 éves. Assiago, Olaszország, 1916. június 8.
312. TAMÁS FERENC 35 éves, cipész, pápai lakos, Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
313. TAUSZ JENŐ népfelkelő a 19. gyalogezredben, utazó, 29 éves. † Nova Alexince, Oroszország, 1915. szeptember 24.
314. TÁLOS DÁNIEL népfelkelő a 19. gyalogezredben, földműves. † Boberka, Galícia, 1915. június 25.
315. TÁLOS GYULA földműves, 32 éves, pápai lakos, a hazáért hősi halált halt orosz fogságban, 1917. december 31.
316. TÁLOS SÁNDOR népfelkelő a 19. gyalogezredben, földműves, 21 éves. † Zulice, Galícia, 1915. augusztus 31.
317. TERÉNYI GYÖRGY huszár a m. kir. 7. honvéd huszárezrednél, 38 éves. † Pápa, 1915. október 2.
318. TIMA LAJOS népfelkelő a 19. gyalogezredben, cipész, 19 éves. † Pápa, 1916. szeptember 16.
319. TOMOR IMRE népfelkelő a 19. gyalogezredben, jegyzői-írnok 23 éves. † Podliszki, Galícia, 1916. július 15.
320. TOPINKA BÉLA katona, 18 éves. † Pápa, Kórház, 1918. október 15.
321. TORNÝOS FERENC népfelkelő az 5. hegyitüzér ezredben, földműves, 22 éves. † Pápa, 1917. március 22.
322. TÓTH GYÖRGY honvéd az 5. gyalogezredben, földműves, 32 éves. † Pápa 1916. szeptember 29.
323. TÓTH ISTVÁN 31 éves, földműves pápai lakos. Holtta nyilvánítva: 1917. december 31.
324. TÓTH KÁLMÁN címz. szakaszvezető, a 37. gyalogezrednél, földműves, 23 éves. † Pápa, tart. kórház, 1914. december 10.
325. TÓTH KÁROLY földműves, 44 éves pápai lakos. † Mielnicza mellett, 1916. augusztus 13.
326. TÓTH LAJOS póttartalékos a 19. gyalogezredben, kőműves, 33 éves. † Pápa, 1915. január 18.
327. TÓTH LÁSZLÓ címz. őrzető a 19. gyalogezredben, magánhivatalnok, 22 éves. † Ottawa, Morvaország, 1914. augusztus 28.

328. TÓTH MIHÁLY JÓZSEF honvéd a 20. gyalogezrednél, bognár, 32 éves. † Marinow, Galícia, 1915. március 8.
329. TÖRÖK ISTVÁN népfelkelő az 5. gyalogezredben, földműves, 42 éves. † Pápa, 1917. április 17.
330. TÖRZSÖK JÁNOS népfelkelő a 20. gyalogezredben, földműves, 34 éves. † Bukowiecz melletti csatatér, 1915. január 31.
331. TREMMEL JÓZSEF cipész, 35 éves, pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
332. TREML FERENC földműves, 47 éves pápai lakos orosz hadifogságban elhalt 1920. december 31.
333. TURDA JÁNOS huszár a 7. honvéd huszárezrednél, napszámos, 32 éves. † Pápa 1917. május 26.
334. VARGA JÓZSEF tűzoltó, 38 éves pápai lakos. Orosz hadifogságban eltűnt 1917. december 31.
335. VARGA JÓZSEF földműves, 27 éves pápai lakos az orosz harctéren eltűnt. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
336. VÁGÓ HORVÁTH JÓZSEF népfelkelő a 20. gyalogezredben, 26 éves. † Pápa, 1918. március 27.
337. VÁCZI JÓZSEF gyalogos a 38. gyalogezredben, napszámos, 26 éves. † Pápa, 1917. március 19.
338. VALEAMERAN GYÖRGY honvéd a 8. gyalogezredben, 43 éves. † Pápa, 1918. május 25.
339. VERÉB IMRE 34 éves napszámos, pápai lakos holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
340. VÉGH ISTVÁN kocsis, 40 éves pápai lakos az orosz harctéren hősi halált halt 1917. december 31.
341. VINCZE ANTAL katona a vasúti ezredben, esztergályos-segéd, 20 éves. † Kavaja, Albánia, 1917. október 2.
342. VICZAY MIHÁLY a hazáért hősi halált halt hadapródjelölt a 19. gyalogezredben, 22 éves. Holtnak nyilvánítva: 1915. április 13.
343. VIRÁG JÓZSEF népfelkelő a 29. honvéd gyalogezredben, villanyszerelő, 19 éves. † Pápa, 1916. május 5.
344. VLASIN GYÖRGY gyalogos a 6. őrzászlóaljban, földműves, 21 éves. † Pápa, tart. kórház, 1916. július 20.
345. VOJTEK MIKLÓS népfelkelő a 26. gyalogezredben, földműves, 46 éves. † Pápa, 1917. november 19.
346. VRANKUCZA GYÖRGY tüzér a 21. tábori ágyúezredben, földműves, 24 éves. † Pápa, 1915. április 28.
347. WEISZ MIKSA kereskedő, 39 éves. † Coneghianoni tart. kórház, 1918. június 22.
348. WEISZ JÓZSEF népfelkelő a 19. gyalogezredben, földműves, 22 éves. † Pápa, 1915. november 24.
349. WELLMANN GYÖRGY póttartalékos az 50. gyalogezredben, kovács, 32 éves. † Pápa, 1917. május 14.

350. WIACZEK JÁNOS gyalogos a 17. népfelkelő gyalogezredben, földműves, 38 éves. † Pápa, tart. kórház, 1915. szeptember 5.
351. WINDHABER JÁNOS gyalogos a cs. és kir. 3. Landwehr gyalogosezredben, földműves, 21 éves. † Pápa, tart. kórház 1914. december 11.
352. Bárá WIMPFEN FÜLÖP százados a 3. huszárezredben, 32 éves. † Bécs III., 1915. május 27.
353. WITTMANN LAJOS egyéves önkéntes tizedes a 83. gyalogezredben, 19 éves. † Zuiyzyn körüli csatatér, Galícia, 1916. október 5.
354. ZARKA LAJOS népfelkelő a 20. gyalogezredben, 19 éves. † Pápa, 1916. december 6.
355. ZIMKA ISTVÁN orosz harctéren hősi halált halt őrmester, 35 éves pápai lakos. Holtnak nyilvánítva: 1917. december 31.
356. ZSÁMÁR ISTVÁN huszár a 7. honvéd huszárezrednél, 22 éves. † Pápa, 1915. január 22.

**A pápai ref. őtemplomban elhelyezett
emléktáblán a Pápai Református
Gyülekezet hősi halottai
1914-1918**

Baráth István
Bálint Gábor
Dr. Bodola Gyula
Bolla János
Böröcz József
Császár Sándor
Cseke József
Csizmadia Lajos
Csurgay Károly
Ifj. Csurgay Károly
Dömötör Dezső
Edelényi Szabó Gyula
Ferenczy Sándor
Francsics Imre
Gyenge József
Gyimóthy Gyula
Gyimóthy Péter
Györke Sándor
V. Horváth János
Jezerniczky Ferenc
Kardos József
Kiss Gábor
Kiss Gyula
Kiss József
Kiss Sándor
Kiss Károly
Kovács G. Gábor 1877.
Kovács G. Gábor 1884.
Kovács István
Kovács Imre

Kovács József
Kovács Károly
Kovács Lajos
Kovács Sándor
Kocsis József
Lampért Ferenc
Marosy Zsigmond
Márkus Károly
Molnár István
Németh József 1872.
Németh József 1894.
Oláh János
Oláh József
Oláh Sándor
Pátkay Imre
Rózsás József
Rubringer József
Soós Géza
Szalay Jenő
Szalay József
Szalay Nándor Pál
Szilos Károly
Szilos Sándor
Tálos Dániel
Tálos Gyula
Tálos Sándor
Terelmes János
Terelmes Ferenc
Tóth János
Tóth Károly

**A pápai Evangélikus Egyház hősi halottai
az 1914-1918. évi világháborúban**

Ambrus Sándor
Antal Lajos
Buthy Károly
Buti Mihály
Böröc József
Csiszlér Sándor
Csóka Gyula
Dömötör Ferenc
Érsek János
Érsek Ernő
Fábián Dániel
Horváth János
Horváth Károly
Horváth Lajos
Huszár József
Huszár Sándor
László Jenő
Léránt Károly
Jakab Jenő
Kalmár Gyula
Kalmár Károly
Kalmár János
Király Miklós
Kozma Dezső
Mész Ferenc
Molnár József
Mógor Ferenc

Mód Aladár
Mód Dezső
Nagy János
Nagy Antal
Nagy Sándor
Nagy Dániel
Nagy József
Német István
Németh István
Németh József
Patyi Sándor
Piri Lajos
Recse József
Rudi József
Szabó Imre
Szabó Károly
Szüts István
Tóth Ferenc
Tömböl József
Valkó Zoltán
Varga István
Vári József
Vizi Sándor
Zarka Lajos
Zathureczky József
Zsédenyi János

A pápai Református Kollégium első világháborús hősi halottai

Dr. Bodola Gyula gimnáziumi tanár,
Győri Zoltán, Hetessy Lajos, Horváth József, Járdánházy Béla
papnövendékek

Balla Gábor
Buthy Károly
Császár Géza
Csontho László
Dobrovsky Kálmán
Faragó Miklós
Gombás Bálint
Höhn Károly
Horváth Kálmán

Joó Sándor
Kiss Imre
Kondor Albert
Kozma Dezső
Pákozdy Gyula
Právdik László
Puchinger József
Seregély Zoltán
Tóth Géza

gimnáziumi tanulók

A pápai Bencés Gimnázium első világháborús hősi halottai

Grób János
Németh József

Neuhauszer Andor
Tarján József

Pápai férfiak az első világháború sodrában

A következő oldalakon azoknak a pápai férfiaknak a rövid háborús pályafutása található, akik valamelyik összefoglaló történeti munkában szerepelnek.

Ezt a kis lexikont a teljesség igénye nélkül Sárközi Antalné állította össze elsősorban „A magyar gyalogság” című kötet alapján, melyet Bieder Jenő pápai lakos bocsátott rendelkezésére, akinek a szívességét hálásan köszönjük.

1. BAKOS ISTVÁN cserepes, tizedes, 1893. Pápa. Bevonult a 19. közös gyalogezredhez Győrbe. Zágrábba, majd az orosz harctérre vitték, Iwangorodnál megsebesült, Kárpátok, Léva következett, s újabb sebesülések. Végül az olasz harcvonalra ment a Piavéhez, ahonnan 1918-ban maláriával jött haza.
2. BAKOS JÓZSEF cserepesmester. 1889. Pápa. Bevonult 1914-ben a 19. közös gyalogezredhez Győrbe, az orosz harcvonalon megsebesült, Zágrábba, majd ismét az orosz harctérre került. Dubnónál 1915-ben orosz hadifogságba esett, ahol négy évet töltött.
3. BARÁTH JÓZSEF földműves, őrvezető. 1896. Pápa. A 19. gyalogezreddel részt vett a Janow, Iwangorod, Lubinlin körüli, Visztula menti harcokban, később az orosz fronton Milnó és Bródy körül harcolt, majd az olasz hadszíntérre került, ahol a 131. kombinált ezred kötelékében küzdött, majd olasz hadifogságba került.
4. BERSCHERER JENŐ hentesmester, 1893. Pápa. A győri 19. közös gyalogezreddel Zágrábba, az orosz harctérre vitték. Részt vett a Lublin, Krakkó körüli harcokban. 1914-ben orosz hadifogságba esett, hat és fél év után került haza.
5. BÓDAI IMRE kőműves, őrvezető. 1895. Pápa. A nagykanizsai 20. honvéd gyalogezreddel Bukovinában harcolt, később, mint képzett távbeszélő géppuskás alakulathoz került az olasz hadszíntéren, majd Albániában harcolt.
6. BÓDAI JÓZSEF kőművessegéd. 1887. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az orosz hadszíntéren harcolt, megsebesült, mint hadirokkantat a további szolgálat alól felmentették.
7. BOLDIS JÁNOS ifj. cserépfedőmester, tizedes, 1894. Pápa. Önkéntesként került a 19. közös gyalogezredhez Győrbe, részt vett az orosz harctéren a krakkói, szuloszovói harcokban, megsebesült, lerokkantották.
8. BORNEMISSZA LAJOS dohánygyári munkás. 1900. Pápa. 1918-ban a 31. gyalogezreddel harcolt, majd a pápai 7-es huszárezreddel küzdött az olasz hadszíntéren, Tarcento környékén, később a 9-es huszárok kötelékében Vittoriánál.
9. CSEH MÁRTON gépészkovácsmester. 1882. Pápa. A 20. honvéd gyalogezred kötelékében az orosz harctéren, majd a Kárpátokban harcolt, ahol lábfagyást szenvedett.
10. CSERKUTI JÁNOS gazdálkodó. 1882. Pápa. A nagykanizsai 20. honvéd gyalogezreddel részt vett az orosz fronton a harcokban, a Kárpátokban harmad féléven keresztül, később közérdekből a katonai szolgálat alól felmentették.
11. CSURGAI LAJOS kőcsiszoló, őrvezető. 1892. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel Galíciában harcolt Bródy körül. Később az olasz hadszíntérre került, ahol Tolmein, Cividale, Udine és Feltren keresztül a piavei nagy offenzívában is részt vett.

12. DEKOVICS JÓZSEF ifj. gazdálkodó. 1899. Pápa. A 65. közös gyalogezreddel a román harctérre került, részt vett a Borszék, Tölgyes körüli harcokban. Ukrajnában megsebesült, 25 %-os hadirokkant.
13. EDELÉNYI-SZABÓ SÁNDOR gazdálkodó, szakaszvezető, 1887. Pápa. A nagykanizsai 20. honvéd gyalogezreddel az orosz harctéren részt vett a Przemyśl, Jaroszlau körüli harcokban, megsebesült.
14. ERDÉLYI GYULA gazdálkodó, szakaszvezető. 1895. Pápa. A 82. közös gyalogezredben a 14. menettel került az orosz harctérre, részt vett a Ravaruszka, Dubno körüli harcokban, később Udinébe került, majd újra az orosz harcvonalon küzdött, ahol megsebesült.
15. FEHÉR MIHÁLY polg. isk. altiszt, 1899. Pápa. A 23. vadászászlóaljjal az olasz hadszíntéren részt vett az isonzói és görzi csatákban, a piavei nagy offenzívában, megsebesült. Édesatyja: Weisz József volt tüzér az olasz harctéren szenvedett sebesülésében itthon hősi halált halt.
16. FEIN SAMU szabó, tizedes. 1889. Pápa. A 19. közös gyalogezredben az orosz harctéren harcolt, hadifogságba esett, ahonnan megszökött. Később a 72. közös gyalogezredben részt vett a piavei harcokban az olasz hadszíntéren. Három testvére szintén részt vett a világháborúban.
17. FÜSTÖS JÁNOS asztalos, 1881 Pápa. 1914-ben bevonult a 20. Honvéd gyalogezredhez. Ő volt a pápai katonák közül az első hadirokkant. Mint világtalan került haza a vakok intézetébe. 1918-ban trafikjogot kapott. A kis árudát a felesége vezette, ez volt a család megélhetési forrása. Ötvenéves korában, 1931-ben hunyt el.
18. GÓCZE JÁNOS gazdálkodó. 1900. Pápa. 1918-ban a nagykanizsai 20. honvéd gyalogezreddel az olasz harctéren, a Piavénál küzdött az összeomlásig.
19. GYENGE IMRE földműves, 1899. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az olasz hadszíntéren részt vett a modellói, sofratai, piavei harcokban, mint rohamista küzdött az összeomlásig. Testvérbátyja, mint a 7-es huszárezred őrmestere a román fronton hősi halált halt.
20. GYENGE ISTVÁN ny. dohánygyári munkás, 1891. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az orosz harctéren Bródy körül harcolt, megsebesült, segédszolgálatokban vett részt az összeomlásig. Testvérei: Gyenge Imre és a hősi halált halt Gyenge József.
21. GYUROM JÁNOS gazdálkodó. 1893. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel harcolt az orosz fronton, megsebesült, majd az olasz harctéren küzdött. Mint rohamista részt vett a piavei nagy offenzívában, megsebesült. Újra visszament az olasz harctérre, ahol maláriát kapott. Sógorai: Vadász Ferenc és József az orosz harctéren hősi halált haltak.
22. HÉRICZ PÁL gyári fonó, 1900 Pápa. A 32. gyalogezreddel részt vett a görzi, assiaigói harcokban. A piavei offenzívában, mint a 101. közös gyalogezred géppuskás gyalogosa küzdött. Sógora Gyuka Lajos, a 44. gyalogezred kötelékében harcolt az orosz harctéren, majd hősi halált halt.

23. HORVÁTH FERENC urad. gazda, szakaszvezető, 1893. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az orosz hadszíntéren harcolt, Szuloszovénál megsebesül, újra harcol, Bródynál újra megsebesül. A 96. közös gyalogezreddel az olasz hadszíntéren a tolmeini harcokban küzdött. Később újra az orosz harctéren találjuk, innen az olasz hadszíntérre ment és részt vett a 12. isonzói csatában, majd a 126. kombinált ezreddel az assiaigói harcokban küzdött. Két testvérbátyja hősi halált halt.
24. HORVÁTH JÓZSEF volt gazdálkodó. 1883. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel harcolt az orosz harctéren a Lemberg körüli harcokban, megsebesült, orosz majd az olasz hadszíntéren küzdött az összeomlásig. Sógora: Zarka Lajos gyalogos a harctéren szerzett sérülésében itthon hősi halált halt.
25. HORVÁTH PÁL járásbíróági végrehajtó, törzsőrmester, 1888. Pápa. A nagykanizsai 20. honvéd gyalogezreddel küzdött az orosz hadszíntéren számos ütközetben, miközben kétszer megsebesült. Hadifogságba esett, három évet Szibériában töltött.
26. KERESZTES JÓZSEF kereskedő. 1891. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az orosz harcvonalon Bródy körüli harcokban küzdött, megsebesült, ismét az orosz harctéren, majd az olasz harctéren harcolt Udine környékén. Itt maláriában megbetegedett. Sógora: Ungvári József a piavei offenzívában hősi halált halt.
27. KOVÁCS JÓZSEF ácssegéd, szakaszvezető. 1890. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel részt vett az orosz harctéren a Lemberg körüli harcokban, majd az olasz hadszíntéren a 126. kombinált ezreddel küzdött a marinói és piavei harcokban, megsebesült.
28. KOVACSICS KÁROLY vámőr tizedes. 1892. Pápa. A 20. honvéd gyalogezreddel Bohuszlovkára vitték, később a 19. közös gyalogezreddel Bukovinába, később Zágrábba vezényelték, majd az olasz hadszíntéren a Brenta völgyében harcolt az összeomlásig.
29. KÖRMENDI JÓZSEF puskaműves. 1896. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az olasz harctéren részt vett az Udine környéki harcokban. Hadfelszerelési üzem részére a katonai szolgálat alól felmentették.
30. KRIZSANITS JÓZSEF szabó, szakaszvezető. 1893. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az orosz harctéren harcolt, Bródynál megsebesült, ismét az orosz harctéren küzdött megsebesült, maláriát kapott, végül Albániában harcolt.
31. LAMPERTH IMRE gazdálkodó, tizedes, 1893. Pápa. A 19. gyalogezreddel részt vett az orosz harctéren a Krakkó körüli és kárpáti harcokban megsebesült, később a kenyérmezei és az ostffyasszonyfai fogolytáborban teljesített szolgálatot. Testvérbátyja, volt 20-as honvéd az orosz harctéren hősi halált halt.
32. LIEBENAU JÓZSEF kereskedő, tizedes. 1891. Pápa. A nagykanizsai 20. honvéd gyalogezreddel az orosz harctéren részt vett a Lublin körüli csatákban, majd az olasz harctéren megsebesült. Az összeomlásig állandóan rajvonalon volt. 18 napi gyaloglás után ért haza.
33. LÓCSI JÁNOS gazdálkodó, tizedes. 1894. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az orosz harctéren részt vett a Bródy körüli csatákban, megsebesült, majd ismét az orosz hadszíntéren küzdött, mint rohamista. Megsebesült, légnyomást is szenvedett, utána az olasz hadszíntéren az udinei és piavei harcokban küzdött.

34. MARKÓ JENŐ géplakatosmester, szakaszvezető. 1896. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az olasz hadszíntéren harcolt, majd a győri ágyúgyárba vezényelték.
35. MEGYERI SÁNDOR gazdálkodó. 1893. Pápa. A 19. gyalogezreddel az orosz harctéren küzdött, Ostrowánál hadifogságba esett, 28 hónap után, 1918. májusában szökve került haza gyalogszerrel.
36. MIKÓCZI IMRE gazdálkodó 1900. Pápa. A 19. gyalogezreddel az olasz hadszíntéren küzdött a piavei csatában. Bátyja szintén a 19. közös gyalogezred kötelékben szolgált.
37. NAGYFI JENŐ szobafestő. 1886. Pápa. A 20. honvéd gyalogezreddel az orosz harctérre került, részt vett a kárpáti harcokban, a gorlicei áttörésnél, orosz hadifogságba esett, ahol két évet töltött.
38. NÉMETH ISTVÁN gyári munkás. 1883. Pápa. A győri 19. közös gyalogezreddel részt vett az orosz harctéren a Bródy körüli harcokban. Megsebesült, 75 %-os hadirokkantnak nyilvánították. Testvéröccse az orosz harctéren hősi halált halt.
39. NÉMETH ISTVÁN vámőr. 1896. Pápa. A nagykanizsai 20. honvéd gyalogezreddel az orosz harctéren részt vett a Lublin körüli harcokban, megsebesült a nidovai erődben, újra az orosz harctéren, ismét megsebesült. Kőszegen a kadettiskolában segédszolgálatot teljesített.
40. NÉMETH PÁL gazdálkodó. 1899. Pápa. A 9-es lovas tüzérezreddel az olasz harctéren harcolt, Piavenál gránátszilánktól megsebesült.
41. NÉMETH SÁNDOR napszámos, kertész. 1898. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az orosz harctéren harcolt Bródy környékén, később géppuskás század kötelékében az olasz hadszíntéren.
42. PÉNZES JÓZSEF nyomdász. 1897. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel az orosz harctéren harcolt, fogságba esett, ott 19 hónapot töltött. 1918-ban szökve került haza.
43. PIRKA LAJOS gyári munkás 1893. Pápa. A győri 19. közös gyalogezreddel az orosz harc vonalra került a Kárpátokba, részt vett az ottani harcokban, megsebesült. Később ismét az orosz hadszíntéren küzdött, ahol sebesülten fogságba került. Onnan 1918. végén szökve került haza. Sándor öccse a világháborúban hősi halált halt.
44. POMHER JÁNOS kisbirtokos, őrző. 1880. Pápa. A 19. közös gyalogezreddel részt vett az orosz harctéri csatákban, megsebesült, a katonai szolgálat alól felmentették. Sógora, Cseh János volt 20-as honvéd haslövés következtében a kórházban hősi halált halt.
45. SÁGI JÓZSEF dohánygyári tüzér. 1892. Pápa. A 19. gyalogezreddel az orosz harctéren részt vett a Lublin körüli harcokban, a szuloszovai csatában megsebesült. Később a 26. közös gyalogezreddel Wolhynába került. Ott küzdött Luck körül. Ekkor régi sebe kiújult, így vasúti szolgálatra osztották be.
46. SASS IGNÁC házgondnok, volt szobafestő és mázoló mester. 1894. Pápa. A győri 19. gyalogezreddel került a harctérre és az orosz Cserezenka hegyen szuronyrohamban megsebesült. Ennek folytán később 50 %-os hadirokkantnak nyilvánították.

47. SZAKÁCS ISTVÁN kőművessegéd, őrzetű. 1893. Pápa. A győri 19. gyalogezreddel az orosz hadszíntéren Milnónál harcolt, később az olasz harctérre került, ahol a piavei és egyéb harcokat küzdötte végig.
48. SZAKÁCS ISTVÁN gazdálkodó. 1897. Pápa. A győri 19. gyalogezreddel az orosz hadszíntéren Milnónál harcolt, ahol találkozott édesapjával. 1916. őszén az olasz hadszíntérre vitték, s ott a 11. vadászászlóalj kötelékében részt vett az isonzói, piavei harcokban. Sógora: Kovács Imre volt gyalogos a román sipotei táborban hősi halált halt.
49. SZALAY JÁNOS földműves. 1895. Pápa. A 19. gyalogezreddel az orosz harctérre vitték, részt vett a Bródy körüli harcokban, orosz hadifogságba esett, majd hazaszökött. Később a 39. menetászlóaljjal az olasz harcvonalra került, ahol a 40. zászlóaljjal Piavéhez vitték, végigküzdötte az assiaiói, mottai harcokat.
50. SZEKERÉNYI ÁRPÁD női fodrász. 1899. Pápa. A 19. gyalogezreddel az orosz harctéren tűzvonalba került, részt vett a Bródy környéki harcokban, ezután az olasz harctéren találjuk a tolmeini és egyéb harcokban.
51. SZECSŐDI FERENC géplakatos, tizedes. 1889. Pápa. A 19. gyalogezreddel kikerült az orosz harctérre, s részt vett a Lublin környéki harcokban, egy közelharcban megsebesült. Később ismét az orosz frontvonalon küzdött, és újra megsebesült. Harmadszor szintén.
52. SZEKERES JÁNOS kovács. 1896. Káptalanfa. Pápai lakos. Bevonult 1916. január 15-én Nagykanizsára, ahonnan Szombathelyre a 11-es huszárokhoz, majd Pozsonyba a 10. gyalogezredhez került. 1916. május végén az orosz harctérre vitték. Ott részt vett a dnyesztermenti és kirlibabai harcokban. Ezután a román fronton harcolt Sósmező környékén. 1918. márciusában pedig az olasz hadszíntérre vitték, ahol a piavei offenzívában súlyosan megsebesült. Ennek folytán 100 %-os hadirokkant lett. Sógora: Mohacsek Ferenc, volt 48-as gyalogezredbeli tizedes az olasz harctéren szenvedett sebesülésében itthon hősi halált halt.
53. TERELMES JÓZSEF kertész. 1884. Pápa. A nagykanizsai 20. honvéd gyalogezreddel az orosz harc, téren Jaroslau környékén folyt ütközetben megsebesült, orosz hadifogságba esett. Onnan 1918-ban szökést kísérelt meg, de nem sikerült. Rendes fogolyzállítmánnyal került haza. Ferenc és József bátyjai a 19. közös gyalogezred kötelékében hősi halált haltak.
54. TÓTH ISTVÁN gazdálkodó, tizedes. 1893. Pápa. A győri 19. gyalogezreddel az orosz harctéren harcolt, Olkuszánál megsebesült, később a Kárpátokban harcolt és megsebesült. Majd Bródy környékén harcolt, később az olasz hadszíntérre került, ahol a piavei harcokat küzdötte végig. Sógorai: Stefanics István és Károly, valamint unokatestvérei: Fejes Gyula és Tóth István hősi halált haltak.
55. VARGA JÓZSEF gazdálkodó. 1887. Pápa. A 19. gyalogezreddel az orosz harctérre került. A Kárpátokban megsebesült. Később újra harcolt Ostrow körül. Bródynál orosz hadifogságba esett. 1918-ban jutott haza.
56. VIRÁG JÁNOS asztalosmester, őrzetű. 1894. Pápa. A nagykanizsai 20. honvéd gyalogezredhez vonult be, majd a győri ágyúgyárba vezényelték, mint munkavezető teljesített szolgálatot.

Képek az első világháborúból és annak pápai emlékeiből

Válogatta: Huszár János

Honvéd gyalogos a század elején Pápáról

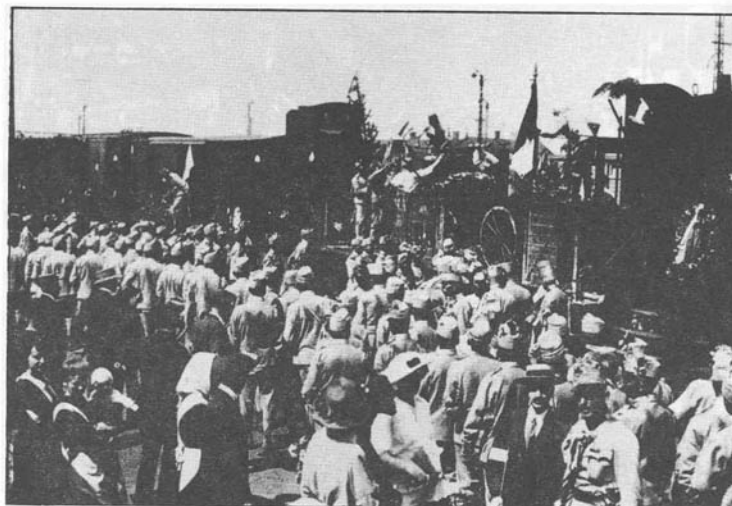
Tizedes a közös hadseregben Pápáról

Lelkes bevonulók a kaszárnya felé tartanak

Eskütétel a frontra indulás előtt

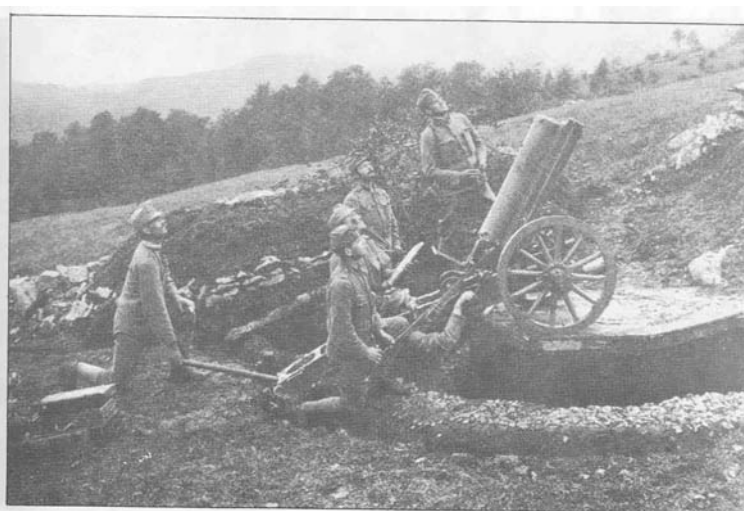
Indulásra készül a katonavonat

Honvédek a Kárpátok védelmében

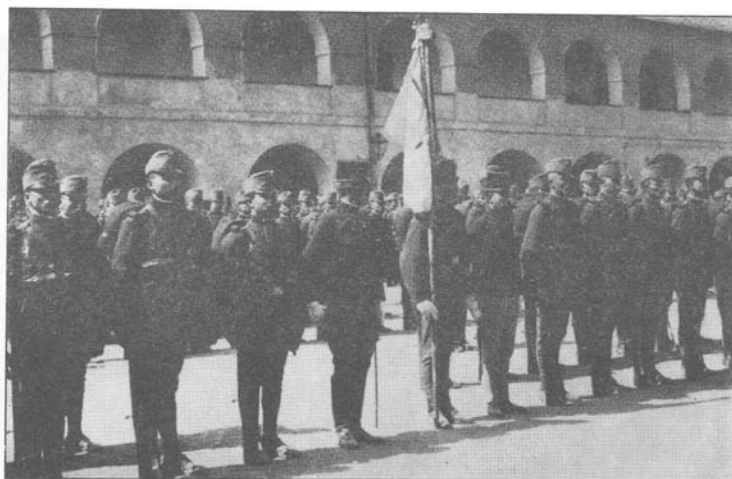
Prsemysl főerődje ostrom után

Légvédelemre beállított ágyú

Folyik az egyre fiatalabb korosztályok kiképzése a laktanyákban

Új alakulatok indulnak a frontra

Lövészárkok egy galíciai falu mellett

Élet a lövészárkokban

15 centiméteres nehézágyú Belgrád alatt

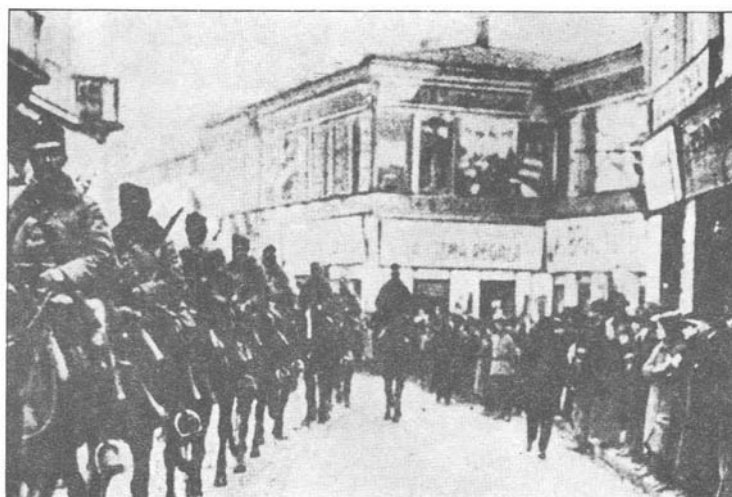
Óriásmozsár Belgrádnál

Frontbarátkozás

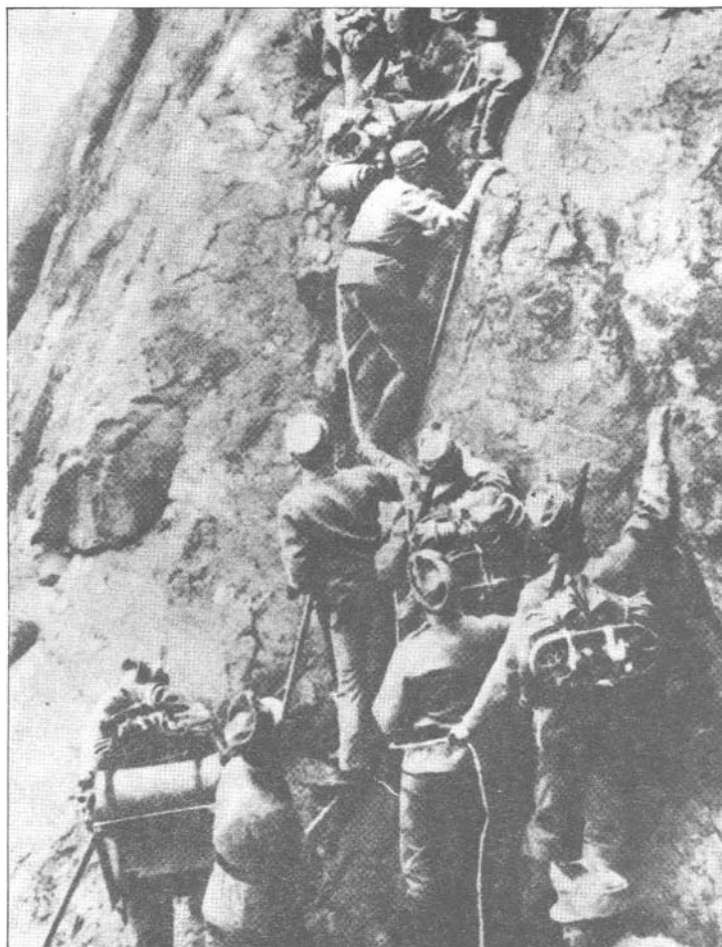
Átkelés a Kárpátokon Románia felé

Magyar huszárok bevonulása egy román városba

Magyar állások a doberdói fennsíkon

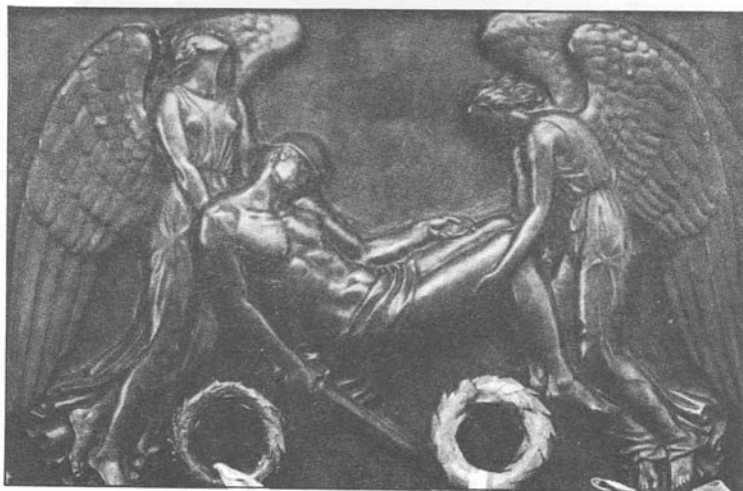
Őrsékváltás az olasz fronton

Hazatérés az összeomlás után

Első világháborús temető Pápán

A Református Kollégium első világháborús hősi halottainak az emlékműve

A hadifogságban elhunyt katonák emléktáblája

A pápai huszárok első világháborús emléktáblája